

MATTHÆUS SCHIENDL

ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΟ ΕΙΔΥΛΛΙΟ

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΕΤΟΣ 5'—1932
ΤΟΜΟΣ ΕΝΔΕΚΑΤΟΣ

ΑΘΗΝΑΙ, 1 ΜΑΪΟΥ

ΤΕΥΧΟΣ 129

ΕΡΩΤΕΣ ΑΝΕΜΩΝ! (*)

ὦ βοή τῶν ἀνέμων, πνοή τῶν δαιμόνων,
—τῶν ἐρώτων φυλάνε τὸν παράδεισο οἱ δαίμονες!—
πόσες ὥρες χαρᾶς στίς ἐρμίες τῶν χειμῶνων
μὲς στὸ βόγγο σου κρύβεις!

Τὸ κρυφάνοιγμα θύρας στή βαθειὰ σκοτεινιά,
ποὺ τὰ μαῦρα μεσάνυχτ' ἀπλώνουν,
Σύ, μὲ μάγο κλειδί σὲ βουβή κλειδωνιά,
σὰν μεσίτρα καλόγνωμη σπρώχνεις.

Σύ, μὲ δένδρων δαρμούς καὶ τριγμούς παραθύρων
καὶ γοερὰ χαρμίδων σφυρίγματα,
προβοδᾶς στὸ στρατί τῶν ἀνθέντων ὀνείρων
τοῦ ἐραστή τοῦ γατένιο ἀργοπάτημα.

Στὴ ζεστή καμαρούλα, τῆς ἀγάπης φωλιά,
σταματᾶς, ὥσὰν φύλακας, ἔξω·
κι' ἁρμονίζεις φωνές καὶ ταιριάζεις βιολιά,
σὲ τρελλὴ μεθησιοῦ πατινάδα.

Κι' ὅταν, κάτω, στὸ χνοῦδι τοῦ χαλιοῦ, ἀργοκυλᾷ
ἡ λαχτάρα τῶν ρούχων μπρὸς στῆς σάρκας τῆ γύμνια,
ἡ πνοή σου τὸν ὕπνο τοῦ σπιτιοῦ ξεγελᾷ
κι' ἡ σπορά σου, —χαρά του!..

Ἡ νευρόδαρτη κλίνη τὸ δικό σου τριγμὸ
μὲς στῆς νύχτας τὸ θόρυβο παίρνει,
καὶ χορεύουν στὰ τούλια μὲ Σαλώμης ρυθμὸ
τῶν σπασμῶν οἱ ἀνέμοι...

(*) Ἀπὸ τῆ συλλογῆ «Τραγούδια τῆς Ζωῆς καὶ τοῦ Θανάτου» ποὺ κυκλοφορεῖ προσεχῶς.

Στὸν ἀχό σου ξεσπᾷ τὸ σπαστὸ τὸ φιλὶ
καὶ ρουφᾷ σου τῆς μπόρας τὴ μάνια,
καὶ τὰ λόγια, ποὺ ἡ γλῶσσα τῶν χειλιῶν κελαῖδεῖ,
τὴν ὀρχήστρα σου ἀνέκουστη ἀφήνουν.

Τὸ κανδῆλι κι' ἂν σβῇ, μὰ καὶ τᾶστρα σβηστά,
κουρασμένα, στ' ἀπόβαθα οὐράνια!
Κι' ἂν τὰ μάτια ἀπομείναν μὴ στιγμούλα κλειστά,
κάποιο ῥόδο στὸν κῆπο θ' ἀνοίγῃ...

Κι' ὅταν πάλι, ὕστερνά, μὲ καημό, σιγανά,
φρεύγει ὁ νιὸς κι' ὅλο μένει,
Σύ, στὸ ἀχνόφως, στὴν πόρτα, στὴν αὐλή, στὴ γωνιά,
προβοδᾷς τὴ φευγάλα, κρυμμένη...

ὦ, ἐσύ, βοή τῶν ἀνέμων, πνοή τῶν δαιμόνων,
πόσες ὥρες χαρᾶς μὲς στὶς δίπλες σου κρύβεις,
στὶς ἐρμὲς τῶν χειμῶνων!

—Τὴ ζωὴ τῶν ἐρώτων διαφεντεύουν οἱ δαίμονες!

MIX. ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ

“Η ΔΙΑΝΟΗΣΗ,”

Λέγαμε στὸ περασμένο σημεῖωμα, πὼς εἶναι μεγάλη καὶ ἀδικαιολόγητη ἀξίωση νὰ διεκδικῇ κανεὶς τὸν τίτλο «διανοούμενος», ἐπειδὴ ξέρεῖ λίγα ἢ πολλὰ γράμματα ἢ ἔχει γράψῃ λίγα ἢ πολλὰ βιβλία, καὶ νὰ νομίζῃ τὴ «διανόηση» ἀποκλειστικὸ τοῦ προνόμιου, ἐνῶ μπορεῖ ἀξιόλογα νὰ εἶναι κανεὶς «διανοούμενος», καὶ ἐξαιρετικὸς μάλιστα, χωρὶς οὔτε γράμματα νὰ ξέρῃ, οὔτε βιβλία νὰ χῇ γράψῃ. Καὶ ὑπάρχουν τόσοι ἀγράμματοι «διανοούμενοι» — ὅσο κι' ἂν φαίνεται ὀξύμωρο τὸ σχῆμα, — ὥστε νομίζω πὼς εἶναι κρίμα ὅτι ἡ «διανόησή» τους — ἡ φιλοσοφία τους ἀκόμη ἂν θέλετε — πάει χαμένη, μὲ τὸ νὰ μὴν εἶναι τρόπος νὰ γίνῃ κτῆμα καὶ τῶν ἄλλων, περνώντας στὴν ἀθανασία τοῦ βιβλίου.

Γιὰ τὴ λαϊκὴ αὐτὴ, νὰ ποῦμε, «διανόηση», εἶναι κρίμα, ἀλήθεια, ποὺ δὲ γίνεται ὅ,τι ἔγινε μὲ τὴ λαϊκὴ ποίηση καὶ μὲ τὴ λαϊκὴ τέχνη. Ἡ πρώτη σώθηκε μὲ τὸ τραγούδι, ἡ δευτέρη μὲ τὸ κέντημα, μὲ τὸ ἐπιπλο, μὲ τὸ χίτριο, μὲ τὸ χορὸ. Ἄν δὲν εἶχε σωθῇ

καὶ δὲν εἶχε περάσει, μὲ τοὺς τρόπους αὐτούς, στὴν κατοπινὴ ζωὴ, ἡ ποίηση καὶ ἡ τέχνη θὰ λογαριαζότανε ὡς προνόμιον ἀποκλειστικὸ τῶν διαβασμένων, ὅπως λογαριάζεται σήμερα καὶ ἡ «διανόηση». Καὶ βέβαια ἓνα μέρος ἀπὸ τὴ λαϊκὴ σκέψη καὶ τὴ λαϊκὴ φιλοσοφία ἔχει σωθῇ στὶς ἀνώνυμες παροιμίες τοῦ λαοῦ, στὶς παραδόσεις τοῦ καὶ τὰ παραμύθια τοῦ. Ἀλλὰ τὰ προφορικὰ αὐτὰ μνημεῖα δὲν εἶναι ὀλόκληρο ἐκεῖνο ποὺ θὰ ἀξίζε νὰ σωθῇ καὶ νὰ διατηρηθῇ.

Μοῦ ἔτυχε νὰ συναντήσω στὴ ζωὴ μου — καὶ σὲ ποιὸν δὲν ἔτυχε, ἀπὸ ὅσους συνηθίζουν νὰ προσέχουν τὰ ἀξιοπρόσεχτα καὶ νὰ σέβωνται τὰ ἀξιοσέβαστα — μοῦ ἔτυχε νὰ συναντήσω ἀγράμματοις ἀνθρώπους, χωρὶς καμμιά σχολικὴ ἢ βιβλιακὴ μόρφωση, ἀναθρεμένους ἔξω ἀπὸ κάθε κύκλο σχολαστικῆς παιδείας, βόσκους, ξωμάχους, θαλασσινοὺς, γεωργοὺς, προικισμένους μὲ μιὰ ἀνώτερη σκέψη. Καὶ μοῦ ἔτυχε ν' ἀκούσω μερικοὺς ἀπ' αὐτοὺς — νὰ τοὺς ἀκούῃ κανέναν

πρέπει αὐτοὺς, γιατί μιλώντας τοὺς μπορεῖ ἄθελα νὰ τοὺς παραστρατήσῃ τὴ σκέψη τοῦ μὲ τὴ σχολαστικὴ τοῦ ἐπέμβαση — νὰ μοῦ μιλοῦνε καὶ γιὰ τὰ ἀνώτερα ἀκόμα προβλήματα τῆς ζωῆς μὲ μιὰ διαπεραστικὴ ἀντίληψη, μιὰ βαθύτατη λογικὴ καὶ μιὰ ἐντελὴς ἐλεύθερη σκέψη. Γιατὶ δὲν πρέπει νὰ πιστέψῃ κανεὶς, ὅτι καὶ ἡ ἐλεύθερη σκέψη εἶναι προνόμιον τῶν λίγων καὶ τῶν μορφωμένων. Ἀκουσα κάποτε ἀπὸ τὸ στόμα ἑνὸς γέροντος θαλασσινοῦ ἰδέες περὶ Θεοῦ, ψυχῆς, ἀθανασίας καὶ προσορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ δὲν εἶχανε τίποτε κοινὸ μὲ ὅ,τι βρῆκε ἡ ἀπλοῦδὸς αὐτὸς ἀνθρώπος παραδομένο ἀπὸ τὴ θρησκεία καὶ τὴν παράδοση. Καὶ ἦτανε στιγμὲς ποὺ νόμισα πὼς ἀκούω τὸ Σωκράτη. Ἀλήπως ὁ Σωκράτης ἤξερε ὅσα ξέρεῖ σήμερα καὶ ἓνα παιδάκι τοῦ σχολείου; Καὶ ἔμω: κρατεῖ καὶ σήμερα ἀκόμα, καὶ θὰ κρα-

τῇ στὸν αἰῶνα, τὰ σκῆπτρα τῆς φιλοσοφίας. Πόσοι Σωκράτηδες δὲ θὰ χάθηκαν τάχα, στὸ πέρασμα τῶν χρόνων, γιατί δὲ βρέθηκε ἓνας Πλάτωνας νὰ μᾶς περισώσῃ τὴ φιλοσοφία τοῦς; Ὅπως καὶ νὰ εἶναι, ἂν γινότανε βολετὸ νὰ εἶχαμε μιὰ λαογραφία τῆς λαϊκῆς σκέψης, πέρα ἀπὸ τίς παροιμίες καὶ τὰ παραμύθια, ἂν βρίσκονταν δηλαδὴ ἀνθρωποὶ ποὺ νὰ μποροῦσαν νὰ συγκρατήσουν καὶ νὰ διατηρήσουν σὲ γραφτὰ μνημεῖα τὴ σκέψη μερικῶν ἐξαιρετικῶν λαϊκῶν μυαλῶν γιὰ τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ κόσμου, θὰ εἶχαμε, ὀρισμένως, μερικὰ ἐξαιρετικὰ κείμενα. Καὶ τότε θὰ δέλεπε κανεὶς, ὅτι «διανοούμενοι» δὲν εἶναι μονάχα ἐκεῖνοι ποὺ ἔμαθαν λίγα ἢ πολλὰ γράμματα ἢ ἔγραψαν λίγα ἢ πολλὰ βιβλία. Ἴσως μάλιστα αὐτοὶ νὰ εἶναι οἱ λιγώτερο δικαιούμενοι στὸν τίτλο αὐτὸν ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

GIOVANNI PASCOLI

ΙΗΣΟΥΣ

Πέρα ἀπ' τὸν Ἰορδάνη θεωρισμένους
ξανάβλεπε ὁ Χριστὸς τοὺς κάμπους γύρω.
Εἶχε σιμώσει πιά ἡ στερνὴ τοῦ μέρα.

Στὸ διάβα τοῦ γυναῖκος σταματοῦσαν
οἱ πόρτες κι' ἔκραζαν: — Χαῖρε Προφήτη!
Μὰ ὁ νοῦς τοῦ ἦταν στὴ στερνὴ τοῦ μέρα.

Σὲ θημωνιάς ἐστάθηκε τὸν Ἰσάκι
κι' εἶπε: — Στὴ γῇ ἂν δὲ θαφτῇ ὁ σπόρος
καρπὸ γιὰ θερισμὸ ποτὲ δὲ δίνει.

Γιὰ τοὺς οὐράνιους θησαυροὺς μιλοῦσε,
καὶ τὰ παιδιὰ, μὲ στάχυα στὸ κεφάλι,
τριγύρω τοῦ στεκόνταν μαζεμένα.

(Μετάφραση ἀπὸ τὸ ἰταλικὸ)

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΙΡΟΦΥΛΑΣ

Τῶν παιδιῶν σφίγγει ἑκεῖνος τὰ κεφάλια
στὴν ἀγκαλιά του, ἐνῶ ὁ Κηφᾶς τοῦ λέει:
— Θὰ λερωθῇ ὁ χιτῶνας σου ἂν ἐδῶ μεῖ-
[νης!]

ἑκεῖνος τοὺς μικροὺς τοῦ κληρονόμους
ἀγκάλιαζεν, ἐνῶ τοῦ λέει ὁ Γιούδας:
— Ραββί, ὁ γιὸς ἑνὸς ληστῆ εἶν' ἐκεῖ-
[νος,

ὁ γιὸς τοῦ Βαραβᾶ, ποὺ θὰ πεθάνῃ
εἰς τὸ σταυρό! Ἀλλ' ὁ προφήτης: — Ὅχι!
λέει σιγανὰ ὑψώνοντας τὰ μάτια,

καὶ πέρνει τὸ παιδί στὴν ἀγκαλιά του.

Ο ΝΟΣΤΑΛΓΟΣ

ΠΑΣΧΑΛΙΝΟ ΔΙΗΓΗΜΑ

“Επειτα από δεκαπέντε χρόνων ζωή στα ξένα, ο Παναγής ο Λεβεντάκης ξαναγύρισε στο νησί.”

Είχε φύγει παλληκάρι είκοσι-εικοσπέντε χρόνων, με μαλλιά μαύρα και σγουρά, με κορμί σαν κυπαρίσσι, όλος ζωή, όλος νειάτα, για την κατάκτηση μιας καλύτερης ζωής, πολύ καλύτερης από τη μαραζωμένη ζωή στο στενόχωρο περιβάλλον του νησιού του· κι’ είχε τώρα, στα σαράντα του πιά, σχεδόν γκρίζα τα μαλλιά, το κορμί ελαφρά λυγισμένο από το βάρος των δεκαπέντε χρόνων της ξενιτειάς, και την ξυμνη ιδέα στο νοῦ του, πεποίθηση αποκτημένη από την πείρα, πως όσο άξιζαν οι ξέροι μὴ γνώριμοι κι’ αγαπημένοι βράχοι του νησιού του δεν άξιζε όλος ο άπέραντος κόσμος που γύρισε και πού είδε σ’ όλα αυτά τα χρόνια της βασανισμένης του ζωής στη ξενιτιά...

“Η πάλη στήθος με στήθος με τις έναντιότητες της ζωής, ή σκληρότητα της δουλειάς, οι άχαριότητες από πρόχειρους φίλους που πότε δώ και πότε κεί έπιανε, για να μὴν αισθάνεται τον έαυτό του έντελώς μόνο, κι’ ή συναίσθηση πως τοῦλειπε πάντα, και στις καλές και στις κακές στιγμές της ζωής του, το στοργικό, το φιλικό περιβάλλον, όπου θά μπορούσε ν’ ανοίξει την καρδιά του και να πεῖ τη χαρά του ή τη λύπη του, μὰ πού πολύ κι’ απ’ όλα αυτά ή γλυκειά, ή αντίκητη νοσταλγία της αγαπημένης του μικρούλας πατρίδας, ήτανε άρκετά για να τον κάμουν ν’ αποφασίσει την επιστροφή...”

Είχε κεί, στο μικρό του νησί, μια γρηά μάννα, απλή και ταπεινή γυναικούλα, αντίκανη ίσως πια για κάθε άλλο, μὰ ικανή πάντα να γεμίσει το σπίτι με την ατμόσφαιρα της στοργής και της αγάπης που δεν την είχε βρει στις ξηριμές της “Αμερι-

κής όπου εργαζόταν τόσα χρόνια, ούτε στην κοσμοπλημμύρα των μεγαλουπόλεων της όπου έζησε δουλεύοντας το ίδιο σκληρά, μονάχος πάντα μέσα σ’ όλο τον άπειρο κόσμο, αναφομοίωτος και νοσταλγός...

Κι’ ήταν ακόμα εκεί μακριά στο χωριό του μια αδελφή, παντρεμένη τώρα, μὰ πού την έφερε πάντα στο νοῦ του με την ανάμνηση της στιγμής του άποχωρισμού τους, με τα μάτια δακρυσμένα, όταν τον αποχαιρετούσε από το βράχο της ακρογιαλιάς, ενώ το βαπόρι μάκραινε βιασικά για να τον φέρε γρηγορώτερα στην άγνωστη ξενιτιά... Κι’ ήταν ακόμα εκεί το πατρικό σπίτι, το φτωχό μικρό σπίτι τους· αντίκρου στο μεγάλο πέλαγος, το σπίτι που τον είδε να γεννιέται, να μεγαλώνει και να γίνεται άντρας... Το συμπαθητικό μικρό σπίτι πάνου στο βράχο, ισόγειο απ’ την κυρία του εισοδο κι’ ανώγειο από το πλώι μέρος, ένα μόνο δωμάτιο όλο-όλο, μὰ τόσο άπέραντο που να μπορεί να χωρεῖ όλα τα πιο αγαπημένα πράγματα του ξενιτεμένου νησιώτη: το μικρό τζάκι εκεί στη γωνιά—μὴ φαντασμαγορία παραμυθένια σὲ χειμωνιάτικες περασμένες νύχτες,—το μεγάλο σοφά—όπου κοιμόνταν χρόνια δλόκληρα όλα τ’ άδέρφια στη γραμμή,—τα χαμηλά νησιώτικα σκαμνάκια δλόγυρα, τα στολισμένα στο ράφι πιώτα, τη μεγάλη παλιά κασέλα, και τόσα-τόσα μικροπράγματα, που το καθένα είχε την ιστορία του συνυφασμένη με την άξένοιαστη παιδιάτικη ζωή του Παναγιή του Λεβεντάκη...

Και το στενόν αυτό σύνδεσμο της ψυχής του με τα πρόσωπα και τα πράγματα του μικρού του νησιού, που δεν είχε σταθεί κανός να του τον χαλαρώσει ο χρόνος κι’ ή απόσταση, τον συντηρούσε ανέπαφο και τον στερέωνε περισσότερο ή μαγική δύναμη της

νοσταλγίας, αυτή που τον έκανε στο τέλος μια μέρα ν’ αποφασίσει να ξαναπαίρει πίσω τον άτέλειωτο δρόμο που τον χώριζε από την πατρίδα του, και να ξαναγυρίσει, άντρας πια μεστωμένος, στο αγαπημένο του νησί...

“Έφτασε στο μικρό λιμανάκι του νησιού του κάποιο άνοιξιάνικο πρωῒ, την ώρα που ο ήλιος χούσωνε με τις πρώτες άχλινες του το μεγάλο βράχο του Κάστρου και σκορπούσε στοργικά τη θάλαωρή του στα φτωχόσπιτα του χωριού, ενώ ή θάλασσα άκνητοῦσε στο άπέραντο άμμουδιασπό άκρογιάλι, το γνώριμο αγαπημένο άκρογιάλι που λαχαρούσε τόσα χρόνια, όταν ξημεροβραδυζόταν ο Παναγής στις άγριες ξηριμές ή στους άπέραντους κάμπους της “Αμερικῆς.”

Τίποτα δὲν είχε αλλάξει!... Κι’ οι άνεμόμυλοι πέρα στο μῶλο στέκονταν πάντα στη θέση τους, κι’ ο άνηφορικός δρομάκος προς το χωριό ήταν πάντα ο ίδιος όπως τον άφησε, κι’ ή έκκλησούλα, φτωχική και μικρούλα όπως την ήξερε...

Τὰ σπιτάκια μόνο του φάνηκαν χαμηλά και στενόχωρα, κι’ οι δρόμοι στενοί, μὰ κι’ αυτά τα μεταμόρφωσε στα μάτια του ή αγάπη του, τὰ πλάταινε και τὰ μεγάλωνε ή άτέλειωτη θάλασσα που άπλωνόταν μπροστά τους, και τὰ δμόρφαινε ο γαλανός ουρανός που τὰ προστάτευε άπέραντος και κατακάθαρος από πάνω τους...

“Η μάννα του, γρηούλα πια κι’ αδύναμη, τον υποδέχτηκε τρέμοντας από τη συγκίνηση, τον έσφιξε μ’ άπίστευτη δύναμη στην άγκαλιά της, και δὲν έχόρταινε να τον καμαρώνει, να τον ρωτά, να τον περιποιῆται, να τον άκούει να της μιλεῖ με τη χοντρή άντρική του φωνή, έτοιμη να πεῖ: “νῦν, άπόλύτως τη δούλη σου Λέσποτα”...

“Η αδελφή του, τὰ παιδάκια της, ο γαμπρός του, οι συγγενείς, οι φίλοι, οι γειτόνοι, τρέξανε όλοι πρόθυμα το ίδιο εκείνο πρωῒ να τον ιδούνε, και σὲ μια στιγμή σχηματίστηκε δλόγυρά του ο γνώριμος φιλικός κύκλος κι’ ή ατμόσφαιρα της στοργῆς που τόσο μάταια είχε άναζητήσει στην ξενιτιά.

Κι’ όταν το άπόγειο βγήκε στην άγορά κι’ άντάμωσε τους άλλους παληούς φίλους κι’ έννοιωσε την αὐθόρμητη εκδήλωση της χαρῆς όλων για τον έρχομό του, άνθρώπων που σχεδόν τους είχε λησμονήσει, εὐ-

λόγησε σι’ άληθινά την ώρα που πήρε την άπόφαση να γυρίσει στην πατρίδα του, κάτι κι’ αυτός μέσα σ’ όλους, κι’ όχι ένα σκουληκάκι της γῆς μπρός στον άναρίθμητο άγνωστο κόσμο της ξενιτειάς που είχε ζήσει...

Μὰ τη χαρά που αὐστάνθηκε το ίδιο εκείνο βράδυ του έρχομού του, στον έσπερινό της Μεγάλης Παρασκευῆς, ήταν κάτι περισσότερο κι’ απ’ ότι φανταζόταν ή νοσταλγία του.

“Η μικρούλα γνώριμη έκκλησιὰ δλόφωτη, ο παλιός μὰ φρεσκοστολισμένος από μύρια λούλουδα επιτάφιος στη μέση, όπως άλλοτε κι’ όπως πάντα, οι παλιές χλωμές εικόνες οι ίδιες όπως τις ήξερε, το σκαλιστό τέμπλο, τ’ άσημένα καντηλάκια, το παλιό αναλόγιο του ψάλτη όπου κανοναρχούσε κι’ ο ίδιος ο Παναγής σάν ήταν μικρός, κι’ ο παπῆς, ο Παπαγιάννης, γερασμένος πια και κάτασπρος, με τη φωνή άδυνατισμένη μὰ πάντα γλυκειά, όλα, όλα ήταν και πάλι τὰ ίδια, όπως τὰ γνώρισε, όπως τὰ θυμόταν, κι’ όπως επιθυμούσε να τὰ βρει... Κι’ οι παραφωνίες του ψάλτη, κι’ οι παιδικές ακανόνιστες φωνές των μαθητών πουψαλαν στον επιτάφιο, κι’ ο αντίλαλος της καμπάνας, κι’ ή ήχώ ακόμα της έκκλησιᾶς, όμοια σάν του περασμένου καιρού,—λές και συνεχιζόταν ο κατανυχιτικός έσπερινός που είχε ξαφνικά σταματήσει δεκαπέντε χρόνια προητέρω!...

Και μόνο τὰ πρόσωπα των γνωστών του είχαν αλλάξει... Συνομήλικοι και φίλοι του φαινόταν τώρα μεγαλωμένοι, ρυτιδωμένοι κάπως, σκυφτοί, κορίτσια της έποχῆς του ήτανε τώρα μεσόκοπες γυναῖκες, με κοντά τους παιδιά που ο Παναγής δὲν τὰ ήξερε, κοριτσάκια που ήταν μικρά όταν έφυγε, είχαν πια γίνει κοπέλλες της παντρειάς, κι’ όλος ο έσπερινός πέρασε από μπρός του σάν μια παράξενη και γνώριμη συγχρόνως κινηματογραφική ταινία, που τὰ κατάφερε να κάνει την καρδιά του να σκιρτάει από χαρά, γιατί έσμιγε τις όμορφότερες άναμνήσεις του με την άκόμα όμορφότερη πραγματικότητα...

Κι’ όταν τη νύχτα κουρασμένος ξάπλωσε στο παλιό μεγάλο δωμάτιο του πατρικού σπιτιού, μετά τόσα χρόνια, ένας τεράστιος κύκλος από έντυπώσεις, γεγονότα, άναμνήσεις, με τὰ φωτεινά χαρούμενα σημεῖα τους και τις σκιές τους, στριφογύριζε επίμονα

μπροστά στα μάτια του, κι' ἔνα ἀπειροπλήθος συναισθημάτων κυλούσε μὲ ἀδιάκοπες ἐναλλαγές ὁλόγυρα στὴν ψυχὴ του, ὡς πὺν νὰ φτάσει ὁ ὕπνος νὰ τοῦ σφυλίσει τὰ βλέφαρα...

Τὴν ἄλλη μέρα ὁ Παναγῆς ὁ Λεβεντάκης, μὲ τὸν πόθο νὰ τὰ ἰδεῖ ὅλα στὸ χωριὸ των ὅσο μπορούσε γρηγορώτερα, πῆρε τὸ δρόμο πρὸς τὰ περιβόλια. Πόσες φορές τὸν εἶχε περᾶσει τὸν ὁμορφο αὐτὸ δρόμο, καὶ τώρα, διαβαίνοντάς τον, ἄλλοῦ εὗρισκε καινούρια σπιτάκια πὺν δὲν τὰ θυμόταν πρὶν φύγει, κι' ἄλλοῦ ἔβλεπε χαλάσματα σπιτιῶν πὺν τ' ἄφησε γερά. Ὁ χρόνος ἔκανε τὴ δουλειά του, δημιουργὸς καὶ χαλαστής, ἀκούραστος κι' ἀδιάφορος γιὰ τὰ καμώματά του.

Γιὰ μιὰ στιγμή σταμάτησε πέρα ἀπ' τὴ βρύση. Κάτι τὸ νέο, πὺν δὲν ὑπῆρχε ἄλλοτε, εἶχε δώσει ἄλλη μορφή στὸ μέρος ὁλόγυρα: ἔνα καινούριο περιβόλι, μικρὸ ὡς δυὸ μονάχα στρέμματα, ἀνάμεσα στὰ γύρω του χωράφια. Σταμάτησε νὰ τὸ κυττάξει.

Ὁλόγυρά του, ἀνθισμένα δέντρακια, ἔνα μικρὸ σπιτάκι στὴν ἄκρη, καὶ μπροστά ἴσιες, κανονικὲς βραγιές, σὰ σκάκισμα ἀρχιμάστορα σὲς παλιὲς κασέλες τοῦ νησιοῦ.

Τὰ μάτια του σταυρῆκαν νὰ ξεκουραστοῦν στὴν ὁμορφιά τοῦ μικροῦ κήπου, πὺν ἔδειχνε τόσο χτυπητὴ τὴ νοικοκυροσύνη τοῦ ἀνθρώπου πὺν τὸν εἶχε κι' ἐστόλιζε τόσο ὁμορφα τὸ μέρος ὁλόγυρα.

Κανένας δὲ φαινόταν στὸν κήπο, κι' ὁ Παναγῆς, περίεργος νὰ μάθει ποιοιοῦ ἦτανε, προσχώρησε στὴν ἐξώπορτα καὶ μπῆκε στὴν αὐλή. Μὰ πόση στάθηκε ἡ ἐκπληξή του, σὰν ἔμαθε ἀπὸ μιὰν ἄγνωστη κοπέλλα πὺν τὴ βρῆκε ν' ἀσπρίζει τὴν αὐλή τοῦ κατακάθαρου σπιτιοῦ, πὺς ἦταν ἡ κόρη τοῦ Δημήτρη τοῦ Φράλη, τοῦ παλινοῦ του γείτονα, ἡ Ἑλπινιώ, κι' ὁ κήπος ἦτανε δικό τους...

— Κι' ὁ πατέρας σου, ἡ μάνα σου, δὲν εἶναι ἐδῶ; ρώτησε γιὰ νὰ πεῖ κάτι, σαστισμένος ἀπὸ τὴν ὁμορφιά τοῦ κοριτσιοῦ, ἐκὼ συγχρόνως ξανασυλλογιότανε τὴν ἀπόσταση πὺν χώριζε τὴν τωρινὴ ἐποχὴ, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ πὺν ἔφρευγε γιὰ τὰ ξένα, ἀφήνοντας τὴν ὁμορφή τὴν κοπελλιά ἔνα μικρὸ κοριτσάκι ὀχτὼ χρόνων!

— Ὁ πατέρας μου πέθανε, τοῦ ἀποκρίθηκε ταπεινὰ ἡ μαυροφρεμένη κοπέλλα, ἡ

μάνα μου εἶναι δῶ. Καθῆστε, ἂν θέλτε.

Τὴν ἴδια στιγμή παρουσιάστηκε κι' ἡ μητέρα της, ἡ χήρα τοῦ Φράλη, ἡ παλιὰ γιτόνισσα τοῦ Παναγῆ, ἡ φιλενάδα τῶν παιδικῶν του χρόνων, ἡ μικροπαντημένη...

Δὲν ἦταν ὅμως τώρα οὔτε ἡ χαριτωμένη μικρὴ παιδοῦλα οὔτε ἡ μυϊόπαικτη ὁμορφὴ νοικοκυρούλα τῆς γειτονιάς τοῦ Παναγῆ. Μαυροντυμένη, μὲ τὸ πρόσωπο αὐλάχωμένο ἀπὸ τὲς στενοχώριες καὶ τὲς λύπες, μὲ τὰ χέρια ροζισμένα σχεδὸν ἀπὸ τὴ δουλειά τοῦ περιβολιοῦ, μὲ τὰ μαλλιά μισοσπριαμένα, φαινόταν γερασμένη πρόωρα...

Μιὰ θλίψη βαθύτατη κέντησε τὴν καρδιά τοῦ Παναγῆ στὸ ἀντίκρουσμα τῆς ἀπροσδόκητης αὐτῆς μεταβολῆς, μιὰ πίκρα πὺν τοῦ σταμάτησε τὰ λόγια στὸ στόμα.

Ὡστόσο κάθισε στὴν αὐλὴ γιὰ νὰ πάρει ἔνα κρύο νερὸ πὺν θέλησαν νὰ τοῦ προσφέρουν, κι' ἔτσι σιγά-σιγά ἡ συζήτηση πῆρε τὸν τόνο τῆς οἰκειότητος πὺν ταίριαζε σ' ἀνθρώπους τόσο γνωρίσιμους, ὅπως αὐτοί.

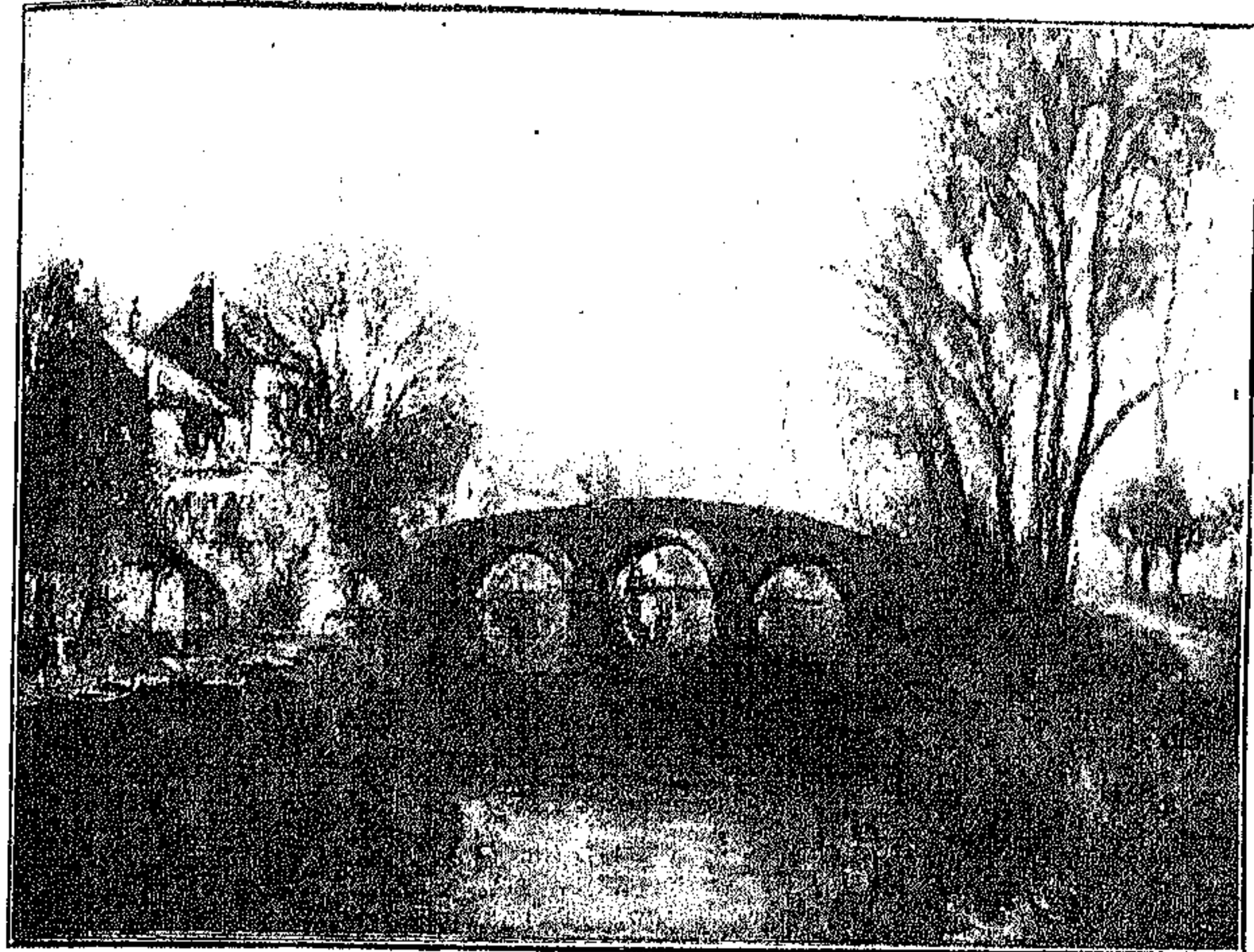
— Χίτες μόλις ἦρθα... καὶ δὲν εἶχα μάθει τίποτα ἀπ' ὅλα αὐτά... Ἄν μάλιστα δὲ μὲ σταματοῦσε τὸμορφο περιβόλι σας, δὲ θάμπαινα καὶ νὰ σὰς δῶ... Δὲν ἤξερα πὺς ἦταν δικό σας...

— Αὐτὸ εἶναι ὅλη μας ἡ κατάντια, ἀποκρίθηκε ταπεινὰ ἡ χήρα τοῦ Φράλη. Κι' ἀναστενάζοντας πρόσθεσε: Τὸ περιλοιπώμαστε μὲ τὴν Ἑλπινιώ μου... Ἡ τύχη μου βλέπετε ἦταν τέτοια... καὶ δυὸ δάκρυα κυλήσανε ἀπ' τὰ μάτια της.

Ἡ τελευταία αὐτῆς φράση εἶχε κάτι σὰν παράπονο, ποιοὺς ξέρει γιὰ τί ὄνειρα χαμένα. Ὁ τόπος πὺν εἰπώθηκε ξανάφερε στὸ νοῦ τοῦ Παναγῆ κάποια ὄνειροπολήματα τῆς παιδικῆς του ἡλικίας, ἀνείπωτα καὶ ξεχασμένα πια ἀπὸ τότε, πὺν τὸν ἔκαμαν νὰ λυπηθεῖ ὡς τὰ κατὰβαθα τῆς ψυχῆς του γιὰ τὴν τύχη τῆς παλιᾶς γειτονοπούλας του.

Κάτι εἶπε κι' αὐτὸς κι' ἡ ὁμίλια κόπηκε, γιὰτὶ ἔφτασε τὴ στιγμή ἐκεῖνη ἡ Ἑλπινιώ, φέρνοντας μέσα σ' ἔνα πιάτο ἔνα ποτήρι νερὸ κι' ἔνα τσίπουρο.

Στάθηκε μπροστά του μὲ τὰ μάτια χαμηλωμένα, μὲ τὸ κορμὶ λυγρὸ σὰν κυπαρίσσι, μὲ τὸ πρόσωπο ροδοκόκκινο ἀπὸ τὴν ντροπαλοσύνη μπρὸς στὸν Παναγῆ, κι' ὁταν ἐκεῖνος ἔρριξε πάνου της τὰ μάτια του

Σ. ΜΗΛΙΑΔΗΣ

ΤΟΠΙΟ

γιὰ νὰ τῆς εὐχηθεῖ κι' αὐτῆς, νόμισε πὺς ἔβλεπε πάλι, ὅπως τότε, τὴν ὁμορφὴ γειτονοπούλα του ζωντανεμένη, ξανανοιωμένη, ἴδια κι' ἀπαράλαχτη, ὅπως τὴν ἔφερε στὸ νοῦ—τὴ μάνα—ὅσες φορές ἡ σκέψη του ξαναγύριζε νοσταλγικὰ στὰ περασμένα...

Μιλῆσανε ἀκόμα λίγο, τοῦ κόψανε λίγα λουλούδια, κι' ὁ Παναγῆς ἔφυγε, ξαναγυρίζοντας στὸ σπίτι του ἀπὸ τὸν ἴδιο δρόμο. Μόνον πὺν τώρα τοῦ φαινόταν πὺς τὰ εἶχε ἰδεῖ ὅλα ὅσα ἐπιθυμοῦσε νὰ γνωρίσει γρήγορα, τὲς πρώτες μέρες τοῦ γυρισμοῦ του...

Κάτι τὸ ἀπροσδιόριστο, τὸ μελαγχολικὸ καὶ τὸ χαρούμενο συγχρόνως ἀναδενόταν στὴν ψυχὴ τοῦ Παναγῆ τοῦ Λεβεντάκη, τὴν ἡσυχία ἐκεῖνη ὥρα τοῦ δειλινοῦ τοῦ Μεγάλου Σαββάτου πὺν γύριζε στὸ σπίτι του... Καὶ δὲν μπορούσε καλὰ-καλὰ νὰ καταλάβει ἂν τὸ ἀκαθόριστο αὐτὸ συναισθημα, πὺν τοῦκανε τὴν καρδιά του νὰ σκιρτάει ὅπως ἴσιες, ἦταν ἀπὸ τὴ χαρὰ τοῦ γυρισμοῦ του,

ἀπὸ τὴ χαρὰ τῆς Ἀνάστασης πὺν πληοῖαζε ἢ ἀπὸ τὸ βραδυνὸν ἐκεῖνο ἀνοιξιῶτικο περίπατο στὰ ἀνθοφορεμένα περιβόλια τοῦ νησιοῦ...

Σὲ λίγες μέρες ἡ γρηούλα ἡ μάνα τοῦ Παναγῆ τοῦ Λεβεντάκη ξαναπῆρε κι' αὐτὴ τὸν ἴδιο δρόμο πρὸς τὰ περιβόλια, σταμάτησε στὸ ἴδιο περιβόλι, κουβέντιασε-κουβέντιασε ὥρα πολλὴ μὲ τὴ χήρα τοῦ Δημήτρη τοῦ Φράλη, καὶ λίγες μέρες ὕστερα μαθεύτηκαν ξαφνικὰ στὸ χωριὸ οἱ ἀρραβῶνες τοῦ Παναγῆ μὲ τὴ μικρούλα τὴν Ἑλπινιώ.

Ὁ ξενητεμένος νοσταλγὸς τοῦ μικροῦ νησιοῦ του εἶχε ξαναβρεῖ σ' αὐτὸ τὴν χαρὰ πὺν δὲ μπόρεσε νὰ συναντήσῃ στὸν ἀπέραντο ἄλλο κόσμον πὺν γύρισε. Κι' ἦταν ἐνθουσιασμένος μὲ τὴν τύχη του... Ἄν κι' ἀπὸ δῶ κι' ἐμπρὸς ἡ ζωὴ του θὰ κυλοῦσε εὐτυχισμένη, ὅπως τὴν ἔλπιζε, μονάχα ὁ Θεὸς μπορούσε νὰ τὸ ξέρει!...

ΔΥΟ ΙΣΤΟΡΗΜΕΝΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ

Ἡ πρὸ δεκαετίας καταστρεπτική πυρκαϊὰ τῆς Σμύρνης δὲν εἶχε μόνον ὀλικῆς φύσεως ζημίας. Ὁ ἀπαίσιος πύρινος κλοιὸς δὲν ἀπεστραγγάλισε μόνον τὴν οἰκονομικὴν ἀκμὴν καὶ εὐημερίαν τῆς ἐρατεινῆς πρωτεύουσας τῆς Ἰωνίας, ἀλλ' ἀπετέφρωσε καὶ καλλιτεχνικά καὶ ἱστορικά κειμήλια, τῶν ὁποίων ἀνυπολόγιστος εἶναι ἡ ἀξία.

Τὰ σημαντικώτερα καὶ σπουδαιότερα τῶν ἀποτεφρωθέντων τιμαλφῶν εὗρίσκοντο εἰς τὸ Μουσεῖον καὶ τὴν Βιβλιοθήκην τῆς γεραρᾶς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς, ἡ ὁποία ὡς ἑστίας διετήρησε κατὰ κακοσελήνους νύκτας ἀσβεστον τὸ πῦρ τῆς μορφώσεως ἐν τῇ ἐγγυς Ἀνατολῇ.

Ἡ Βιβλιοθήκη τῆς ἐνδόξου Σχολῆς περιεῖχε τελευταίως 30.000 τόμους ἐντύπων βιβλίων καὶ 300 χειρόγραφα — ἀριθμοὺς οὐχὶ εὐκαταφρονήτους προκειμένου περὶ ἰδρύματος διατηρουμένου ἐξ ἰδιωτικῶν πόρων. Μεταξὺ τῶν χειρογράφων ὑπῆρχον καὶ δύο ἐκ τῶν λεγομένων «ἱστορημένων» ἦτοι εἰκονογραφημένων, ἡ Ὁκτάτευχος καὶ ὁ Φυσιολόγος.

Τοιαῦτα ἱστορημένα χειρόγραφα ἐν Ἑλλάδι εἶναι σπάνια. Μέρειά τινα παραδείγματα κατέχουν ἡ Ἑθνικὴ ἐν Ἀθήναις Βιβλιοθήκη καὶ ἡ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, πλουσιωτέρα δὲ ὑπὸ τὴν ἐποψὴν ταύτην εἶναι ἡ τοῦ Ἄθω. Ἐν Ἐσπερίᾳ ὅμως ἀφθονοῦν εἰς τὰς μεγάλας Βιβλιοθήκας τῶν εὐρωπαϊκῶν μεγαλουπόλεων, ὅπου γίνονται ἀντικείμενον σοβαρῶν μελετῶν διαπρεπῶν ἱστοριοδίφων καὶ ἀρχαιολόγων.

Ἡ ζωγραφικὴ διακόσμησις τῶν χειρογράφων ἔχει ἐξαιρετικὴν ὅλως σημασίαν διὰ τὴν γνῶσιν τῆς ἀναπτύξεως τῆς Βυζαντινῆς τέχνης. Διὰ τῶν μικρογραφιῶν διεδίδοντο μακρὰν τὰ θέματα τῶν τοιχογραφιῶν καὶ τῶν μνημειακῶν ψηφιδογραφιῶν, καὶ δι' αὐτῶν συνεκροτήθη ἡ πλουσία Βυ-

ζαντιακὴ εἰκονογραφία. Ἡ μικρογραφία ἐταξίδευε ἐπιρρωνύουσα διὰ τῆς εἰκότος τὴν διδασκαλίαν τῆς κατηχήσεως. «Ὁ ὄχιμα ἐλαφρόν, λέγει ὁ Βυζαντιολόγος Μιλλέ, ἔφερε μακρὰν εἰς τόπον καὶ χρόνον τὰ δημιουργήματα τῶν κέντρων, εὐλαβῶς προφυλαγμένα εἰς τὰς εὐλυγίστους πτυχὰς τῆς περγαμηνῆς». Πλὴν ὅμως τῆς ἀξίας ἣν κέκτηται ἡ μικρογραφία ὡς φορεὺς καὶ κάτοπτρον τῆς μνημειακῆς ζωγραφικῆς, ἔχει καὶ ἀρκετὴν δόσιν πρωτοτυπίας ὡς ἀπηχοῦσα ἀμεσώτερον τὴν λαϊκὴν ψυχὴν. Εἰς τὴν εἰκονογράφειαν τῶν χειρογράφων ἡ ἀτομικότης τοῦ καλλιτέχνου ἦτο ἐπόμενον νὰ εὗρσκη μεγαλυτέραν ἐλευθερίαν. Εἰς τὴν διακόσμησιν τῶν ἐκκλησιῶν ἡ αὐστηρὰ ἐπίβλεψις τοῦ Ἱερατείου ἐπέβαλεν εἰς τὴν τέχνην μεγάλην αὐστηρότητα. Ἐξ ἄλλου ὁ χαρακτήρ τῆς διακοσμήσεως χάριν τῆς μνημειακῆς λιτότητος ἀπέκρουε γλαφυρὰ καὶ ποικίλα ἄλλα στοιχεῖα. Τοῦναντίον ἐπὶ τοῦ εὐπροσδέκτου ἐδάφους τῶν κωδίκων ὁ μικρογράφος εἶχεν ἐλεύθερον καὶ εὐρὺ στᾶδιον δράσεως καὶ περισσοτέρας πηγὰς ἐμπνεύσεως. Ἡ μικρογραφία ἦν τλὴ τὰ θέματα αὐτῆς οὐ μόνον ἐκ τοῦ θρησκευτικοῦ κύκλου, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἀστικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς, ἐκ τοῦ καθ' ἡμέραν βίου, ἐκ τῆς μυθολογίας κ. λ. κ., διὰ τοῦτο δὲ ὁ παλμὸς τῆς ζωῆς σφύζει ἀσυγκρίτως ἐντονώτερον εἰς τὰ χαριτωμένα εἰκονίδια, ἅτινα ἐν εἴδει πολυχρόμου παρυφῆς περιθέουν τὰς σελίδας τῶν χειρογράφων, ἢ εἰς τὰς θαμβωτικὰς ψηφιδογραφίας καὶ τοὺς μεγαλοπρεπεῖς ζωγραφικοὺς πίνακας, τοὺς καλύπτοντας τοὺς τοίχους τῶν ἐκκλησιῶν. Ὁ μικρογράφος, ἀπηλλαγμένος τῆς περισσοτεχνίας καὶ τῆς ἐπιτηδεύσεως τῶν φιλοδόξων ὁμοτέχνων, μὲ τὴν ἀπέριττον τεχντροπλίαν τοῦ ἀποδίδει ἄκρατον τὴν πραγματικότητα. Τὰ

τεχνουργήματά του εἶναι ἀληθινὰ στιγμιότυπα ληφθέντα ἐκ τοῦ φυσικοῦ. Δικαίως ὅθεν ὁ ζωτικὸς οὗτος κλάδος τῆς Βυζαντινῆς τέχνης ἐλκύει ἀμέριστον τὴν προσοχὴν οὐ μόνον τοῦ ἀρχαιολόγου, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἱστοριοδίφου, ὅστις εἰς τὰ διαφωτιστικώτατα ταῦτα λείψανα τοῦ παρελθόντος εὗρσκει ἀμεσον διδασκαλίαν ἱστορικῶν γνώσεων.

Ἡ Ὁκτάτευχος καὶ ὁ Φυσιολόγος τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς ἀνήκουν εἰς τὴν δευτέραν περίοδον τῆς ἱστορίας τῆς Βυζαντινῆς τέχνης, εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας. Ἡ περίοδος αὕτη ἀποτελεῖ ὑπὸ πολλὰς ἀπόψεις τὸν δεύτερον χρυσὸν αἰῶνα τῆς Βυζαντινῆς καλλιτεχνίας. Ἐξαιρετικῶς ὡς πρὸς τὴν μικρογραφίαν, ἡ διακόσμησις τῶν χειρογράφων κατὰ 9ον-12ον αἰῶνα εἶναι θαυμασίου πλούτου καὶ ποικιλίας. Αἱ μικρογραφίαι, καλλιτεχνικῶς ἀρτιώτεραι τῶν προηγουμένων, πλαισιοῦνται διὰ ζωηρῶς χρωματισμένων ταινιῶν, ὅπου ζῶα διαφόρως συμπλεκόμενα παίζουν ἐν τῷ μέσῳ φύλλων καὶ ἀνθέων περιελισσομένων εἰς παράξενα ἀρραβουργήματα.

Καθὼς δὲ τὴν ὅλην τέχνην τῆς ἐποχῆς χαρακτηρίζουν δύο ἀντίθετα, ἀλλὰ πολλάκις συναλειφόμενα ρεύματα, τὸ λαϊκὸν ἢ ἀστικὸν καὶ τὸ θρησκευτικόν, οὕτω καὶ αἱ μικρογραφίαι τῆς περιόδου ταύτης φέρουν ὅτε μὲν τῆς πρώτης τάσεως, ὅτε δὲ τῆς δευτέρας τὴν σφραγίδα. Τῆς λαϊκῆς τάσεως κύρια χαρακτηριστικὰ εἶναι ἡ ἐπιστροφή εἰς τὰ ἀρχαῖα πρότυπα, ἡ πραγματικὴ προσπάθεια, ὁ ἀνατολικὸς χρωματισμός. Τὴν μοναστηριακὴν τάσιν χαρακτηρίζει ἐπίσης ἡ ἀρχαία ἐμπνευσις καὶ ὁ ρεαλισμός, ἀλλ' ἔχει περισσοτέραν σοβαρότητα καὶ εἶναι μᾶλλον ἱσορροπημένη. Κοινοὶ δὲ χαρακτῆρες ἀμφοτέρων τῶν ρευμάτων εἶναι ὁ πλοῦτος, ἡ λαμπρότης, τὸ σταθερὸν καὶ ἔμπειρον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥτον σχεδιάγραμμα, ἡ τελεία ἀντίληψις τοῦ χρώματος καὶ ἰσχυρὸν διακοσμητικὸν αἶσθημα.

Ἰδωμεν νῦν εἰς ποίαν τάξιν ἀνήκουν τὰ ἡμέτερα χειρόγραφα. Ὁ Φυσιολόγος περιεῖχεν 104 μικρογραφίας, ἐξ ὧν 24 ὁλοσελίδους. Εἰς ἕκαστον κεφάλαιον, πλὴν μερικῶν ἐξαιρέσεων, συνάπτονται δύο εἰκό-

νες, ἐξ ὧν ἡ μὲν εἶναι πραγματιστική, εἰκονίζει τὸ ζῶον, τὰ χαρακτηριστικὰ του, τὸν μῦθον του· ἡ ἄλλη εἶναι συμβολική, ἀναπαριστᾷ βιβλικὰς σκηνάς, πράξεις τῶν ἁγίων, θεολογικὰς ἀλληγορίας. Οὕτω δύο κύκλοι, ὁ εἰς ἐπιστημονικὸς, ὁ ἕτερος θρησκευτικὸς, ἀμοιβαίως διασταυροῦνται καὶ συνδυάζονται.

Τὴν ἐπαύριον τῆς Εἰκονομαχίας, ὁ λαμπρὸς θρίαμβος τῆς Ὁρθοδοξίας παρήγαγε κατὰ τὰ μέσα τοῦ 9ου αἰῶνος μεγάλην ἀνάπτυξιν τῆς θρησκευτικῆς καὶ μοναστηριακῆς τέχνης, ἣς ἡγετίσθη νὰ κατακλύζη τὰ πάντα. Τοῦτο κατοπτρίζεται ἄριστα εἰς τὴν εἰκονογράφειαν τοῦ Φυσιολόγου, βιβλίου κατ' ἐξοχὴν λαϊκοῦ. Αἱ συμβολικαὶ παραστάσεις, αἱ ἐποικοδομητικαὶ σκηναί, αἱ θεολογικαὶ ἀλληγορίαι, αἱ πολλαπλαῖ νύξεις εἰς τὰς θρησκευτικὰς ἐριδας βρίθουν εἰς αὐτόν. Παρὰ τὴν ὁμοιογένειαν τῶν ὑπάρχει καὶ ἡ λαϊκὴ, καθ' ὅτι συχνὰ συναντιῶνται ἀλληγορικαὶ μορφαὶ τῆς Ἑλληνικῆς Μυθολογίας, προσωποποιήσεις τῆς Ἡμέρας, τῆς Νυκτός, τῆς Πρωΐας, Νύμφαι, πηγῶν, Κένταυροι, Σειρήνες, ἀγάλματα ἐπὶ κινόνων, ὡς καὶ ρωπογραφικαὶ σκηναὶ ἀλεξανδρινῆς ἐμπνεύσεως. Ὡς εἰς ὑπέροχον λεύκωμα συμπλέκονται ἐν αὐτῷ αἱ εἰκόνες δύο ἀντιθέτων ρευμάτων, δύο ἀνομοίων τάξεων τῆς Βυζαντινῆς καλλιτεχνίας, ἔνεκα δὲ τούτου ἀνυπολόγιστος ἦτο ἡ ἀξία τῶν ὑπὸ καλλιτεχνικὴν καὶ ἱστορικὴν ἀποψιν.

Ἐτερος εἶναι ὁ χαρακτήρ τῆς Ὁκτατεύχου, ἡ ὁποία ἀνήκει εἰς ὁμάδα ἐξ χειρογράφων, ἐξ ὧν δύο μὲν ἀπόκεινται εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Βατικανοῦ, ἐν εἰς τὴν τῆς Φλωρεντίας, ἐν εὗρίσκεται ἐν Βατοπεδίῳ καὶ ἕτερον ἐν Κωνσταντινουπόλει. Κατὰ τοὺς Βυζαντιολόγους ὅλα εἶναι ἀντίγραφα κοινοῦ πρωτοτύπου, πιθανῶς συροαἰγυπτιακοῦ. Ἡ πλουσιωτάτη εἰκονογράφειός των παρουσιάζει τὰ αὐτὰ χαρακτηριστικὰ αἱ σκηναὶ παρενεύρουν εἰς τὸ κείμενον κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἐν τῇ τεχντροπλίᾳ δὲ ἐλαχίστας διαφορὰς δύναται τις νὰ εὑρῇ μεταξύ, παραδείγματος χάριν, τοῦ χειρογράφου τοῦ Βατικανοῦ, ὅπερ φαίνεται τὸ πιστότερον ὅλων, καὶ τοῦ τῆς Σμύρνης, τὸ ὁποῖον οἱ εἰδικοί θεωροῦν ὡς τὸ καλλιτεχνικώτερον. Αἱ μικρογραφίαι ἐμφαίνονται αἰσθητῶς

ἐξασθένεισιν τῆς ἀρχαίας παραδόσεως, αἱ ἀλληγορικαὶ μορφαὶ ἐξηφανίσθησαν, αἱ στίσεις τῶν εἰκονιζομένων προσώπων μετεβλήθησαν ἢ ἐτροποποιήθησαν — ἂν καὶ μερικαὶ σκηναί, ὡς ἡ μέθη τοῦ Νῶε, δεικνύουν ὅλως κλασικὸν χαρακτῆρα. Γενικῶς ὅμως ὁ ρυθμὸς τῆς Ὀκτατεύχου τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς ἀνάγεται εἰς τὴν ἐν τοῖς Μοναστηρίοις διαμορφωθείσαν τεχνοπλοίαν. Εἶναι γνήσιον προϊόν τῆς θρη-

σκευτικῆς τάσεως τῆς Βυζαντινῆς τέχνης. Λεπτομερεστέρα ἀνάπτυξις θὰ μᾶς ἔφερε πολὺ μακρὰν. Ἀλλωστε σκοπὸς τοῦ παρόντος σημειώματος δὲν εἶναι ἡ ἐν πύσῃ λεπτομερεῖα ἱστορικὴ καὶ αἰσθητικὴ ἀνάλυσις τῶν ἔργων, ἀλλ' ἡ διὰ βραχέων διαγραφή τοῦ χαρακτῆρος τῆς τεχνοπλοίας αὐτῶν καὶ ἡ τοποθέτησις των ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Βυζαντινικῆς Καλλιτεχνίας.

ΑΝΤ. Μ. ΙΣΗΓΟΝΗΣ

Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ (*)

Προκειμένου ὅμως περὶ τῆς διδασκαλίας τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας πρέπει νὰ το-νισθῇ, ὅτι εἰς τοῦτο πολὺ συντελεῖ καὶ ἡ ἀπουσία ἐπιστημονικῶν καὶ ἐπομένως ἀντικειμενικῶν μελετῶν περὶ αὐτῆς. Ὅσα ἔχουν γραφῇ, καὶ τὰ καλύτε- ἀκόμη, εἶναι ἔργα κριτικῆς. Καὶ ἡ κριτικὴ, ἐφ' ὅσον ἀποτελεῖ μέρος καὶ αὐτὴ τῆς λογοτεχνικῆς ζωῆς (δὲν τὴν ἐξετάζει ἐπομένως ὡς ἀντικείμενον θεωρητικῆς μόνον ἐρεῦνης, ὅπως ἡ φιλολογία), καὶ σκοποὺς ἀμέσως πρακτικοὺς ἐπιδιώκει, δικαιούται δὲ καὶ πρέπει νὰ ἔχῃ καὶ ὑποκειμενισμὸν καὶ μαχητικότητα εἰς τὰς κρίσεις της (1). Ἔργα ὅμως φιλολογικά, ὅπου τὰ λογοτεχνήματα νὰ ἐξετάζωνται μὲ γαλήνην καὶ δικαιοσύνην καὶ πνεῦμα ἐπιστημονικῆς ἀκρίβειας δὲν ὑπάρχουν.

Ποῖος λοιπὸν θὰ κατηγορήσῃ τὸν ἐκπαιδευτικόν, ὅταν, μιμούμενος τὰ ὑπάρχοντα πρότυπα, λησμονεῖ ὅτι εἶναι φιλόλογος, ὑποχρεωμένος νὰ δείξῃ ὅτι καλὸν εἰς ἐπιτεύγματα ἢ καὶ ἐπιδιώξεις παρήγαγεν ὁ καθὼς λογοτέχνης, καὶ μεταβάλλεται εἰς κριτικόν, μεταφέροντα εἰς τὴν γαλήναίαν ἀτμόσφαιραν τοῦ σχολείου τοὺς κριτικοὺς διαπληκτισμοὺς τῆς ἐνεργοῦ λογοτεχνικῆς ζωῆς;

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενον καὶ τέλος.

(1) Διὰ μακρῶν ἀνέπτυξα τὴν οὐσιώδη διαφορὰν μεταξὺ λογοτεχνικῆς κριτικῆς καὶ φιλολογίας εἰς τὸ ἄρθρον Ἰ. ραμματολογία τῆς Μ. Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας.

Β'.

Ἀνέπτυξ' ἀνωτέρω τὰς ἐλλείψεις καὶ τὰς δυσκολίας, ποῦ παρουσιάζει ἡ διδασκαλία τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας εἰς τὰ σχολεῖα τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως. Ὅσας καὶ νὰ διορθώσῃ ἡ εἰσαγωγή της εἰς τὰ Πανεπιστήμια, αἱ ἐλλείψεις θὰ ἐξακολουθοῦν ἐπὶ πολὺν ἀκόμη χρόνον νὰ ὑπάρχουν καὶ νὰ εἶναι οὐδαμῶς. Πῶς θὰ ἡμπορούσαμεν νὰ τὰς ἀντικρῶσμεν; Θὰ ἐξετάσω πρῶτα, τί μέχρι τοῦδ' ἐπροτάθη ἢ ἐγίνε σχετικῶς μὲ τὸ ζήτημα.

4. Οἱ λογοτέχναι εἰς τὴν μέσην ἐκπαίδευσιν.

Δὲν εἶναι πολὺς καιρὸς, ποῦ συνεζητήθη ζωηρότατα, καὶ σήμερον ἀκόμη δὲν λείπουν οἱ ὑποστηρίζοντες, ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ διορθοῦν ὡς καθηγῆται τῆς νεοελληνικῆς εἰς τὰ γυμνάσια, ἀνεξαρτήτως τυπικῶν προσόντων, λογοτέχναι καὶ κριτικοί. Ἔτσι καὶ ἡ λογοτεχνία μας θὰ ἐδιδάσκετο ἀπὸ ἀνθρώπους ποῦ τὴν κατέχουν καλὰ, καὶ οἱ λογοτέχναι θὰ ἐνισχύοντο ὀλικῶς ἀπὸ τὸ κράτος πρὸς ὄφελος τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς.

Ἀφήνω κατὰ μέρος τὴν τελευταίαν αὐτὴν ἀποψιν, διότι δὲν θὰ ἤθελα νὰ συζητήσω ἕνα ζήτημα τόσο λεπτόν, ποῦ εἶναι καὶ πρέπει νὰ εἶναι, καὶ εἰς τὴν συνείδησιν τῶν ἐνδιαφερομένων, εἶμαι βέβαιος, τελείως δευτερεύον. Δὲν ἐξετάζω ἐπ' ἴσης, ἂν θὰ ἐ-

ἔχοντο οἱ λογοτέχναι νὰ διορισθοῦν καὶ ἐξω ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ποῦ δὲν ἀποτελοῦν, φαντάζομαι, τὴν Ἑλλάδα, ἢ τὸ σπουδαιότερον, ἂν ἔλοι γνωρίζουν ὅντως τὴν λογοτεχνίαν μας τόσο, ὅσον θὰ ἔπρεπε καὶ ὅσον θὰ παρεδέχετο κανεὶς κατ' ἀρχήν. Διότι δὲν λείπουν εἰς ἡμᾶς οἱ λογοτέχναι, τῶν ὁποίων αἱ γνώσεις, ἀκόμη καὶ εἰς τὸ κεφάλαιον τῆς λογοτεχνικῆς μας παραγωγῆς, εἶναι πολὺ περιορισμένοι, εἴτε ἀπὸ βιβλιοφιλίας εἴτε ἀπὸ ἀκνηρίαν εἴτε ἀπὸ ἀκνηρίαν καὶ περιφρόνησιν τῆς ἐργασίας τῶν παλαιότερων γενεῶν, εἴτε καὶ ἀπὸ μίαν ἀντιληψιν περὶ «ζωῆς» στενῆν καὶ ἀνόητον, ποῦ τοὺς ὁδηγεῖ εἰς τὸ νὰ θέτουν εἰς ἀντίθεσιν τὴν «ζωὴν» πρὸς τὸν κόσμον τοῦ βιβλίου καὶ τῆς μελέτης, ὡς ἂν νὰ μὴν ἦτο καὶ ὁ κόσμος αὐτὸς ἕνα κομμάτι, καὶ μάλιστα τὸ βαθύτερον, τὸ πολυτιμότερον, τὸ αἰωνότερον κομμάτι τῆς ζωῆς.

Ἄλλ' αὐτοὺς ἡμποροῦμεν νὰ μὴν τοὺς λάβωμεν ὑπ' ὄψιν — εἶναι ὀλίγοι ἄλλως τε. Ὑπάρχουν ὅμως ἄλλοι λόγοι, πολὺ σοβαρώτεροι, ἕνεκα τῶν ὁποίων νομίζω, ὅτι πρέπει, καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ πρὸς τὸ συμφέρον αὐτῆς τῆς λογοτεχνίας, ν' ἀποκρουσθῇ τελείως αὐτὴ ἡ σκέψις.

α') Τὸ μάθημα τῶν νέων ἐλληνικῶν δὲν εἶναι οὐτ' ἀποκλειστικῶς οὔτε κυρίως μάθημα αἰσθητικῆς, εἶναι μάθημα γλωσσικὸν καὶ μάθημα πολιτισμοῦ, ἀποτελεῖ δὲ μέρος συστήματος ἀγωγῆς καὶ ἐκπαιδεύσεως μὲ σκοποὺς γενικωτέρους, ἠθικοὺς καὶ κοινωνικοὺς, ὑπὲρ τῶν ὁποίων πρέπει νὰ προσφέρῃ καὶ αὐτὸ τὴν συμβολήν του. Ἡ αἰσθητικὴ μόρφωσις εἶναι ἕνα μέρος, πολυτιμὸν πάντως μέρος, τῆς προσωπικότητος, τὴν ὁποίαν θέλει καὶ ὑποχρεοῦται ν' ἀναπτύξῃ τὸ σχολεῖον. Καὶ ἐρωτῶ τώρα: Ἐχουν οἱ λογοτέχναι μας τόσην γνῶσιν ἐπιστημονικὴν τῆς γλώσσας, καὶ τῆς δημώδους ἔστω, ὥστε νὰ ἡμποροῦν ν' ἀναπτύξουν καὶ νὰ συνειδητοποιήσουν εἰς τὰ παιδιὰ τὰ μικρὰ τὸ γλωσσικὸν αἰσθημα καὶ τὴν ἱκανότητα εἰς τὸν ὁμαλὸν τῆς χειρισμὸν; Ἐχουν τόσην ἱστορικὴν μόρφωσιν, ὥστε νὰ εἰσαγάγουν τοὺς μαθητὰς εἰς τὴν συνείδησιν ἐπίγνωσιν τοῦ πολιτισμοῦ μας καὶ τῶν ἱστορικῶν συνθηκῶν τοῦ παρόντος; Καὶ θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ βοηθήσουν μὲ τὸ μάθημα τῶν νεοελληνικῶν εἰς τὸν καθολικὸν ἀνθρωπιστικὸν σκοπὸν

τῆς ἀγωγῆς μὲ τὰ πολὺπλοκα προβλήματα, ποῦ παρουσιάζει;

β') Ἡ διδασκαλία τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας πρέπει διὰ λόγους καὶ ἐπιστημονικοὺς καὶ παιδαγωγικοὺς, ποῦ δὲν εἶναι δυνατόν ν' ἀναπτυχθοῦν ἐδῶ, νὰ γίνετα ἀπὸ ἀνθρώπους ἐμπείρους τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς γλώσσας καὶ λογοτεχνίας, ἱκανοὺς ἐπομένως νὰ πραγματοποιοῦν κατὰ τὴν διδασκαλίαν των τὴν σύνδεσιν πρὸς τὰς ἀρχαιότερας περιόδους τῆς γλώσσας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ ἔθνους. Ὁ ἀρχαῖος ἐλληνικὸς πολιτισμὸς καὶ ὁ νεοελληνικὸς δὲν ἀποτελοῦν δύο κόσμους ξεχωριστούς, ἐμμέσως μόνον συνδεομένους, ὅπως π. χ. ὁ ἀρχαῖος ἐλληνικὸς καὶ ὁ γερμανικὸς ἢ ὁ ἰταλικὸς. Εἶναι στὰδια μίᾳς καὶ τῆς αὐτῆς ἱστορικῆς ἐνότητος, καὶ τῆς ἐνότητος ταύτης συνείδησιν πρέπει πάντοτε νὰ ἔχῃ, ὅστις ἐξετάζει εἴτε τὸν ἕνα εἴτε τὸν ἄλλον. Πρὸς τοῦτο βεβαίως δὲν εἶναι ἀρκετὰ τὰ ὀλίγα ἀρχαῖα ἐλληνικά, ποῦ ἐδιδάχθησαν (ἔσοι ἐδιδάχθησαν) εἰς τὸ γυμνάσιον οἱ λογοτέχναι, ἔσοι δὲν εἶναι καὶ φιλόλογοι — καὶ περὶ αὐτῶν πρόκειται ἐδῶ.

γ') Μὲ τὴν εἴσοδον εἰς τὴν σχολικὴν ζωὴν λογοτεχνῶν, ἀνθρώπων δηλαδὴ ἐνεργῶς καὶ δημιουργικῶς συμμετεχόντων εἰς τὴν λογοτεχνικὴν ζωὴν τοῦ παρόντος, ἐνισχύεται τὸ πνεῦμα τῆς πολεμικῆς καὶ τῆς κριτικῆς, περὶ τοῦ ὁποίου ὠμίλησα παραπάνω. Εἶναι πολὺ δύσκολον, σχεδὸν ἀδύνατον, εἰς ἕνα μὴ ἐπιστήμονα, ν' ἀντιληφθῇ, καὶ πρὸ παντὸς νὰ αἰσθανθῇ, ὅτι τὸ σχολεῖον ἔχει τὴν ἀποστολὴν νὰ παρουσιάσῃ εἰς τοὺς μαθητὰς ὅχι τὴν χαϊώδη καὶ περίπλοκον λειτουργίαν πρὸς ἀνάδειξιν ἀξιών, ἀλλ' αὐτὰς ταύτας τὰς ἀξίας, καὶ δὴ ὡς κάτι ἀναγνωρισμένον καὶ μὴ ἀμφισβητούμενον.

δ') Ὁ λογοτέχνης, ποῦ γίνετα ἐξαφνα καθηγητής, θὰ στερῆται καὶ δὲν θὰ εἶναι εὐκολον ν' ἀποκτήσῃ τὸ ἦθος (ἢ λέξις χωρὶς ἠθικολογικὴν ἀπόχρωσιν) τοῦ ἀληθινοῦ διδασκάλου, τὸ ἀσύλληπτον αὐτὸ προσωπικὸν τάχτι εἰς τὴν μεταχείρισιν τῆς παιδικῆς ψυχῆς, τὸ ὁποῖον ἐπιτρέπει νὰ τῆς καλλιεργῇς ὅτι ὥρατον ἔχεις μέσα σου μὲ ἀγάπην, ἀλλὰ καὶ μὲ σεβασμὸν ταυτοχρόνως πρὸς τὴν μέλλουσαν γενεάν, ποῦ θὰ εἶναι, ποῦ πρέπει νὰ εἶναι καλυτέρα ἀπὸ τὴν ἰδικήν σου, χωρὶς ἄφ' ἑτέρου νὰ χάσῃς τὴν

ἐπιβολὴν σου καὶ τὴν σταθερότητα τῆς διαγωγῆς σου καὶ χωρὶς νὰ λησμονῇς κάθε καὶ τόσον, πῶς ἔχεις ἐμπρὸς σου παιδιὰ καὶ ὄχι μεγάλους.

Αὐτὴ ἡ ἱκανότης, νὰ αἰσθάνεσαι μὲ συμπάθειαν τὴν ψυχρὸν βίωσιν καὶ τὰς ἀνάγκας μιᾶς τόσον διαφορετικῆς υπάρξεως, ὅπως τὸ παιδί, χωρὶς νὰ χάνῃς τὴν προσωπικότητά σου τὴν ὁρίμιον (μὲ αὐτὴν ἄλλως τε θὰ πραγματοποιήσῃς τὸ παιδαγωγικὸν σου ἔργον), εἶναι βέβαια χάρισμα προσωπικόν, ποῦ δὲν ἀποκλείεται νὰ ἔχῃ ἐμφύτως καὶ ἕνας λογοτέχνης· ἀλλ' εἶναι ταυτοχρόνως κάτι, ποῦ συνειδητοποιεῖται καὶ καλλιεργεῖται μὲ τὴν μακροχρόνιον φρόνησιν, μὲ τὴν συνεχῆ διαδίωξιν ἐντὸς ἐνὸς πλαισίου πειθαρχίας καὶ συστήματος, μὲ τὴν μακρὰν σχολικὴν πείραν, ποῦ ἀποκτᾷς ὡς μαθητῆς, διὰ νὰ τὴν χρησιμοποίησῃς ὡς διδάσκαλος, μὲ τὰ πολυάριθμα παραδείγματα καλῶν ἢ κακῶν διδασκάλων, μὲ τὴν μεθοδικὴν καὶ συνειδητὴν προπαρασκευὴν πρὸς τὸ ἐπάγγελμα, μὲ τὴν σκέψιν ὅτι τὸ ἔργον αὐτὸ θὰ εἶναι τὸ ἔργον τῆς ζωῆς σου καὶ ἐπομένως θὰ πρέπη εἰς αὐτὸ καὶ τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς σου νὰ ζητήσῃς. Ὅλ' αὐτὰ δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἔχῃ ἕνας λογοτέχνης, ποῦ θὰ αἰσθάνεται τὸ διδακτικὸν ἔργον ὡς κάτι πάρεργον, καὶ πάρεργον μάλιστα ἀρκετὰ κουραστικόν· εἶναι δὲ γνωστὸν, ὅτι τὸ ἔργον τοῦ διδασκάλου ἀδύνατον εἶναι ὡς πάρεργον νὰ διεξαχθῇ.

Πόσον ἔμπορεῖ ἕνα μάθημα νὰ κινδυνεύσῃ ἀπὸ τὴν ἑλλειψιν αὐτῆς, μαρτυρεῖ κατὰ τρόπον θλιβερόν τὸ μάθημα τῶν Γαλλικῶν, ποῦ ἔχει καταστήσει εἰς τὰ γυμνάσιά μας, ἐξ ὑπαιτιότητος τῶν διδασκόντων, μάθημα θυμηδίας. Οὐτε ἡ γνώσις τῆς γαλλικῆς γλώσσης οὐτε ἡ εὐσυνειδησία ἔλειψαν ἀπὸ τοὺς περισσότερους καθηγητὰς τῶν Γαλλικῶν. Τοὺς ἔλειψεν ὅμως τὸ ἥθος, καὶ αὐτὸ μόνον μία πειθαρχημένη, συστηματοποιημένη πανεπιστημιακὴ μόρφωσις ἀναπτύσσει καὶ καλλιεργεῖ.

5 Ὁ Παιδαγωγισμὸς.

Συντομώτερον ἔμπορεῖ, ὅσοι ἀπὸ ὧν εἶπα, νὰ κριθῇ ἡ ἄλλη λύσις, μὲ τὴν ὁποίαν ἀντικρύζεται τὸ πρόβλημα, ἡ λύσις τοῦ παιδαγωγισμοῦ. Εἶναι πολλὰ τὰ δημοσιεύματα—καὶ θὰ ἦσαν πολὺ περισσότερα, ἂν ὑπῆρχαν περισσότεροι ξένοι τυφλοσύρται, ὅπως ὑπάρχουν διὰ τὴν διδακτικὴν ἄλλων

μαθημάτων—εἰς τὰ ὅποια ἀναπτύσσεται ἡ μέθοδος τῆς διδασκαλίας καὶ ἐρμηνείας τῶν νεοελληνικῶν λογοτεχνημάτων. Καὶ ὅλ' αὐτὰ τὰ δημοσιεύματα ἀναχωροῦν ἀπὸ μίαν προϋπόθεσιν, ὅτι οἱ καθηγηταὶ μας γνωρίζουν καὶ αἰσθάνονται τὴν νεοελληνικὴν λογοτεχνίαν, ἀγνοοῦν δὲ μόνον, πῶς νὰ τὴν διδάξουν, ὥστε καὶ τὰ παιδιὰ νὰ τὴν ἐννοήσουν καὶ νὰ τὴν αἰσθανθοῦν. Αὐτὴν τὴν ἑλλειψιν ἔρχονται νὰ συμπληρώσουν οἱ συγγραφεῖς των.

Ὅτι ἡ προϋπόθεσις αὐτὴ εἶναι ἐσφαλμένη ἀπολύτως, εἶναι, νομίζω, προφανὲς ἐξ ὧν εἶπα εἰς ἄλλα κεφάλαια. Καὶ ὅμως τὰ δημοσιεύματ' αὐτὰ ἀγοράζονται καὶ διαβάζονται—ὅπως διαβάζονται καὶ ἀγοράζονται κάθε χρόνον ἕνα πλῆθος παιδαγωγικῶν βιβλίων, δυσανάλογον πρὸς τὰ βιβλία ἄλλου περιεχομένου. Διότι ὁ ἐκπαιδευτικὸς μας κόσμος κατέχεται, ἰδίως τὰ τελευταῖα χρόνια, ἀπὸ ἕνα πρωτοφανῆ καὶ ἐπικίνδυνον πυρετὸν παιδαγωγισμοῦ, εἰς βάρος κάθε ἄλλης σοβαρωτέρας ἐνασχολήσεως μὲ τὴν ἐπιστημονικὴν γνῶσιν καὶ τὸ ἐπιστημονικὸν ἥθος, τὰ ὅποια, ὅταν ὑπάρχουν, εὐρίσκουν συνήθως καὶ τὴν διδακτικὴν μέθοδον, ὅταν ὅμως δὲν ὑπάρχουν, καμμία σοφὴ μέθοδος δὲν ἔμπορεῖ ν' ἀναπληρώσῃ.

Τροφὴν εὐρίσκει ὁ παιδαγωγισμὸς αὐτὸς ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰς τὴν θλιβερὰν βυζαντινὴν κληρονομίαν τῆς λατρείας τῶν τύπων εἰς βάρος τῆς οὐσίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὸ στενὸν ἐπαγγελματικὸν κριτήριον, μὲ τὸ ὅποιον ὁ Νεοελληνὴν ἀγαπᾷ νὰ κρίνῃ ὅλα τὰ πράγματα τῆς πνευματικῆς ζωῆς, εἰς τὴν τάσιν του, ὅσον τὸ δυνατόν, ἀκοπώτερα καὶ γρηγορώτερα νὰ ἐπιτύχῃ. Ὁ δρόμος διὰ τοῦ ἐπιστημονικοῦ καταρτισμοῦ εἶναι μακρὸς καὶ ἐπιπονος· πρὸς τί, ἀφοῦ ἀρκεῖ νὰ διαβάσῃς ἕνα ἢ δύο βιβλία περὶ τῆς μεθόδου τῆς διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν π. χ., μὲ τὰς μαγικὰς μάλιστα λέξεις «σχολεῖον ἐργασίας, σχολεῖον ζωῆς, νέα παιδαγωγικὴ» κλπ., διὰ νὰ ἔμπορῃς νὰ τα διδάσκῃς κατὰ τρόπον ἀνέφικτον καὶ σύμφωνον μὲ τὴν τελευταίαν λέξιν τῆς ἐπιστήμης;

Ἡ κατεύθυνσις ἄλλως τε δίδεται ἀνωθεν. Εἰς τὴν πλήρωσιν τῶν ἀνωτέρων θέσεων κριτήριον λαμβάνεται κατὰ κανόνα ἡ παιδαγωγικὴ σοφία, ὅχι ὁ ἐπιστημονικὸς καταρτισμός. Προγράμματα καὶ ὁδηγίαι κάθε καὶ τόσον ξεφουρνίζονται μὲ τὸ ἰδανικὸν τοῦ

Μαργίτου, ὅστις πολλὰ μὲν ἠπλοῦστο ἔργον, κακῶς δ' ἠπλοῦστο πάντα. Γίνεται μεταρρυθμίσις ἐκπαιδευτικὴ, ποῦ ἀναθέτει εἰς δημοδιδασκάλους, σοφοὺς ἴσως παιδαγωγικῶς, ἀλλὰ μόλις κατέχοντας τὰς γνώσεις, ποῦ χρειάζονται διὰ τὰς 4 πρώτας τάξεις τοῦ δημοτικοῦ, νὰ διδάσκουν εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις μαθήματα, ποῦ ἐδιδάσκον εἰς τὸ καταργηθὲν ἑλληνικὸν σχολεῖον εἰδικαὶ ἐπιστήμονες. Παιδαγωγικὰ συνέδρια γίνονται, εἰς τὰ ὅποια ἡ ἐπιστήμη ἡ καθαρὰ συστηματικῶς ἄγνοεῖται. Ἀκόμη καὶ αὐτὸ τὸ Διδασκαλεῖον τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως, ποῦ θὰ ἔμπορευσε ν' ἀποτελέσῃ τὸ κέντρον, εἰς τὸ ὅποιον οἱ ἐπιστήμονες, οἱ πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἀποφοιτήσαντες, θὰ ἤρχοντο εἰς ἐπαφὴν μὲ τὴν κίνησιν τῆς ἐπιστήμης των καὶ τὰς συγχρόνους τῆς τάσεις, καὶ νὰ εἶναι ἕνας διαρκὴς δεσμὸς μεταξὺ Ἀνωτάτης καὶ Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, παρέλειψε τὸ ἀποτελεσματικώτερον πρὸς τοῦτο μέσον—ν' ἀναθέτῃ τὴν διδασκαλίαν τῶν μὴ παιδαγωγικῶν μαθημάτων εἰς ἀντιπροσώπους τῆς παραγωγικῆς ἐπιστήμης, λαμβανομένους εἴτε ἀπὸ τὸ διδακτικὸν προσωπικὸν τοῦ Πανεπιστημίου, εἴτε καὶ ἀπὸ ἄλλας ὑπηρεσίας αὐστηρῶς ἐπιστημονικοῦ χαρακτῆρος, ὅπως π. χ. ἡ Ἀρχαιολογικὴ, τὸ Ἱστορικὸν Λεξικόν, τὸ Λαογραφικὸν Ἀρχεῖον κλπ.

Εἶναι παράδοξον, ἂν ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς καὶ τὸ πρόβλημα τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας κατεβιδάσθῃ εἰς πρόβλημα διδακτικῆς, καὶ μετετοπίσθῃ εἰς πρόβλημα μορφώσεως τῶν μαθητῶν τὸ κατ' ἐξοχὴν πρόβλημα καταρτισμοῦ καὶ προπαρασκευῆς τοῦ διδάσκοντος προσωπικοῦ;

Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι, νὰ διδάσκειται ἕνα ποίημα ἐνώπιον τῶν μαθητῶν μ' ὅλην τὴν σχολαστικὴν ἀκριβολογίαν τῶν κανόνων τῆς διδακτικῆς, νὰ ἐρμηνεύωνται αἱ λεπτομέρειαι ξηρὰ, ἐγκεφαλικά, νὰ λείπῃ ὅμως ἀπὸ ὅλην αὐτὴν τὴν ἐργασίαν ἡ βαθύτερα πνύξ. Αὐτὴν δὲν τὴν δίδει καμμία παιδαγωγικὴ σοφία· εἶναι ἀποτέλεσμα πλουσίας, πολυμεροῦς, ἀσφαλοῦς, ζωντανῆς γνώσεως, ποῦ ἐπιτρέπει εἰς τὸν διδάσκαλον νὰ ὁμιλῇ «ἐκ περισυίας», καὶ εἶναι ἀπόκτημα μακρᾶς, ἐσωφύχου ἀναστροφῆς μὲ τὸν κόσμον τῆς τέχνης καὶ τοῦ λόγου. Αὐταὶ εἶναι αἱ κύριαι, αἱ ἀπαραίτητοι προϋποθέσεις κάθε γόνιμου διδασκαλίας τῆς ἐθνικῆς μας λογοτεχνίας.

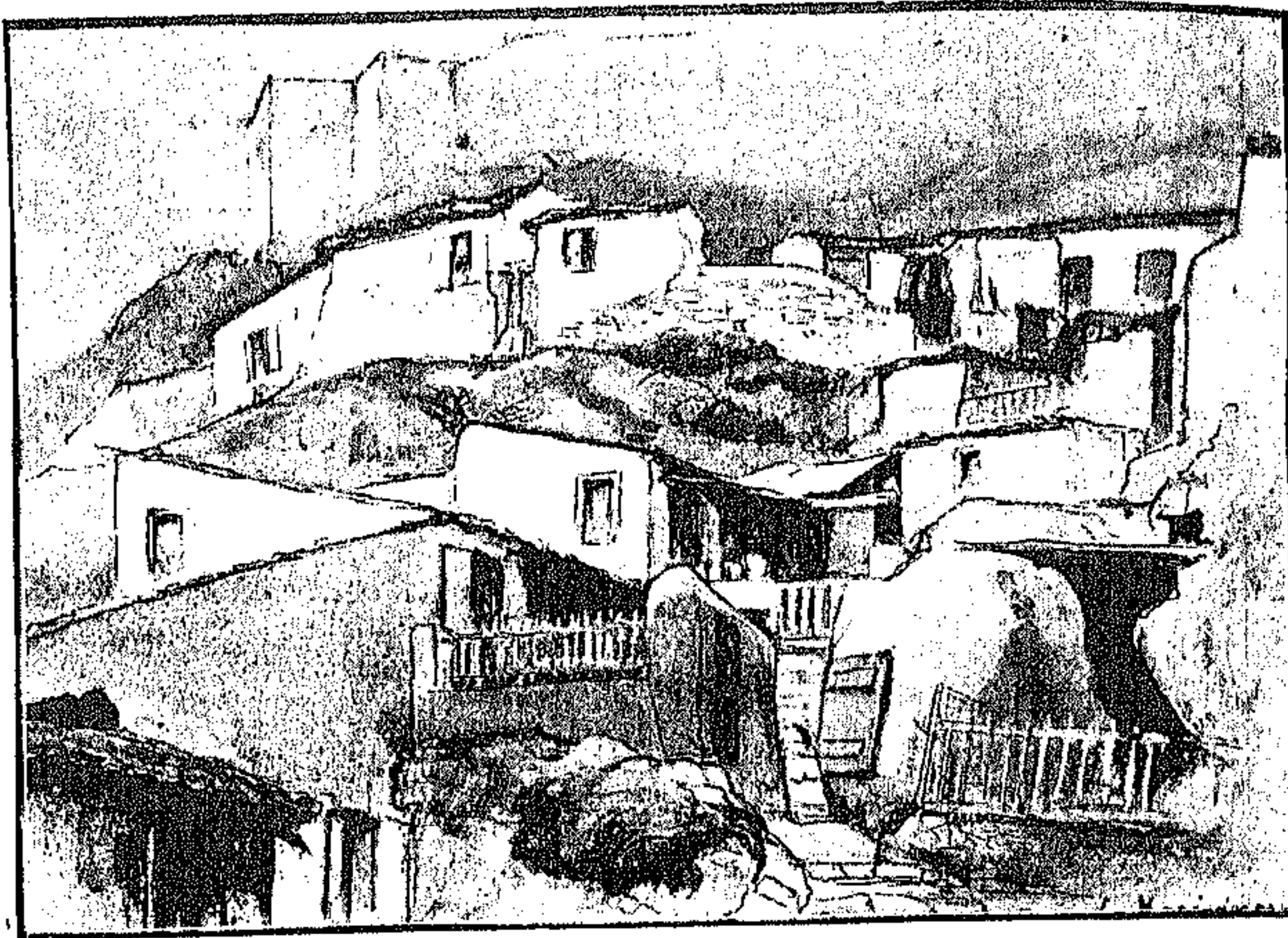
Γ'.

Ἄς μου ἐπιτραπῇ τὴν νῦν νὰ παρουσιάσω δι' ὀλίγων τὰ μέσα, μὲ τὰ ὅποια, κατὰ τὴν ἰδικὴν μου ἀντίληψιν, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῇ ὁ καταρτισμὸς τῶν καθηγητῶν μας διὰ τὸ ἔργον τοῦτο, ὑπὸ τὴν αὐτονόητον φυσικὰ προϋπόθεσιν, ὅτι καὶ ἐκ μέρους αὐτῶν θὰ ὑπάρξῃ προσωπικὸν ἐνδιαφέρον καὶ ζήλος· ἀνευ τούτων καὶ τὰ καλύτερα μέσα καταντοῦν ἐξωτερικὰ καὶ ἐπιφανειακά μπαλώματα.

6. Μαθήματα διὰ τοὺς φιλολόγους.

1. Ἡ συστηματικὴ ὁργάνωσις σειρᾶς εἰδικῶν μαθημάτων περὶ νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, κατὰ προτίμησιν τῆς ἀπὸ τοῦ 1800 καὶ ἐξῆς, διὰ τοὺς καθηγητὰς τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, ὑποχρεομένους, ἀλλὰ καὶ διευκολυνομένους κατὰ ἕνα οἰονόηποτε τρόπον νὰ τα παρακολουθήσουν. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τὴν πρωτοβουλίαν θὰ ἔμπορευσαν νὰ ἔχουν τὸ Ὑπουργεῖον, οἱ κατὰ τόπους Γενικοὶ Ἐπιθεωρηταὶ καὶ αἱ Ὁργανώσεις τῶν ἐκπαιδευτικῶν, ὥστε τὰ μαθήματ' αὐτὰ νὰ γίνωνται εἰς τὰ κέντρα τὰ ἐπαρχιακά, νὰ διαρκοῦν δὲ ὀλίγας ἡμέρας, ἀλλ' ἡμέρας ἐντόνου καὶ συγκεντρωμένης ἐργασίας, χωρὶς διαφημίσεις, προσπάσεις καὶ λόγους. Τοιοῦτου εἶδους μαθήματα, τὰ ὅποια θὰ ἔμπορευσαν νὰ περιλάβουν καὶ ἄλλους κλάδους (ἀρχαῖα, ἱστορίαν, φιλοσοφίαν) καὶ θὰ ἐδίδαν τὴν εὐκαιρίαν εἰς τοὺς ἐκπαιδευτικούς μας νὰ ἔλθουν εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὴν σύγχρονον κίνησιν τῆς ἐπιστήμης των (διὰ τὴν ὁποίαν συνήθως ἰδέαν δὲν ἔχουν, καὶ ὅς λέγωνται ἐπιστήμονες), ἔμπορουν καὶ πρέπει ν' ἀντικαταστήσουν τὰ σάχλα καὶ ἄγωνα Παιδαγωγικὰ λεγόμενα Συνέδρια, εἰς τὰ ὅποια γίνεται συνήθως ἐπίδειξις τοῦ τελευταίως ἀναγνωσθέντος φρονήμου ἢ φλυάρχου παιδαγωγικοῦ βιβλίου.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον (εἰδικῶς διὰ τὰ νεοελληνικά) θὰ πρέπη νὰ καλοῦνται ἐδῶ ἢ εἰς τὰ ἐπαρχιακά κέντρα λογοτέχναι ἢ κριτικοί, κατὰ προτίμησιν ἐκ τῶν νεωτέρων καὶ περισσότερων μορφωμένων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους θὰ ἡδύνατο μάλιστα νὰ ζητηθῇ ὄχι τόσον ἀνάπτυξις πρωτοτύπων γνωμῶν καὶ κρίσεων, ὅσον μετάδοσις τῶν γνωστῶν καὶ ἀντικειμενικῶς ἐξηκριθεμένων. Καὶ τὸ πρᾶγμα δὲν θὰ εἶναι δύσκολον, ἀρκεῖ τὰ μαθήματ' αὐτὰ νὰ μὴ προσλάβουν τὸν χαρακτῆρα διαλέξεων

Α. ΚΟΓΕΒΙΝΑΣ

ΠΑΛΙΑ ΑΘΗΝΑ (ΑΝΑΦΙΩΤΙΚΑ)

και κοσμικών συγκεντρώσεων, αλλά μάλλον την μορφήν φροντιστηρίου με έρμηνείαν και ανάλυσιν όσον τὸ δυνατόν περισσοτέρων λογοτεχνημάτων, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κειμένου, ποῦ θὰ ἔχουν ἐνώπιόν των οἱ διδασκόμενοι. "Ἔτσι θὰ μάθουν οἱ φιλέλογοί μας διὰ τῆς ζωντανῆς προφορικῆς διδασκαλίας, τὴν ὁποίαν κανένα βιβλίον δὲν ἔμπορεῖ ν' ἀντικαταστήσῃ, πῶς διαβάσεται ἓνα λογοτεχνικὸν ἔργον (¹) καὶ πῶς ἐρμηνεύεται, καὶ θὰ γνωρίσουν τοὺς ἐπιφανέστερους μας λογοτέχνas.

Τὸ παράδειγμα θὰ ἔμπορευσαν νὰ δώσουν αἱ ὀργανώσεις Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης, ὅπου θὰ ἦτο καὶ περισσότερο εὐκόλουν καὶ ὀλιγώτερον δαπανηρόν. "Ἐνα πλῆθος ἐπιστημόνων μας (ὅχι μόνον ἀπὸ τοὺς κύκλους τοὺς Πανεπιστημιακοὺς, ἀλλὰ καὶ ἔξω ἀπ' αὐτοὺς) καὶ λογοτεχνῶν θὰ ἔμπορευσαν κάθε χρόνον νὰ χρησιμοποιοῦνται εἴτε κατὰ τὴν

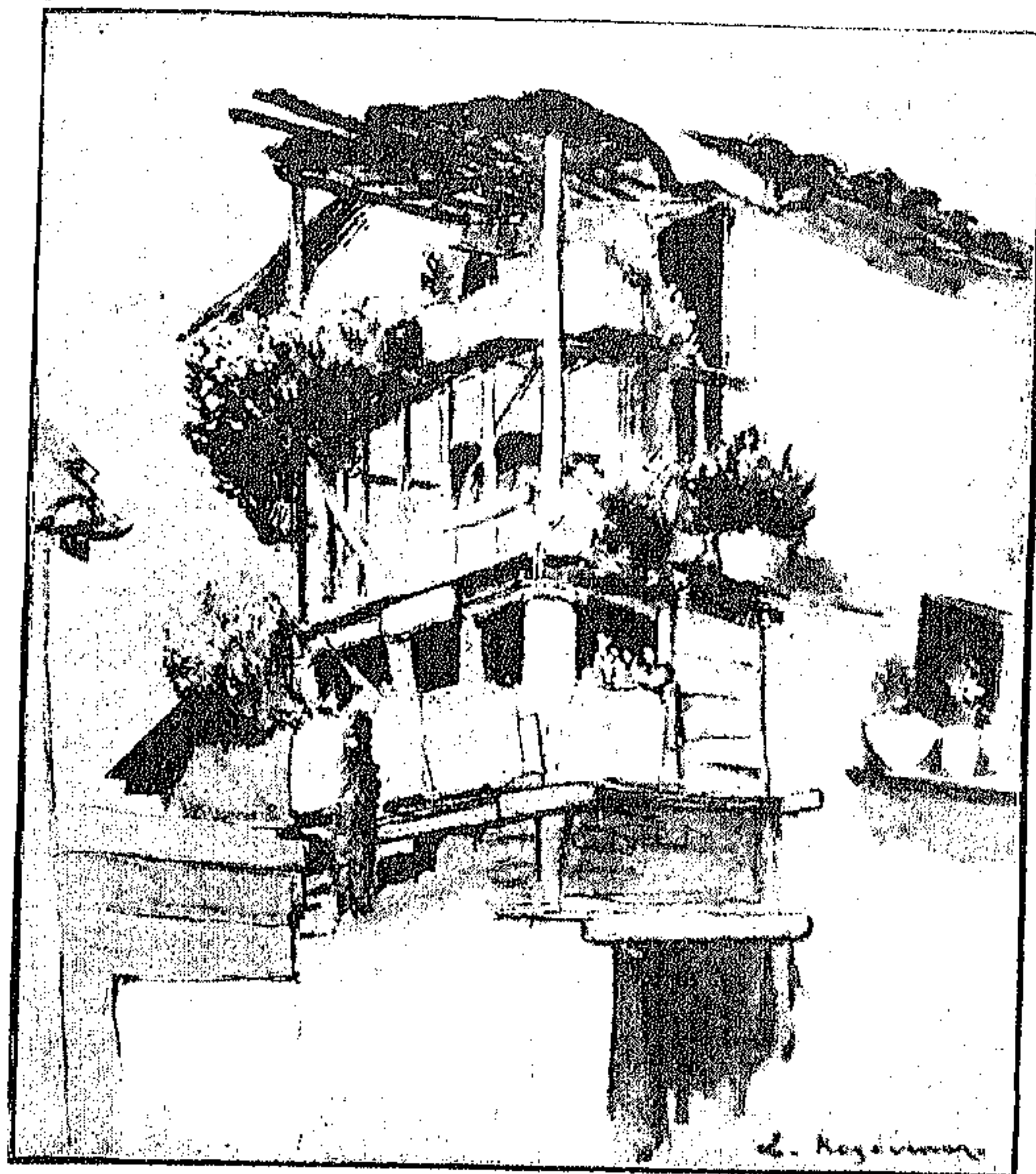
(¹) Τὸ καλὸν διάβασμα ἐνός ποιήματος πρὸ τῶν μαθητῶν ἀντικαθιστᾷ πολλὰκις πλήρως τὴν ἐρμηνείαν.

ὅλην διάρκειαν τοῦ σχολικοῦ ἔτους (πρᾶγμ' ἀδύνατον εἰς τὰς ἐπαρχίας) εἴτε ὠρισμένην ἐποχὴν π.χ. τὴν ἐβδομάδα τὴν Διακαινήσιμον. Τὸ ὑπουργεῖον δὲν θὰ εἶχε, φαντάζομαι, ἀντίρρηση νὰ διευκολύνῃ τοὺς παρακολουθοῦντας. "Ἀλλ' ὅπως εἶπα καὶ παραπάνω, δύο πράγματα πρέπει ν' ἀποφευχθοῦν, ὡς αὐτόχρημ' ἀνωφελῆ (²)· πρῶτον ὁ Παιδαγωγισμὸς καὶ ἔπειτα τὸ νὰ λάβουν αἱ ἐμίλαι αὐταὶ χαρακτηρὰ διαλέξεων δημοσίων, τὰς ὁποίας παρακολουθοῦν ὀλιγώτερον οἱ ἐκπαιδευτικοὶ καὶ περισσότερον ἄλλα πρόσωπα, (εἰς τὰ ὅποια καὶ πρόκειται νὰ ἐπιδειχθῶμεν), καὶ ὅχι ἐργασίας ἐσωτερικῆς, σοβαρᾶς καὶ γονίμου.

7. Βοηθητικὰ βιβλία.

Μεγαλύτερας καὶ βαθυτέρας ἐπιδράσεως θὰ ἦσαν βοηθητικὰ δημοσιεύματα, γραφόμενα χάριν τῶν καθηγητῶν καὶ πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἰδικοῦ των καταρτισμοῦ, ἐκ

(²) Καὶ δὲν ἀπεφεύχθησαν π.χ. εἰς τὰς ἐφέτας διοργανωθείσας διαλέξεις τῆς Ὀμοσπονδίας.

Α. ΚΟΓΕΒΙΝΑΣ

ΕΝΑ ΣΠΙΤΙ

τῶν ὁποίων πολλὰ θὰ ἔμπορευσαν καὶ εἰς τοὺς μαθητὰς τοὺς ὠριμότερους νὰ ὑποδεικνύωνται. Καὶ ἐδῶ θὰ ἔμπορευσαν νὰ βοηθήσουν, ἐκτὸς τῶν ἐπιστημόνων μας, καὶ οἱ λογοτέχναι καὶ κριτικοὶ—ἄρκει νὰ γράψουν μὲ ἐπίγνωσιν τοῦ αὐστηρῶς ἐπιστημονικοῦ καὶ διδακτικοῦ προορισμοῦ τοιούτων βοηθημάτων. Σὺν τῷ χρόνῳ μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐπιστημονικῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας ὑπάρχει ἐλπίς νὰ γραφοῦν καλύτερα καὶ μεθοδικώτερα (¹). Συγκεκριμένως χρειάζομεθα:

(¹) Ἐπειδὴ μ' ἐνδιαφέρει κυρίως ἐδῶ ἡ διδασκαλία τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας εἰς τὴν μέσην ἐκπαίδευσιν, δὲν ἀξιοτάζω, πῶς θ' ἀναπτυχθῇ καὶ

α') Γενικὰ εἰσαγωγικὰ βιβλία. Διὰ τὴν γλῶσσαν π.χ. μίαν γραμματικὴν τῆς δημοτικῆς, γραμμένην μὲ τὴν ἰδίαν μεθοδικότητα καὶ πρὸ παντὸς τὸ ἴδιον ἐπιστημονικὸν ἦθος, μὲ τὸ ὁποῖον εἶναι γραμμένα τοῦ Τζαριζά-

παρ' ἡμῖν ἡ φιλολογικὴ μέθοδος τῆς ἐρεῦνης τῆς. Τονίζω μόνον, ἐτι τοῦτο δύναται νὰ γίνῃ μόνον μὲ τὴν βοήθειαν τῆς κλασσικῆς φιλολογίας, ἡ ὁποία μὲ τὴν τελειότητα καὶ ἐπιστημονικότητα τῶν μεθόδων τῆς ὑπῆρξε τὸ πρότυπον καὶ ἡ μήτηρ ὅλων τῶν νεωτέρων φιλολογιῶν. Ἐκεῖ πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ σπουδάζωμεν τὰς μεθόδους τῆς φιλολογικῆς ἐρεῦνης, τὰς ὁποίας θὰ ἐφαρμόσωμεν κατόπιν καὶ εἰς τὰ νεοελληνικὰ κείμενα. Σημαντικωτάτην ἐπίσης βοήθειαν θὰ ἔμπορευσε νὰ μας δώσῃ (ὅχι μόνον ὡς πρὸς τὴν κριτικὴν τῶν πηγῶν)

του τὸ Συνακτικὸν καὶ ἡ Γραμματικὴ τῆς Καθαρευούσης (¹). Μίαν περιεκτικὴν Ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ποῦ νὰ μας παρουσιάσῃ, μὲ δικαιοσύνην καὶ χωρὶς Μυστριωτισμοῦς ὑπὲρ τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης γλωσσικῆς μερίδος, τὴν ἐξέλιξιν τοῦ γραπτοῦ καὶ τοῦ προφορικοῦ μας λόγου. Τοῦ Χατζιδάκι τὸ μικρὸν βιβλίον, πάρα πολὺ σύντομον καὶ δύσκολον, εἶναι γραμμένον μὲ πνεῦμα μᾶλλον γλωσσολογικόν, παρὰ φιλολογικόν (littéraire) καὶ ἱστορικόν. Τοῦ Meillet τὸ θαυμάσιον *Aperçu d'une histoire de la langue grecque*, ποῦ εἶναι κρῖμα πῶς δὲν μετεφράσθη ἀκόμη, ἔχει τὴν ἔκτασιν καὶ τὸν χαρακτήρα, ποῦ θέλομεν, ἀλλ' εἶναι γραμμένον δι' ἄλλο κοινὸν καὶ πραγματεύεται ἐπομένως παρὰ πολὺ σύντομα τὴν μεσαιωνικὴν καὶ νεωτέραν περίοδον, ποῦ μας ἐνδιαφέρουν περισσότερο.

Διὰ τὴν νεοελληνικὴν μετοικτὴν ἔχομεν τὴν ἀξιούστατον εἰσαγωγὴν τοῦ Θρ. Σταύρου, διὰ τὴν Λαογραφίαν τὸ βιβλίον τοῦ Στ. Κυριακίδου, τοῦ ὁποῦ συντόμως, ἐλπίζομεν, θὰ ἐκδοθῇ ἡ συνέχεια. Μας λείπει ἀκόμη ἓνα, ἔστω καὶ ἀτελές, βιβλιογραφικὸν βοήθημα, τὸ ὁποῖον θὰ ἤμπορούσε νὰ μας δώσῃ μία Νεοελληνικὴ Γραμματολογία, γραμμένη μὲ μέθοδον, φιλοσοφημένον πνεῦμα καὶ ἀντικειμενικότητα.

Ἀπαραίτητος ἐπ' ἴσης μας εἶναι μία συγχρονισμένη ποιητικὴ, ὅχι διὰ νὰ διδάξῃ πῶς γίνεται κανεὶς ποιητής, ἀλλὰ διὰ νὰ δώσῃ εἰς τοὺς καθηγητὰς μας τὰς στοιχειώδεις αἰσθητικὰς καὶ γραμματολογικὰς κατηγορίας, μὲ τὴν βοήθειαν τῶν ὁποίων θὰ τοποθετήσωμεν τὰ προϊόντα τῆς λογοτεχνίας μας. Εἶναι ἀστέλον, ἀλλ' ὅμως εἶναι ἀληθές, ὅτι εἰς τὸ αἰῶνά μας, τὸν αἰῶνα τῆς καλλιεργημένης δημιουργικῆς πεζογραφίας, οἱ μαθηταὶ εἰς τὰ Γυμνάσια ἐξακολουθοῦν νὰ μανθάνουν, ὅτι ὁ πεζὸς λόγος περιλαμβάνει τρία εἶδη, τὴν ἱστορίαν, τὴν ρητορικὴν καὶ τὴν φιλοσοφίαν. Καὶ ὅμως καὶ τὰ τρία αὐτὰ

ἡ μελέτη τῶν νεωτέρων εὐρωπαϊκῶν φιλολογικῶν καὶ τῶν μεθόδων τῶν. Καὶ εἰς αὐτὸ δυστυχῶς ὑστεροῦμεν. Οἱ γινώσκοντες τῶν ξένων φιλολογικῶν παρ' ἡμῖν τὰς γνωρίζουν ὡς ἐρασιτέχναι ἢ κριτικοί, ὅχι ὡς ἐπιστήμονες.

(¹) Ἐχω λόγους νὰ ἐλπίζω, ὅτι ὁ κ. Τζάρτζανος θὰ θελήσῃ κάποτε νὰ μας δώσῃ καὶ τὸ βιβλίον αὐτό.

εἶδη ἔπαυσαν κατὰ τὸ πλεῖστον ν' ἀνήκουν εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Διὰ τὰ ληθινὰ λογοτεχνικά γένη τῆς συγχρόνου πεζογραφίας, τὸ μυθιστόρημα, τὸ διήγημα, τὸ χρονογράφημα, τὸ δοκίμιον κλπ. θέσις δὲν ὑπάρχει. Ἄγνοια ἐπ' ἴσης βασιλεύει ὡς πρὸς τοὺς ἐσωτερικοὺς καλλιτεχνικοὺς νόμους ἐκάστου εἶδους, ὡς πρὸς τὰς σχολὰς τὰς λογοτεχνικάς, ὡς πρὸς τὰ διάφορα styles καὶ τὰ φραστικὰ μέσα κλπ.

β') Περισσότερον ὅμως χρειαζόμεθα εἰσεῖναι τὰ βοηθήματα, τὰ ὁποῖα μας εἰσάγουσιν ἀμέσως εἰς αὐτὰ ταῦτα τὰ λογοτεχνήματα, τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ ἐννοήσωμεν καὶ ν' ἀπολαύσωμεν. Ἐννοῶ τὰς ἐρμηνευτικὰς ἐκδόσεις ἢ ἀναλύσεις (²) τῶν ἐκλεκτοτέρων ποιητικῶν ἢ πεζογραφικῶν λογοτεχνημάτων. Θὰ εἶναι προωρισμένοι διὰ τοὺς καθηγητὰς κυρίως, (χωρὶς μ' αὐτὸ ν' ἀποκλείεται, ὅτι ἤμπορουν νὰ δοθοῦν εἰς τὰ χέρια καὶ τῶν ὠριμωτέρων μαθητῶν καὶ τῶν φοιτητῶν), ἐπομένως δὲν θὰ περιορίζονται μόνον εἰς ἐκεῖνα τὰ ἔργα, ποῦ εἶναι κατάλληλα διὰ τὴν διδασκαλίαν εἰς τὸ σχολεῖον. Τὴν ἐκλογὴν αὐτῶν ἕως τὴν κάμνουν αἱ συλλογαὶ νεοελληνικῶν ἀναγνωσμάτων καὶ ἀκόμη καλύτερα ὁ καθηγητὴς ἀναλόγως τοῦ ποιοῦ καὶ τῆς ἡλικίας τῶν μαθητῶν, ποῦ ἔχει ἐνώπιόν του.

Ἄλλ' ὁ καθηγητὴς πρέπει νὰ γνωρίζῃ πολλά, παρὰ πολλὰ περὶ τοῦ ποιητοῦ, τοῦ ὁποῦ θὰ ἐρμηνεύσῃ καὶ ἓνα ἔστω ποίημα εἰς τὰ παιδιὰ, καὶ πρέπει ἡ ἐρμηνεία τοῦ ἐνὸς ἐκεῖνου ποιήματος, συνδυαζομένη μὲ προφορικὴν ἐνώπιον τῶν μαθητῶν ἀνάλυσιν (καὶ ἀναγνώσιν πολλάκις ἀπλῆν) καὶ ἄλλων ποιημάτων τοῦ ἰδίου λογοτέχνου, ν' ἀποτελῇ διὰ τοὺς μεγαλυτέρους ἰδίως μαθητὰς εἰσαγωγὴν εἰς τὸ ὅλον ἔργον τοῦ λογοτέχνου. Μόνον ἔτσι θὰ κινηθῇ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ μαθητοῦ, μόνος του πλέον νὰ ζητήσῃ νὰ γνωρίσῃ περισσότερο τὸν λογοτέχνην καὶ νὰ συνάψῃ μαζὶ τοῦ δεσμοῦς, οἱ ὁποῖοι νὰ διατηρηθοῦν καὶ μετὰ τὴν ἐγκατάλειψιν τῶν σχολικῶν θρανίων καὶ μετὰ τὴν τροπὴν εἰς οἷονδήποτε πρακτικὸν ἐπάγγελμα.

(²) Διὰ τὰ ποιητικὰ ἔργα ἐνδείκνυται μᾶλλον ἡ μορφή τῶν ὑπομνηματισμένων ἐκδόσεων, διὰ τὰ πεζογραφήματα, ἰδίως τὰ ἐκτενῆ, προτιμότερα εἶναι ἡ ἀνάλυσις, ἀνάλυσις ὅμως διεξοδική καὶ ἀντικειμενική.

Διότι ἡ ὁπασχόλησις μὲ τὴν τέχνην τοῦ λόγου εἶναι ἀνάγκη τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ἀνάγκην αὐτὴν ἔργον ἔχει νὰ δημιουργήσῃ καὶ νὰ συνειδητοποιήσῃ τὸ σχολεῖον εἰς ἑαυτοὺς τοὺς ἀποφοίτους τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως. Διότι δὲν εἶναι μόνον ἡ ὑψηλότερα καλαισθητικὴ ἀνάγκη, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνη, τῆς ἑποίας ἡ ἱκανοποίησις εἶναι σχετικῶς ἐυκολωτέρα εἰς μεγαλύτερον ἀριθμὸν προσώπων καὶ ἀνεξαρτήτως τοῦ τόπου τῆς διαμονῆς τῶν.

Ἄλλ' ὅχι μόνον μετὰ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ κόσμου καὶ μετὰ τοῦ ὑπολοίπου μορφωμένου κοινοῦ θὰ ἤμπορούσαν τοιαῦτα ἐκδόσεις νὰ κερδίσουν φίλους τῆς λογοτεχνίας μας, πρὸς ὠφέλειαν καὶ τῆς λογοτεχνίας καὶ τῆς τάξεως αὐτῆς, ἡ ὁποία (ἄς μὴν το κρύπτωμεν) πολὺ ὀλίγον τὴν γνωρίζει. Δὲν ἤμποροῦμεν ν' ἀξιῶσωμεν ἀπὸ ἑνὸς ἀνθρώπου, κουρασμένου ἀπὸ τὴν καθημερινὴν βιοπάλῃν, νὰ ἔχῃ τὴν δύναμιν τῆς θελήσεως νὰ διαβάσῃ 2 καὶ 3 φορές ἓνα ποίημα τοῦ Παλαμά ἢ τοῦ Γρυπάρη, μὲ κίνδυνον πολλάκις νὰ μὴν το καταλάβῃ εἰς τὸ βάθος τοῦ ἢ νὰ μὴν το αἰσθανθῇ ὡς λογοτέχνημα. Κατ' ἀνάγκην θὰ ζητήσῃ ἄλλοις ὁ ἄνθρωπος τὴν τροφήν του, εἰς τὰς ἐφημερίδας ἢ εἰς πεζογραφήματα ἀμφιδόλου καλλιτεχνικῆς ἀξίας ἢ, καὶ ἂν διαβάσῃ πεζογραφήματα κάπως ἀνώτερα, δὲν θὰ ἔχῃ τὴν ἱκανότητα νὰ τα κρίνῃ καλλιτεχνικῶς καὶ νὰ τα διακρίνῃ ἀπὸ τὰλλα κριτήριον τοῦ θὰ εἶναι, ἂν καὶ κατὰ πόσον ἱκανοποιοῦν ἐκεῖνο, ποῦ λέγουν οἱ Γερμανοὶ Stoffhunger, τὴν δίψαν ὕλικου, ὕλικου περιπετειῶν, ποῦ νὰ κινοῦν τὴν περιέργειαν, νὰ κεντρίζουν τὰ κύρια, νὰ ἐρεθίζουν τὴν φαντασίαν.

Καὶ ὅμως ἀπ' αὐτὸ τὸ κοινὸν θὰ ἤμπορούσαν πολλοὶ νὰ συγκινηθοῦν δι' ἀληθινὴν πόλιν καὶ πεζογραφίαν, ἂν διηυκολύνετο ἡ κατανόησις ἔργων, ὅπως τὰ ἔργα τοῦ Σολομοῦ καὶ τοῦ Κάλδου, ὁ Δωδεκάλογος τοῦ Γύφου καὶ ἡ Φλογέρα τοῦ Βασιλιᾶ, ἡ ποίησις τοῦ Βαλαωρίτου καὶ τοῦ Μαβίλλη κλπ., μὲ ἐκδόσεις ἐρμηνευτικὰς ὁλοκλήρων ἔργων ἢ μὲ ἀνθολογίας, σχολιασμένους καὶ αὐτάς, ποῦ νὰ περιέχουν εἰς αὐτοτελεῖς τόμους τὰ καλύτερα δημιουργήματα τῶν πολυγραφωτέρων ἀπὸ τοὺς λογοτέχνους μας (¹).

(¹) Τὸ τελευταῖον ἐνδείκνυται ἰδιαίτερος διὰ τοὺς ἀγρόφους καὶ τοὺς θεατρικοὺς συγγραφεῖς.

Ἦ πρέπει νὰ περιέχουν καὶ ὑπὸ ποίαν μορφήν νὰ γραφοῦν τὰ ἐρμηνευτικὰ αὐτὰ ὑπομνήματα, δὲν ὑπάρχει λόγος ν' ἀναπτύξω διεξοδικώτερα ἐδῶ. Αἱ ὑπομνηματισμέναι ἐκδόσεις ἀρχαίων συγγραφέων, καὶ ἀκόμη περισσότερον αἱ ἐκδόσεις ξένων κλασσικῶν μὲ εἰσαγωγὴν καὶ σχόλια, π. χ. αἱ ἐκδόσεις τῶν Γάλλων καὶ Ἀγγλῶν κλασσικῶν, θὰ ἤμπορούσαν νὰ μας χρησιμεύσουν ὡς πρότυπα, δύο μόνον πράγματα ἐπιθυμῶ γενικώτερα νὰ τονίσω. Τὰ ὑπομνήματα αὐτὰ πρέπει νὰ ἐρμηνεύουν τὸ λογοτέχνημα ὅσον τὸ δυνατόν πολυμερέστερον. Δὲν πρέπει νὰ ἔχουν οὐτ' ἀποκλειστικῶς οὔτε κατ' ἐξοχὴν αἰσθητικὸν χαρακτήρα.

Ἡ γλωσσικὴ ἐρμηνεία, καὶ ὅταν ἀκόμη πρόκειται περὶ ἔργων γραμμένων εἰς τὴν δημοτικὴν (ἢ μᾶλλον τότε κυρίως), χρειάζεται πολὺ εἰς ἓνα κοινόν, ποῦ ἀνεδράφῃ καὶ ζῇ εἰς ἓνα περιβάλλον ποτισμένον ἀπὸ τὴν καθαρῆσαν, πολὺ περισσότερο παρ' ὅ,τι κανεὶς φαντάζεται. Οὕτε πρέπει νὰ λησμονῇται, ὅτι οἱ λογοτέχναι τῆς τελευταίας ἰδίως ἀθηναϊκῆς περιόδου δὲν χειρίζονται ἓνα ἑτοιμον γλωσσικὸν ὄργανον, ἀλλ' εἶναι ταυτοχρόνως δημιουργοὶ νέων γλωσσικῶν καὶ φραστικῶν μέσων ἢ ξαναζωντανεύουν τὰ παλαιά, ὑπακούοντες εἰς ἀνάγκας αἰσθητικὰς, ποῦ δὲν τὰς αἰσθάνονται ἀμέσως τὸ μέγαλον πλῆθος τῶν μορφωμένων, διὰ τοὺς ὁποίους ἡ γλώσσα πρακτικῶς ἀνάγκας ἔχει νὰ ἐκπληρώσῃ.

Ἐπειτα καὶ ἡ ἐρμηνεία ἢ πραγματικὴ χρειάζεται ὅχι μόνον διὰ τὰ στοιχεῖα, δὲν προϋποθέτουν τὴν γνώσιν ὠρισμένων ἱστορικῶν συνθηκῶν (τὰ ἱστορικά, ὑπὸ τὴν εὐρυτέραν τῆς λέξεως ἐννοίαν), ἀλλὰ καὶ δι' ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὸν βίον τοῦ ἔθνους καὶ τὰς λαογραφικὰς συνηθείας, ἀπὸ τὰς ὁποίας ὅλον ἐν ἀποξενώνεται ἡ ἀστική κατὰ κλεινοφροσύνην τάξις τῶν μορφωμένων μας.

Ἀλλὰ καὶ ἡ αἰσθητικὴ ἐρμηνεία δὲν πρέπει νὰ γίνεται μὲ γενικότητα καὶ κατὰ τὸν ἀφηρημένον τρόπον, ποῦ γίνεται ὡς τῶρα ἢ ἀνάλυσις τοῦ λογοτεχνικοῦ ἔργου ἀπὸ τοὺς κριτικούς. Ἐκεῖνος, ποῦ θὰ γράψῃ ἓνα τοιοῦτον ἐρμηνευτικὸν ὑπόμνημα, δὲν πρέπει νὰ λησμονῇ, ὅτι θὰ το γράψῃ ὡς φιλόλογος, ὅχι ὡς κριτικός. Ἐπιβάλλεται λοιπὸν ἡ ἐρμηνεία νὰ εἶναι κυρίως καὶ πρὸ παντὸς ἀναλυτικὴ, ἔστι καὶ μὲ κίνδυνον νὰ θεωρηθῇ κανεὶς σχολαστικός. Σκοπὸς τῆς θὰ

Η ΧΩΡΙΑΤΙΚΗ ΛΑΜΠΡΗ

εἶναι νὰ βοηθήσῃ τὸν ἀναγνώστην νὰ βλῇ πῇ καὶ νὰ αἰσθάνεται, ὅχι νὰ τοῦ γεμίσῃ τὸν νοῦν μὲ χαρακτηρισμοὺς καὶ ἰδέας.

Τὸ περιεχόμενον τὸ νοητικὸν τοῦ λογοτεχνήματος, ἡ ψυχολογία τοῦ συγγραφέως, ὁ χαρακτηρισμὸς τῶν προσώπων, ἡ τέχνη ἡ συνθετικὴ εἰς ἐπὶ μέρους ἐνότητης καὶ ἡ καθολικὴ ἐνότης τοῦ ἔργου, ἡ πρόοδος τῆς διηγήσεως καὶ ἡ διατήρησις τοῦ ἐνδιαφέροντος, ἡ παραστατικότης τῶν περιγραφῶν καὶ ἡ τεχνικὴ τοῦ ρυθμοῦ, ἡ πρωτοτυπία καὶ ἡ μίμησις κ. ὅ. πρέπει νὰ καταδεικνύονται ὅχι μὲ γενικὰς φράσεις, ἀλλὰ μὲ παραδείγματα καὶ παραβολὰς συγκεκριμένων περικοπῶν.

Συγκεκριμένα ἐπίσης καὶ ἀναλυτικῶς πρέπει νὰ παρουσιάζονται τὰ καλλιτεχνικὰ μέσα, τὰ συμβατικά ἢ τὰ προσωπικά, τὰ μέσα τὰ τεχνικά τοῦ λογοτεχνικοῦ εἵδους ἢ τὰ ἀτομικά τοῦ συγγραφέως, μὲ τὰ ὁποῖα ἐπιτυγχάνει τοὺς καλλιτεχνικοὺς του σκοποὺς, εἴτε εἶναι ψυχολογικά εἴτε εἶναι φραστικά. Καὶ ἐδῶ ἡ ἀνάλυσις μιᾶς φράσεως, ἐνδὲς ἐπιθέτου, τῆς τοποθετήσεως τῶν λέξεων, τῆς προτιμήσεως μεταξὺ πολλῶν συνωνύμων, τῆς ἐκλογῆς μιᾶς εἰκόνας, ἡ διάκρισις τῶν καθαρῶς διακοσμητικῶν στοιχείων τοῦ ὅφους ἀπὸ τὰ οὐσιώδη καὶ χαρακτηριστικὰ διδάσκουν πολὺ περισσότερα δι' ἓνα λογοτέχνημα ἢ σελίδες δλόκληροι πνευματικῶν γενικοτήτων.

Ἀλλὰ καὶ μίαν ἄλλην ἀρετὴν πρέπει νὰ ἔχῃ τὸ τοιοῦτον ὑπόμνημα, ἂν πρόκειται νὰ πραγματοποιήσῃ τοὺς σκοποὺς του, τὴν ἀντικειμενικότητα. Καὶ ἐννοῶ τὴν ἀντικειμενικότητα ὑπὸ διττὴν ἐννοιαν.

α') Ὡς ἀποφυγὴν πάσης πολεμικῆς ἢ ὑπερβολικῆς ἐγκωμιαστικῆς προθέσεως. Ὅχι διότι ὁ φιλόλογος πρέπει νὰ εἶναι τυφλὸς εἰς τὰ ἐλαττώματα τοῦ ἐρμηνευομένου συγγρα-

φέως ἢ νὰ τα παρασιωπῇ, ἀλλὰ διότι τὸ πρῶτον καὶ κύριόν του ἔργον εἶναι νὰ δείξῃ, τί προσφέρει ὁ συγγραφεὺς εἰς τὸν πλουτισμὸν τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς, τί χαρίσματα ἔχει προσωπικὰ ἢ χαρακτηριστικὰ τῆς ἐποχῆς του. Πρέπει τοῦλάχιστον νὰ φαίνεται ἀπὸ τὴν ἐρμηνείαν ἐνδὲς ἔργου, διὰ τί το ἔκρινεν ὁ ἐρμηνευτὴς (καὶ πρέπει νὰ το κρίνῃ καὶ ὁ ἀναγνώστης) ἄξιον ν' ἀπασχολῇ μὰζι του.

β') Ὡς ἐκθεσίαν κατὰ τὸ δυνατόν ἀπὸ κριτικῶν γεγονότων καὶ ὁμοθυμῶς παραδεκτῶν ἀπόψεων, καὶ ἀποφυγὴν ἐπομένως τῆς πρωτοτυπομανίας, ἡ ὁποία πολὺ συχνὰ μαρτυρεῖ φρένας κενὰς μᾶλλον ἢ καινὰς. Ὁ ἐρμηνευτὴς πρέπει ν' ἀντιληφθῇ τὸ ἔργον του ὡς διακονία, διακονίαν μὲ δλὴν τὴν ἠθικὴν σοβαρότητα τῆς ἐννοίας. Ἀποστολὴ του εἶναι νὰ βοηθήσῃ ὥστε νὰ δμυλήσῃ, ἔστω τὸ δυνατόν καθαρῶτερα καὶ σαφέστερα, τὸ λογοτέχνημα ἢ φωνὴ πρὸς τὸν νοῦν καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀναγνώστου, ὅχι νὰ προσβάλλῃ κάθε τόσο, χωρὶς τὰκτ καὶ χωρὶς σεβασμόν, τὴν ἰδικήν του προσωπικότητα. Χάρη τῶν δημιουργικῶν αὐτῶν λογοτεχνῶν ὑπάρχοντες ἡμεῖς οἱ φιλόλογοι δὲν ὑπάρχοντες ἐκεῖνοι, διὰ νὰ ἐπιδεικνύωμεν ἡμεῖς τὴν πρωτοτυπίαν καὶ εὐφυολογίαν μας.

Τὸ ἔργον, εἰς τὸ ὁποῖον καλοῦνται οἱ φιλόλογοι καὶ μελετηταὶ τῆς ἐθνικῆς μας λογοτεχνίας, θὰ νομισθῇ ἴσως ἀπὸ πολλοὺς ὡς ἔργον ξηρόν, ἄχαρι, «δασκάλικο» εἶναι ἔρως ταυτοχρόνως ἔργον δύσκολον καὶ προὑποθέτει πολὺ περισσοτέρους κόπους καὶ καρτερίαν, ἀπὸ ὅ,τι ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται. Καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ τὴν μεγαλυτέραν ἐγγύησιν, ὅτι πρόκειται περὶ ἔργου σοβαροῦ καὶ χρησίου.

1. ΣΥΚΟΥΤΡΗΣ

Στὸ χωριό, οὐλα τὰ μεγάλα γιορτοφόρια ὁ κοσμάκης τὰ περιμένει μὲ χαρὰ καὶ πεθυμιὰ καὶ λαχτάρα, γιατί κατὰ τέτοιες ἡμέρας μὲ τὴν διασκέδαση, τὰ γλέντια, τὰ μεθήσια καὶ τίς χαιρετούρες ποὺ γίνονται ὁ καθένας «τὸ ὀνει στὰ ὄξω» καὶ ξεγάνει τὰ βάσανά του.

Ὅμως γιὰ κανένα γιορτοφόρι, ὅσο μεγάλο κι ἐπίσημο κι ἂν εἶναι, δὲν καρτεροῦν ὅπως περιμένουν γιὰ τὴ μεγάλη Λαμπρὴ, ὅτε κάνουνε τόσες ἐτοιμασίες, ὅσο ἀπὸ πολλὴν καιρὸ προωτήτερα ἐτοιμάζονται γιὰ τίς «Λαμπρὲς ἡμέρες».

Ἐκφραστικὴ εἶναι καὶ ἡ παροιμία ποὺ ἐπικράτησε ἀπ' αὐτὴ τὴ λαχταρισμένη ἀναμονὴ καὶ λέγεται γιὰ ὅποια ἀνάλογη περίστασις: «... περιμένει σὺν τὴ μεγάλῃ Λαμπρῇ!»

Φυσικὰ καὶ τᾶλλα γιορτοφόρια καλὰ καὶ τιμημένα τὰ θεωροῦνε καί, καθὼς εἴπαμε, τὰ καρτεροῦνε μὲ λαχτάρα, μὰ δὲν εἶναι ὥσο γενικὴ καὶ καθολικὴ ἡ πεθυμιὰ καὶ ἡ διάθεση γιὰ δᾶφτια.

Ἰδιαίτερη χαρὰ (τώρα μπορεῖ καὶ πλιόνη... ἀνησυχία) δείχνουν μονάχα ὅσοι «ἔχουν ὄνομα» καὶ πρόκειται νὰ τὸ γιορτάσουν. Ἐκεῖνοι μονάχα ἔχουν ἔνοιες καὶ σκοτούρες γιὰ συγγύρια καὶ κάνουν ἐτοιμασίες γιὰ νὰ καλοδεχτοῦνε τίς παρῆες ποὺ θὰ ῥθοῦνε νὰ τοὺς χαιρετήσουν.

Τὴ μεγάλη Λαμπρὴ ὅμως τὴν περιμένει ἀνεξάρτητα ὅλος ὁ κόσμος καὶ δὲ μένει κανένας ποὺ νὰ μὴν κάνει ἔστω καὶ τὴν παραμικρὴ ἐτοιμασία γιὰ δᾶφτη.

Τὸ κάθε σπῆτι φροντίζει γιὰ τὴν ἐξασφάλιση τοῦ πασκαλιάτικου φαγιοῦ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς σαρακοστῆς κι ἀπὸ πρὶν ἀκόμα. Θρέφουν γι' αὐτὸν τὸ σκοπὸ ἄρνια καὶ γουρνοπούλες.

Μικρὲς τρυφερὲς γουρνοπούλες θρέφουν ἀκόμα καὶ τοῦτα τὰ δύστυχα χρόνια, ποὺ ἤρθαν οἱ χρόνοι δίσεχτοι, οἱ καιροὶ συφοριασμένοι! καθὼς τὸ λέγε. Μὲ κάποια περιόριση ὅμως, σημαντικὴ μάλιστα. Μερικοὶ

δὲ θρέφουν καθόλου. Ἄλλοι κάνουν ἓνα μαστορικὸ στυασιμὸ: ἀντὶ νὰ θρέφουν μία ἢ καθε οἰκογένεια, ὅπως τὸν παλιὸν καιρὸ, τώρα συντροφεύουν δυὸ-δυὸ καὶ θρέφουνε μία μονάχα ποὺ τὴν ψαίνουν μὰζι τὴ Λαμπρὴ καὶ τὴ μοιράζουν. Ἔτσι καὶ τὸ ἔθιμο διατηροῦν καὶ τὴ δυσκολία τοῦ ἀδύνατου ὑπερνικοῦνε!

Βάση ὅμως γιὰ τὸ φαῖ τῶν ἡμερῶν αὐτῶν ἦτανε καὶ ξακολουθαίε ἀκόμα νὰ μένει τὸ ἄρνι, ὁ Λαμπριάτης, καθὼς τὸ νοματίζουν. Τὸ χουν ὀρισμένο ξεπίτηδες ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ποὺ γενιέται⁽¹⁾ καὶ τᾶφήνουν δολοῦνα καὶ βυζαίνει γάλα. Τᾶλλα τᾶρνιά μπορεῖ νὰν τὰ ξεχωρίζουν ἀπὸ τὴ μάνα τους, ἀπὸ ὅμως τᾶφήνουν πάντα μὰζι, πολλὰς φορὲς κιόλας τὸ βυζαίνουν καὶ σ' ἄλλες προσβαίνεις. Ἔτσι θρέφεται καλὴτερ' ἀπὸ τᾶλλα καὶ γίνετ' ἓνα κι ἓνα γιὰ τὸ φούρο ἢ γιὰ τὴ «σούβλα».

Τὸ μεγάλο Σαββάτο τὸ σφάζει ὁ νοικοκύρης καὶ τὸ ἐτοιμάζει στὴν ἐντέλεια. Οἱ ἄλλοι τοῦ λένε τὴν ἀπαραίτητη ἐφκή: Χρόνια πολλά! Καὶ τοῦ χρόνου!

Τὴν Κυριακὴν προῦτ-προῦτ, μόλιαβγῃ, γυρίζοντας ἀπὸ τὸν Καλολόγο, τρώνε τὴ «μαγερίτσα» ποὺ τὴν ἔχει ἔτοιμη ἡ νοικοκυρά. Ἔνα κομάτι ἀπὸ τὴν κοιλιά τοῦ Λαμπριάτη, ἄπλυτο ὅμως αὐτό, τὸ ψαίνουν στὰ κάθβουνα καὶ τρώνε ἀπὸ μιὰ «σταλίτσα» ὁ καθένας γιὰ νὰ μὴν τοὺς πιάνουν κοιλόπονοι καὶ κοψίματα ὅλον τὸ χρόνο!

Ἀπόκομτα τρώνε καὶ κόκκιν' ἄβγά, γιαούρτι, γαλόπιτα καὶ συγκάθια. Ἀπὸ τᾶρνι θὰ κάμουν ἀρχὴ τὸ μεσημέρι.

Τώρα οἱ περισσότεροι τὸ ψαίνουν στὸ φούρο ἢ τὸ μαγερέβουνε ὅπως καὶ τίς ἄλλες ἡμέρες. Παλιότερα ὅμως μαζωνόσαντε πολλοὶ μὰζι στίς «ψησταριές» καὶ τὰ ψαίνανε στὴ σούβλα.

Τὸ μεσημέρι οὐλοῦνῶνε τᾶρνιά ἦσαν ἔτοιμα, ροδοψημένα καὶ στρωνότανε ἢ τᾶβλα — καθόσαντε μὰζι ὅλες οἱ οἰκογένειες ἐκεῖνες κι ἀρχίζανε τὸ φαγοπότι, ὅ-

(*) Ἄλλα σκετικὰ ἴδε «Νέα Ἑστία» 1 καὶ 15 Μῆν 1929 καὶ βιβλίο «Ἀντίλαλοι ἀπὸ τὸ χωριὸ μας» σελ. 19-26.

(1) Ἄ δὲ φραγεῖ τὴν ἡμέρα ποὺ ἴχουν ταμένο πιστέβουν πὼς δὲ ζεῖ, ἔχουν πεποίθησις ὅτι φράει!

πως τὸ διαλαλοῦν καὶ πολλὰ τραγοῦδια :

«ἔχον ἄνοιαν καὶ γραῖαν
καὶ κραιώματα συγχεμένα,
εἶχαν καὶ ἓνα γλυκὸ κορμί...»

Τὸ κοινὸ ἄφρο γλέντι καὶ φαγοπότι διαρκῶς ὡς τότε ποὺ βαρύνοντο οἱ καμπάνες γιὰ τὴν «Ἀγάπη». Τότε μαζώνανε βιαστικά ὅ,τι τοὺς εἶχε ἀπομείνει, τὰ πηγαίνανε στὰ σπίτια τους καὶ τὰ πιθόνανε ἀπὲς τρέχανε στὴν ἐκκλησιὰ μὲ τίς λαμπάδες στὰ χέρια. Ἐπειτα, ἅμα τέλειωνε ἡ λειτουργία, βγαίνανε ὅξω καὶ στένανε τὸ χορὸ στὸ πλάτωμα ὡς ποὺ νύχτωνε καὶ δὲν ἤβλεπανε πλύ... .

Εἶναι ἀφρονόητο πῶς τώρα ἔχουνε περιοριστῆ ἀφ' ἑαυτὰ τὰ δριμυτὰ γλέντια. Καὶ περιορίζονται ἀκόμα περισσότερο ὅσο ἀπλώνονται ἡ φτώχεια καὶ ἡ δυστυχία. Καὶ βέβαια δὲν ἔχει πλὴν ὁ πολλὸς κόσμος νὰ κάμει τόσα ἔξοδα. Εἶναι ἀκόμα καὶ ὁ γλήγορος, ὁ ἐξωφρενικὸς θυμὸς τῆς ζωῆς, ποὺ δὲν ἀφήνει καιρὸ γιὰ τέτοια ξένοιαστα καθήκοντα καὶ γλεντοκόπια.

Μὰ πάντα ὅταν ἔρχεται ἡ στέρεψη ὁ καθένας φέρνει στὸ νοῦ του τὸν καιρὸ τῆς ἐφ' ἑαυτοῦ. Ἔτσι καὶ ὁ κοσμάκης θυμᾶται νοσταλγικά τὰ παλιὰ καὶ μὲς σι' ἀναστενάγει

ματὰ του ξεχωρίζει ὁ λιμπισμένος καημὸς :
κάθε πέρσι καὶ καλῆτερα !..

Ὁ καθένας συλλογίζεται καὶ ἀναθυμᾶται τὴν «πανδαισία», τὸ ἀσυνόριστο φαγοπότι, ποὺ ἐρχότανε ἔπειτα ἀπὸ ἐφταβδόμη νηστεία. Καὶ μάλιστα ὅχι φαγοπότι βιαστικά, στὸ πόδι καὶ ἔπειτα τρεχάλα σὲς δουλιές πάλε !

Τότε εἶχε καὶ ἑξαήμερο καθησίου. Τὸ ἀκούμε ἀκόμα καὶ τώρα ποὺ τὸ λένε γιὰ τίς ἡμέρες τῆς ἀργίας ποὺ ἐπικρατοῦσε τότε, ποὺ συνηθίζαν νὰ βαυτοῦν τὰ γιορτιφόρια :

«Τρεῖς τὰ Γέννα,
τρεῖς τὰ Φῶτα
καὶ ἕξι τὰ Μεγάλα Πάσχα...»

Μὰ τώρα δὲν ἔχει πλὴν τέτοια ἀργία. Ἄν καθήσει κανεὶς ξαίρει πῶς ἡ ἀργία θάντοῦ φέρει καὶ τὴ νηστεία μὲ τὴν πείνα. Καὶ φυσικά κανεὶς δὲν ἐπιζητεῖ κάτι ποὺ τόχει ὅλες τοῦ χρόνου τίς ἡμέρες !

Γιὰ κεῖνο ὁ κοσμάκης χουχουλιέται καὶ ἀναστενάζει, καὶ δὲ λέει πλὴν τόσο πασίχαμα τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη ! — Ἀληθῶς Ἀνέστη !» παρὰ ὅλο βόγκους γιομᾶτο ἀκούγεται τὸ παρόπανό του :

— Κάθε πέρσι καὶ καλῆτερα, κάθε φῆς καὶ χειρότερα !..

ΚΩΣΤΑΣ ΜΑΡΙΝΗΣ

ΕΚ ΒΑΘΕΩΝ

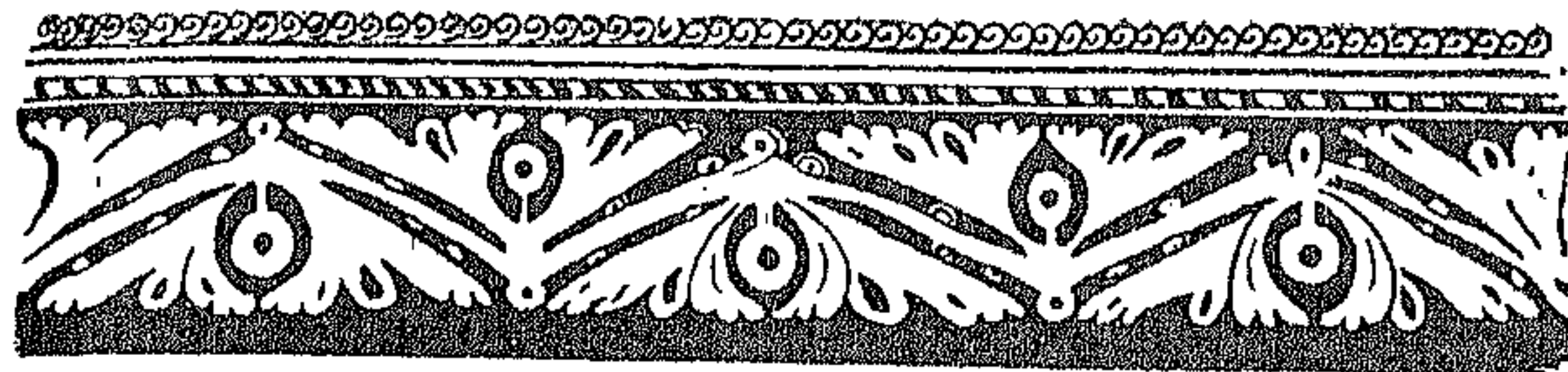
Θέλω νὰ κλάψω. Δὲν μπορῶ.
Ἔχουν τὰ μάτια μου στεγνώσει.
Ἀχ ! τὸ ποτήρι ἦταν πικρὸ
τοῦ χωρισμοῦ ποὺ μοῦχουν δώσει.

Θέλω βαθιὰ νὰ κοιμηθῶ.
Μὰ καὶ τὸν ὕπνον ἔχω χάσει.
Ἄς ἦταν νὰ λησμονηθῶ,
κι' ὅς ἦτανε νάχω ξεχάσει !

Μοιάζω μὲ φθινοπωρινὸ
φύλλο π' ἀνέμοι τὸ χτυπᾶνε.
Κ' εἶναι μοιραῖο νὰ πονῶ
τὰ βήματά μου ὅπου κι' ἂν πᾶνε.

ΑΝΘΟΥΛΑ ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΥ

Φλόγα μοῦ καίει τὸ κορμί
κ' ἔχει θολώσει τὸ μυαλό μου.
Αἰώνας ἔγινε ἡ στιγμή
νὰ καρτερῶ τὸ λυτρωμό μου.
Φεύγουνε μέρες σκοτεινές,
κ' ἔρχονται νύχτες πικραμένες.
Κ' ἐμὲ τοῦ πόνου μου οἱ φωνές
μὲς στὴν καρδιά μου εἶναι κλεισμένες.

ΕΛΛΗΝΟ-ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΙΧΑΛΑΡΟΣ

Ὁ ἑλληνοαμερικανὸς ποιητὴς Δημήτριος Μιχάλαρος, γνωστὸς ἕως χθὲς διὰ τὰ βαθυστόχαστα πολιτικά του ἄρθρα εἰς τὸν ἀμερικανικὸν τύπον καὶ φημισμένος περισσότερον τώρα διὰ τοὺς ἐμπνευσμένους στίχους του, εἶναι τριάντα μόλις ἔτων. Ἐγεννήθη εἰς τὰ Ἀλάτσατα τῆς Σμύρνης καὶ ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ Γυμνάσιον τῆς πατρίδος του καὶ εἰς τὸ ἐκεῖ International College. Ἀπὸ τοῦ 1912 εὐρίσκεται εἰς τὴν χώραν τῶν δολλαρίων. Δὲν ἠκολούθησεν ὅμως ἐδῶ τὸν συνήθη δρόμον τοῦ ἑλληνομετανασίου ποὺ φέρει εἰς τὴν ταχείαν ἀπόκτησιν μιᾶς φρουταρίας ἢ ἐνὸς ἀνθοπωλείου. Ἐσπούδασε φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Βοστώνης, γράφων συγχρόνως ἐπὶ σειρὰν ἔτων πολιτικά καὶ κοινωνικά ἄρθρα εἰς τὸν ἀμερικανικὸν τύπον «Boston American», «Boston Herald», «Boston Transcript», «New-York Times», καθὼς καὶ εἰς πολλὰ σοβαρὰ περιοδικά, ὅπως τὸ «Nation» καὶ τὸ «Review of Reviews».

Ἡ μεγάλη ἐφημερίς τοῦ Σικάγου «Herald and Examiner» ἐδημοσίευσε κάποτε ὁλοσέλιδον πολιτικὸν ἄρθρον του περὶ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ «Τμήμα τῶν ἐπιφανῶν ἀρθρογράφων», ὅπερ ἀνεδημοσιεύθη καθ' ὅλην τὴν χώραν ἀπὸ τὰς τριάντα-τρεῖς ἐφημερίδας τοῦ Hearst.

Ὁ Μιχάλαρος εἶναι πράγματι βαθὺς μελετητὴς τῶν πολιτικῶν πραγμάτων καὶ δυνατὸς χειριστὴς τῆς ἀγγλικῆς πέννας. Τῷ 1922 ἱδρύσας τὸ πρῶτον ἐν Ἀμερικῇ ἀγγλόγλωσσον ἑλληνικὸν περιοδικὸν «Greek Review», τὸ ὅποιον ἐκδίδεται ἀκόμη ὑπὸ τοῦ ἐπίσης μικρασιάτου Μίλτωνος Μελετιάδου. Ἀπὸ τοῦ 1925 ἐκδίδει τὸ περιο-

δικὸν «American-Hellenic World», ἡ σοβαρὰ ἀρθρογραφία τοῦ ὁποίου συνετέλεσε κατὰ πολὺ εἰς τὴν ἐξάπλωσιν καὶ ἐπικράτησιν τῆς μεγάλης ἑλληνοαμερικανικῆς ὁργανώσεως «Ἀχέπια».

Τὸν μεγαλύτερον δημοσιογραφικὸν θρίαμβον τοῦ Μιχάλαρου ἐσημείωσεν ἐν πολιτικὸν ἄρθρον του περὶ τῆς «Μελλοντικῆς πολιτικῆς κατευθύνσεως Ἑλλάδος καὶ Ἰταλίας», τὸ ὅποιον ἀνεδημοσιεύθη ἐπὶ τοῦ Ἰταλικοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν εἰς τὸ Δελτικὸν τῆς Κυβερνήσεως μὲ πολλὰ εὐμενῆ σχόλια καὶ πολλοὺς ἐπαίνους.

Παρ' ὅλους ὅμως αὐτοὺς τοὺς δημοσιογραφικοὺς θριάμβους του, ὁ Μιχάλαρος παρέμεινεν ὅ,τι κυρίως εἶναι : ποιητής.

Ὁ δημοσιογράφος καὶ ὁ ποιητὴς ἀνέβησαν ἐκ παραλλήλου μίαν πρὸς μίαν τὰς βαθμίδας τῆς ἐπιτυχίας. Τὰ ποιήματά του, ὅπως καὶ τὰ ἄρθρα του, εὐρίσκονται σκορπισμένα εἰς διαφόρους ἀγγλικὰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά. Οἱ στίχοι τοῦ Μιχάλαρου εἶναι χαρακτηριστικοί. Ἐνέχουν μίαν ἰδιαιτέραν ἐκφραστικὴν εὐγένειαν, μίαν ἀριστοκρατικὴν οὕτως εἰπεῖν λεπτότητα, ἡ ὁποία σοῦ ὑπενθυμίζει τοὺς Ἀγγλους ποιητὰς τοῦ 18ου αἰῶνος. Πολλὰ ἐκ τῶν ποιημάτων του, μαζὶ μὲ ἐν ἐπικὸν ἔργον του «Ὁ Θρύλος τῆς Ἀμερικῆς», ἐξέδωσε τελευταίως εἰς ὠραῖον τόμον ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον. Ἐντὸς ὀλίγου, ὁλόκληρος ὁ ἀμερικανικὸς τύπος ἡσχολεῖτο μὲ τὸ τίλαντον τοῦ ἑλληνοαμερικανοῦ ποιητοῦ, τὸν ὅποιον κατατάσσουν σήμερον μεταξὺ τῶν καλλιτέρων ποιητῶν τῆς χώρας.

Ὁ «Θρύλος τῆς Ἀμερικῆς» εἶναι ἐν ὠραῖον ἐπικὸν ποίημα μὲ κάποιον παλα-

μικόν συμβολισμόν, τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ὁποίου ἐνεπνεύσθη ὁ ποιητὴς ἐκ τινων ἀρχαιολογικῶν εὑρημάτων εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἀμερικὴν, τὰ ὅποια ἀνεγνωρίσθησαν ὡς ἑλληνικά τῆς Ὀμηρικῆς ἐποχῆς. Ἡ ὑπόθεσις τοῦ ἔργου εἶναι ἡ ἑξῆς :

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τροίας, ὁ Βίων, ὁ βασιλεὺς τῆς Δήλου, καὶ ὁ ἐπιστήθιος φίλος του Ὀδυσσεύς, ἀποπλέουν διὰ νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ τρικυμία ὅμως τοὺς παρασύρει ἔξω τῶν Ἡρακλείων Στελῶν καὶ διασκορπίζει τὰ πλοῖα των. Ὁ Βίων περιπλανᾶται ὁλόκληρον μῆνα μὲ ἓν μόνον πλοῖον, χάνει τὰ σημεῖα τῆς κατευθύνσεως καὶ ἀποφασίζει νὰ προχωρήσῃ πρὸς Δυσμάς. Μεταξὺ τῶν λαφύρων του συγκαταλέγεται καὶ ἡ Φυλλίς, δίδυμος ἀδελφὴ τῆς προφήτιδος Κασσάνδρας. Ὁ Βίων, ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ του, καταφεύγει εἰς τὴν προφητικὴν δύναμιν τῆς ἀγαπητῆς του Φυλλίδος πρὸς ὁδηγίαν. Ἡ Φυλλίς ἐξηγεῖ ἓν ὄνειρον τοῦ Βίωνος καὶ προφητεύει τὴν ἀνακάλυψιν ἑνὸς Νέου Κόσμου, εἰς τὸν ὁποῖον οἱ ἀπόγονοί του θὰ βασιλεύσουν ἐπὶ τρεῖς χιλιάδας ἔτη δημιουργοῦντες ἓνα ἀνώτερον πολιτισμόν, τὸ πνεῦμα τοῦ ὁποίου θὰ ἐνστερνισθοῦν μετὰ τριάντα αἰῶνας οἱ λευκοὶ κατακτηταὶ τοῦ Νέου Κόσμου.

Ἡ ὑπόθεσις, φυσικὰ, εἶναι φανταστική. Ἡ τέχνη ὅμως καὶ ἡ ἀρχαιοπρέπεια τῆς ἐκφράσεως καθιστοῦν τὸ ἔργον πολὺ εὐχάριστον καὶ ἐνδιαφέρον.

Ὅπως αἱ ἀρχαῖαι τραγωδίαι, ἀρχίζει μὲ μίαν εἰσήγησιν ἐν εἴδει προλόγου, καὶ τελειώνει μὲ ἓνα ἐπίλογον. Οἱ στίχοι κυλοῦν εἰς λαμβικὸν πεντάμετρον μὲ μίαν μιλιτώνειον μεγαλοπρέπειαν, ἡ ὁποία γοητεύει τὸν ἀναγνώστην.

Ἡ ἀρχαιοπρέπεια εἶναι τὸ ἰδιαιτέρον χαρακτηριστικὸν τοῦ ποιητοῦ τοῦ «Θρύλου».

Τὸ μέτρον, ἡ ἀφηγηματικὴ ἡρεμία, ὁ ὑψηλὸς ρωμαντισμός, ἡ εὐγένεια τῆς ἐκφράσεως προδίδουν ἓνα καθυστερήσαντα μαθητὴν τῆς σχολῆς τοῦ Κήτης, τὸν ὁποῖον φαίνεται νὰ ἔχη ὡς ὑπόδειγμα. Ἐντούτοις, ὁ «Θρύλος» δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ καθαρὸς ρωμαντικὸν ποίημα. Εἶναι μᾶλλον ἓνας ὠραῖος συνδυασμός ρωμαντισμοῦ καὶ συμβολισμοῦ τογισμένος εἰς ἀρχαϊκὴν φόρμιγγα.

Κατὰ τὴν προφητείαν τῆς Φυλλίδος, ἐκ τοῦ Βίωνος θὰ προέλθῃ ἡ θαυμαστὰ φυλὴ τῶν Ὑπερηλίων, ἡ ὁποία θὰ ὑποτάξῃ τὸν Δία (τὰς φυσικὰς δυνάμεις) διὰ τῶν ὁπλῶν τῆς ἐπιστήμης καὶ θ' ἀλυσσοδέσῃ τὸν ἐκδικητὴν θεὸν ἐπὶ τοῦ ἰδίου βράχου ὅπου ἔμενε καρφωμένος ἐπὶ αἰῶνας ὁ Προμηθεὺς (ὁ ἄνθρωπος). «Ἐκεῖ, ὦ Βίων», προφητεύει ἡ Φυλλίς,

«Θεὸν νὰ κατέβουν οἱ θεοὶ
στὴ γῇ, μὲ τοὺς ἀνθρώπους
Νὰ μετρηθοῦν στὴ δύναμιν,
καὶ ὁ Δίας ὁ Μεγάλος
Κι' αὐτός, μὲ τὴν ἀνίκητη
ἀσπίδα του ὁπλισμένος,
Μὲ τοὺς καινούργιους Γίγαντες,
τοὺς τρομεροὺς Τιτᾶνες,
Ποῦ ἀπὸ τὸ πνεῦμα ἐβγήκανε
τοῦ σκλαβωμένου ἀνθρώπου,
Θὰ μετρηθῇ. Μ' ἀπ' τοῦρανοῦ
τὰ μακροσμένα βύθη
Τοῦ Δία τὴν πρωτόγονη
ἀστραπὴ θὰ κατεβιάσων
Οἱ ὑπεράνθρωποι τῆς γῆς,
ὅπλα δικὰ τους νᾶναι
Πιὸ δυνατὰ καὶ ἀπ' τοῦρανοῦ
τὴν ἀστραπὴν ἀκόμα,
Κι' ἀπ' τὰ δεσμά ποὺ ἐκάρφωσεν
ὁ Ἡφαίστος στὸ βράχο,
Θὰ λυτρωθῇ μὲ θρόαιμῳ
ὁ πατέρας Προμηθεὺς
Καὶ θ' ἀληθέψῃ ἡ καλιὰ
τοῦ Ὀλύμπου προφητεία».

Εἶναι ἡ προφητεία τοῦ Προμηθεὺς, κατὰ τὴν ὁποίαν, ἀθάνατος αὐτός, θὰ ἴδῃ τὸν μέγαν Δία πίπτοντα νικημένον ἐμπρὸς του :

«Νέον νέοι κρατεῖτε καὶ δοκεῖτε δὴ
ναῖεν ἀπενθῇ πέργαμ'. οὐκ ἐκ τῶν δ' ἐγὼ
δισσοὺς τυράννους ἐκπεσόντας ἡσθόμην;
τρίτον δὲ τὸν νῦν κοιρανοῦντ' ἐπόφομαι
αἰσχίστα καὶ τάχιστα».

(Αἰσχύλου Προμηθεὺς Δεσμώτης)

Ἡ φυλὴ αὐτὴ ἡ μεγάλη καὶ θαυμαστὴ θὰ σβύσῃ μὲ τὴν σειρὰν τῆς, ἡ χώρα θὰ κατοικηθῇ ἀπὸ ἄλλους λαούς, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τῆς τὸ ἀνήσυχον, ἡ ἐπιστημονικὴ τῆς τάσις θὰ κληροδοτηθοῦν εἰς τοὺς νέους κατακτητάς. Διὰ τοῦτο ἡ Φυλλίς προτρέπει τὸν Βίωνα νὰ παύσῃ τὴν λύπην του,

«Γιατί, καθέννας ἀπὸ μᾶς,
στὸ μάτι αὐτῆς τῆς Πλάσης
Εἶν' ἓνας κόσμος τέλειος,
ποῦ οἱ Μοῖρες τοῦ δαναῖζον
Τόσες ὥρες μετρημένης αἰωνιότητος».

Ὁ Βίων πρέπει νὰ χαρῇ διότι τὸ μέλλον τῆς γενεᾶς του

«Στοῦ Χρόνου θεὸν νὰ κεντηθῇ
τὸν ἀφθαρτο τὸν πέπλο
Μ' ὁλόχρυσον κλωστή
Καὶ στ' ἀνεριμνευτο θὰ μῆ
τῆς Σίβυλλας βιβλίου.
Ποῦ ἡ Αἰωνιότητα
ἐμπρὸς του γονατίζει,
Κι' οἱ ὦρες στήνουν μὲ χαρὰ
συμπόσιον καὶ φιλεῖουν
Τοῦ Χρόνου τ' ἀμέτρα παιδιὰ,
—τὰ γρήγορα τὰ χρόνια,
Ὅπου καλπάζουν καὶ πετοῦν
καὶ τὸνα πίσω ἀπ' τ' ἄλλο
Βυθίζονται καὶ χάνονται
στὴν ἄβυσσο τοῦ Χάους».

Εἶναι ἡ Σίβυλλα - Μοῖρα, ἡ πανίσχυρος θεὰ ποὺ γράφει πάντα εἰς τὸ μεγάλο της βιβλίον, ἔτσι τυχαίως, τὰ σχέδια τῆς ζωῆς τῶν θνητῶν «μὲ μελάνι βγαλμένο ἀπ' αὐτὴ τὴ ζωὴ, μελάνι ποὺ κολλᾷ στὴν πορφυρῇ στεφάνῃ τοῦ τροχοῦ τῆς μοιραίας ζωῆς σὲ κάθε γύρισμα τοῦ κύκλου ποὺ διαγράφει τὴν ὑπαρξὴ μας, πότε πλουτισμένη μὲ ἀγαθὰ, πότε λυγισμένη ἀπὸ τὴ θλίψη, πότε σκληρομένη σὺν ἀτσάλι καθὼς περνοῦν τὰ χρόνια ἐμπρὸς μας καὶ τὸ δέντρο τῆς ζωῆς καρποφορεῖ, ὡς ὅτου, φορτωμένη ἀπὸ θλίψη ἡ ψυχὴ γυρίζει στὴ μετάνοια καὶ μέσα ἀπὸ τὴν ἀπατηλὴ θύρα τοῦ ζοφεροῦ τάφου στὸ φῶς γυρεύει νὰ συρθῇ».

Ἡ πίστις αὐτὴ εἰς τὴν Εἰμαρμένην, —χαρακτηριστικὸν ὅλων τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς, —δὲν λείπει καὶ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ἀρχαίους καὶ νεωτέρους.

Ἡ ζωὴ μένει πάντα ἓνα μυστήριον ἄλυτο, ποὺ μέσα του οἱ ἄνθρωποι γεννῶνται καὶ πεθαίνουν χωρὶς τὴν δύναμιν ν' ἀντισταθοῦν εἰς τὰς ἰδιοτροπίας τῆς Μοίρας, — πλάσματα δυστυχισμένα καὶ ἀνίσχυρα ποὺ ζητοῦν ἔλεος μὲ ἱκεσίας ἀπὸ τοὺς τυφλοὺς θεοὺς τῆς φαντασίας των, ὡσότου τὸ πνεῦμα, ἡ θεία αὐτὴ δύναμις ποὺ ἀναπτύσσεται μέσα εἰς τοὺς αἰῶνας, τοὺς ἐξυπνώνει ἐπάνω ἀπὸ τοὺς θεοὺς, τοὺς κάμνει ὑπερανθρώπους καὶ ἐξουσιαστὰς τῶν τυφλῶν δυνάμεων τῆς Φύσεως.

«Δημιουργοῦμε, χτίζομε
στὸν ἄιμο τῆς ζωῆς,

Καὶ κλαῖμε ὅταν ἡ θύελλα
μὲ μᾶς τὰ συνεπαίρνει
Καὶ τοῦ πελάου τὰ κύματα
σὺν τὸν ἀφρό τὰ λυώνουν.
Κι' ἡ καταχνιά, ποὺ τοῦ μυαλοῦ
τὴν ὁραση σκεπάζει,
Τοῦ Φόβου τὸ ἀντίτυπο
στὸ πνεῦμα μας χαράζει,

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΙΧΑΛΑΡΟΣ

Τοῦ Φόβου ποὺ μᾶς ὁδηγεῖ
στ' ἀτέλειωτο τὸ μνῆμα.
Καὶ νὰ ἡ ψυχὴ αἰχμάλωτη
στῆς δεισιδαιμονίας
τῆς φυλακῆς, στῆς σκοτεινῆς
τῆς συλλογῆς τὸν τάφο
Ποῦ τὸ σκοτάδι στοὺς μικροὺς
δίνει τροφή, καὶ ὁ φόβος
Τοῦ ἀγνωστοῦ τὴ σύγχυση
τῆς ζωῆς μας μεγαλώνει.
Κι' ἔτσι, καθὼς μᾶς δέρονται,
καθὼς μᾶς μαστιγώνουν

Ὅλα τ' ἀνίκητα στοιχεῖα
ὅπου καλοῦμε Τύχη,
Ἐλευνὰ σεργιάνιστε
μπρὸς στίων βωμῶν τὰ πόδια,
Μέσ' τοὺς ναοὺς ποὺ ἐστήσαμε
τοῦ Ἀγνώστου μοναχοὶ μας,
Ἀπὸ τυφλὲς θεότητες
τὸ ἔλεος ζητώντας, —
Τυφλὲς δυνάμεις, ποὺ κι' αὐτὲς
αἰῶνας περιμέναν
τὸ ἀργὸ τοῦ ἀνθρώπου ξύπνημα
γιὰ νὰ τὸν προσκυνήσουν».

Στίχοι δυνατοί, ποὺ ζωγραφίζουν ὅλη
τὴν τραγωδία καὶ τὸν θρίαμβο τῆς ζωῆς.
Ὁ αἰώνιος ἀγὼν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὰ
στοιχεῖα καὶ τὸν γονατίζουν, ποὺ κατα-
στρέφουν ὅ,τι δημιουργεῖ, καὶ ἡ διαρκὲς
τάσις τοῦ πνεύματος νὰ ἐξηγήσῃ τὰ γύρω
του φαινόμενα, αἱ δοκιμαί του, αἱ πλάναι
του καὶ ὁ τελικὸς του θρίαμβος περνοῦν
μέσα ἀπὸ τοὺς ἀνωτέρω στίχους.

Τὸ ποίημα τελειώνει ἐπιγραμματικὰ μὲ
τὴν ἐξῆς ὁραία προφητεία :

«Καὶ θάνατι οὐρανευλόγητος
ὁ γάμος καὶ θὰ δώσῃ
Γεννὰ στὰ ἔργα θαυμαστῇ
μὲ κυβερνήτες ἄξιους,
Ποὺ θάχουν φλέβα ἥρωϊκὴ
καὶ τῶν θεῶν τὴ χάρη,
Γεννὰ τῶν δίδυμων φυλῶν
τῶν ἐξευγενισμένων —
Τῆς Τροίας τῆς ἥρωϊκῆς,
τῆς ὁμορφῆς Ἑλλάδας».

ΕΧΤΕΣ ΜΟΛΙΣ...

Ἐχτὲς μόλις ἐφτάσαμε, λιμάνι, στὰ νερά σου,
κι' ἡ πλήξη ἀμέσως πλάκωσε τὰ στήθη μας βαρειά.
Πολὺ σκληρὰ μᾶς γέλασες μὲ τὰ σφρανταχτερά σου
τ' ἀμέτρητα ταξίματα, τὴν ψευτρά σου θεωριά.

Τ' ἀλαργινοῦ σου ξάγναντου δὲν ἔχεις πιά τὴ χάρη.
Γυμνὸ ἢ ἀλήθεια σ' ἔδειξε, μονότονο, φτωχό.
Ὁ νοῦς οὐτ' ἓνα σάλεμα δὲ μπόρεσε νὰ πάρει
οὔτε ἡ καρδιὰ φτερούγισε σὲ τραγουδιῶν ἀχό.

Στὸ μῶλο σου τὴ νιότη μας θὰ λιώσει τὸ μαράζι ;
Ὅχι !.. φωνάζει μέσα μας ἡ ἀκοίμητη φωνή
τοῦ διαβατάρη ἀκούραστου, καὶ μᾶς ξαναπροστάζει
γι' ἄλλους γιαλοὺς ἢ βάρκα μας ν' ἀνοίξει τὸ πανί.

(1929)

ΓΙΩΡΓΟΣ Ν. ΚΑΛΑΜΑΤΙΑΝΟΣ

Ἄλλα ὥραϊα ποιήματα τοῦ Μιχάληρου
εἶναι «Τὸ Σικάγον» γραμμένον εἰς ἐλεύ-
θερον στίχον μὲ τρανταχτὴ παλληκαρίσια
ὁρμή, ἢ «Μπαλλάντα τοῦ Μετανάστη»,
«Ὅταν ὁ Χάρος θὰ πεθάνῃ», «Ὁ Ὑπε-
ράνθρωπος» ὑπέροχο ποίημα μὲ δυνατὴν
σκέψιν, «Τὸ τραγούδι τῆς Μηχανῆς» καὶ
τὸ συμβολικὸ ἔμμετρο δράματάκι «Τὸ Ρόδο
τοῦ Ἥλιου».

Πολλὰ ἔξ αὐτῶν θὰ συμπεριληφθοῦν
εἰς νέον τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον «Τραγούδια
τοῦ Ἀτσαλιού». Ἀγγλικαὶ κριτικαὶ περὶ
τοῦ ἔργου τοῦ Ἑλληνοαμερικανοῦ ποιητοῦ
ἐγράφησαν ἄνω τῶν πενήντα, τὸ γενικὸν
συμπέρασμα τῶν ὁποίων εἶναι ὅτι ὁ Μι-
χάλαρος εἶναι προικισμένος μὲ σπάνιον
ποιητικὸν ἄλαντον.

Τὸ «New-York Herald Tribune» χα-
ρακτηρίζει τὸν στίχον του «μεγαλοπρεπῆ».
Τὸ «Toledo Blade» γράφει : «Ἐνας ποιη-
τῆς τοῦ Σικάγου μὲ μίαν μιλιτώνειον χορ-
δὴν εἰς τὴν λύραν του». «Εἶναι ἓνας ἀπὸ
τοὺς ὀλίγους νεοέλληνας ποιητὰς ποὺ ἐ-
πλησίασαν τοὺς ἀρχαίους εἰς ὕψος καὶ
βαθύνειαν» γράφει τὸ Ἑλληνογαλλικὸν
«Journal des Hellènes».

Εἰς τὴν πνευματικὴν δοῶσιν τῶν Ἑλλή-
νων τῆς Ἀμερικῆς ὁ Δημήτριος Μιχάλα-
ρος ἀποτελεῖ σπουδαίαν συμβολήν.

Σικάγον

Ν. ΛΑΜΠΡΥΝΙΑΔΗΣ

ΤΟ ΠΡΩΤΟΞΥΠΝΗΜΑ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ἡ ἐφηβικὴ μορφὴ τοῦ παιδικοῦ φίλου
μου δὲ στάθηκε ποτὲ δυνατὴ νὰ σβύσει
ἀπὸ τὴ μνήμη μου τὴν «ἄλλη», τὴν παλιά,
τὴν παιδιαστικὴν, ποὺ παντοτεινὰ μέσα μου
θὰ τὴ βλέπω σὰ μιὰ ξέχωρη, μιὰ ξένη ἀπὸ
κεῖνη...

Καὶ σήμερα, μεγάλη πιά, σὰ φέρνω κά-
ποτε στὴ σκέψη μου τὸ μικρὸ μελαχροινὸ
παιδάκι, τὸ «φίλο μου», ὅπως τὸν θυμοῦ-
μαι ἀπὸ τότε, μὲ τὸ μαρρὸν ἀπὸ ριγωτὸ
βελούδο κοστούμακι καὶ τὴ φαρδύα κόκ-
κινὴ ζώνη στὴ μέση του, — καταλαβαίνω
πόσο ἔμένα ἡ γυναικεῖα μου διαίσθησις
δὲν ἄρχισε ὅπως τῶν ἄλλων κοριτσιῶν.

Βεβαιώνομαι πὼς δὲν ἦταν, ὅχι, πραγ-
ματικά, ἡ ἡλικία τῶν δεκατριῶ μου χρό-
νων ὅταν, σκυμμένη πάνω στὸ μαθητικὸ
θρανί μου, ἀνάμεσα στίς στενὲς καὶ μυ-
στηριώδεις ἐξομολογήσεις μιᾶς φίλης με-
γαλύτερης, ἄφησα κάποια μέρα ὅλη τὴν
παιδιαστικὴ ἀθωότητά μου, καὶ πείστηκα
στὴν ἐξήγησιν τοῦ πρώτου καὶ δυσκολοε-
ξήγητου γιὰ τὰ νέα κορίτσια «γιατί...».

Ἦταν αὐτὸ πολὺ νωρίτερον καὶ πολὺ ἁλ-
λιώτικα, ἦταν κάποια βραδυὰ στὰ πέντε ἢ
ἐξῆς μου μόλις χρόνια, ὅταν, θαμπὰ κι' ἀό-
ριστα, πρωτογνώρισα τὴν ἔννοια τῆς Ζωῆς
καὶ τῆς Ἀγάπης... Σὰ σ' ὄνειρο ξαναζῶ
αὐτὲς τίς στιγμὲς, στὸ ἀπέραντο κεῖνο πε-
ριβόλι μὲ τὰ γεμάτα ἀπὸ πράσινα φυλλώ-
ματα κάγκελα, καὶ τὸ μικρὸ σπιτάκι σὲ
μιὰν ἄκρην. Κι' ἡ μυρωδιὰ τῶν γιασσεμιῶν,
π' ἀνθίζαν κάθε καλοκαίρι γύρω του, μέ-
νει ἀκόμα μέσα μου τόσο δυνατὴ, ποὺ ἡ
πνοὴ τοῦ φθινοπώρου τώρα, μπαίνοντας
ἀπὸ τ' ἀνοιχτὸ παράθυρο, νὰ μοῦ τίς ξα-
ναφέρνει, ἀνεμίζοντας κάτ' ἀπ' τὰ χέρια
μου τίς σελίδες αὐτὲς ποὺ γράφω...

Εἴμαστε τρεῖς, «ἐκεῖνος», ἐγὼ κι' ἡ
Βιολέττα... Μὰ ἦταν τόσο ἡσυχὴ αὐτῇ,

κι' ἔμενε πάντα τόσο πίσω μας, σὰν τρέ-
χαμε κι' ὁ Κωστιάκης μ' ἔσερνε ἀπ' τὸ
χέρι, ποὺ μοῦ φαίνονταν πὼς εἴμαστε μόνο
οἱ Δυό...

Ἀπ' τὸ δικό μας σπίτι πολὺ λίγα θυ-
μᾶμαι... Ἦταν πολὺ μεγάλο καὶ γεμάτο
ἀπὸ ἐπιπλα, καὶ στὸ σαλόνι του, ἓνα πε-
λώριο γραφεῖο, σὲ σχῆμα πιάνου, μ' ἔκα-
νε ν' ἀπορήσω πολλὰς φορὲς γιὰτὶ δὲ μοῦ
τ' ἀνοιγαν νὰ παίξω, ἀφοῦ «εἴμιονα τόσο
σίγουρη πὼς εἴξερα...». Τὰ παράθυρα
τῆς τραπεζαρίας ἔβλεπαν σ' ἓνα κῆπο. Θυ-
μᾶμαι καλὰ πὼς ἀκριβῶς κάτω ἀπ' τὸ πα-
ράθυρο βρισκόταν μιὰ καταπράσινη μου-
ριά. Μὰ δὲν ξέρω κι' ἂν θὰ τὸ θυμόμουν
τόσο, ἂν δὲν ἦταν ὁ Κωστιάκης ποὺ ἓνα
πρωῖνὸ φώναζε ἀπὸ πάνω τὸν περιβολάρι,
καὶ μᾶς ἔφερε ἓνα βαθὺ πιάτο γεμάτο
μοῦρα...

Μιὰ μαύρη γάτα ἐρχόταν κάθε πρωῒ
νὰ μὲ ξυπνήσει στὸ κρεβάτι μου, γλύ-
φοντας τὸ πρόσωπό μου... Μὰ καὶ πάλι
δὲν ξέρω... Θὰ τὸ θυμόμουν τάχα ὡς τὰ
σήμερα, ἂν ἓνα ἀπόγευμα ποὺ ἔπαιζα μα-
ζύ της, καὶ τὰ μάτια της γίνονταν πράσινα
ὅσο ἔπαιρνε ἡ σκοτεινιά, δὲν ἦταν «ἐ-
κεῖνος» ποὺ τὴν ἔρριξε πάνω μου «στ' ἀ-
στεῖα», καὶ μοῦκανε στὰ χέρια ἓνα χοντρὸ
γρατσούνισμα;...

Ἡ Βιολέττα μπῆκε ἓνα βράδυ μισοκλαί-
γοντας στὴν κουζίνα... Τὸ ἤλεκτρικὸ ἔ-
ριχνε ἓνα φῶς πολὺ ἀδύνατο, ἀπὸνα γλομ-
πᾶν τόσο δὰ μικρό... Τὰκ-τὰκ-τὰκ...
τὰ μικρὰ τακουνάκια τῆς Βιολέττας χτυ-
ποῦσαν ρυθμικὰ στὸ πάτωμα. Ἡ κουζίνα
ἦταν μεγάλη, μὲ τὸ ταβάνι ἀψηλὸ κι' ἄ-
σπρο ὅπως στίς κάμαρες. Στὴ μέση ἀκρι-
βῶς, ἓνα μικρὸ, ξυλένιο τραπεζάκι, σκε-
πασμένο μ' ἄσπρο μουσαμῆ. Καθισμένοι
κοντὰ-κοντὰ, ὁ Κωστιάκης κι' ἐγὼ τρώ-

γαμε... Ἡ Βιολέττα ὄλο ἐκλαιγε, κι' ἐγὼ εἶθελα νὰ πῶ: «Γιατί κλαῖς Βιολέττα;...»
Μὰ ὁ Κωστάκης εἶπε δυνατά:

— Τί θέλεις ἐσὺ ἐδῶ; Ἐμεῖς τρῶμε...

Τί τρώγαμε; Ἐνα βρασμένο περιστέρι, νομίζω. Κάθε βράδυ ἀγοράζαμε δυὸ περιστέρια γιὰ τὴν ἄλλη μέρα. Ἡ μητέρα ἦτανε στὸ κρεβάτι ἀρρωστη κι' ἔπινε τὸ ζουμί. Ἡ μητέρα τοῦ Κωστάκη ἐρχόταν κάθε βράδυ καὶ τὴν ἔβλεπε...

Μιά φορά, πᾶμε μὲ τὴν Κατερίνα, τὴν ὑπερήφανή τους, ν' ἀγοράσουμε τὰ περιστέρια. Ἦταν κι' ὁ Κωστάκης μαζί. Ἡ Κατερίνα διάλεγε ὄλο μαῦρα καὶ καφεδιά. Μάλωνε μὲ τὴ γυναῖκα ποὺ τὰ πουλοῦσε...

— Μὰ γιατί, Κατερίνα μου, ὄλο μαῦρα καὶ καφεδιά περιστέρια; τὴ ρώτησα. Πάρε κι' ἓνα ἄσπρο, εἶναι πιὸ ὁμορφο...

Μὰ ὁ Κωστάκης ἀπαντᾷ σιγά, στοχαστικά, ἔχοντας τὸ δάχτυλό στὰ χεῖλη:

— Σῶπα, Σοφούλα. Ἡ Κατερίνα ξέρει πιὸ καλά.

Δὲν εἶπα τίποτα, γιατί τὸν ἐμπιστευόμουν πάντα σὰν πιὸ μεγάλο, μὰ ἔβλεπα μὲ λαχτάρα τὸ ἄσπρο περιστέρι ποὺ εἶθελα. Γύρω ἦταν σκοτάδι. Ὁ Κωστάκης κείνη τὴ στιγμή δὲ μὲ πρόσεχε. Ἡ Κατερίνα ὄλο παζάρευε, κι' ἡ γυναῖκα ξεφώνιζε ἔχοντας τὰ περιστέρια στὰ χέρια...

Ἀνοίξα τὸ κλουβὶ κρυφὰ κι' ἄφησα τὸ περιστέρι μου νὰ βγῇ ἔξω.

Τὸ εἶδα σὲ λίγο ἀπὸ μακρὰ ποῦφευγε, πότε περπατώντας ἀλαφρὰ στὴ γῆ, καὶ πότε πηδώντας χαμηλά, μὲ τὰ φτερά μισάνοιχτα καὶ μὲ κόπο... Δὲ θυμᾶμαι, ὅστερα, ἂν ἡ Κατερίνα ἀγόρασε περιστέρια. Μὰ ἐγὼ, ὅταν φεύγαμε, στὸ στενὸ δρομάκι ποὺ περπατούσαμε βιαστικά, πρόφταξα τ' ἄσπρο περιστέρι μου, καὶ σκύβοντας σιγά, χωρὶς νὰ μὲ ἴδουν, τὸ σήκωσα ἀπ' τὰ φτερούγια...

Λίγο πιὸ κάτω, κοντὰ στὸ σπῖτι πιά, τοὺς τῷδειξα μὲ καμάρι...

Ξαφνιαστήκαν...

— Νὰ τὸ πᾶμε πίσω! εἶπε κείνος σταθερά...

Μὰ ἡ Κατερίνα τὸ πῆρε ἀπὸ τὰ χέρια μου. Ἀνεβαίναμε τώρα τὶς σκάλες. Μουρμούρισε καθὼς τὸ χαϊδεύε:

— Πήγαινε στὴν κάμαρά σου, νὰ πα-

ρακαλέσεις τὴν Παναγία νὰ σὲ συχωρέσει γι' αὐτὸ ποὺ ἔκανες.

Πῆγα. Μπρὸς στὸ Εἰκονοστάσι, γονατιστή, εἶπα δυὸ τρεῖς φορές τὸ «Πάτερ ἡμῶν» μὲ θέρη...

Τελειώνοντας γύρισα στὴν κουζίνα...

Τὸ εἶδα μὲς στὸ νεροχύτη, μὲ τὸν κάτωλα λαιμὸ χαραγμένο ἀπὸ μιὰ γραμμὴ κατακκόμνη, νὰ σπαρταρᾷ μὲ τὰ φτερούγια πιτσιλισμένα ἀπὸ αἷμα... «Ἀχ Κωστάκη!» Ἐκεῖνος, σκυφτὸς ἀπὸ πάνω, τῷβλεπε στὴν ἀγωνία τοῦ ἀδιόφορος, κι' ἡ Κατερίνα πάρα πέρα κρατοῦσε ἀκόμα στὰ χέρια της τὸ μαχαιράκι, βουτηγμένο στὸ αἷμα...

Κι' ἐγὼ ποὺ τῷχα διαλέξει μὲ τὴν κρυφὴ ἐλπίδα νὰ μοῦ τὸ χάριζαν!

Ξαναπῆγα νὰ προσευχηθῶ πιὸ θερμά, ἔχοντας τώρα δάκρυα στὰ μάτια!

Ἦταν τόσο καλὰ, καὶ τόσο ζωντὴ στὴ μνήμη μου ἡ ἀνάμνηση τοῦ περιστεριοῦ καὶ ἡ ἄλλη ποὺ τρώγαμε μαζί στὴν κουζίνα, κοντὰ-κοντὰ, στ' ἄσπρο τραπέζι, κείνο τὸ βράδυ, ποὺ δὲν ξέρω γιατί εἴμουνά τόσο μελαγχολικὴ σὰν ἦρθε κοντὰ μας ἡ Βιολέττα, καὶ γιατί ἔτρωγα τόσο ἀνόρεχτα, τόσο βιαστικά.

Μὰ ὁ μικρός μου φίλος ἤθελε νὰ φάει...

Τὰ μεσημέρια τῶν παιδικῶν μου χρόνων εἶναι τὰ μόνα ποὺ δὲ μοῦ φάνηκαν ποτέ πληχτικά...

Ἡ νεκρικὴ σχεδὸν ἡσυχία τοῦ σπιτιοῦ, τὶς μεσημερηϊατικὲς ὥρες τοῦ καλοκαιριοῦ καὶ τῆς ἀνοιξης, τύλιγε τὴν παιδική μου ψυχὴ μὲ κάποιον θέλητρο παράξενο καὶ μυστηριακό... Ξεθαρρεμένοι ἀπ' τὸ βαρὺ ὕπνο τῶν «μεγάλων», ξεφεύγαμε τὰ ἱσκερὰ δέντρα τοῦ κήπου καὶ παίρναμε τρέχοντας τὰ κατασκονισμένα δρομάκια τῆς ἐξοχῆς.

Παίζαμε τοὺς Ἀγγλους στρατιῶτες ποὺ βλέπαμε συχνὰ νὰ κάνουν παρέλαση... Πάνω σὲ μικρὰ ξυλαράκια καρφισώναμε χρωματιστὰ χαρτιά, ποὺ μὲ τέχνη τὰ ἐκκολλούσαμε ἀπὸ τὰ παλιὰ κουτιά τῶν σιγάρων...

Ὁ ἥλιος καμὰ φορά ἦταν πολὺ δυνατός. Τὰ κεφάλια μας πύρωναν, καὶ τὰ γυμνά μας πόδια, μὲς στὰ φαρδύα σαντάλια μας, γέμιζαν χῶμα... Ἀπειρα χοντὰ

μερμύγκια ἔτρεχαν, κατάματα, βγαίνοντας κάτω ἀπὸ μικρὲς γκριζες λακοῦβες, καὶ πὸ κάτω, τὸ ἀταλάνιο καμπαναριὸ τῆς Ἐκκλησιᾶς γυάλιζε κι' ἔμοιαζε νὰ λιώνει ἀπὸ τὸ δυνατό λιοπῦρι.

Γελοῦσα πολὺ καὶ τὰ μάγουλά μου φλογίζονταν. Ἐτριβα ὀλοένα τὸ πρόσωπό μου ποὺ ἀπ' τὸν ἥλιο πονοῦσε καὶ μ' ἔκαιε... Δὲν ξέρω γιατί, εἶχα μεγάλο πόθο νὰ σκοτώνω αὐτὰ τὰ ἄθῳα μερμύγκια ποὺ ἔβγαιναν κάθε τόσο μπροστά μου, σὰ νὰ ξεφύτρωναν κάτω ἀπ' τὰ πόδια μου. Ἐσερνα τὰ πέδιλά μου στὴ γῆ μὲ δύναμη. Δὲν κατάφερα ὅμως ποτέ νὰ σκοτώσω οὔτε ἓνα ἀπ' αὐτὰ. Φαίνεται πὼς τὰ λαστιχένια μου πέδιλα ἦταν πάρα πολὺ ἀλαφρὰ, καὶ τὰ μερμύγκια, χωρὶς νὰ παθαίνουν τὸ παραμικρό, χώνονταν πιὸ βαθειὰ στὴ μαλακὰ σκόνη...

Ὁ Κωστάκης γελοῦσε κάθε στιγμὴ μ' αὐτὸ τὸ πείσμα μου.

Κι' εἶχε δίκιο...

Τ' ἀπόγεμα, σὰν ὁ ἥλιος ἔγερνε ἀργά-ἀργά, καὶ τὸ μαγγανοπήγαδο γυρνώντας γέμιζε τὴν ἀτμόσφαιρα μὲ τὸ ρυθμικὸ του κρότο, ἡ καρδιά μου πλημμύριζε ἀπὸ μιὰ παράξενη εὐχαρίστηση. Πήγαινα τότε κοντὰ στὶς φωλιές τους ποὺ ἦταν χτισμένες στὴ βάση τῶν ντουβαραῶν, καὶ τοὺς ἔριχνα ψίχουλα ἢ κουκούτσια ἀπὸ χέλιμπα⁽¹⁾ ποὺ κρυφὰ τᾶπαιρνα ἀπὸ ἓνα βαζάκι τῆς μητέρας μου...

Οἱ ἀναμνήσεις αὐτὲς εἶναι κάποτε τόσο σκοτεινὲς κι' ἀσύνδστες ἀνάμεσά τους!... Μὰ συχνὰ ἀναρωτιέμαι ἂν αὐτὸ δὲ συμβαίνει μονάχα παρὰ γιατί αὐτὴ ποὺ μοιάζει γιὰ τελευταία τῶν παιδικῶν μου χρόνων εἶναι πολὺ φωτισμένη...

Ἦταν τώρα ἓνα βράδυ στὸ δικό μας σπῖτι...

Ἐνα ρόδινο φῶς πλημμύριζε τὸ μεγάλο ἀντρέ ἔξω ἀπὸ τὴ σάλα. Ἡ Βιολέττα, ὁ Κωστάκης, ἡ Σάντρα, ἡ Φίλια, κι' ἓνα σωρὸ ἄλλα παιδιά μικρὰ καὶ μεγάλα ἔπαιζαν. Τοῦ κάκου ἡ μητέρα τοῦ Κωστάκη

(1) Αἰγυπτιακὸ προϊόν. Ἐχει χρῶμα κίτρινο καὶ μέγεθος ριζοῦ. Τὸ βάζουν νὰ μουσκέψει σὲ νερό, καὶ τὸ νερὸ αὐτὸ, ὅστερ' ἀπὸ ἀρετὲς ὥρες, τὸ δίνουν στοὺς ἀναιμικοὺς νὰ τὸ πίνουν.

ἐρχόταν κάθε τόσο καὶ φώναζε νὰ ἡσυχάσουμε. Τοῦ κάκου μᾶς κυνηγοῦσε ἀπελπισμένη ἀπὸ κάμαρα σὲ κάμαρα ἡ Κατερίνα.

Ὁ Κωστάκης πηδοῦσε ἀπὸ τὴ μιὰ καρέκλα στὴν ἄλλη, ἡ Σάντρα καθάλιε ἓνα μικρὸ ψαθένιο τραπέζι, — ἡ Βιολέττα «τάκ!» καὶ ρίχνει ἀπ' τὴν κονσόλα μας ἓνα μεγάλο βάζο γεμᾶτο λουλούδια... Οἱ μητέρες τρομαγμένες βγῆκαν ἀπὸ τὴ σάλα ὅλες μαζί... Οἱ πιὸ μικροὶ κλαῖνε δαρμένοι ἀπὸ τοὺς «μεγαλύτερους», οἱ «μεγαλύτεροι» γελοῦν κυνηγημένοι ἀπὸ τοὺς πιὸ μεγάλους...

Ἡ Φίλια προτείνει σ' ὅλους νὰ κάνει καθένας τὸ ἄλλο γιὰ τὴ μιὰ φορά, κι' ὅστερα τὴν ἄλλη τὸν καθάλλει...

Πρῶτὴ ἡ Φίλια γίνεται ἄλλο γιὰ τὴν μιὰ, καθὼς εἶναι πεσμένη μὲ τὰ χέρια κάτω. Μὰ ὁ Κωστάκης τὴ σταματᾷ καὶ τὴν πέρνει μονάχος στὴ μιὰ ἄκρη τοῦ ἀντρέ. Κάτι τῆς λέει κρυφὰ στ' αὐτί, κι' ἐκεῖνη χαμογελάει... Ὅστερα, μόλις ξαναγυρίζει σὲ μᾶς, δὲ θέλει πιά νὰ γίνει ἐκεῖνη τὸ ἄλλο γιὰ, καὶ λέει πὼς πρέπει ἐγὼ νὰ τὸ κάνω «πρῶτὴ»... Ὁ Κωστάκης ἐπιμένει κι' αὐτός, καὶ γονατίζω τότε, μὲ τὶς παλάμες ἀνοιχτές, πάνω στ' ἄσπρα πλακάκια...

Ἡ Φίλια, καθισμένη πάνω μου, μὲ χτυπᾷ δυνατὰ μὲ τὸ σκονινάκι ποὺ πηδοῦνε ἀντὶς γιὰ μαστίγιο... Μὲ χτυπᾷ ἔτσι μιά, δυὸ, τρεῖς, πέντε, ὀκτὼ φορές... Πονῶ, μὰ συγκρατιέμαι καὶ δὲ φωνάζω, γιατί φοβοῦμαι τὸν Κωστάκη ποὺ θὰ μὲ κορόιδευε... «Θὰ σ' ἐκδικηθῶ σὲ λίγο, Φίλια, σὰ θαρθεῖ ἡ σειρά σου!...» συλλογίζομαι, μὲ βία συγκρατώντας τὰ δάκρυα...

Μόλις σηκώνομαι ἀπὸ κάτω, καὶ κείνη πέφτει τώρα γονατιστὴ στὴ γῆ. Παραξενεύομαι λίγο γιὰ τὴν τόση βιάση της, μὰ κάθομαι πάνω της χαρούμενη, ἐτοιμάζοντας τὸ σκονινάκι. Γελοῦσα μὲ τρελλὰ ξεφωνητά. Ξαφνικά τ' «ἄλλο γι», μόλις σήκωσα ἀψηλὰ τὸ σκονινάκι καὶ πρὶν προφτάσω νὰ χτυπήσω, ἀρχίζει νὰ ψηλώνει, νὰ ψηλώνει σιγά-σιγά... Σαστισμένη φωνάζω: «Φίλια, θὰ πέσω! πρόσεχε!» Μὰ κείνη τεντώνεται τότε μὲ μᾶς ὁρμητικὰ στὰ πόδια της... Ἐπεσα κατακέφαλα, χτυπώντας στὶς μαρμαρένες πλάκες...

Ἡ μητέρα του ἔτρεξε ἔξω ἀκούοντας τὶς φωνές. Μὲ κύτταξε καλὰ στὸ μέτωπο, κι' ἵστερα βλέποντας πὼς δὲν εἶχα τίποτα σοβαρὸ εἶπε :

— Καλὰ νὰ πᾶθεις !

Πῆγα στὴν κάμαρά μου κλαίοντας μὲ λυγμούς. Ἔπεσα στὸ κρεβάτι. Μὲ τὰ δάχτυλά μου ἄγγιζα ἕνα σκληρὸ ἐξόγκωμα στὸ μέτωπο, κι' αὐτὸ μ' ἔκανε νὰ κλαίω πρὸ δυνάτεια.

Δὲν ξέρω πόση ὥρα ἔκλαια ἔτσι πεσμένη στὰ μαξιλιάρια. . . Λίγα δάκρυα κύλισαν σὰ μαλλιά καὶ στὸ λαμὸ μου. . . Καὶ δυὸ χέρια μ' ἀγκάλιαζαν σφιχτά, πολὺ σφιχτά, ἐνῶ μὴ φωνὴ σιγανὴ μουρμούριζε σιμὰ στ' αὐτιά μου :

— Φτάνει, Σοφούλα . . . μὴν κλαῖς πιά. . .

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Σ. ΒΕΪΝΟΓΛΟΥ

ΜΕΛΑΓΧΟΛΙΑ (*)

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Ἦταν γραφτὸ στὸ Θύμιο νὰ μὴν ἡσυχάζει ποτέ. Τὰ ζητήματα τοῦ χρήματος εἶχαν διαδεχθεῖ στὴ σκέψη του ζητήματα ἄλλης φύσεως, παράξενης, μαρτυρικῆς. Αἰσθανόταν πὼς δὲν εἶχε τελειώσει ἀκόμα μὲ τὸ χωριό. Ὁ θάνατος δὲν ἐξαγοράζεται μὲ τὸ χρήμα. Κι' ἂν ἦταν μόνο αὐτό !

Σηκώθηκε ἀπ' τὸ κρεβάτι του, κατέβηκε στὸν κήπο. Ἦταν φοδερὰ κουρασμένος. Ὡ, ἂν λάβαινε ἑξαφνα ἕνα γράμμα ἀπ' τὰς Ἀθῆνας, ἕνα γράμμα ἀνανεώνοντας τὴν προθεσμία ποὺ εἶχε ἐκπνεύσει. . .

Ἀνοίξε τὴν καγκελλόπορτα, βγήκε στὸ δρόμο. Ἐνα μεταμεσονύκτιο φεγγάρι πασάλιζε τὰ δέντρα μ' ἀσῆμι. Ἡ γῆ κοιμότανε βαθεία. Οὔτε ἕνας σκύλος, οὔτε ἕνα πουλὶ δὲν ἀκούδανε. Κι' ὅμως ἡ μέρα δὲν μπορούσε νὰ ναι μακριά. Ὁ Θύμιος θυμότανε καλὰ πὼς εἶχε πᾶει στὴν κάμαρά του τρεῖς περασμένες. . .

Περπατοῦσε ἐλαφρά, σὰν ὑπνοβάτης. Ἀλλὰ αἰσθανότανε τόση βαρὺ τὸ σῶμα του ! Σὰ νὰ φοροῦσε τὸ φουστάνι τοῦ χοροῦ μιᾶς κυ-

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

Ἔξακολούθησα νὰ κλαίω. . .

Μέσα μου τώρα μπερδεύονταν οἱ σκέψεις μου, ἐνῶ μὴ παύειν, μὴ παύειν ἀνατριχίλα μου διαπερνοῦσε τὸ παιδικὸ κορμί. . .

Ξακολουθοῦσα τάχα νὰ κλαίω τώρα γιὰ τὸ πονοῦσα πραγματικὰ στὸ μέτωπο, ἢ γιὰ τὸ ὁ Κωστιάκης ἔκλαιε κι' αὐτὸς κοντὰ μου ;

Κι' ἄργα τὴ νύχτα ἐκείνη, ἐνῶ ἡ πρὸς μὲ κρή μου ἀδερφή βιθυκοιμόταν πλάι μου, στὸ παιδικὸ κρεβάτι μου μοῦ φαίνεται πὼς ἀγρύπνησα. . .

Καὶ τότε, συλλογίστηκα πολὺ κατὰ ἄρσο, κατὰ ποῦ ἔμοιαζε μὲ τὴν ἀπόφαση :

«Νὰ κλαίω πάντα, ὅταν «ἐκεῖνος» θὰ ἦταν κοντὰ μου».

1932

Α. ΣΑΝΤΡΗ

γυρᾶκη Μπέη τὸν παρακολούθησε νὰ χάνεται μέσα στὰ δέντρα μ' ἕνα μικρὸ, ἀκαθόριστο χαμόγελο. Ἀν καὶ δὲν εἶχε ἀκριβῶς ἐρίσει πόση ὥρα θὰ ἔμενε ὁ Θύμιος μὲ τοὺς προστατευομένους του, ἡ Βεατρίκη δὲν πίστευε νὰ χάνη περισσότερο ἀπὸ ἕνα τέταρτο, μιᾶς ὥρας. Συνεπῶς ἡ ἀνυπομονησίᾳ της γίνηκε ζωηρότατη ὅταν εἶδε τὴν ὥρα νὰ περᾶ κι' ὁ Θύμιος νὰ μὴ φαίνεται. Τέλος ἔπεισε τὸ Μπόμπ νὰ πᾶ νὰ δῇ τί γίνεται. Ὑρίσε σχεδὸν ἀμέσως μαζί μὲ τὸν κ. Ἀμμουδιάτη. Δὲν φαινόταν νὰ εἶχε ἀλλάξη κατόλου. Ἐλοῦσε ἐλαφρά.

— Ναί, δὲ θὰ φύγω, δὲ θὰ φύγω ἀμέσως. . . Δὲν ἔδωσε σαφεῖς ἐξηγήσεις γιὰ τὴν αἰτία τῆς ἀπότομης αὐτῆς μεταστροφῆς.

— Πᾶμε, εἶπε ἡ Βεατρίκη. Φοβότανε πὼς ὁ Θύμιος δὲ θὰ τοὺς ἀκολουθοῦσε πιά. Ἐκνε λάθος. Ὁ δημοσιογράφος δὲν ἔφερε καμμιά ἀντίρρηση νὰ γυρίσῃ στὴ Φαιναίησον.

* *

Τ' ἀπόγεμα, ἐπωρελούμενος τῆς εὐκαιρίας ποὺ ἡ κ. Ἀργυράκη Μπέη εἶχε βγεῖ στὰ κτήματα γιὰ νὰ ἐπισταθῇ στὴν παράδοσιν μιᾶς παραγγελίας σταριοῦ, ὁ Θύμιος πῆρε τὸ δρόμο τοῦ χωριοῦ. Τὸ πρῶν εἶχε συμβεῖ τὸ ἔξῃς : Ἡ κ. Μυσάρη τοῦ εἶχε ἀναγγεῖλει πὼς, θεωρῶντας τὴς 10.000 δραχμὲς μὴν ἀνέλπιστη τύχη ποὺ ἀσφαλῶς δὲ θὰ τοὺς ξαναδινότανε ποτέ, εἶχε ἀποφασίσει νὰ πᾶ στὴ Νίκο στὴ Θεσσαλονίκη. Ὅταν ζοῦσε ὁ Σπύρος ἔτρεφε πάντα τὴν ἐλπίδα νὰ τὸν φέρῃ σ' ἕνα καθηγητὴ ποὺ εἶχε σπουδάσει στὴ Γερμανία, γιὰ νὰ ὑποβάλῃ τὸ γιό του σὲ θεράπεια. Ἐκεῖνος δὲν τὸ εἶχε κατορθώσει. Ἡ χήρα του θὰ τὸν ἀνεπλήρωνε. Ὅπως εἶναι φυσικὸ νὰ φαντασθῇ κανεὶς, ἡ ἀπόφαση αὐτὴ εἶχε προξενήσει στὸν κ. Ἀμμουδιάτη τὴν πρὸ ὀδυνηρὴ ἐκπληξη.

— Μὰ μὲ 10.000 δραχμὲς νομίζετε πὼς θὰ μπορέσετε ποτὲ ν' ἀντεπεξέλθετε σὲ τόσα ἔξοδα ! . .

Ἡ κ. Μυσάρη εἶχε χαμογελάσει.

— Βέβαια τὰ σκέφθηκαν ὅλ' αὐτά. Εὐτυχῶς τὰ ἔξοδα διαμονῆς θὰ εἶναι μικρά, γιὰ τὴν θὰ μείνωμε στῆς ἀδερφῆς μου. Τὸ μόνο σοῦρο κοινὸ εἶναι τὰ ἔξοδα ταξιδιοῦ. Ἀλλὰ καὶ πάλι, δὲν εἶναι δυνατό ν' ἀπορροφήσουν αὐτὰ μόνον δέκα χιλιάδες δραχμὲς. . .

— Δὲ θὰ πάρετε τὰ κορίτσια ;

Μιὰ σκιά εἶχε περάσει ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς κ. Μυσάρη.

— Ὁχι.

— Γιατί ;

— Μὰ δὲν μπορούμε νὰ ἐπιδαρῶνουμε τόσο πολὺ τὴν ἀδερφή μου. . .

— Ἐφέρετε, δὲν εἶναι φρόνιμο. Δυὸ νέες μόνες σ' ἕνα σπίτι.

— Μὰ δὲ θὰ εἶναι μόνες, εἶχε ἀποκριθεῖ ἡ κ. Μυσάρη. Ζήτησα ἀπὸ κάποια κουμπάρα μου νὰ στείλῃ τὴν κόρη της νὰ μείνῃ ἐδῶ. Εἶναι γυναῖκα πιά, γυναῖκα ὥριμη. Θὰ ἔχουν καλὴ συντροφιά οἱ κόρες μου. . .

Ὁ Θύμιος εἶχε προσπαθῇ νὰ πείσῃ τὴν κ. Μυσάρη πὼς τὸ ταξίδι δὲν ἔπρεπε νὰ γίνῃ αὐτὴ τῇ στιγμῇ. Ἀλλὰ δὲν εἶχε κατορθώσει, παρὰ νὰ περιπέσῃ σὲ μερικὲς ἀντιφάσεις ποὺ εἶχαν μειώσει ἀκόμα περισσότερο τὴν ἐπιβολὴ ποὺ τοχὸν θὰ εἶχε. Στὸ τέλος, συντετριμμένος, ἀπογοητευμένος εἶχε ἀναγκασθεῖ νὰ ἐπικυρώσῃ τὴν ἀπόφαση τῆς χήρας.

— Ναί, ἔχετε δίκιο, πρέπει νὰ γίνῃ. . .

Τότε εἶχε προσπαθῇ νὰ τῆς προτείνῃ μὲ τρόπο νὰ ρηθῇ νὰ κατοικήσῃ σπῆτι της, ἐνὸς θὰ ἔλειπε.

— Μὰ δὲ θὰ γυρίσετε σήμερα στὰς Ἀθῆνας ;

— Ὁχι, ὄχι ἀκόμα. . .

— Σὰς εὐχαριστῶ θερμῶς. Ἀλλὰ δὲν εἶναι δυνατό. Ἡ κουμπάρα θὰ κοιμάται στὸ δωμάτιό μου. . .

Φυσικὰ, ὁ Θύμιος θὰ μπορούσε νὰ τῆς πῇ πὼς αὐτὸ δὲν εἶχε σημασία, πὼς δὲ θὰ εἶχε ἀντίρρηση νὰ κοιμηθῇ στὴν αὐλή, στὴ βεράντα, στὴν κουζίνα. Ἀλλὰ μὴ ἀνεξήγητη δειλία τὸν εἶχε συγκρατήσει.

Δὲν ἠθελε ὅμως νὰ μεμφθῇ τὸν ἑαυτοῦ. Ἡ ἀπόφασή του νὰ παραμείνῃ στὸ χωριὸ δὲν ἦταν συνέπεια ἀδυναμίας. Ὁ Θύμιος ἐλεύθερος, φύχρσιμος, μὲ πλήρη νηφαλιότητα καὶ μόνο ὁδηγὸ τὴ λογικὴ, εἶχε ζητήσει αὐτὴ τὴν ἀναβολή. Εἶχε τάξει στὸν ἑαυτοῦ ἕνα σκοπὸ. Νὰ ἀνακουφίσῃ αὐτὰ τὰ παιδιὰ ποὺ ἡ ἀμαρτία τοῦ πατέρα τους τὰ εἶχε καταδικάσει νὰ ὑποφέρουν. Καὶ δὲν ἠθελε νὰ φύγῃ πρὶν τὸ ἐπιτύχει. Κι' ὅπως εἶναι φανερό ἀπὸ τὰ παρὰπάνω, οἱ ὑπολογισμοὶ του ὡς αὐτὴ τῇ στιγμῇ δὲν εἶχαν φέρει αὐτὸ τὸ ἀποτέλεσμα.

“Ένα πράγμα δυσαρρεστούσε το Θύμιο. ‘Η ανειλικρίνεια του απέναντι στον έαυτό του. Γιατί, βέβαια, το πρωί δεν ύφίσταντο οι έπιφυλάξεις που είχε αυτή τη στιγμή. Κι’ όμως φεύγοντας απ’ το χωριό είχε την έντοπωση πώς βυθιζότανε σε μια νύχτα. Πώς έπρόκειτο να στερηθώ της ζωής. Κάτι καταθλιπτικό κι’ άσπερες. Μήπως αυτό ήταν οι τύψεις; ‘Ο Θύμιος ήξερε καλά πώς όχι. ‘Οχι, όχι. Πρατιμούσε να μην ζητά ελκρινεία από τον έαυτό του.

‘Ο Θύμιος έσπρωξε την ξυλένια πόρτα, μπήκε στον κήπο. Από τη βεράντα βγαίνανε, πυκνές, μελωδικές, οι νότες του πιάνου. ‘Ο ‘Αμμουδιάτης δεν είχε ακούσει ακόμα τη Μαρίκα να παίζει. Ένα είδος νοσηρής περιεργίας τον κυρίευσε. Προσπαθώντας να μην γίνει αντιληπτός, ανέβηκε στη βεράντα και στάθηκε στην πόρτα. ‘Η Μαρίκα ήταν μόνη στην κάμαρα. Με την έντοπωση πώς δεν την παρακολουθούσε κανείς είχε άφευκτη ελεύθερη, έπαιζε με την καρδιά της. Μια μελωδία κάπως παλιά, ασυνήθιστη, υπερωμαντική. Με μια μικρή προσπάθεια, ο Θύμιος διάβασε πάνω στη νότα τον τίτλο του έργου: ‘Η προσευχή μας παρθένας. ‘Ο δημοσιογράφος έκανε μια νοερή σύγκριση του τραγουδιού της ‘Ηδης, του πιάνου της Μαρίκας, που ήταν εις βάρος της μικρής. Προχώρησε, κάνοντας αρκετό θόρυβο.

— “Α, ο κ. ‘Αμμουδιάτης!

‘Η νέα είχε σηκωθεί, λίγο κόκκινη, απ’ το πιάνο.

— Είσαι μόνη, Μαρίκα;

— Με τη μαμμά. Είναι λίγο άρρωστη.

— Μπα, τί έχει;

— ‘Υποφέρει απ’ τα νεφρά της, είναι κι’ αρθριτική. Όταν κουραστεί, άρρωσταίνει...

— Μά δεν πρέπει να την άφινετε!

— Είναι γυναίκα που δεν καταλαβαίνει. Χτές την παρακαλέσαμε τόσο ν’ άφιση το πλύσιμο. Δεν ήθελε με κανένα τρόπο...

— ‘Υποθέτω πώς αύριο θα είναι καλά...

‘Η Μαρίκα κούνησε το κεφάλι μελαγχολικά.

— Για να γίνει καλά χρειάζεται ξεκούραση, εumάρεια, διαίτα, έλλειψη κάθε στενοχώριας... Δε βρίσκετε πώς είναι πολλά;

— Ποι είναι η ‘Ηδη, ο Νίκος; ρώτησε ο Θύμιος για ν’ αλλάξει κουβέντα.

— Στην εκκλησιά. Αύριο είναι το ‘Αγ. Γεωργίου.

“Εμειναν πολύ ώρα σιωπηλοί.

— Και πότε φεύγουμε για τη Θεσσαλονίκη;

— Το Σάββατο, αν θέλει ο Θεός.

— Μπορώ να δω τη μητέρα σου;

— Δυστυχώς όχι. Μόλις τώρα αποκοιμήθηκε.

‘Ο Θύμιος δοκίμαζε με την αναχώρηση της κ. Μυσαρά την πιο ευχάριστη και γλυκιά περίοδο της ζωής του. ‘Η κόρη της κουμπάρας, η Βαρβάρα, ήταν μια άφελής γυναικούλα, παραδομένη στο ναρκισσισμό και τη λατρεία του έαυτού της. Έγκαταλείποντας για πάντα τις γραφικές έλληνικές ένδυμασίες, είχε υιοθετήσει τα φράγκικα, που τα φορούσε άλλωστε με ανήκουστη άδειότητα. ‘Ολημέρα στον καθρέφτη, δεν είχε νοιά για δουλειά. ‘Αντιθέτως η γλώσσα της έκοβε σαν φαλλίδι. Της άρεσε να διηγείται τη ζωή της κι’ αυτή η άφελής ήξερε να βρει στα μικρότερα περιστατικά του βίου της την αξία βαρυσσημάτων έπεισδίων. Βρίσκοντας στο πρόσωπο του Θύμιου ένα προσεχτικώτατο φαινομενικά άκροατή, τον ύποδεχταν κάθε φορά που έμφανιζότανε στο σπίτι της κουμπάρας της μ’ άνοιχτες άγκάλες. Έπωφελούμενος της φιλίας αυτής ο Θύμιος είχε στείλει ένα πρωί ένα άρνάκι του γάλακτος, κεφαλατύρι και ρετσίνα και κατά το μεσημέρι είχε παρουσιασθή ο ίδιος.

— “Ε, βέβαια, αποθύμησα να φάω λίγο φαί σπιτικό...

— Μά η κ. ‘Αργυράκη Μπέη; έκανε η ‘Ηδη.

‘Ηταν η πρώτη φορά που το όνομα αυτό έβγαινε στην κουβέντα τους. ‘Ο Θύμιος σήκωσε τους ώμους, κάπως στενοχωρημένος.

— Δε θέλω να την επιβαρύνω, είχε πει.

‘Η Βαρβάρα είχε ψήσει θαυμάσια το άρνάκι, με τον κλέφτικο τρόπο. Οι κόρες του Σπύρου είχαν πραγματικώς ξετρελλαθεί. Τόσο γλυκό και τρυφερό και νόστιμο ήτανε.

‘Η ρετσίνα είχε συμπληρώσει την έγκαρδιότητα. Τελειώνοντας, οι συνδαιτυμόνες είχαν περάσει στη βεράντα, όπου η Βαρβάρα τους σέρβιρε τον καφέ. ‘Επειτα είχε καθήσει στη μέση, σε μια μεγαλοπρεπέστατη καλμένα πολυθρόνα κι’ άρχισε ν’ αποκαλύπτει

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

Γ. ΓΟΥΝΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΚΙΤΣΟ

μιά περίοδο της περιπλοκής κι' άπλης ζωής της.

Η ύποδοχή αυτή είχε έλθαρρύνει τὸ Θύμιο. Τοῦ λοιποῦ δὲν τὸν βλέπανε στὴ Φασιναιήσον παρὰ τὸ πρωῒ καὶ τὸ βράδυ. Στὴν ἀρχὴ μὲ κάποιον δισταγμὸ, οἱ δεσποινίδες Μυσάρᾳ εἶχαν σιγὰ-σιγὰ συνηθίσει στὶς ἐπισκέψεις του, ἐπισκέψεις ποὺ συνοδευότανε ἀπὸ τὰ καλύτερα τρόφιμα τῆς ἀγορᾶς. Ἡ Βαρβάρα ἦταν ἀριστοτέχνισσα μαγειρίσσαι. Ἐφτιαχνε τὰ ωραιότερα φαγιά τοῦ κόσμου, ἐνῶ ὁ Θύμιος μὲ τὰ κορίτσια περιμένανε διαδοχικὰ τὸ μεσημέρι, τὴ νύχτα, καθισμένοι στὴ βεράντα. Στὴν παράκληση τοῦ Θύμιου, ἡ κ. Ἀργυράκη Μπέη τοὺς εἶχε δώσει μιὰ μεγάλη παραγγελία κεντημάτων γι' ἀσπρόρουχα. Σκυμμένες στὸ ἐργόχειρο, ἀνταλλάσσανε ποῦ καὶ ποῦ κανένα λόγο μὲ τὸ δημοσιογράφο ποὺ ἔγραφε. Ἀλλὰ ἔταν τὸ φῶς λιγότευε, γιὰ νὰ μὴν ἀνάψουν λάμπα ἀφίνανε τὴν ἐργασία τους.

Ἡ νύχτα ἀπαλὰ-ἀπαλὰ δρόσιζε τὴ γῆ, γαλδανισμένη ἀπ' τὸν αὐγουστιάτικο ἥλιο. Τὰ δέντρα διπλονόντανε στὸ μυστήριο. Σιγὰ, ἀνεπαίσθητα, τὸ περιβόλι χανότανε στὸ σκοτάδι. Αὐτὸ βήματα ὁ ἕνας ἀπ' τὸν ἄλλον κι' ὁ μὴς δὲν ἔδλεπε κανεὶς πέρα ἀπ' τὴ μύτη του.

— . . . Ναι, εἶναι ἡ καλύτερη τῆς σειρᾶς. Καὶ πρέπει νὰ ὁμολογήσω πὼς γίνηκε χωρὶς νὰ τὸ θέλω. Ζητοῦσα νὰ κάνω τὸν Κωνσταντῖνο, ἀλλὰ ἔταν τὸν ἔφτιαξα μοῦ φάνηκε πολὺ ἠηλυπρεπής. Τότε ἔσθυσα τὰ μουστάκια, διόρθωσα λίγο τὸ πρόσωπο καὶ ἡ αὐτοκράτειρα ἦταν ἔτοιμη. Ὁ κακομοῖρης ὁ μπαμπᾶς γελοῦσε: «Χειροῦργος», μοῦ ἔλεγε, «ἐσὺ εἶσαι χειροῦργος, ὄχι ζωγράφος». Εἶχε ἕνα πολὺ ὀξύ αἰσθημα τοῦ χιοῦμορ. Ὅταν ἦταν στὰ κέφια του ἔκανε τὰ καλαμπούρια γραμμῆ. . .

Ἡ σιωπὴ διαδεχότανε τὶς ἀτελείωτες φλυαρίες τῆς Ἡθῆς κι' ἡ ἑξαφνα ἡ Μάρικα ἔκανε:

— Ἐ, καλὰ, ἐγὼ δὲ θὰ τὸ χωνέψω ποτέ. Πὼς πέθανε;

Μὴ λαβαίνοντας καμμιά ἀπόκριση, ἐπέμνε:

— Κύριε Ἀμμουδιάτη, τώρα ἡ μαμμά δὲν εἶναι ἐδῶ. Ἐμεῖς εἴμαστε ἄρκετὰ μεγάλες, εἶναι ὑποχρέωση μας νὰ ξέρουμε πὼς πέθανε ὁ μπαμπᾶς. . .

Ἐκεῖνος πρόβαλλε ἀπόλυτη ἀγνοία ἀλλὰ οἱ παρακλήσεις τῶν δυὸ κοριτσιῶν γινόντανε πρὸς ἐπίμονες, πρὸς ἐπιτακτικές, ὥσπου στὸ τέλος ὁ Θύμιος, μὴ ἀντέχοντας πιά, σηκωνότανε, ζητοῦσε ἀπ' τὴ Βαρβάρα βοήθειαν στὴν ταραχὴ του.

Ἡ παρένθεση τῶν φαιδρῶν ἀναμνήσεών της διέλυε τὸν ἐφιάλτη τοῦ νεκροῦ. Συνήθως μισὴ ὥρα ἔπειτα μιλοῦσαν γιὰ τοὺς ἔρωτες τῆς Βαρβάρας, τὴ Θεσσαλονίκη ἢ τὴν κ. Ἀργυράκη Μπέη. Χωρὶς καμμιά φανερὴ ἔνδειξη, οἱ δεσποινίδες Μυσάρᾳ εἶχαν μὲ λανθάνουσα ἀντιπάθεια γιὰ τὴν κυρία τῆς Φασιναιήσον. Μάταια ὁ Θύμιος προσπαθοῦσε νὰ τὶς πείσῃ πὼς εἶχε χρυσὴ καρδιά. Ἐκεῖνες ἀρκοῦντανε νὰ χαμογελοῦν εἰρωνικά, σὰν νὰ ἤθελαν νὰ δείξουν πὼς δὲν ἦταν ἐυνατὸ ν' ἀλλάξουν γνώμη. Ἐνα ἄλλο ζήτημα ποὺ τὶς ἀπασχολοῦσε πολὺ τὶς βεγγέρες τους, ἦταν ἡ μετάβαση τῆς κ. Μυσάρᾳ καὶ τοῦ Νίκου στὴ Θεσσαλονίκη. Ἡ κ. Μυσάρᾳ δὲν εἶχε ἀσφαλῶς μεγάλο ταλέντο στὸ γράψιμο. Τὰ γράμματά της σύντομα, λυτά, πολλὰς φορὲς ἀσαφῆ, δίνανε μεγάλο περιῶρις στὶς ὑποθέσεις. Ἡ κ. Γιαννάκη, ἡ ἀδερφή της, ἔγκατεστημένη στὴ Θεσσαλονίκη, ἔπαυζε, φαίνεται, μεγάλο ρόλο στὴν καλύτερη κοινωνία, πρᾶμμα ποῦ, γιὰ πολλοὺς λόγους τοὺς ὁποῖους παρέλειπε νὰ σημειώσῃ, ἐνθουσίαζε πολὺ τὴν κ. Μυσάρᾳ. Ἀλλὰ αὐτὸς ὁ ρόλος ἔπρεπε νὰ καθορισθῇ.

— Ἐνα καιρὸ εἶχε βγάλει κάποιον δῆμαρχο, ἔλεγε ἡ Ἡθῆ.

— Ναι, μὰ ἔπειτα εἶχε παύσει ν' ἀνακατεῦεται στὴν πολιτική. Ἐμένα μοῦ φαίνεται πὼς, καθὼς εἶναι ματαιόδοξη, πηγαίνει στὸν κόσμο γιὰ ἐπίδειξη.

— Ἐκτὸς ἀν πάει γιὰ νὰ παντρευτεῖ. . .

— Μὰ εἶναι πενήντα χρονῶν. . .

— Κι' ὄχι τόσο θαλερὴ πιά. . .

— Ἐ, ἀσφαλῶς τότε δὲ θὰ ζητᾷ γαμπρό. Ὅταν μιὰ γυναῖκα γεράσει, μὲ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο παραχωρεῖ τὸν τόπο στὶς νέες. . .

Σιωπαίνανε, ἀναζητώντας νέο φῶς στὸ μυστήριο μιᾶς περασμένης γυναίκας.

Κι' ἑξαφνα ἡ Βαρβάρα ἔδινε τὸ σύνθημα.

— Ἐ, εἶναι ὥρα πιά γιὰ ὕπνο. Μὴν ξεχνᾶτε, κορίτσια, πὼς αὔριο ἔχουμε τὸ μάξιμα τῶν σῦκων.

— Καληνύχτα, κ. Ἀμμουδιάτη.

— Καληνύχτα, παιδιά μου. . .

Ὁ Θύμιος σιγὰ-σιγὰ, στὴ νυχτερινὴ ἔξοχὴ ποὺ ἔσφυζε γύρω του στὸ σκοτάδι, ἔπαιρνε τὸ δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς. Δεκαπέντε χιλιάμετρα! Ὡ, αὐτὸ δὲν εἶχε καμμιά σημασία, ὅπως δὲν εἶχε καμμιά ἀπολύτως σημασία ἡ αἰφνιδιαστικὴ ἀποκάλυψη μέσα στὰ δερμάτια τῶν σταριῶν, τῶν ἀγροτικῶν ἐρώτων τῆς οἰκογενείας τοῦ μακαρίτη Ἀργυράκη Μπέη.

* *

Θὰ γελοῦσε μὲ πολλὴ δυσπιστία ὁ Θύμιος τῶν ὑπουργικῶν γραφείων καὶ τῶν ἐστιατορίων πολυτελείας, σὲ κείνον ποὺ θὰ τοῦ ἔλεγε δυὸ μῆνες πρωιύτερα πὼς θὰ ρχότανε σύντομα μιὰ μέρα ποὺ θὰ τὰ ἐγκατέλειπε ὅλ' αὐτά, πὼς θὰ πῆγαινε σ' ἕνα κατοικοχώρι, στὰ βᾶθη τῆς Θεσσαλικῆς πεδιάδας, νὰ ζήσῃ μιὰ ζωὴ ποὺ λίγο διέφερε ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν χωρικῶν, μιὰ ζωὴ ὅμως ποὺ τοῦ ἔδινε ἀσύλληπτες ἱκανοποιήσεις. Αὐτὸ εἶχε φυσικὰ συμβεῖ σιγὰ-σιγὰ, βαθμηδόν, χωρὶς νὰ τὸ κατὰλῃ ὁ ἴδιος. Εὐχαριστιότανε νὰ ξεχνᾷ τὴν κλοσσισαία πεζότητα ὅλης του τῆς ζωῆς. Στὸ χωριὸ ὁ βίος ἦταν διαφορετικὸς. Κάθε λεπτομέρεια ἦταν καὶ μέρος ἐνὸς ποιήματος, ποὺ τὸν βοηθοῦσε εὐκολώτερα νὰ λησμονήσῃ τὶς ὑποχρεώσεις του. Ἀλλὰ θὰ ἦταν ἀνακριβὲς νὰ λεχθῇ πὼς κατόρθωσε ποτὲ ν' ἀπαλλαγῇ ὀλοκληρωτικῶς ἀπ' τὴν ἀνάμνησίν τους. Εἶχε τὴν πέννα, τὸ χαρτί—στενόμακρο καὶ πρόστυχο δημοσιογραφικὸ χαρτί—σχεδὸν ὀλημέρα στὰ χέρια του. Καὶ τακτικὰ 3—4 φορὲς τὴν ἑβδομάδα λάβαινε γράμματα ἀπ' τὴ διεύθυνση τῆς ἐφημερίδος του. Αὐτὰ τὰ γράμματα χωρὶς ἐξαίρεση τοῦ προξενόσαν τὴν πρὸ δυσάρεστη ἐντύπωση. Συνήθως ἕνα δυὸ ὥρες ἀφοῦ τὰ ἔπαιρνε ἦταν δύσθυμος καὶ νευρικός. Ἐπρεπε τότε ἡ Βαρβάρα νὰ κάνῃ σωστὸ ἀγῶνα γιὰ νὰ διώξῃ τὶς σκιὲς ποὺ περνοῦσαν ἀπ' τὸ μέτωπό του.

Ἀλλὰ δὲ διέφυγε τὸ Θύμιο ὁ πρόσκαιρος χαρακτήρας αὐτῆς τῆς οἰκογενειακῆς ἀτμοσφαιρας. Ὑπῆρχαν ἕνα σωρὸ παράγοντες δυσμενεῖς. Ἐν πρώτοις ἡ κ. Μυσάρᾳ. Ἄν καὶ οἱ κόρες τοῦ Σπύρου δὲν εἶχαν φανερώσει ποτὲ τὸ παραμικρὸ, ὁ κ. Ἀμμουδιάτης δὲν μποροῦσε νὰ μὴ σκεφθῇ πὼς μαθαίνοντας αὐτὲς τὶς ἐπανειλημμένες, ὀλοήμερες ἐπισκέψεις, ἡ κ. Μυσάρᾳ δὲν τὶς εἶχε βρεῖ κάπως παράξενες καὶ δὲν εἶχε ἐκφράσει στὰ γράμματα ποὺ ἔγραφε τὴν ἀπορία της. Ἐ-

πειτα, ὑπῆρχαν οἱ προσδοκίες τῆς οἰκογενείας Χαρβάτη. Φοβερὰ ἐνοχλητικὸι ἀνθρώποι, ἀλλήθεια. Ἀπελπισμένοι ποὺ δὲν τὸν ἔδλεπαν νὰ ἔρχεται, δὲν μποροῦσαν νὰ μὴν παρακολουθοῦν κάθε κίνησιν του, κάθε βῆμα του. Φυσικὰ ἡ συμπαθεία του γιὰ τοὺς Μυσάρᾳ δὲν τοὺς εἶχε διαφύγει. Καὶ δὲν εἶχαν διαστάσει νὰ τῆς δώσουν τὴ μόννη ἐξήγησιν ποὺ χωροῦσε. Διάβολε, δυὸ κορίτσια γιὰ παντρεῖα! Ἀλλὰ ὁ χαρακτήρας τῶν ἐπισκέψεων τοῦ Θύμιου, ὁ ἀριθμὸς τῶν ὥρων ποὺ ἔμνε, τὰ δῶρα του, εἶχαν κάτι τὸ σκανδαλώδες. Αὐτὸ ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος ἦταν λαμπρό. Βρίσκανε βᾶσιν νὰ στηρίξουν ὀλοκληρὸ σχέδιο ἐνεργείας. Εἶχαν πράγματι ἀρχίσει μιὰν ὑπουλητακτικὴ ποὺ κατέληξε σ' ἕνα ἀρκετὰ δυσάρεστο ἀποτέλεσμα γιὰ τὸ Θύμιο. Ἐνα βράδυ ἡ κ. Ἀργυράκη-Μπέη τοῦ εἶχε πεῖ:

— Σήμερα τ' ἀπόγεμα πῆγα στοῦ ἐφημερίου καὶ μὲ παρακάλεσε νὰ περάσῃς αὔριο ποὺ ἔχει νὰ σοῦ πῇ.

Ὁ δημοσιογράφος ἀπόρησε. Στὴς Ἀθήνας δὲν τοῦ εἶχε μείνει καιρὸς γιὰ ν' ἀσχοληθῇ μὲ ζητήματα θρησκευτικὰ. Ἀντιθέτως, στὸ περιβάλλον ποὺ εἶχε κινήθῃ ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια, εἶχε χάσει ὅτι ἀνάλογο αἰσθημα διατηροῦσε ἀπ' τὴν παιδικὴ του ἡλικία. Μὲ τὴν ἀφίξιν του στὸ χωριὸ, δὲν εἶχε ἀλλάξῃ ἰδέες. Ἀλλὰ ἀπὸ μιὰ δυὸ ἀπολύτως τυχαῖες ἐπισκέψεις κι' ἄλλα τόσα συναπαντήματα στὸ δρόμο μὲ τὸν ἐφημέριο, ὁ κ. Ἀμμουδιάτης δὲν εἶχε κάνει κανένα διάδημα ἐπικοδομητικὸ τῆς εὐσεβείας του. Τὶ τὸν ἤθελε ἄραγε;

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωῒ, πηγαίνοντας στὶς δεσποινίδες Μυσάρᾳ, τράβηξε ὡς τὸ σπῖτι τοῦ παπᾶ καὶ δὲν ἀργῆσε νὰ διευκρινήσῃ τὶς ἀπορίες του. Μὲ τόνο πατρικὸ, ἀλλὰ καὶ ἐξίσου αὐστηρὸ, ὁ ἐφημέριος τοῦ ἐξήγησε πὼς ἔκανε κακὸ στὴ φήμῃ τῶν δεσποινίδων Μυσάρᾳ μὲ τὴ στάση του.

— Μὰ ἡ Βαρβάρα;

Ὁ αἰωνόβιος ἐφημέριος εἶχε σηκώσει τὸ χέρι.

— Αὐτὴ ἡ ἀγαθὴ!

Ἀλλὰ τὸ ἀποκορύφωμα τῆς δυσφορίας δοκίμασε ὁ Θύμιος, μιὰ βδομάδα κατόπιν. Ἐπινε τὸ πρωῒνὸ του στὴ βεράντα τῆς Φασιναιήσον, ὅταν ἕνα αὐτοκίνητο στάθηκε ἔξω ἀπ' τὶς γρίλλιες, ποὺ δὲν ἦταν τῆς Βεατρίκης. Ἐνα αὐτοκίνητο ἀγόρατο, ἀπὸ τὸ ὁποῖο

είχε πηδήξει ο διευθυντής της έφημερίδος του.

— Θύμιο!

Λίγο τρεμουλιαστός απ' τα χρόνια, σά φάντασμα του 1900 με το ριγέ πανταλόνι, τη μαύρη ρεντιγκότα, το ζιλέ φανταζί, τη χοντρή κραβάτα κρατημένη μ' ένα μαργαριταράκι, ανέβαινε τα σκαλοπάτια της βεράντας.

— Τι γίνηκες, βρέ αδερφέ!

Τόν χτυπούσε φιλικά, έγκάρδια στον ώμο.

Ο Θύμιος τόν είχε βάλει να καθίσει, αρκετά στενοχωρημένος κι' άπροετοίμαστος απ' την ξαφνική αυτή επίσκεψη.

— Λοιπόν, τί συμβαίνει;

Ο δημοσιογράφος προσπάθησε να χαμογελάσει.

— Δεν είμαι καλά.

— Τι λέει ο κύριος; Από πότε αυτό;

Ο Θύμιος είχε άρκεσθει να επαναλάβει:

— Δεν είμαι καλά...

— Σε πονάει ή καρδιά;

— Έπαθα από υπερκόπωση.

Ο μικρός άσπρος κύριος είχε γουρλώσει τα μάτια.

— Χριστός και Παναγιά!

Είχε προσθέσει πατρικά, σχεδόν τρυφερά:

— Βρέ σκασιάρχη, τριάντα χρόνια σέ ξέρω. Δέ μου τά πουλάς έμένα αυτά. Άντε, μπρός! Δέ θα σου τó συγχωρήσω ποτέ αυτό που έκανες. Νά μ' αναγκάσης, γέρο άνθρωπο, να τρέχω να σέ γυρεύω στο διαόλου τη μάννα. Έλα μάζεψε τά πράγματά σου και πάμε...

Ο Θύμιος τόν είχε κυττάξει μ' αγωνία.

— Τώρα; είχα τραυλίσει με σθησμένη φωνή.

— Φυσικά, τώρα. Άμ' πότε;

— Αφήστε, μισή ώρα. Νά τó σκεφθώ...

— Άδύνατο...

— Είκοσι λεπτά...

— Ποτέ...

Ο δημοσιογράφος έπαυσε να παρακαλά. Είχε θυμηθεί μιάν άλλη υποχώρηση που τόν είχε άφψει ταπεινωμένο, οίκτρο, αίματοβαμένο.

— Σκέψου κομμάτι, Θύμιο, παιδί μου. Τό καμάρι μας, ή έφημερίδα μας, ή έρβοδοξία της έκλεκτικότητας βγαίνει κάθε μέρα γεμάτη μαργαριτάρια, γεμάτη σολοισμούς και

βαρβαρισμούς. Έγώ κι' ο Θανάσης αγωνιζόμαστε. Άλλά δέν τά καταφέρνουμε. Άναγκάστηκα να διώξω τó Μανώλη, τόν Πελοπίδα, τó Σωκράτη... Έλα, πάμε...

Η έμπάνιση της Βεατρίκης είχε άνακουφίσει λίγο τó Θύμιο. Άλλά ή προθεσμία γιά τή λύση τού ζητήματος ήταν μικρή. Κι' αυτή ή λύση ήταν μία, καθορισμένη πρό πολλού, ίσως από τήν πρώτη μέρα που είχε πατήσει ο Θύμιος τó πόδι του στο χωριό. Παρ' όλη τήν τεραστία λύπη που τού προξενούσε ή έρνηση ένός παρελθόντος που μ' όλη του τήν πικρία ο Θύμιος είχε αγαπήσει, δέ έστασε να τήν αντιμετώπισει. Ο διευθυντής διαμαρτυρήθηκε, άπέλησε, παρακάλεσε. Άλλά τέλος βλέποντας τó δημοσιογράφο άκλόνητο άναγκάσθηκε να δεχθί τόν έξης συμβιβασμό. Καθημερινώς θα τού μετεβίβαζε τίς άθηναικές έφημερίδες επειγόντως. Με τó ίδιο μέσο ο Θύμιος θα τού έστελνε τήν πολιτική του συνεργασία...

Έκείνο τó πρωί ο Θύμιος δέν κατέδχη στο χωριό. Ένα αίσθημα πόνου, δδνηρό, άκατανίκητο, τόν είχε κυριεύσει. Όλα τά βήσανα, τά ξενύχτια, οί άγωνιώδεις άναμονές, οί συνθηκολογίες με τή συνείδησή του, τά όνειρά του είχαν καταλήξει σ' αυτό τó οίκτρο άποτέλεσμα. Ούτε οί περιποιήσεις τίς κ. Άργυράκη Μπέη κατόρθωσαν να τόν παρηγορήσουν. Ο Θύμιος από πολύ μικρός δέν είχε τó θάρρος τών πράξεών του.

Άνέβηκε στο δωμάτιό του με τή σταθερή άπόφαση να κατανικήσει τή μελαγχολία. Όλα αυτά τά ρομαντικά παραμύθια τόν άπασχολούσαν πολύ, ένώ δέν έπρεπε να τόν ένδιαφέρουν καθόλου. Τό παρελθόν! Μία πολύ χοντρή έκφραση άγανακτήσεως τού ήρθε στο στόμα. Έπρεπε άντιθέτως να λυπάται που έσερνε διαρκώς τήν άνάμνηση αυτού τού παρελθόντος, όλο βάσανα κι' έξευτελισμούς.

Όσο γιά τó μέλλον, δέ μπορούσε να χωρήσει καμμιά άνησυχία. Ένας άρχισυντάκτης με τήν ευρύτητα της άντιλήψεως τού Θύμιου γρήγορα έξασφαλίζεται οικονομικώς. Άλλωστε όποτε ήθελε, όποτε τού χτυπούσε να γυρίσει πίσω στας Άθήνας, δέν είχε καμμιά άμφισβόλια πως δέκα έφημερίδες θα τόν δέχόνταν μ' άνοιχτές άγκάλες.

(Άκολουθεί)

Η ΑΡΡΩΣΤΗ ΜΕ ΤΑ ΟΛΟΦΩΤΑ ΧΕΡΙΑ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ (*)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

Κι' ύστερα, τά χάσματα που τά περιστατικά της ζωής άνοίγουνε, χωρίς να ξέρει κανένας τó γιατί, στίς σχέσεις τών ανθρώπων: δεκαπέντε χρόνια, άπάνω-κάτω. Σήμερα, πούναί μαζεμένα σ' ένα τόσο-δύ μικρό σωρό, τά κυττάζω και προσπαθώ να βρώ τί μου άπόμεινε... Κι' όμως, όταν τά ζούσα, πως μου φαινότουσαν γεμάτα, ξεχείλα, και στο κύλισμά τους τόσο άργά, που νόμιζα πως ποτέ δέ θα περνούσαν!

Άπό πού νάρθε μιá τέτοια διακοπή; Κι' άκόμα, πως γίνεται οί περιστάσεις πότε να εύννοουνε και πότε να χαλάνε τά σχέδια μας; Αυτό θάγινε σίγουρα γιατί ή ζωή τόφευρεν έτσι, και γιατί όταν δύο άνθρωποι δέ ζούνε στο ίδιο μέρος κι' έχουνε διαφορετική καριέρα, τó κανονικό είναι οί περιστάσεις να τούς χωρίζουνε άντίς να τούς φέρνουν κοντά.

Δυσκολεύομαι να καθορίσω τί ήταν ή φιλα μας τόν καιρό όλης αυτής της μεσοβασιλείας. Έχω τήν πεποίθηση πως στο βάθος δέν είχε αλλάξει. Πάντως, όσο οί ώρες

περνούν, οί έντυπώσεις θολώνουνε. Κι' ύστερα έρχεται μιá μέρα που ρωτιέσαι: «Πότε ήταν αυτό;» Και νιώθεις άξαφνα μ' έκπληξη πως σου χρειάζεται κάποια προσπάθεια γιά να ξυπνήσεις τίς θύμησης, δέν άποφασίζεις να τήν κάμεις, —κι' έτσι, άλλη μιá φορά, κάτι από τόν έαυτό μας φεύγει και χάνεται... Μελαγχολία από άγάπες που σβύνουν χωρίς ποτέ να τίς χαρείς, ή καλύτερα, άδυναμία της φτωχής ανθρώπινης καρδιάς που δέ μπορεί να χτυπάει πάντα στα χαμένα!...

Όστόσο, δέ θάπρεπε να πιστέψει κανένας πως είχε πάψει μεταξύ μας κάθε δεσμός. Ο Τεοντά κι' εγώ είχαμε στήν αρχή ταχτικήν άλληλογραφία. Ίστερα, δέ γραφόμαστε παρά κάθε πρωτοχρονιά. Έτσι έμαθα πως ο Τεοντά, από τόπο σε τόπο, είχε άράξει στο Μονπελλιέ, πως είχε πάθει άνεμοβλογιά και πως ή άδελφή του ήτανε πάντα παράλυτη. Στα γράμματά μας λέγαμε λοιπόν τά κυριώτερα, άρρώστιες, μεταθέσεις... Τ' άλλα όλα ήταν, θαρρείς, σά να τάχαμε άποκλείσει έπίτηδες, κι' άλλωστε

(*) Συνέχεια από τó προηγούμενο.

πῶς νὰ κάναμε διαφορετικά; Ἐνιωθε καλὰ ὁ καθένας μας πῶς γιὰ νᾶχει ἀλλάξει αὐτός, δὲ μπορεῖ, κι' ὁ ἄλλος ὅχι ἀλλάξει. Γι' αὐτὸ κι' ἔπερναν τὰ γράμματα μας ἕναν τὸν ἄνθρωπο, ἐντελῶς σὰν κι' ἐκείνους ποὺ ἀλληλογραφοῦσαν...

Τὸ 1910 ὁ Τεοντὰ κῆρε τὴ σύνταξή του. Ἡ φοβερὴ στιγμή τελοσπάντων εἶχε φτάσει. Ἐμαθα πῶς ἔφυγε γιὰ τὸ Σαίν-Κριστόλ, κι' ὕστερα πῶς ζοῦσε πιά ἐκεῖ πέρα.

Καὶ νᾶ. Συνηθίζεις σιγὰ-σιγὰ νὰ βρίσκεις φυσικὴ τὴν κατάστασιν ὁρισμένων ἀνθρώπων, τὴ στιγμή ποὺ τὴν ὑπομένουνε. Στὴν ἀρχὴ τὸν λυπήθηκα λιγάκι, ὕστερα ἄρχισα νὰ μὴ τὸν συλλογιέμαι παρὰ ἀριά καὶ ποῦ, —ὡς τὴν ἡμέρα ποὺ κατάλαβα καλὰ πῶς, στὰ αἰσθήματα, ἡ σιωπὴ δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο παρὰ μιὰ στάχτη, ποὺ κάτω ἀπ' αὐτὴν λαγιάζει μὰ δὲν πεθαίνει ἡ φωτιά.

Αὐτὴ ἡ μέρα ἦρθε στὰ 1914, ἀρχὴς τοῦ Μάρτη. Τὰ προπολεμικὰ γεγονότα μποροῦμε εὐκολὰ νὰ ποῦμε πότε ἀκριβῶς ἔγιναν, ἐπειδὴ τότες ὅλοι μας, χωρὶς νὰ φανταζόμαστε τὸ λόγο, τὰ κυττάζαμε κιόλα σὰν τοὺς ταξιδιώτες ποὺ νιώθουν καλὰ πῶς τοὺς τὸπους ποὺ ἀφήνουνε δὲ θὰ τοὺς ξαναἰδοῦνε ποτὲ πιά...

Λοιπόν, τὸ Μάρτη τοῦ 1914 ἔλαβα μετὰ τὸ ἀπογοητευτικὸ ταχυδρομεῖο ἐν' ἀγγελτήριο, ποὺ τὸ φύλλο του ἦταν ἐνωμένο μετὰ τὸ φάκελλο, ἀπ' αὐτὰ ποὺ δὲν ἔφταναν πιά τότες παρὰ μόνο στίς μακρυνὲς ἐπαρχίες ἢ γιὰ τὴ φτωχολογιά. Τὸ ἀνοιξα κι' αὐτὸ στὸ τέλος, ἔτσι, γιὰ νὰ μὴν τ' ἀφήσω, μετὰ τὴν πεποίθησιν πῶς θάτανε ἀπὸ κανέναν ἄνθρωπο τοῦ λαοῦ ἢ ἀπὸ κανένα σχεδὸν ἄγνωστο πρόσωπο.

Ὁ "Ἀνσελμος Τεοντὰ, συνταξιούχος τμηματάρχης τῶν Ἑμμέσων Φόρων, γνωστοποιῶσε τὸ θάνατο τῆς δεσποινίδος Ρένας-Βιγίλιας Τεοντὰ, ἀδελφῆς του, εὐλαβῶς μεταστάσης πρὸς Κύριον, στὸ Σαίν-Κριστόλ, ἀπάνω-κάτω ἕνα μῆνα πρωτότερα.

Πέθανε! Ἡ δεσποινὶς Τεοντὰ! Τὸ χαρτὶ ἔφυγε ἀπὸ τὰ χέρια μου! Σὰ αἰφύρνας ξανάρθανε τὰ περασμένα στὸ νοῦ μου, ὅλα κείνα τὰ περασμένα ποὺ τάχα παρατήσῃ τόσον καιρὸ, μ' ὅλο ποὺ καμιά λεπτομέρεια τους, στ' ἀλήθεια, δὲν εἶχε σθύσει στὴ θύμησή μου. Πέθανε! Ἡ ἄρρωστη μετὰ τὰ δόφωτα χέρια...

Καὶ μετὰ μίαν τὴν ξανάειδα, ξανάειδα τὸν Τεοντὰ, τὸ σπῆτι, τὴ συζήτησή μας, καὶ κείνο τὸ βράδυ στὴν αὐλή. Φαντάσου μιὰ στιγμή πῶς ἀνάβεις τὸ ἡλεκτρικὸ σ' ἕνα σκοτεινὸ δωμάτιο, ὅπου κοιμοῦνται, ἀπὸ δώ καὶ δεκαπέντε χρόνια, τὰ λείψανα ἑνὸς μεγάλου ἔρωτα. Μπροστὰ σὲ μιὰ τέτοιαν ἀνάσταση, ἐνιωθε τὸ ἴδιο καρδιοχτύπι...

Χίλιες σκέψεις μοῦ ἦρθαν μετὰ τὸ νοῦ.

Καὶ πρῶτα-πρῶτα, μιὰ λύπησιν γιὰ κείνην ποὺ δὲν ὑπῆρχε πιά... Καὶ νὰ σκέφτομαι πῶς τόσον καιρὸ πρόσμενε τὴ χαρὰ νὰ ζήσει κοντὰ στὸν ἀδελφὸ τῆς, καὶ πῶς ἡ εὐτυχία τῆς αὐτῆς οὔτε τρία χρόνια δὲ βάσταξε! Κι' ἔπειτα, νὰ τὴν εἶχε ἀφήσῃ τάχα ἡ ἀρρώστια τῆς νὰ τὴ χαρεῖ; Ἀχ, εἴμαστε ὅλοι μας σὰν τὸ Μωῦσῃ, ἄνθρωποι ποὺ ἀδικόπα προσμένουμε νὰ φτάσουμε σὲ κάποια γῆ τῆς ἐπαγγελίας!.. Νὰ κι' ἄλλος ἕνας ποὺ ἔπεφτε πρὶν τὸ καταξιωθεῖ!

Ἐπειτα, μετὰ τὰ μάτια κλεισμένα, τὴν ἔφερα μπροστὰ μου.

— Ποῦ εἶσατε; τὴ ρωτοῦσα. Νιώσατε ἐπιτέλους τὴν πραγματικότητά, ποὺ αὐτὸς ὁ κόσμος, σώνει καὶ καλά, ἤθελε νὰ σᾶς τὴν κρύβει, ἢ ζεῖτε ἀκόμα μέσα στ' ὄνειρο;

Ὅμως, μιὰ μόνη ἀπάντησιν ἔρχότανε:

— Ἐνα ὄνειρο ἀνέγγιχτο, τί εὐκολοῦντριπτο θάμα!..

Τὰ λόγια τοῦ Τεοντὰ, ὅταν μοῦ ξεσκέπαζε τὸ μυστικὸ τῆς ρημαγμένης ζωῆς του... Ἀλλοῖμονο!.. Τώρα πιά τί λόγο θάχε ἡ ὑπαρξὴ του, τί θὰ γινότανε μπρὸς στὴν καινούργιαν αὐτὴν καταστροφὴ; Συγχρόνως συλλογίστηκα: «Μὰ καὶ πρὶν ἀπ' αὐτὸ, τί νᾶχε ἀπογίνει;» Ἐπειδὴ ποτὲ δὲν εἶχε παραπονεθεῖ ἀπὸ τότες ποὺ ἐγκαταστάθηκε στὸ Σαίν-Κριστόλ, πίστεψα κι' ἐγὼ πῶς τῷ παρὶ ἀπόφαση. Εὐκολὴ σκέψη, ἀλήθεια, πολὺ συμφερτικὴ γιὰ τὴν ἀδιαφορία μου. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ κάποτε, ἐκεῖ ποὺ πηγαίναμε μαζί σὲ κάποιο δρόμο, ἀπελπιζότανε μόνο καὶ μόνο στὴ σκέψη πῶς θὰ τέλειωνε τίς μέρες του στὴν ἐξοχή, ξαναπαρουσιάστηκε τώρα στὸ νοῦ μου. Νὰ φανταστῶ πῶς εἶχε τόσο ἀλλάξει, ὥστε νὰ μὴν ὑποφέρει πιά γιὰ δι, ἦτανε πάντα ὁ τρόμος του, ἦτανε σὰ νὰ πῖστευα σ' ἕνα θαῦμα. Καὶ σήμερα δὲ γίνονται θαύματα.

Μιὰ τύψη γιὰ ὅλην αὐτὴ τὴν ἐγκατάλει-

ψη μοῦσφιξε τὴν ψυχὴ. Κι' ἐνῶσα τὴν ἀνάγκη νὰ γυρέψω συγχώρεση, ἀμέσως, χωρὶς ἀναβολή, κι' ἐτοιμαζόμουνα κιόλας νὰ καθήσω νὰ τοῦ γράψω, ὅταν κυττάζοντας ξανά τὸ ἀγγελτήριο, ἡ διεύθυνσή του μοῦ χτύπησε ξαφνικὰ στὸ μάτι, γραμμένη ἀπὸ χέρι ἄγνωστο...

Τί! Ὁ Τεοντὰ εἶχε κιόλα φύγει ἀπὸ τὸ σπῆτι του; Ἦτανε ἄρρωστος; Καὶ τώρα, ποῦ νὰ τὸν βρῶ; ποῦ νὰ τοῦ γράψω;

Καὶ μετὰ, τὸ νὰ μὴ μπορῶ νὰ τοποθετήσω κάπου, μέσα στὸν κόσμον, τὸ φίλο μου, κι' ἡ ἀδυναμία μου νὰ φανταστῶ τὸ τί ὑπόφερε, μετὰ ξαναφέρανε ἀκριβῶς στὸ σημεῖο ποὺ εἴμαστε ὅταν τὸν εἶχα ἀφήσει, δεκαπέντε χρόνια πρὶν. Καὶ βάνοντας κατὰ μέρος τὰ κοινὰ

(τὸ τέλος στὸ ἐρχόμενο)

συλλυπητήρια, ἔστειλα αὐτὸ τὸ τηλεγράφημα: «Ἀν εἶσατε στὸ Σαίν-Κριστόλ, ἔρχομαι αὐριο. Ἀν ὄχι, ποῦ μπορῶ νὰ ρθῶ νὰ σᾶς σφίξω τὸ χέρι;»

Ἡ ἀπάντησιν ἔφτασε ὕστερ' ἀπὸ τρεῖς ὥρες, λιγόλογη:

«Ἀῦριο, στὸ Σαίν-Κριστόλ».

Τὸ ἴδιο βράδυ ἔφυγα. Ἡ ἀλήθεια εἶναι πῶς δὲ μποροῦσα νὰ διαβῶ παρὰ μιὰ μέρα ἐκεῖ κάτω, μὰ τί πειράζει! Ἐνῶ τὸ τραῖνο μ' ἔπερνε, θυμόμουνα τὴν ἄλλη φορὰ ποῦχα ξαναπάει. Τότες, ἄδικα εἶχα προσπαθήσει νὰ ὑπερασπιστῶ τὰ γεράματα τοῦ φίλου. Σήμερα, πιδ καλὸ τυχερὸς, θὰ κατὰφερνα τάχα νὰ τὰ σώσω;

μεταφρ. ΝΑΣΟΣ ΔΕΤΖΩΡΤΖΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΑΠΟ ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ Ι. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΟΥ^(*)

Ὡς εἶναι γνωστὸν ἡ σοβαρὰ κίνησις περὶ τὴν καλλιέργειαν τῶν γραμμάτων ἐν τῇ Ἰονίῳ Πολιτείᾳ ἀρχεται κυρίως μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Βενετικῆς κυριαρχίας.

Ὁ ἱστορικὸς Π. Χιώτης (τόμ. 6, ἐκδ. 1887) ἀναφέρει ἀρκετὰ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς μορφώσεως τοῦ λαοῦ ἐπὶ Βενετοκρατίας. Ἰσως τὸ μέρος αὐτὸ μᾶς ἀπασχολήσῃ ἀργότερον. Σήμερον θὰ περιορισθῶμεν νὰ μνημονεύσωμεν σημεῖα τινὰ συνδεόμενα μετὰ τὴν ἐκπαιδευτικὴν πολιτείαν τοῦ ἀειμνήστου ἱ. Καποδιστρίου.

Εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. 52 φύλλον τῆς 15ης Φεβρουαρίου τῆς «Ν. Ἑστίας» ἐδημοσιεύσαμεν περὶ τῆς ἐν Κερκύρᾳ Μονῆς τῆς Τενέδου τῆς χρησιμοποίησιν ὡς πρῶτον διδασκῆριον Δημοσίου Σχολείου ἐν Κερκύρᾳ (εἶδος Γυμνασίου).

Εἰς τὸ ἀρθρον ἐκεῖνο ἀνεφέραμεν, ὅτι τὰ ἐπίσημα ἐγκαίνια τοῦ σχολείου τούτου ἐγένοντο τὴν 3ην Νοεμβρίου 1805 καὶ μάλιστα

(*) Ἀπόσπασμα ἐξ ἀνεκδότου μελέτης μας περὶ τῆς ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς τοῦ Καποδιστρίου. Τὴν ἐκ τοῦ ἱταλικοῦ μετάφρασιν τῶν παρατιθεμένων ἐγγράφων ἀφείλομεν εἰς τὴν ἀγένη προθυμίαν τοῦ ἱστοριοδιδου κ. Σπ. Θεοτόκη.

ἐδημοσιεύσαμεν ἀπόσπασμα τοῦ λόγου τοῦ Καποδιστρίου, διορισθέντος ἐπιθεωρητοῦ τῆς Σχολῆς.

Ἡ δὴ νομιζομένη ἀπαραίτητον πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἀρθρου ἐκείνου νὰ δημοσιεύσωμεν καὶ δύο ἀκόμη ἐγγράφα, τὰ ὅποια εἶναι ἔργον τοῦ Καποδιστρίου, καὶ χάριν τῆς ἱστορικῆς ἀξίας τοῦ πράγματος, ἀλλὰ καὶ χάριν τοῦ περιεχομένου:

Ἀρχεῖον Ἰονίου Γερουσίας
Δεσμὸς 154

ἀρ. 39 τῇ 3ῃ Ἰουλίου 1805
Ὁ Γραμματεὺς τοῦ ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν Τμήματος (δηλ. Ὑπουργὸς τῶν Ἑσωτερικῶν)

Πρὸς
τὸ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Τμήμα
(δηλ. τὸ Ὑπουργ. τῶν Οἰκονομικῶν)

Α') Διαβιβάζει ψήφισμα τῆς Γερουσίας, δι' οὗ ἀπεφασίσθη:

1) Ὁ Γαβριὴλ Στάμπιλε Παγάνος διωρίσθη Καθηγητὴς τῆς Φιλοσοφίας καὶ Ἠθικῆς διὰ τοὺς νέους τοὺς προωρισμένους διὰ τὴν ὑπαλληλίαν.

2) Ὁ εὐγενὴς Καίσαρ Πελεγκρίνης, 20

Ἰανουαρίου 1805, διωρίσθη Καθηγητὴς τῶν Μαθηματικῶν καὶ τῆς Στρατιωτικῆς Τέχνης.

3) Ὁ εὐλαβέστατος ἱερεὺς Ἄνδρ. Ἰδρωμένος προωρίσθη ἔτιως διδάξῃ τὴν ἀνωτέραν Γραμματικὴν τῆς Φιλολογικῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης.

Ὅλοι αὐτοὶ θέλουσι προσρισθῇ καὶ διὰ τὸ μέλλον Ἑθνικὸν Γυμνάσιον ἐν Κερκύρᾳ εἰς τοὺς σχετικοὺς ἑκαστος κλάδους.

Ὁ μισθὸς τοῦ Πελεγκρίνη ὠρίσθη εἰς 30 τάλληρα μηνιαίως ἐκ τοῦ Ταμείου σπουδῶν Κερκύρας.

Β') Λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὴν δοθησομένην ἐκπαίδευσιν τῶν εἰρημένων ἀπολύτως εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Κράτους, θέλομεν φροντίσει ὥστε ἡ ἐκπαίδευσις αὕτη ἐπαγρυπνῆται ἀπὸ ἑνὸς Ἐπιθεωρητῆν ἐκλεγόμενον ἐκ τῶν γενικῶν ὑπαλλήλων.

Γ') Ἡ οἰκία τῆς Μονῆς Τενέδου θέλει προμηθεύσει τὸ κατάλληλον οἶκημα διὰ τὰς σχετικὰς συγκεντρώσεις ἢ βιβλιοθήκῃ ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ ὑπάρχουσα θέλει κατὰ προτίμησιν ἀποτελεσθῇ πρὸς τὸν τοιοῦτον σκοπόν.

Δ') Ὁ Ἐπιθεωρητὴς θέλει ἐκπονήσῃ σχέδιον διὰ τὴν συντήρησιν καὶ τὴν κατάταξιν καὶ τὴν ὠφέλιμον χρῆσιν τῆς Δημοσίας Βιβλιοθήκης, μοναδικῆς πρὸς τὸ παρὸν ἐν τῇ Κράτει.

Ε') Ὁ Ἐπιθεωρητὴς ἀφ' οὗ ἀκούσει τὴν γνώμην τῶν Καθηγητῶν καὶ Διδασκάλων τῶν καθοριζομένων ἐν τῇ Α' ἄρθρῳ θέλει ὑποβάλλει εἰς τὴν Γερουσίαν διὰ τὴν ἀναγκαίαν ἐπικύρωσιν Κανονισμὸν ἐσωτερικὸν καὶ πειθαρχικὸν διέποντα τὰς ἐν τῇ α' ἄρθρῳ καυανισθησομένας Σχολάς.

ΣΤ') Προορίζεται διὰ τὴν θέσιν ταύτην τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ ὁ Κόμης Ἰωάννης Καποδιστρίου.

Ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας κ. λ. π. θέλει ἐκτελέσει τὸ παρὸν.

Ἄνδρ. Πανᾶς Ἀντιπρόεδρος Γερουσίας

Ὁ Γραμματεὺς

ἱ. Καποδιστρίου

Διὰ τὴν ἀντιγραφὴν.

Ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας

ἱ. Σιγοῦρος

Μετὰ 3 μῆνας ὁ Καποδιστρίου ὑποβάλλει εἰς τὴν Γερουσίαν τὸν ἐν τῇ εἰρημένῳ ἐγγράφῳ μνημονευόμενον κανονισμὸν τοῦ Δημοσίου Σχολείου Μονῆς Τενέδου.

Λεσμὶς 197

ἀρ. 331

1) Τὸ σχολεῖον Τενέδου προσρίζεται διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν νέων εἰς βοηθοὺς τῆς ὑπηρεσίας τῆς Γερουσίας, τῆς ἐπαρχίας, τῶν τοπικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας καὶ τῶν προσριζομένων διὰ τὴν ἐκκλήσιαν τῆς Κερκύρας.

2) Τὸ σχολεῖον εἶναι ἀνοικτὸν εἰς τοὺς νέους ἐκείνους οἵτινες ἐκουσίως ἐπιθυμοῦν νὰ συντρέξουν ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ἐγγραφοῦν μαθηταὶ τοῦ σχολείου αὐτοῦ εἰς τὰς σχετικὰς τάξεις καὶ νὰ ὑποβληθοῦν εἰς τὴν πειθαρχίαν, ἣτις διέπει τὴν δημοσίαν Ἐκπαίδευσιν.

3) Τὸ σχολεῖον τοῦτο ἐπὶ τοῦ παρόντος διαιρεῖται εἰς 4 τμήματα· εἰς τὸ Α' περιλαμβάνονται οἱ μαθηταὶ ποὺ ἔχουν ἀνάγκην τῶν πρώτων στοιχείων τῆς Ἑθνικῆς γλώσσης. Ταύτης διδάσκαλος εἶναι ὁ Χριστ. Περαϊδὸς. Εἰς τὸ Β' τμήμα περιλαμβάνονται οἱ κατάλληλοι διὰ τὴν σπουδὴν τῆς φιλολογικῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Διδάσκαλος εἰς τὸ τμήμα αὐτὸ εἶναι ὁ αἰδ. Ἄνδρ. Ἰδρωμένος.

Εἰς τὸ Γ' τμήμα ὅσοι θὰ μάθουν στοιχεῖα θετικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς Στρατιωτικῆς τέχνης. Καθηγητὴς δ. κ. Καῖσαρ Πελεγκρίνης. Εἰς τὸ Δ' τέλος τμήμα ὅσοι εἶναι κατάλληλοι περὶ τὴν σπουδὴν στοιχείων φιλοσοφίας. Καθηγητὴς δ. Γαβριήλ Στάμπιλε Παγάνος.

4) Ὁ Ἐπιθεωρητὴς τοῦ σχολείου θὰ ζητήσῃ ἀπὸ τοὺς προϊσταμένους τῶν τμημάτων τοὺς ἀναφερομένους εἰς τὸν ἀρ. 1 τὸν κατάλογον τῶν νέων, οὓς ἑκαστον τμήμα θὰ δώσῃ εἰς τὸ προειρημένον σχολεῖον.

Οὗτος διὰ δημοσίας δηλώσεώς του θέλει εἰδοποιήσῃ ὅλους τοὺς ἄλλους νέους, οἵτινες θὰ ἤθελον νὰ συντρέξουν ὅπως παρουσιασθοῦν νὰ ἐγγραφοῦν εἰς κατάλογον τῶν μαθητῶν τοῦ ρηθέντος σχολείου.

5) Εἰς ἡμέραν ὠρισμένην θὰ συνεδριάσῃ καθ' ὠρισμένην ὥραν ὁ Ἐπιθεωρητὴς καὶ οἱ Καθηγηταὶ εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Τενέδου. Ἐκεῖ θὰ παρουσιασθοῦν ὅλοι οἱ νέοι οἱ ἀπεσταλμένοι ὑπὸ τῶν προϊσταμένων τῶν σχετικῶν τμημάτων (ἀρ. 4) καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι νέοι, ὅπου αὐτοβόρμῃ θὰ διηγωνίζοντο.

Γνωσθέντων τῶν ὑποψηφίων θὰ διαιρεθοῦν εἰς τὰ σχετικὰ τμήματα ἀναλόγως τῶν

δυνάμεων τῶν καὶ τῆς ἀπαραιτήτου ἐκπαίδευσως, τὴν ὅποιαν ἢ τωρινὴ σχολὴ δύναται πρὸς αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ δώσῃ.

6) Ἐγγραφέντων τῶν νέων ὑπὸ τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ θὰ καθορισθοῦν αἱ ὥραι κατὰ τὰς ἐποῖας εἰς τὰ σχετικὰ τμήματα θὰ δοθοῦν τὰ δημόσια μαθήματα.

Αἱ ἡμέραι καὶ ὥραι θὰ συνδυασθοῦν κατὰ τρόπον, ὥστε οἱ νέοι νὰ δύνανται νὰ ἐπωφεληθοῦν τῶν μαθημάτων καὶ ἄλλων τάξεων ἀνευ βλάβης τῶν ἄλλων αὐτῶν ἀσχολιῶν.

7) Ὁ Ἐπιθεωρητὴς εἶναι ἐξουσιοδοτημένος νὰ καθορίσῃ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν καθηγητῶν :

α') τὰ εἰδικὰ προγράμματα ἐκάστου τμήματος· καὶ

β') νὰ ἐκλέξῃ τὰ καίμενα καὶ νὰ καθορίσῃ τὴν μέθοδον τῆς ἐκπαίδευσως.

8) Οἱ μαθηταὶ πρέπει νὰ ὑπακούουν εἰς τοὺς πειθαρχικοὺς κανόνες οἱ ὅποιοι θὰ τεθοῦν, θὰ ὑπάγονται εἰς τοὺς Νόμους τοῦ σχολείου, εἰς τὰς διατάξεις τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ καὶ τῶν σχετικῶν καθηγητῶν.

9) Ἡ ἐπανειλημμένη ἀπειθεία καὶ ἀμέλεια τῶν μαθητῶν τιμωροῦνται αὐστηρῶς παρὰ τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ τῇ συγκατανεύσει τῆς Γερουσίας.

Αἱ ἀποφάσεις αὗται τῆς Γερουσίας δημοσιεύονται ἐπειγόντως τῇ προτάσει τοῦ ἰδίου Ἐπιθεωρητοῦ.

10) Ὁ Ἐπιθεωρητὴς εἶναι ἐξουσιοδοτημένος νὰ παράσχῃ τὸ οἶκημα καὶ τὰ ὄργανα τῆς διδασκαλίας.

11) Εἶναι ἐξουσιοδοτημένος ἀπὸ τὴν Γερουσίαν νὰ διαθέσῃ ἕνα κλητῆρα διὰ τὸ σχολεῖον.

12) Παρέχεται ὑπὸ τῆς διοικήσεως εἰς ἀγγελιαφόρος.

13) Εἶναι ἐξουσιοδοτημένος νὰ προμηθεύσῃ διὰ πρώτην φοράν τὰ ἀναγκαῖα βιβλία πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἐκπαίδευσως. Συστηματικῶς θὰ παρέχῃ χάρτην καὶ λοιπὴν γραφικὴν ὕλην.

14) Δι' ἀναφορᾶς τοῦ δ' Ἐπιθεωρητῆς θὰ δώσῃ λόγον εἰς τὴν Γερουσίαν περὶ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ σχολείου τούτου καὶ μηνιαίως περὶ τῆς προόδου τῶν μαθητῶν, ἔτιως οἱ ἀξιόιοι ἐπαίνου λάβουν τὸν πρέποντα ἐκπαινον καὶ οἱ ἀμελεῖς ἀναλόγως ἐλέγχους.

15) Ὁ Ἐπιθεωρητὴς εἶναι ἐξουσιοδοτημένος διὰ τὰς δαπάνας τῶν ἀνωτέρων ἄρθρων, δικαιολογῶν ταύτας δι' ἐγγράφων, ὅπως ἐγκρίνεται ἡ δαπάνη ἐκ τῶν σχετικῶν πιστώσεων.

28. 8. βεβίου 1805

Ἀναγνωσθέντα εἰς τὴν Γερουσίαν τὰ 15 ἄρθρα γίνονται δεκτά, θεσπιζόμενα, διατασσομένης τῆς ἐκτελέσεως.

Α. Κομοῦτος Πρίγκηψ καὶ Πρόεδρος

ἱ. Καπάδοκας

Π. Γραμματικὸς πούλος

Ρόμκος Δεζωρτζης

ἱ. Πηλαρινὸς Ἀθανάσιος

Μιχ. Τυπάλδος

Ἀγ. Χαλκιδόπουλος

Β. Ζαβὸς

ἱ. Κουερλίνης

Γεώργ. Στάης

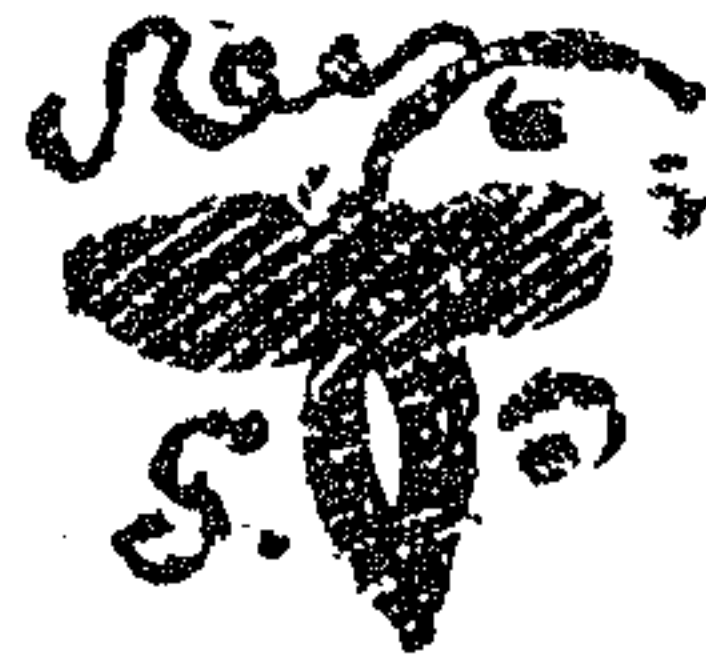
Ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας

Κόμης Σιγοῦρος

Πρὸς τελείαν συμπλήρωσιν, εἰς ἄλλο ἄρθρον μας θὰ δημοσιεύσωμεν καὶ τὸν ἐκπονηθέντα ἐσωτερικὸν κανονισμὸν τῆς Σχολῆς ὑπὸ τοῦ Καποδιστρίου.

ΒΑΣΙΛ. Γ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Ἐπιθεωρ. Δημ. Ἐκπαίδευσως

Τὸ Δεκαπενθήμερον

ΠΕΡΙ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

ΚΑΙ ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Ἡ «Βαβυλωνία»

Ὁ τακτικός θεατρικός συνεργάτης τῆς «Νέας Ἑστίας», ὁ πολύτιμος, γράφει παρακάτω γιὰ τὴ «Βαβυλωνία», τὴν παλιὰ αὐτὴ κωμωδία ποὺ ἀνέβασε τὸ Ἑθνικὸ Θέατρο. Ἀποδίδει βέβαια πιστότατα τὴν ἀνία καὶ τὴν πλήξη τοῦ ἀκροατηρίου τῆς πρεμιέρας, ποὺ δὲν γουστάρησε παρὰ μόνο σχεδὸν τίς σκηνογραφίες. Τὸ ἀκροατήριον ὁμῶς τῆς πρεμιέρας εἶναι πάντα «ἀριστοκρατικό», ἐνῶ ἡ παλιὰ κωμωδία τοῦ Βυζαντίου εἰν' ἕνα ἀριστούργημα τοῦ «λαϊκοῦ» νεοελληνικοῦ θεάτρου. Κι' ἀπ' αὐτό, μοῦ φαίνεται, προέρχεται ὅλ' ἡ παρεξήγησις, ἢ ἀπ' αὐτὸ ἐξηγεῖται πῶς ὁ ἀγαπητὸς μας Ἀλκις Θρύλος μπορεῖ νὰ ὀνομάζῃ πληκτικὸ κι' ἀνιάρδ' ἕνα ἔργο, ποὺ ἀπετέλεσε, ἀποτελεῖ καὶ θάποτελῇ πάντα τὸ χάριμα τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ! Κι' ὅταν λέγω «τοῦ λαοῦ», δὲν ἐννοῶ βέβαια τὸν ὄχλο, ἀλλὰ κι' ὅλους ἐκείνους πού, σ' ὁποιαδήποτε κοινωνικὴ τάξῃ κι' ἂν ἀνήκουν, ὁποιαδήποτε ἀνατροπὴ κι' ἂν ἔλαβαν, ὁποιοδήποτε ἐπάγγελμα κι' ἂν ἔχασκουν, ὁποιοδήποτε ἀξίωμα κι' ἂν ἔχουν—γιατί κι' ὑπουργοὶ καὶ πρωθυπουργοὶ μπορεῖ νὰ εἶναι—διατηροῦν τὴ λαϊκὴ, τὴ ρωμεικὴ ψυχὴ τους καὶ μποροῦν νὰ καταλαβαίνουν καὶ νὰ γουστάρουν ὅλα τὰ ρωμεικὰ πράγματα. Ἐν' ἀπὸ τὰ πιὸ γνήσια εἶναι κι' ἡ «Βαβυλωνία». Τόσο αὐθόρμητο, τόσο φυσικὸ, τόσο βγαλμένο ἀπ' τὰ σπλάγχνα τῆς ρωμιολογίας, ποὺ θάλεγε κανεὶς πῶς κλείνει ὅλη τὴ ρωμιολογία μέσα του. Ἡ σκηνογραφία τοῦ ἀτεχνίου δὲν παραβλάπτει καθόλου τὴν ἐμπνευσί του. Ποτέ ἄλλωςτε τὸ λαϊκὸ θέατρο δὲν ἦταν πολὺ τεχνικώτερο κι' ὑπάρχουν σ' αὐτὸ τὰ εἶδος παλιὰ θεατρικὰ ἔργα ἀκόμα πιὸ θαυμαστά στὸ βάθος κι' ἀκόμα πιὸ ἀτεχνά σκηνογραφίως. Οὕτως νὰ ἰσχυρισθῇ κανεὶς εἶναι σωστὸ πῶς ἡ ἀξία τῆς «Βαβυλωνίας» χάθηκε μὲ τὴν ἐπικαιρότητα τῆς ἀφοῦ ἔγινε πιά μιὰ «κοινὴ γλῶσσα» γιὰ νὰ συνεννοοῦνται οἱ Ἕλληνες. Στὴν παγκόσμια λογοτεχνία ὑπάρχουν ἀπειρα ἔργα ποὺ ἔχουν ἀθάνατο κι' ἀφοῦ πραγματοποιήθηκε ὁ σκοπὸς ἡ ἔλπις ἡ ἀφορμὴ ποὺ ἔκαμε νὰ γραφοῦν. Καὶ θυμίζω μόνο τὸν «Δὸν Κιχώτη» καὶ τὴν «Καλύβα τοῦ μπάρμπα-Τόμ». Ἀλλὰ κι' ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀποψη, θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ πῇ πῶς ἡ «Βαβυλωνία» δὲν πέρασε ἀκόμα. Ἐγὼ τουλάχιστο, βλέποντάς τιν ἐν τῷ θεάτρῳ, θυμολογῶ καὶ τὰ σύγχρονα γλωσσικά μας χάγια, καὶ μάλιστα μιὰ στιγμὴ συλλογίστηκα πῶς μπορούσε νὰ γρα-

φτῇ καὶ μιὰ «Νέα Βαβυλωνία» μὲ πολλὰς «παρεξηγήσεις» ἀνάμεσα στὶς χίλιες-δύο δημοτικὲς καὶ στὶς χίλιες-δύο καθαρεύουσες ποὺ γράφουμε ἢ μιλοῦμε. Ἡ μεγαλύτερη ὁμῶς ἀξία τῆς «Βαβυλωνίας» βρίσκεται στὴν καθ' αὐτὴν θαυμασία τῆς ἡθογραφίας, στὴν ἀναγλυφικὴ αὐτὴ ἀπεικόνισις τῶν διαφορῶν ρωμεικῶν τύπων. Ὁ συγγραφέας, δημιουργικὸς σ' αὐτό, δὲν ἀποδίδει μόνο τὴ γλῶσσα, τὴ διάλεκτο τοῦ καθενός—ἂν καὶ δὲν εἶναι μικρὸ κι' αὐτό, μὲ τὴν τελειότητα ποὺ τὸ κάνει—ἀλλὰ καὶ τὸ ἦθος, τὸ χαρακτῆρα, τὴν ψυχὴ. Κι' αὐτὰ δὲν ἀλλάζουν ποτέ. Γιατί μπορεῖ σήμερον νάχουν ὁποιοδήποτε μιὰ κοινὴ γλῶσσα γιὰ νὰ «συναγορευθοῦνται», ὅταν «συντυχαίνονται» σὲ ξένον τόπο, ὁ Κρητικὸς κι' ὁ Ἀρβανίτης· ἀλλὰ κι' ὁ Κρητικὸς εἶναι ἀκόμα ὁ ἴδιος, κι' ὁ Ἀρβανίτης, κι' ὁ Ἀνατολίτης, κι' ὁ Πελοποννησίος. . . Κάθε φράση, κάθε λέξη ποὺ λέει καθεὶς τους, σ' αὐτὸ τὸ ἀφθαστο μωσαϊκὸ ἐθνολογικῆς νὰ ποῦμε ψυχογραφίας, εἶναι χαρακτηριστικὸ, καὶ γι' αὐτὸ κάνει τὸ λαὸ νὰ γελά τόσο. Ὅλα, ἀπὸ τὴν πρότασις δωροδοκίας ποὺ κάνει κάποιος στὸν Ἀστυνόμο, ὡς τὴν ἀπάντησις ποὺ δίνει αὐτός, ὅτι δὲν μουντζουρώνει τὸ κούτελό του ὁ Ἑπτανήσιος. Κι' αὐτὸ ἀκόμα, ποὺ ὑπάρχουν δύο λογιώτατοι, γιὰ νὰ μαλῶνουν μεταξὺ τους καὶ νὰ βρίζῃ ὁ ἕνας τὸν ἄλλον πῶς ἐσολογίσσε ἢ ἐβαρβάρισε, τί χαρακτηριστικὸ, καὶ τί αἰώνιο! Τὸ Ἑθνικὸ Θέατρο εἶχε υποχρέωσις πρὸς τὸ κλασικὸ, τὸ ἀθάνατο ἐθνικὸ ἔργο, νὰ τὸ περιλάβῃ μ' ὅλες τίς τιμὰς στὸ δραματολόγιό του, καὶ τὸ ἔκαμε. Ἄλλο ζήτημα ἂν ἡ «Βαβυλωνία» μπορούσε νὰ διασκευασθῇ καὶ ριζικώτερα, γιὰ τὸ σύγχρονο θέατρο, ὅπως περὶ τοῦ διασκευάστηκε ἀπὸ γάλλο συγγραφέα κι' ὁ παλιὸς ἐκεῖνος «Βολπόνε». Πολλοὶ ἴσως θὰ θεωροῦσαν μιὰ τέτοια διασκευὴ σὰν ἀσέβεια πρὸς τὸ ἱερὸ πιά ἔργο. Ἐγὼ ὄχι. Μόνο ποὺ δὲν θάβρισκα εὐκόλα τὸν ἄξιο νὰ τὴν κάνῃ σὲ τρόπο ποὺ νὰ κερδίσῃ τὸ ἔργο σκηνογραφίως, ἀλλὰ χωρὶς νὰ χάσῃ τίποτ' ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῆς ἀξία.

Γρ. Ξ.

Ἐνα εἶδος κριτικῆς...

Ὁ συγγραφέας κάποιου λογοτεχνικοῦ βιβλίου, ποὺ μᾶς τὸ ἔστειλε πρὸ καιροῦ γιὰ νὰ τὸ κρίνῃ ὁ εἰδικὸς μας συνεργάτης, ἀλλὰ ποὺ δὲν εἶδε ὡς τώρα τὴν πολυπόθητὴ αὐτὴ κριτικὴ, μᾶς γράφει ἕνα μεγάλο γράμμα γεμάτο θυμούς καὶ παράπονα. Δὲν εἶναι τὸ πρῶτο ποὺ λαβαίνουμε. Καὶ μᾶς ξαναφέρει ἕνα ζήτημα, ἕνα πρόβλημα, ποὺ πολλὰς φορὲς μᾶς ἀπασχόλησε: Ἐπιτρέπεται σ' ἕνα περιοδικὸ σὰν τὴ «Νέα

Ἑστία» νὰ μὴ γράφῃ γιὰ ὅλα τὰ βιβλία ποὺ λαβαίνει; ἂν θέλατε μάλιστα, γιὰ ὅλα τὰ βιβλία ποὺ βγαίνουν, γιατί μπορεῖ νὰ βγῇ κι' ἕνα σημαντικώτατο κι' ὁ συγγραφέας του νὰ παραλείψῃ νὰ τῆς τὸ στείλῃ—καὶ νὰ μὴν εἶναι ἐνήμερη, σὰ λογοτεχνικὸ περιοδικό, καὶ σ' αὐτὴ τὴ λογοτεχνικὴ κίνησι, ποὺ εἶναι ἡ κυριώτερη;

Ἐνας μόνος τρόπος ὑπῆρχε, κι' αὐτὴν εἶχαμε σκεφθεῖ στὴν ἀρχή: Ἐπειδὴ ἡ κριτικὴ θάπρεπε νὰ εἶναι ὄχι μόνο τακτικὴ, ἀλλὰ κι' ἐνιαία, νὰ τὴν ἀναθέταμε σ' ἕνα συνεργάτη, ποὺ νὰ μὴν κάνῃ ἄλλη δουλειά, παρὰ νὰ διαβάξῃ τὰ βιβλία τοῦ Δεκαπενθήμερου καὶ νὰ γράφῃ, ἔστω κι' ἀπὸ ἕνα μικρὸ ἄρθρο γιὰ τὸ καθένα, στὸ ἀμέσως ἐπόμενο τεῦχος. Ἡ τὸ πολὺ—πολὺ σὲ δύο. Ὁ ἕνας νὰ γράφῃ γιὰ τὰ πεζὰ—λογοτεχνήματα ἐννοοῦμε πάντα—κι' ὁ ἄλλος γιὰ τὰ ἐπιτεχνήματα. Αὐτὸ κάνουν καὶ τὰ ξένα περιοδικά. Πολλὰς φορὲς ὁμῶς παρατηρήσαμε σ' ἐκείνα—καὶ στὰ σπουδαιότερα ἀκόμα,—πῶς ὁ τακτικὸς κριτικὸς, υποχρεωμένος νὰ κάνῃ τὴν τεράστια αὐτὴ ἐργασία, δὲν τὴν ἔκανε μ' ὅλη τὴν εὐσυνειδησία. Γιατί ἀπλούστατα ὁ ἄνθρωπος δὲν πρόφτανε νὰ διαβάξῃ τόσα βιβλία, καὶ γιὰ τὰ περισσότερα ἔγραφε—ὦ, αὐτὸ ἦταν ὁλοφάνερο!—ὑστερ' ἀπὸ ἕνα βιαστικὸ φυλλομέτρημα. Τὸ ἴδιον λοιπὸν θὰ συνέβαινε καὶ μὲ τὸν κριτικὸ, ποὺ ἡ «Νέα Ἑστία» θὰ τὸν υποχρέωνε νὰ διαβάξῃ ὅλα τὰ βιβλία τοῦ Δεκαπενθήμερου καὶ νὰ γράφῃ γιὰ ὅλ' ἀμέσως. Τὰ μισὰ τουλάχιστο θὰ τὰ κρίνε ἀδιάβαστα, δηλαδή θὰ τὰ καταδίκαιζε ἀναπολόγητα. Ἡ, ἀφοῦ ἔβλεπε πῶς θὰ κινδύνευε νὰ τρελλαθῇ, ἂν ἐπέμενε νὰ κάνῃ τὴν ἐργασία εὐσυνειδητὰ, θὰ κατέθετε γρήγορα τὴν ἐντολή, παρακαλοῦντας νὰ διαλέξουμε ἄλλον γιὰ τὸ φρενοκομεῖο.

Ἀλλὰ ἐμᾶς πρῶτα-πρῶτα μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ εὐσυνειδησία τῆς κριτικῆς. Προτιμοῦμε νὰ γράφουμε ἀργὰ γιὰ ἕνα βιβλίο—ἢ νὰ μὴ γράφουμε καὶ καθόλου—παρὰ νὰ τὸ κρίνουμε ὅπως-ὅπως ὑστερ' ἀπὸ ἕνα βιαστικὸ φυλλομέτρημα ἢ ἐν' ἀκερὸ διάβασμα, ἐπειδὴ θάμαστε υποχρεωμένοι. Ἐτσι, χωρὶς νὰ μᾶς νοιάξῃ πιά οὔτε γιὰ τὴν ἐνότητα—ἀνέφικτη γι' αὐτοὺς τοὺς λόγους—ἀναθέσαμε τὴν κριτικὴ τῶν βιβλίων σὲ τρεῖς-τέσσερις συνεργάτες, χωρὶς νὰ υποχρεώσουμε κανέναν σὲ τίποτα. Τοὺς μοιράζουμε τὰ βιβλία ποὺ λαβαίνουμε. Τοὺς ἀφίνομεν' ἐλεύθερους νὰ γράφουν καὶ γιὰ κείμενα ποὺ λαβαίνουν αὐτοὶ ἀπευθείας ἢ κι' ἀγοράζουσιν. Κι' ὄχι μόνο δὲν ἐπαρβαίνουμε καθόλου στὴν κριτικὴ τους—εἰν' ἐντελῶς ἐλεύθεροι νὰ κρίνουν ὅπως θέλουν κι' ὅπως ξέρουν—ἀλλὰ οὔτε νὰ κρατοῦν σειρὰ τοὺς ἀπαιτοῦμε, οὔτε νὰ γράφουν κατὰ προτίμησιν γιὰ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ βιβλίο, ὥς εἶναι καὶ τοῦ στενωτέρου φίλου μας, τοῦ ἀδελφοῦ μας. Μποροῦν νὰ διαβάξουν καὶ νὰ γράφουν γιὰ τὸ καθένα ὅταν θέλουν—ὅταν ἔχουν καιρὸ, ὁρεξὶ ἐνδιαφέρον. Τὸ κάτω-κάτω ὅταν... δὲν νυστάζουν. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο, μπορεῖ νὰ μὴν εἴμαστε καὶ τόσο ἐνήμεροι, εἴμαστε ὁμῶς ἐλλεικρινεῖς. Ποτέ δὲν ἐφάνηκε, οὔτε θὰ φανῇ στὴ «Νέα Ἑστία» κριτικὴ γιὰ βιβλία ποὺ ὁ

κριτικὸς του δὲν τὸ καλοδιάβασε. Τὸ κέρδος ἀπ' αὐτὸ εἶναι θετικώτερον, παρὰ ἐκεῖνο ποὺ θὰ μᾶς ἔδινε ἡ υποχρεωτικὴ ἐνημερότης. Ὅσο γιὰ τοὺς συγγραφεῖς ποὺ δὲν βλέπουν νὰ κρίνεται τὸ βιβλίο τους ἂν καὶ πέρασε πολὺς καιρὸς ἀφ' οὗ τοῦ ἔστειλαν, πρέπει νὰ ξέρουν ὅτι κι' αὐτὸ εἶναι... ἕνα εἶδος κριτικῆς. Ἐκτός τουλάχιστο ἂν τὸ βιβλίο χάθηκε στὸ ταχυδρομεῖο, τὸ κράτησε ὁ ὑπηρετὴς ἢ ξεχάστηκε σὲ κανένα ράφι. Ἀλλὰ ὅταν τὴ λαβὴ ὁ κριτικὸς, καὶ τοῦ ἔρριξε μιὰ ματιά, καὶ τὸ φυλλομέτρησε, καὶ δὲν αἰσθάνθηκε τὴν ὁρεξὶ νὰ τὸ διαβάσῃ ἀμέσως ἢ σὲ πρώτη εὐκαιρία, τὸ βιβλίο αὐτό—καὶ μὴ πρὸς κακοφανισμό κανενός—δὲν ἀξίζει καὶ μεγάλα πράγματα. Κανένας δὲ θὰ χάσῃ—καὶ πολὺ λιγώτερον ὁ συγγραφέας του—ἂν δὲ γίνῃ γι' αὐτὸ λόγος ἀμέσως ἢ καὶ ποτέ. . .

Γρ. Ξ.

Ἡ «Ἑβδομάς τοῦ Ἑλληνικοῦ Βιβλίου»

Μ' ἐξαιρετικὴν ἐπιτυχία ἔγινε ἀπὸ τίς 18 ὡς τίς 27 Ἀπριλίου, ἡ πρώτη «Ἑβδομάδα τοῦ Ἑλληνικοῦ βιβλίου». Ἡ πρωτοβουλία τῆς κ. Ἑλένης Ψημένους, τῆς γνωστῆς ἐλληνίδας φιλό-τεχνης, κι' αὐτὴ τὴ φράσιν ἔκαμε θαύματα. Μὲ τὸ τίποτα, κυριολεκτικὰ «ἐκ τοῦ μηδενός» καὶ μὲ μόνον τὴν ἀγάπην τῆς γιὰ τὸ ἐλληνικὸ βιβλίο καὶ τὴν ἀπόφασιν νὰ τοῦ δοθῇ, μὲ κάθε τρόπο, καινούργια ὥθησις καὶ ζοή, συνεννοήθηκε μὲ τὴν «Ἐνωσὴν τῶν Συντακτῶν», μὲ τὴν «Ἐνωσὴν τῶν Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν», μὲ τοὺς διαφόρους ἐκδοτικούς Οἴκους, καὶ κατὰφερε νὰ ὁργανώσῃ τὴν πρώτην αὐτῆς «Journée du Livre», ἕνα εἶδος λαϊκῆς ἀγορᾶς τοῦ βιβλίου γιὰ τὸν πολὺν κόσμον καὶ μὲ σημαντικὰς ἐκπτώσεις στὶς τιμὰς.

Γιατί αὐτὸ κυρίως πρέπει νὰ τονισθῇ: ἡ «Ἑβδομάδα τοῦ Ἑλληνικοῦ βιβλίου» δὲν ἦταν κοσμικὸ γεγονός, ὅπως εἶχε γίνῃ μὲ τὴν ἐκ-θεσὴ τῆς ΕΑΠΛΑ. Ἦταν πρὶν ἀπ' ὅλα μιὰ προσπάθεια νὰ διαδοθῇ τὸ βιβλίο πανταῶς, ν' ἀγοραστῇ ἀπ' ὅλους, κι' ἀπὸ τοὺς πιὸ φτωχοὺς ποὺ θάχαν νὰ διαθέσουν τίς τριάντας ἢ σαράντας δραχμὰς τους, νὰ γνωρισθῇ μὲ τὸ πολὺ κοινόν,—κι' ὄχι νὰ πουληθῇ ἀπὸ δεσποινίδες καὶ κυρίες μόνο σὲ στενωπὸν κύκλον γνωστῶν, ποὺ θ' ἀγνοοῦσαν (γεγονός) γνωστότατους λογοτέχνες ἢ ποὺ θ' ἀγόραζαν τὰ βιβλία «μιὰ καὶ πῆγαν στὴν ἐκδοσὴ», γιὰ νὰ τὰ χροῦν ἀκόμη ἀκοπα κι' ἀξεφύλλιστα, χωρὶς κανένα πραγματικὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ περιεχόμενό τους.

Αὐτὴ τὴ φράσιν, ὁ κόσμος, ὁ κοσμιάνθρωπος ἂν θέλετε, ποὺ δὲν πῶι στίς κοσμικὰς συγκεντρώσεις, πῆγε ὁμῶς στὴν «Ἑβδομάδα τοῦ βιβλίου», ἤξερε τί ἤθελε, καὶ πῆρε ὅ,τι μπορούσε μ' ἀληθινὴν ἀγάπην. Ὁ στρατιώτης νὰ ποῦμε, ποὺ μὴν γυρεῖοντας «ἕνα βιβλίο πολεμικόν», ὁ φοιτητὴς ποὺ πῆγε ν' ἀγοράσῃ τὸ τάδε λογοτεχνικὸ ἢ ἐπιστημονικὸ ἔργο πρὸς φτηνὰ, ὁ φιλιναγνώστης ποὺ πῆγε διὰ βιβλία παραπάνου ἀφοῦ κέρδιζε στὴν ἐκπτώσιν, ὁ φιλότεχνος ποὺ μπόρεσε ν' ἀποχτήσῃ μὲ λιγώτερον ἔξοδον μιὰν ἐκδόσιν πολυτελείας, ἀκόμη κι' ὁ περιέργος ποὺ πῆγε μὲ τὸ σκοπὸ νὰ ἴδῃ, προσελκύστηκε κι'

αγόρασε, —όλοι έφυγαν εύχαριστημένοι από την εύκαιρία που τους δόθηκε, να βρούν τα περισσότερα και τα καλύτερα έλληνικά βιβλία, συγκεντρωμένα και σε προσιτώτερη τιμή.

Στην «Έβδομάδα του βιβλίου» έλαβαν μέρος ή «Ένωση των Έλλήνων Λογοτεχνών» εκθέτοντας όσα βιβλία οι συγγραφείς έβγαλαν μόνοι τους, και οι κυριώτεροι εκδότες των Αθηνών, με πλήθος εκδόσεων. Στην προθήκη του Βασιλείου είδαμε, ανάμεσα στ' άλλα, τα περισσότερα βιβλία του Βλαχογιάννη στο Γενάρη έργα του Βουτυρά, του Ταγκόπουλου, του Κόντογλου, κι' ένα μοναδικό αντίτυπο της «Γραμματικής της Ρωμέικης Γλώσσας» του Φιλίππα (τιμή: χίλιες δραχμές!). Ο Έκδοτικός Οίκος Δημητράκου εξέθεσε, μαζί με άλλα, το μνημειώδες βιβλίο του Αχ. Κύρου «Δομίνικος Θεοτοκόπουλος Κρής», τα «Δεκατετράστιχα», τα «Θεία Δώρα», τα «Συνώνυμα και συγγενικά» του Πέτρου Βλαστού και τη σειρά της ωραίας Παιδικής Βιβλιοθήκης του. Ο Ζηκάκης καλίες του εκδόσεις, ο Έκδοτικός Οίκος Κολάρου και Σίας όλη τη σειρά των Απάντων του Γρ. Σερόπουλου, τη σειρά των 10 τόμων της «Νέας Έστίας» και πολλά βιβλία του Παλαμά και του Καρκαβίτσα. Ο Μαυρίδης το πλήθος των καινούργιων του εκδόσεων και μάλιστα έργων νέων. Ο «Πυρρός» τη σειρά της «Εγκυκλοπαιδείας», βιβλία του Θεοτοκά, της Λιλίας Νάκου, της Άγγελ. Χατζημιχάλη, της Έλλης Ασκαλάκη και τα τελευταία αντίτυπα των «Ξεριζωμένων» και της «Ζωής εν Τάρω». Η προθήκη του Χαλίβερου δεν είχε παρά τα βιβλία του Σπ. Μελά. Ο Γέρος το Μωριά και «Ο ναύαρχος Μιαούλης», κι' ο Σιδέρης, ανάμεσα στ' άλλα, βιβλία του Δροσίνη και του Παλαμά.

Περισσότερο απ' όλα πουλήθηκαν τα έπιστημονικά, τα μυθιστορήματα του Σερόπουλου και του Κόκκινου, κι' οι ποιητικές συλλογές Καρυωτάκη και Πολυδούρη. Θρίαμβο είχαν επίσης οι βιογραφίες του Μελά, ζητηθηκαν ακόμη πολύ τα βιβλία του Φιλαδελφέως, του Βουτυρά και ή πολύκροτη ποιητική συλλογή της Έβης Κούγια Μελισσανθής.

Η κ. Ψημένου, πουχε την καλοσύνη να μάς δώσει όσες πληροφορίες θέλαμε, μάς είπε πως του χρόνου ή Β' Έβδομάδα του έλληνικού βιβλίου θα γίνει στο Ζάππειο με πολύ περισσότερη προετοιμασία και διαφήμιση. Θα υπάρχει και περίπτερο για τις επαρχιακές εκδόσεις, ενώ συγχρόνως ταπικές «Έβδομάδες» θα γίνουν και στις κυριώτερες πόλεις των επαρχιών.

— Και τότε να δούμε, κυκλοφορεί ή δεν κυκλοφορεί το έλληνικό βιβλίο; επιλέγει ή ένθουσιώδης διοργανώτρια.

Θαυμάζουμε τη δραστηριότητα και την επιμονή της. Ήταν καιρός να βρεθεί πιά το πρόσωπο που κάτι θάκανε για το λησμονημένο και παραπεταμένο νεοελληνικό βιβλίο. Η άξιωση να το αγοράζει το κοινόν χωρίς να του το προσφέρουμε και να του το γνωρίζουμε, είναι παράλογη, και τα συνηθισμένα παράπονα για την κρίση του έλληνικού βιβλίου είναι αστήρικτα μιά και δεν κάναμε ως τα τώρα τί-

ποτα για την κυκλοφορία του και την εξακλώσή του. Η κυρία Ψημένου το είπε επιγραμματικώτατα: «Le destin, ou il faut le forcer ou il faut le subir!»

N. Διζ.

Τελεία και παύλα

Φίλη «Νέα Έστία».

Αφού όπωσδήποτε έχω διαβάσει το γράμμα της καλής μας δ. Τ. Π., ζητώ με συντριβή και ταπεινώση—«τρέμων και στένων»—την άδεια να της πω διπλό εύχαριστώ: α) για τα γραμματικά και γλωσσικά μαθήματα που μου δίνει β) γιατί μου έδωσε και κατάλαβα... πως δεν έχω τίποτα να πω παραπλάνω ή παρακάτω απ' όσα είχα «προλάβει» να γράψω και είναι τυπωμένα στο τεύχος 126 σ. 321—324 της «Νέας Έστίας». Έτσι θριαμβεύει το δόγμα—κάθε δόγμα!—και φαρδαίνει και απλώνεται ο κύκλος ο γραμματικός της κ. Μαρίας Π. Αργυροπούλου. Κατά το Σολομώντα, «έκαστος γλώσσης δένδρον ζωής»...

8.4.1932

N. ΠΟΡΙΩΤΗΣ

Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΓΑΛΛΙΑ

Marcel Barrière : *Essai sur l'Art du Roman*.

Έχουμε συνηθίσει έδω στις άνωπέρβλητες εκδοτικές δυσχέρειες που συναντά εκείνος που θέλει να δημοσιεύσει ένα λογοτεχνικό ή επιστημονικό βιβλίο, δυσχέρειες όφειλόμενες σε πολλούς λόγους, και γι' αυτό μάς φαίνεται ακόμη πιο καταπληχτική ή εύκολη που άκοντα σε χώρες πιο προηγμένες, όπως ή Άγγλία, ή Γαλλία, ή Σουηδία, ή Γερμανία ή ή Αμερική. Το άμασώτερο αποτέλεσμα αυτών των εύνοϊκών εκδοτικών συνθηκών είναι πως κάθε άτομο που κατόρθωσε να μάθει δυο κολλυβογράμματα—ή σχολική φοίτηση δεν είναι άπαραίτητη—μόλις πιάσει ένα βιβλίο στα χέρια, μόλις άκούσει τις επιτυχίες ενός συγγραφέα της μόδας, κυριεύεται από τη νοσηρή φιλοδοξία να δρέψη λογοτεχνικές δάφνες. Κι' έτσι συνέβηκε τελευταία, γκαρσόνια, μπακαλόγατοι, εργάτες, από την πιο άπονηχτική άσημότητα να περάσουν σε διάστημα λιγώτερο απ' ό,τι χρειάζεται για ν' αλλάξει κανείς πουκάμισο, στη μεγάλη δημοτικότητα και στη διεθνή ζωή, γιατί το έργο που γρόψανε κάτω απ' την πνοή της φλογερής άνειραπόλησής τους, είχε κατορθώσει να προσλάβει τον χαρακτήρα εκείνο της καθολικότητας που έκανε πάντα τις μεγάλες επιτυχίες.

Συχνότερα όμως, το βιβλίο που βγαίνει απ' τ' άδέξια χέρια του ύπουψηφιου άθάντου, βρίσκεται απή λάθη όχι μόνο σοβαρά—γι' αυτά χωρεί πάντα κάποια έπιείκεια—άλλά και στοιχειώδη. Το φαινόμενο αυτό, σε άσθενέστατη φυσικά κλίμακα, δεν είναι άγνωστο κι' έδω, όπου άμούστακα γυμνασιόπουλα, παρασυρόμενα από τον έλιγγο της φήμης, μάς παρουσιάζουν τα έξωφρενικά έκτρώματά τους, που τα κάνει ακόμη πιο κομικά ο σνομπισμός μιας για όλα τα και-

νοσηνή συστήματα που διαβαίνουν τα έλληνοικά σύνορα. Φαντασθήτε όμως τί μπορεί να γίνει σ' έναν τόπο όπου ή έκδοση ενός βιβλίου καταντήσε ή πιο ίκανοποιήσιμη έπιθυμία των άυτοσχέδιων μουσοπόλων.

Η άγορά κατακλύζεται, πλημμυρά, κι' ο πεζός νόμος της προσφοράς και της ζήτησης αρχίζει το αληθό του παιχνίδι. Η σατανική διαφήμιση, όταν ύπερβεί ένα ώρισμένο όριο, παύει να βοηθά, και τότε το διάφωρο έργο—που στην πλειοψηφία τους είναι μυθιστορήματα—πρέπει ν' αντιμετωπίσουν με τις ίδιες δυνάμεις τους τον άγώνα της επικράτησης. Είναι εύνοητο τί τύχη μπορούν να έχουν τα βιβλία που γραφήκανε στο γόνατο από ανθρώπους που ύπερταίσανε τις δυνάμεις τους. Γιατί έκτος απ' το ταλέντο, που συνίσταται από την παρατηρητικότητα, την αισθαντικότητα, την άυτοκριτική, τη φαντασία, χρειάζεται συστηματική μόρφωση, έκτεταμένη καλλιέργεια, μακρόχρονη έξάσκηση και μιά εύσυνειδησία που είναι σπάνια στη βιαστική έποχή μας, για να γραφή ένα βιβλίο, ένα μυθιστόρημα, ως ποθιμε, με εύρυθμες άξιώσεις. Οι μετριότητες παραγκωνίζονται, και σήμερα στη Γαλλία παρίσταται κανείς σε μιά κρίση του βιβλίου που δεν πρέπει να παραλληλισθή με τη γενικότερη οικονομική κρίση, γιατί έχει αίτια διαφορετικά.

Άποτέλεσμα είναι ο περιορισμός των εκδόσεων, που χαρακτηρίζεται απ' όσους γνωρίζουν αά σωτήριοις φραγμός έναντίον της φιλολογικής καχεξίας που ή πληθωρική και μέτρια παραγωγή έπιφέρει. Άλλά το ζήτημα αυτό, που άποτελεί το θέμα ενός ενδιαφέροντος βιβλίου του Marcel Barrière, τιλοφορούμενου *Essai sur l'Art du Roman*, δίνει άφορητή σε γενικότερη συζήτηση, που άποδειχνει τουλάχιστο πως ή εκδοτική κατάχρηση κι' ή άνοχη του κοινού δεν είναι άποκλειστικά φαινόμενα της έποχής μας. Ο καιρός που ο Μίλτων πουλούσε αντί 10 γαινέων τον άθάντο *Άπολεσθέντα Παράδεισο*, κι' ο Βικτώρ Ούγκω δεχότανε ταπεινωτικές άρνήσεις για τη δημοσίευση των *Άθλιων* του, είχε περάσει άνεπιστρεπτεί απ' τα μέσα του περασμένου αιώνα, και τα κακά έργα, με άύξανόμενη σταθερότητα, δεν πάψανε να γεμίζουν την άγορά. Μιά ματιά στις Έθνικές Βιβλιοθήκες όπου φυλάγονται αντίτυπα όλων των βιβλίων, άποδειχνει πως δεν πρέπει κανείς να κρίνει μιάν έποχή από μόνο τα έργα που έπιζήσανε...

A. B. Σ.

ΤΟΥΡΚΙΑ

Nazim Hikmet : «*Kafatasi*».

Τα τελευταία αυτά χρόνια, σ' όλη την Εύρώπη, γίνεται μιά προσπάθεια ν' αλλάχτει ή τεχνική του παλιού θεάτρου και να εφαρμοσθή όλοτελα μιά νέα τεχνική. Κι' άποτέλεσμα της προσπάθειας αυτής είναι έργα σαν το «Μελά» του Bernstein ή το «Μάγια» του Gentillon, που όλοι, θαρρώ, είδαμε ή άκούσαμε.

Στην Τουρκία, το άναγεννητικό αυτό ρεύμα βρήκε ύποστηρικτή του τον πολύτιμο νέο ύ-

περθεαλιστή ποιητή Ναζίμ Χικμέτ. Το καινούργιο του θεατρικό έργο «Καφάτασι» (Κρανία), που άνεβίστηκε τον περασμένο μήνα στο «Νταρούλμπακντί» και μετά πέντε παραστάσεις, δυστυχώς, άπαιγορεύτηκε ως επαναστατικό, μάς χάνει να έλπίσουμε πως σύντομα το τουρκικό θέατρο θα βρεί το δρόμο που, περιπλανώμενο άνύμεσα στα ξένα έργα, τυραννιέται, τότε πετυχημένα και τότε άδιστα, να βρεί.

Ο συγγραφέας, στο έργο αυτό, φαντάζεται τον κόσμο στη μορφή που θα πάρει όταν με τον καιρό, οικονομιοποιηθεί. Κάτω από την τέλεια κι' άπόλυτη κυριαρχία του κεφάλαιου, τα διάφορα σκορπισμένα συγκροτήματα θα εύνοθούν. Τ' ανθρώπινα αισθήματα μέρα με την μέρα θα πάρουν έμπορικό κύρος. Τότε κιά, κιά θε πράγμα θ' αγοράζεται και θά πουλιέται. Κι' ο άνθρωπος θα θεωρηθεί έμπορεύμα ή προϊόν σαν το χρώμα, το ξύλο, το μέταλλο και τόσα άλλα. Η έξυπνάδα, ή τέχνη, ή σοφία, κι' ούτός τέλος ο θάνατος θα θεωρηθούν σαν ένα μέσο παραγωγής.

Την κεντρική αυτήν ιδέα θέλησε να ύποστηρίξει ο ποιητής στο «Καφάτασι». Ο γιατρός Νταλμπανέζο έχει άνακαλύψει ένα όρρο, που μ' ένα μοναδικό φέλλισμα θεραπεύει τη φθισή. Μά για τί άφαιμογή του χρειάζονται χρήματα και κατάλληλο εργαστήριο. Άπό την άλλη όμως μεριά, ή εύεργετική αυτή άνακάλυψη θα ζημιώσει ένα σωρό σανατόρια που ζούν και πλουτίζουν εις βάρος των δύστυχων φθισικών. Πρέπει ή θεραπεία των φυματικών να μόν είναι τόσο εύκολη και γρήγορη, για να μπορεί το κεφάλαιο να έξογκώνεται. Το trust των σανατορίων έξαγοράζει το φτωχό γιατρό, σφαλώντας τον τα μάτια μ' άπειρα κέρδη, και κατορθώνει να τον έμποδίζει να εργάζεται με την άνακάλυψή του και να τον ρίξει από τη δημόσια γνώμη.

Ένάντια όμως σ' όλα αυτά, ο γιατρός, κρυφά και φοβισμένα, εργάζεται και φθάνει στο σημείο να έφαρμώσει τον όρρο του στην φθισική κόρη του. Μά άνακαλύπτεται και με τη δύναμη του κεφάλαιου ύποφέρει πολλά. Φυλακίζεται, σέρνεται στους δρόμους, χάνει το λογικό του και καταλήγει ως έκθεμα σε κάποια τσίρκο. Ο Νταλμπανέζο είναι ο όπισθοδρομικός που δέ δέχεται να κάμει όργανο του κεφάλαιου το πνεύμα του.

Στο έργο συναντούμε κι' ένα νέο ποιητή. Οντας φτωχός, ήταν έραστής της φτωχής κι' άρρωστης κόρης του γιατρού. Πλούτησε και καταντήσε το μήλο της έριδος των γυναικών κι' ο κατακτητής τους. Έχει φήμη μεγάλου ποιητή και τα έργα του άξαντλούνται τη μέρα που θα πρωτοβγούν. Αυτός είναι ο καλόβολος τύπος που έβαλε την τέχνη του στη διάθεση του κεφάλαιου. Είναι ο στιχοπλόκος που κάναστας στήριγμα τον έαυτό του στο κεφάλαιο και το κεφάλαιο στον έαυτό του, άνέβηκε στα πιο ψηλά σκαλοπάτια της Τέχνης.

Κι' οι δυο μαζί, ο Νταλμπανέζο κι' ο ποιητής, μάς δείχνουν τον έπιτυχημένο και τον άπο-

τυχημένο, τὸ συνθηκολόγο καὶ τὸν ἀσυνθηκολόγητο ἄνθρωπο τῆς σημερινῆς κοινωνίας.

Ὁ Πέντρο πάλι, — ἕνας ἀπὸ τοὺς μικροὺς ρόλους, — ὁ νέος ποὺ ἐννοεῖ νὰ ἐξηγεῖ κάθε πράγμα μὲ τὴν οἰκονομικὴ πολιτικὴ, εἶναι τὸ κλειδί τοῦ βιβλίου. Τοῦ βιβλίου αὐτοῦ ποὺ μᾶς δείχνει μὲ πολὺ δυνατὲς καὶ ζωντανὰς γραμμὰς, μερικὰς φάσεις τῆς ζωῆς τῆς αὐριανῆς κοινωνίας.

Οἱ τύποι τοῦ ἔργου ζωντανοί. Ἡ ἔκβασις, τὸ δέσιμον καὶ ἡ λύσις τῆς ὑπόθεσης ὡραία, ἡ τεχνικὴ ὡς θεατρικοῦ ἔργου ὑπέροχη. Ἡ ἰδέα τοῦ κομματιοῦ εἶναι κοινὴ καὶ εὐκολοαντίληπτη καὶ αὐτὸ εἶναι ἕνα δυνατὸ πλεονέκτημα. Ἐξαιρετικὴ τὴν ἐπιτυχίαν καὶ τὴν συμπάθειαν τοῦ πολλοῦ κοινού.

Ὁ εἰκοστός αἰώνας ζητᾷ ἀπὸ τὴν φιλολογοῖα τὸ εὐκολοαντίληπτο, τὸ ἀπλό, τὸ ζωντανό, τὸ γρήγορο. Θέλει γεγονότα πολλὰ καὶ διάφορα. Γιάτ' ὁ ἄνθρωπος τοῦ αἰῶνα αὐτοῦ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ κερδίσει γιὰ νὰ ζήσει, καὶ γιὰ νὰ κερδίσει πρέπει νὰ ἐργαστῇ πολὺ. Τοῦ λείπει ὁ πολὺς καιρὸς νὰ διαθέσει διαβάζοντας βαθιά, κριτικὰς δύσκολες καὶ πολὺπλοκες ἀναλύσεις.

Τὸ «Καρφάτσι» εἶναι ἔργο γραμμένο μ' ὅλες τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐποχῆς μας. Τρεῖς πράξεις, δεκαπέντε ταμπλό ποὺ πάντα ἀλλάζουν, ποὺ πάντα δείχνουν δράση, ζωὴ, κίνησι, ὕψος πολλὸν ἀπλὸ καὶ σκέτο. Εἶναι ἔργο γιὰ τὸ ὁποῖο μπορεῖ νὰ περηφανευεῖται τόσο ὁ συγγραφεὺς του ὅσο καὶ τὸ θεατρικὸν δραματολόγιον. (Μόλη) Ἀθρ. Ν. Π.

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟΝ

Παραστάσεις τοῦ Ἑθνικοῦ καὶ τοῦ Ἑλευθερίου Θεάτρου

Ἑθνικὸν Θέατρον: «*Βαβυλωνία*», κωμωδία σὲ 4 πράξεις. — **Θέατρον Κεντρικόν, θίασος Κυβέλης-Μαρίνας:** *Μπέρναρντ Σώ*, «*Τὸ Ἐπαγγελματῆς τοῦ Λαίδου Οὐάρεν*», σάτυρα σὲ 4 πράξεις.

Οἱ παραστάσεις τοῦ Ἑθνικοῦ Θεάτρου δίνουν μὴν χαρὰ στὸ μάτι. Ἡ «*Βαβυλωνία*» θεαματικὰ ἐνθουσίασε. Τὸ κηπάριον τῆς λοκάντας, τὸ προαύλιον τῆς φυλακῆς, ἡ αὐλὴ τῆς ἀστυνομίας, περιλουσμέναι ἀπὸ φῶς, προσφέρανε ἐξαιρετικὰ εἰκόνας. Τὰ ζωντανὰ καὶ ἀρμονικὰ χρώματα μεταδίδανε μὴν δροσίαν καὶ μὴν εὐθυμία. Τὰ γραφικὰ καὶ ἐπιμελημένα κοστούμια διασκεδάζαν καὶ ἔθελαν. Πολὺ θαυμάσθηκαν καὶ μερικὰ σκηνοθετικὰ εὐρήματα τοῦ κ. Πολίτη: ἡ ἰδέα του νὰ μὴν ἀναπαραστήσουν οἱ σκηνογράφοι ὅπως τὸ ζητοῦν οἱ ὑποδείξεις τοῦ συγγραφέως καὶ ἡ συνήθεια τῶν λαοῦ σήμερον παραστάσεων, κλειστοὺς χώρους, ἀλλὰ κήπους καὶ ἀλλὰ καὶ νὰ περιβληθῇ ἕτοιμ τὸ ἔργο μὲ τὴν γλαστὴν ἀτμόσφαιραν τοῦ ὑπαίθρου· τὸ πλαισίωμα τῆς σκηνῆς ἀριστερὰ μὲ μὴν σκίασμα ἢ ὁποῖα ἔδινε ἀνεστῆσις κινήσεις τῶν ἡθοποιῶν καὶ ἐπέτρεπε ἐπίσης νὰ σχηματισθοῦν σὲ διάφορα ἐπίπεδα πολὺ ἀρμονικὰ καὶ πλαστικὰ συμπλέγματα· ἡ εἰσόδος τῶν κυ-

ριοτέρων προσώπων μὲ τραγούδια καὶ ἡ παρρησιολογία τραγουδιῶν καὶ χορῶν ποὺ διέκοπταν γιορταστικὰ τὴν μονοτονίαν τῆς κωμωδίας. Ἀκόμα ἐκτιμήθηκε καὶ ἡ ἀπόλυτη διάκρισις μὲ τὴν ὁποία χρησιμοποιοῦντο γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τὴν ἐναρξὴ τοῦ Ἑθνικοῦ Θεάτρου τὰ φωτοτικὰ ἐμφάνει.

Βέβαια μερικὲς στιγμὲς γεννιότανε καὶ ἐπιφυλάξις. Οἱ ὑπερβολικὰ καλαισθητὲς καὶ «πολιτισμέναι» σκηνογράφοι, οἱ ὀλοκαίνουρες καὶ σὰν βγαλμέναι ἀπὸ τὸ κουτὶ ἐνδυμασίας μεταφέρανε πολὺ περισσότερο στὸ περιβάλλον ἐνδὺς παραμυθοδράματος παρὰ στὸ Ναύπλιο τοῦ 1827. Ἡ σκηνογραφία προσάπτων τῆς φυλακῆς εἶταν ἀδύνατον νὰ θυμίσαι μὴν ἑλληνικὴ φυλακὴ καὶ μάλιστα ἀπὸ Παλαμίδου. Ἡ πρόθεσις ἐν τούτοις τοῦ ἔργου εἶναι καθαρὰ ἡθογραφικὴ. Ἀντὶ τοῦτο πρέπει ὁμοίως νὰ εἶναι κανεὶς καὶ ὑπερβολικὰ μεμπέλιμος. Ὁ μᾶτις μαγεύθηκε. Ἀλλὰ περισσότερο ἀκόμα παρὰ κάθε ἄλλη φορὰ εἶχε κανεὶς τὴν ἐντύπωσιν ὅτι τὸ Ἑθνικὸν Θέατρον προσφέρει προπάντων, ἂν ὅχι καὶ μόνον, ὡραία tableaux vivants.

Κι' ἐκείδῃ εἶνε ἀδύνατον νὰ συγκριθῇσιν τὴν προσοχὴν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ περισσότερον ἀπὸ ἕνα πολὺ περιορισμένον χρονικὸν διάστημα, ἢ ἐπιφανειακὴν τέρεν ἑκδιώχθηκε πολὺ γρήγορα ἀπὸ τὴν δυσφορίαν καὶ τὴν ἀνυπόφορον κλῆσιν. Γύρω μου δὲν ἄκουα παρὰ χασμουρητὰ καὶ ἀπελπισμένα παράπονα: «Γιὰτὶ νὰ ξεθαφῇ μὴν κωμωδία πεθαιμένη, ἢ ὁποῖα δὲν ἔχει καὶ μέσα τῆς τῆς δυναμικότητά νὰ προκαλέσῃ τὸ γέλιο;».

Ἡ «*Βαβυλωνία*» εἶνε μὴν κωμωδία χωρὶς καμὴν βαθύτερη ἀξία. Ἡ σάτυρά της εἶνε ἐντελὴς ρηχὴ. Ἀν καὶ παρουσιάζει τύπους ἀπὸ διάφορες ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος δὲν κατορθώνει νὰ ὀλοκληρώσῃ καὶ νὰ ἐμψυχώσῃ οὔτε ἕνα, δὲν συλλαμβάνει καὶ οὔτε ὑποδεικνύει ἕτοιμ καὶ ἕνα μόνον στοιχεῖον τοῦ κάθε χαρακτήρου. Ἀρκεῖται νὰ εἰρωνευθῇ—κι' αὐτὸ χωρὶς πνεῦμα, χωρὶς οὔτε στιγμὴ νὰ φωτίζεται ὁ ἄτομος διὰ λογὸς ἀπὸ σπινθηρωτὰς φράσεις—τὶς πολλὰς ποικιλίας τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας. Σὲ μὴν λόγῳ πάντα στὸ Ναύπλιο συναντιοῦνται ἕνας Ἀνατολίτης, ἕνας, Ἀλβανός, ἕνας Κύπριος, ἕνας Κρητικός, ἕνας Λόγιος, κ.τ.λ. καὶ εἶνε ἀδύνατον νὰ συνεννοηθοῦν ἀναμεταξύ τους, νὰ καταλάβουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Ἀπὸ ἀπλὴν παρεξήγησιν προκαλεῖται ἕνας καυγῆς.

Σήμερον, ὅσο κι' ἂν εἶνε ἀκόμα ἐλλειπὴς καὶ ἀκατεργαστὴ ἡ γλώσσας μας, ἔχει ὁπωσδήποτε σχηματισθῇ καὶ ἐπιβληθῇ ἕνας πανελλήνιος τύπος τῆς. Ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀποψὲς ἡ *Βαβυλωνία* ἐμμεσα ὑπογραμμίζει μὴν πρόοδον ἀλλὰ τὸ θέμα τῆς ἔχει παύσαι νὰ εἶνε ἀληθινόν. Καὶ μὴν ποὺ γεράζουν ἀκόμα καὶ τὰ ἔργα ποὺ εἰσόδον βαθυτάτα στὸν ἄνθρωπον τῆς ἐποχῆς τους καὶ ποὺ εἶχαν πλούσιον πνευματικὸν περιεχόμενον, εἶναι ἐπόμενον ἡ «*Βαβυλωνία*» ποὺ οὐδέποτε ἐπιζητήσῃ νὰ συγκινήσῃ, νὰ προκαλέσῃ σκέψεις ἀλλὰ θέλησῃ ἀπλῶς νὰ διακωμωδήσῃ μὴν λεπτομέρεια τῆς ζωῆς νὰ μαρτυρῇ ὀλοκληρὴ μὴν ἐξαμείσθηκε τὸ στοιχεῖον τῆς ἐπικαιρότητος.

Δὲν ἔχει οὔτε καμὴν μορφικὰ προσόντα: οὔτε ξεπνοὺς διὰ λόγον, οὔτε ἔχοντες πλοκήν, οὔτε ἀμυδρὴν γνώσιν τῆς θεατρικῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Ἡ τεχνικὴ τῆς εἶνε ἀπλοῦς καὶ πρωτόγονη. Ὁλη ἡ δράσις συγκεντρώνεται στὴν πρώτη πράξιν. Μετὰ τὸν καυγᾶ δὲν γίνεται μὴν τίποτε ἄλλο παρὰ μὴν ἀτέλειωτη καὶ μονότονη ἀνάκρισις ποὺ ρωτᾷ στερεότυπα καὶ κωμικὰ τὸ κάθε πρόσωπον ἂν ἡ ρήξις εἴταν καὶ αὐτοῦ τέντε ἢ καὶ πεντάτο, καὶ μὴν μεταφορὰ ὅλων τῶν προσώπων στὴ φυλακὴ ὅπου συνεχίζονται οἱ ἴδιαι ἀνοήσιαι συνομιλίας χωρὶς συνεννόησιν· στὸ τέλος γιὰ νὰ βρεθῇ ὁπωσδήποτε ἕνα τέλος, ἀπαλλάσσονται ὅλοι, καὶ προπάντων οἱ ταλαιπωρημένοι ἀπὸ τὴν ἀνία θεαταί.

Ἐντούτοις δὲν συμφρονῶ ἐντελὴς μὲ ὅσους κατέκριναν κατ' ἀρχὴν τὴν ἐκλογὴν καὶ τὸ ἀνέβασμα τῆς «*Βαβυλωνίας*» ἀπὸ τὸ Ἑθνικὸν Θέατρον. Τὸ ἔγραψα καὶ στὸ προηγούμενόν μου ἄρθρον καὶ τὸ ξαναλέω: ἐνόσῃ δὲν ὑπάρχουν νέοι συγγραφεῖς καὶ ἡθοποιοὶ ποὺ ἔχουν ἀνάγκη τοῦ θεάτρου γιὰ νὰ ἐκφρασθοῦν, νὰ διαπιστώσων τὸν ἑαυτὸν τους, καὶ νὰ δημιουργήσων, τὸ θέατρον παύει νὰ εἶνε ζωντανὸς ὁργανισμὸς καὶ γίνεται μουσεῖον. Κι' ἂν ἡ ἀποστολὴ αὐτὴ δὲν μπορεῖ νὰ στηρίξῃ καὶ τὴν ὑπαρξὴν ἐνδὺς Ἑλευθερίου Θεάτρου, εἶνε ὁπωσδήποτε ἀρκετὴ γιὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν λειτουργίαν ἐνδὺς Ἑθνικοῦ Θεάτρου. Ἐνα Ἑθνικὸν Θέατρον μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ παρουσιάσῃ καὶ παλιὰ ἔργα, ἔτοιμα καὶ ὄχι ἄρτια, ὅταν ἀντιπροσώπευσαν μὴν ἐποχὴν. Ἰδιαιτέρως δὲν μπορεῖ νὰ ἀγνοήσῃ ὅτι ἔχει σχέση μὲ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ τόπου του. Καὶ μὴν ποὺ στὴν Ἑλλάδα δὲν γράφθηκαν ἀριστουργήματα, ἀναγκαστικὰ θὰ παρουσιάσῃ καὶ τὴν «*Θυσίαν τοῦ Ἀβραάμ*» καὶ τὴν «*Βαβυλωνία*», ἀφοῦ γιὰ κάμποσα χρόνια διασκεδάζει τὸ ἑλληνικὸν κοινόν, καὶ τὸ «*Χάση*», καὶ τὴν «*Μερόπη*», καὶ τὴν «*Γαλάτεια*», καὶ ἄλλαι ἀνάλογαι ψυχαγωγίαι.

Δὲν νομίζω ὁμοίως ὅτι ὁ μουσειακὸς αὐτὸς σκοπὸς πρέπει νὰ ἐπιδιώκεται μὲ ψυχρὴν αὐστηρότητα. Ἡ σύγχρονη ἄλλωστε ἀντίληψιν γιὰ τὰ μουσεῖα εἶνε ὅτι πρέπει νὰ καύσων, ὅσο εἶνε δυνατόν, νὰ εἶνε νεκροταφεῖα καὶ νὰ τείνουν νὰ ἐμψυχώσων τὰ ἀντικείμενα ποὺ φυλάτουν, νὰ ἀναδείξων τὴν ζωὴν τους. Δὲν εἶμαι τῆς γνώμης ὅτι δείχνει κανεὶς ἀσέβεια πρὸς τοὺς παλιούς συγγραφεῖς ὅταν διασκευάζει τολμηρὰ, ὅταν συγχρονίζει τὰ ἔργα τους· φρονῶ μάλιστα ὅτι τότε μόνον τοὺς προσφέρει ὑπηρεσίαν ὅταν ἐμφυσᾷ στὰ ἔργα τους τὴν ἐξελιγμένην ζωὴν τὴν ὁποία δὲν γνώρισαν, ὅταν ζητᾷ νὰ ἐπιτρέψῃ σ' αὐτὰ νὰ συνεχίσων τὴν ζωντανὴν σταδιοδρομίαν τους.

Δυστυχῶς ὁ κ. Πολίτης δὲν παραδέχεται ὅτι θεωρητικὰ μπορεῖ κανεὶς βέβαια νὰ συζητήσῃ ἂν ἡ ζωὴ ἐξελίχθηκε σωματικὰ ἢ στραβά, ἀλλ' ὅτι οὐσιαστικὰ εἶναι ἀναγκασμένος νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐξέλιξιν, ὅποια κι' ἂν εἶναι. Δὲν διακρίνει τὴν ἀλλαγὴν, ἢ τὴν θεωρεῖ ἕνα παρασπράγμα. Πιστεύει στὴν ὑπεροχὴν τοῦ παρελθόντος, κάθε παρελθόντος, καὶ σὲ μερικὰς ἀσφαλεῖς αἰώνιας ἀξίας. Ἡ μανία του γιὰ τὸ παρελθόν εἶναι τόσο ὥστε μόνον τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ «*Βα-*

βυλωνία» ἄρρεσε σὲ παρασιμέναις γενεαῖς τοῦ ἄρκουσε γιὰ νὰ τὴν ἐξυμνήσῃ σ' ἕνα εἰσηγητικὴ τῆς παραστάσεως ἄρθρον δημοσιευμένον στὴν «*Πρωτὰ*»· στὸ ἐντελὸς παράλογον γιὰ τὴν ἀντίληψιν μου αὐτὸ ἄρθρον τονίζει, χωρὶς καὶ νὰ κατορθώσῃ νὰ τὸ ἐξηγήσῃ, ὅτι ἡ «*Βαβυλωνία*» δὲν ἀνεβᾷ σὴν μόνον γιὰτὶ ἔχει μὴν θέσιν στὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου ἀλλὰ καὶ γιὰτὶ ἀναδίδονται ἀπ' αὐτὴν ἀνώτερα ἡθικὰ διδάγματα (;

Ἡ γνώμη του αὐτὴ τοῦ ἀπαγόρευσε φυσικὰ νὰ προχωρήσῃ πρὸς πέρα ἀπὸ τὰ ἐντελὴς ἐξωτερικὰ καὶ διακοσμητικὰ τοῦ εὐρήματα καὶ νὰ διασκευάζει καὶ ν' ἀναγεῖται βασικά καὶ τολμηρὰ ἀκόμα τὴν κωμωδίαν. Ἡ «*Βαβυλωνία*», γιὰ νὰ εἶναι ἀνεκτὴ, καὶ ἵσως καὶ διασκεδαστικὴ, ἔπρεπε ἀπαραίτητα νὰ εἶχε ἀκαλλύχθῃ ἀπ' ὅλα τὰ μέρη, τὴν μονοτονίαν καὶ τὴν ἐπαναλήψεις τῆς, καὶ νὰ εἶχε συντομευθῇ σὲ μίαν ἢ δύο τὸ πολὺ μικρὰς πράξεις. Τὸ παλλίδισμα αὐτό, ὅταν ἐπιβάλλεται, δὲν εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἐπαναλαμβάνον, γιὰ τὴν ἀντίληψιν μου, ἐνδεικτὴ ἀσέβειας· ἀσέβεια εἶναι ὅτι ἀδικεῖ ἕνα συγγραφέα. Εἰδικὰ μάλιστα γιὰ τὴν «*Βαβυλωνία*», ἢ ὁποῖα εἶναι γνωστὸ ὅτι συχνὰ παραλλάχθηκε ἀπὸ διάφορους θιάσους καὶ ἔγινε γι' αὐτοὺς ἕνα εἶδος *comedia dell'Arte*, δὲν θὰ εἴταν τίποτε περισσότερο παρὰ συνέχεια τῆς παραδόσεως. Ἀλλ' ὁ κ. Πολίτης ἔρεινε πιστὸς στὸ κείμενον. Ἡ ἡθοποιία, ἂν καὶ ἡ «*Βαβυλωνία*» εἴταν περισσότερο ἀκόμα καὶ ἀπὸ τὸν Ἰούλιο Καίσαρα ἔργο μόνον ἀνδρῶν, καὶ οἱ δυνάμεις τοῦ Ἑθνικοῦ Θεάτρου εἶναι ἀποκλειστικὰ ἀντρικὲς, ἀπέδειξε καὶ πάλι πόσο τὸ ἑλληνικὸν θέατρον στερεῖται ἀπὸ πραγματικὸς ἡθοποιούς. Οἱ μονοκόμματα καὶ καθαρὰ ἑλληνικὰ τύποι εἰσαν πρὸς αὐτοὺς εὐκόλοι νὰ διαπλασθοῦν· ἐντούτοις κανεὶς ἡθοποιός, ἐκτός τοῦ κ. Εὐθυμίου, δὲν κατόρθωσε νὰ δημιουργήσῃ τὸ ρόλον του. Ὁ κ. Εὐθυμίου βγήκε πέραν ἢ πρόπερσι ἀπὸ τὴν Ἐπαγγελματικὴν Σχολὴν Θεάτρου καὶ εἶναι γιὰ τὴν ὥραν τὸ μόνον θετικὸν ἀποτελέσματά της. Τὸν εἶχα κι' ὅλας προσέξει σὲ μερικὰς ἄλλαις ἐμφανίσεις του, στὴν «*Βαβυλωνία*» ὅμως ἐπιβλήθηκε ὁριστικὰ. Ἐπαιξε μὲ κέφι, μὲ πρωτοτυπία, μὲ ἀνεξάντλητον *brilo*, καὶ εἶναι ὁ μόνος ποὺ ἔδωσε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι τὸ ἔργο ἔχει κάποια πνοή. Δυστυχῶς τὸ ἀρκετὰ ἰδιόρρυθμον παράστημα του τὸν περιορίζει σὲ ἐντελὸς εἰδικὸς ρόλους, ἀλλὰ πάντως εἶναι μὴν δύναμις γιὰ τὸ ἑλληνικὸν θέατρον.

Ὁ κ. Νέξερ εἶχε μερικὰς καλὰς στιγμὰς ἀλλὰ συνολικὰ εἴταν μονότονος καὶ κάπως ἄτομος· ὁ κ. Κατράκης χόρευε ἐξαισία καὶ ὡς χορευτὴς θριάμβευσε πάλι ὅπως καὶ στὸν «*Πρωτόκριτον*». Δυστυχῶς ὅταν δὲν χορεύει καὶ ἀπλῶς κινεῖται ἢ μιλεῖ, δὲν εἶναι οὔτε καμὴν ἀνεκτός.

Ὅλοι οἱ ἄλλοι ἡθοποιοὶ ἔπαιξαν μόνον εὐσυνειδήτητα καὶ πειθαρχημένα· τίποτε περισσότερον. Ἀπέφυγαν κάθε παρεκτροπή, κάθε ὑπερβολή, κάθε χοντρή ὑπογράμμιση, κάθε προστυχία, κάθε φαρσοποίηση. Εἶναι καὶ αὐτὸ κάτι σημαντικόν, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀρκετό. Ἐπαιξαν χωρὶς προσωπικὴν, δημιουργικὴν πνοήν, χωρὶς μὴν καὶ οὔτε στιγμὴ δὲν ἀπέσπασαν τοὺς θεατὰς ἀπὸ

τὴν πλήξη τους. Διακρίνονται κι' ἀδιάκοπα ὅτι δὲν εἶχαν γίνει ἐντελῶς κύριοι τῶν ιδιοματικῶν προφορῶν καὶ τῶν ἀσυνεπῶν λέξεων κι' ὅτι ἀπὸ τὴν ἐκείνην τὸ ρόλο τους μὲ δυσκολία ἢ ἀρθρωσὴ τους εἶταν ἀκόμα ἐλαττωματικώτεροι ἀπὸ συνήθως, κ' ἐπειδὴ καὶ οἱ σημερινοὶ θεαταί, οἱ συνηθισμένοι σὲ μιὰ πανελλήνια γλώσσα, δὲν παρακολουθοῦν ἀνετα τοὺς ιδιοματισμούς, κατήντησε τὸ πῶς συχνὰ ἡ «Βαβυλωνία» νὰ μὴν χωρίζεται μόνον ἀναμεταξύ τους τὰ πρόσωπα τοῦ ἔργου ἀλλὰ καὶ τοὺς ἡθοποιοὺς ἀπὸ τὸ κοινόν. Σὲ ἀπειρες στιγμὲς δὲν ἀκούονταν τίποτε ἄλλο παρὰ ἓνας θόρυβος, μιὰ βοή ἀναρθρῶν κραυγῶν...

Οἱ ἡθοποιοὶ δὲν εἶχαν ἐπίσης διδαχθεῖ καὶ ἐκεῖνο πού γιὰ τὴ γνώμη μου, ἔπρεπε ν' ἀποτελέσει τὸ πρῶτο στοιχεῖο τῆς διδασκαλίας: νὰ παίζουν γρήγορα. Ἡ ταχύτητα ἐντείνει τὴ γοητεία ἀκόμα καὶ τῶν ἔργων πού κινοῦν τὴ σκέψη· εἶνε ἐντελῶς ἀπαραίτητη ὅταν ἐπιβάλλεται οἱ θεαταί νὰ ἀρραπαχθοῦν, καὶ νὰ μὴν προφθάσουν νὰ σκεφθοῦν καὶ νὰ κρίνουν.

Νομίζω ὅτι τὸ Ἑθνικὸ Θέατρο θὰ ἔπρεπε στὰ τόσα του μηχανήματα νὰ προσθέσει κι' ἓνα ἄλλο μικρὸ μηχανήμα πού μετρά τὸ χρόνον (metronome). Ἀς ζητηθεῖ νὰ ὑπολογισθεῖ μ' ἓνα παρόμοιο μηχανήμα τὸ τέμπος τῶν γάλλων ἡθοποιῶν κι' ὅς ἐπιβληθεῖ καὶ στοὺς Ἕλληνες ἡθοποιούς ν' ἀκολουθήσουν τὸ ἴδιο τέμπος. Ἐπίσης πρέπει νὰ μάθουν νὰ ἀποφύγουν τὰ χάσματα· δὲν ὑπάρχει κανένας λόγος μιὰ φράση νὰ τελειώνει καὶ νὰ πέφτει ἐντελῶς πρὶν ἀρχίσει ὁ συνομιλητὴς τὴ δική του φράση. Οἱ γάλλοι ἡθοποιοὶ συνεχίζουν πάντα τὸ διάλογο πρὶν ἀκόμα προφερθεῖ ἡ τελευταία συλλαβὴ ἢ καὶ ἡ τελευταία λέξη ἀπὸ τὸν προηγούμενον ἡθοποιὸν κι' ὅμως ποτὲ δὲν χάνει ὁ ἀκροατὴς οὔτε μιὰ συλλαβή.

Καὶ τὸ «Ἐπάγγελμα τῆς Λαίδης Οὐάρεν», ἓνα ἔργο 40 χρόνων, φέρνει ἀναγκαστικὰ τὴ σφραγίδα τῆς ἀποχῆς του. Ὁ κύριος σκοπὸς του, πού εἶνε νὰ ἀποκαλύπτει τὰ ἀπόκρυφα τῆς ὑποκριτικῆς κοινωνίας, νὰ φέρει σὲ φῶς ποιοὶ εἶνε οἱ πόροι ζωῆς ἀνθρώπων πού ζοῦν φαινομενικὰ ἀμειψα κ' ἐκτιμῶνται καὶ σέβονται ἀπὸ ἄλλους πού εἶνε ἐπίσης μόνον φαινομενικά ἀφογοί, νὰ ξεσκεπάσει τὸ τεράστιο κοινωνικὸ ψέμα καὶ νὰ δείξει πῶς ἡ ἴδια κοινωνία ὑποβάλλει τὰ τρωτὰ πού καταδικάζει καὶ πῶς εἶνε ὑπεύθυνη γι' αὐτά, κομίζει γλαύκα στὰς Ἀθήνας. Ἡ μεταπολεμικὴ γενεὰ δὲν ζεῖ βέβαια ἀγνότερα καὶ ἡθικώτερα ἀπὸ τὴν προηγούμενη, καὶ ἴσως μάλιστα νὰ τὴν ἔχει ξεπεράσει σὲ διαφθορά, ἀλλὰ δὲν φροντίζει πιά καὶ ν' ἀποκρύψει μὲ ἐπιμέλεια τὴς ἀδυναμίας της.

Τὴν ὑποκρισία τὴ διαδέχθηκε ἡ ἀναίδεια, τὴ θεληματικὴ ἀπατόληση ἢ ἐνσυνείδητη ἀνεπαισθησία. Δὲν θέλω ἐδῶ καθόλου νὰ καταδικάσω ἢ νὰ ἐξάρω τὴ μιὰ στάση ἀπέναντι τῆς ἄλλης, κι' οὔτε νὰ ἐπιχειρήσω ἡθικολογικὲς διαβαθμίσεις· ἀπλὰ ὑπογραμμίζω τὴ διαφορὰ. Ζητῶ ἀπλὰ νὰ ἐξηγήσω γιὰ τὸ «Ἐπάγγελμα

τῆς Λαίδης Οὐάρεν» δὲν μπορεῖ πιά νὰ προβλεπῇ κατάπληξη κι' οὔτε ν' ἀκουσθεῖ σὺν ἓνα κήρυγμα. Νέοι συγγραφεῖς εἰσέδυσαν πολὺ τοιμηρότερα ἀπὸ τὸ Σὼ στὰ ἄδυστα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς κοινωνίας κ' ἐξέθεσαν πληγὰς κοντὰ στις ὁποῖες τὰ ἀποστήματα πού ἐμφανίζει ὁ Σὼ εἶναι ἀπλὲς ἐπιθερμιακὲς ἀμοιχῆς. Εἰδικὰ τὸ πρόβλημα τῆς σωματεμπορίας, γύρω ἀπὸ τὸ ὁποῖο περιστρέφεται τὸ «Ἐπάγγελμα τῆς Λαίδης Οὐάρεν», ἔχει μελητηθεῖ, ἀναλυθεῖ, κ' ἐξανεληθεῖ σὲ ἀπειρα συγγραμμάτων καὶ ἔργα.

Ἡ σάτυρα τοῦ Σὼ δὲν προσφέρει τίποτε καινούριο, τίποτε πού νὰ μὴν εἶναι μάλιστα ξεπερασμένο. Ἐπιτίθεται ἐναντίον μιᾶς ὑποκρισίας πού σχεδὸν δὲν ὑπάρχει πιά οὔτε στὴν Ἀγγλία. Ἐχασε τὴν πολιμικότητά της. Ἐκπαινετοὶ λοιπὸν νὰ ζεῖ; Ὁχι. Γιατί ὅλες οἱ λεπτομέρειες τοῦ ἔργου εἶναι παλαιότητες, γιατί ὁ Λὼ εἶναι πολὺ περισσότερο παρὰ ἓνας κοινωνικὸς ἀναμορφωτὴς καὶ μαστιγωτής, ἓνας ὑπέροχος δεξιότηης κ' ἓνας ἐμπνευσμένος δημιουργὸς καὶ ποιητὴς. Εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς λίγους μεγάλους, ἄρτιους καὶ καθολικοὺς συγγραφεῖς τῶν 50 τελευταίων χρόνων. Τὸ ἑλληνικὸ κοινὸ δυστυχῶς τὸν ἀγνοεῖ σχεδὸν ἐντελῶς καὶ πρέπει νὰ ὁρᾷται χάρις στοῦ θάνατος τῆς Συνεργασίας πού τοῦ παρουσίασε ἓνα ἔργο του, ἔστω κι' ἂν αὐτὸ εἶναι ἀπὸ τὰ παιδιότητά του καὶ δὲν δείχνει ὅλη τὴν ὀριμότητά του καὶ τὸν ταλέντου του. Ἀς ἐλπίζουμε πῶς σὲ προσεχὲς μέλλον θὰ παιχθοῦν κι' ἄλλα μεταγενέστερα ἔργα του.

Σὲ ὅλο τὸ διάστημα τῆς παρουσίας του παύεται κανεὶς κι' ἀπὸ τὴ γνώση τῆς θεατρικῆς οἰκονομίας, ἀπὸ τὴν ἐξαιρετικὴ κίνησιν τοῦ δράματος, κι' ἀπὸ τὴν ἐξυπνάδα, τὸ σπινθήρισμα, τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ τὴν οὐσία τοῦ διαλόγου, ἀπὸ τὴ λογοτεχνικὴ μορφή κι' ἀπὸ τὸ περιεχόμενο τῆς κάθε φράσεως πού ἡ καθέμιὰ ἔχει τὸ νόημά της καὶ προβάλλει ἰδέες μὲ ὅλες τὴς ἀποχρώσεις καὶ ἐπεκτάσεις της. Ὁ Σὼ ἔχει ἓνα μοναδικὸ τρόπο, ἓνα οὐδέποτε παρεκτρέπεται σὲ πλατατισμούς, νὰ μὴν κλείνει ποτὲ κανέναν ὁρίζοντα, νὰ προβάλλει σύγχρονα ὅλες τὴς ἀπόψεις τῶν ζητημάτων, νὰ εἶναι μαζί καὶ δραματικὸς καὶ εὐθυμοφανής, νὰ προκαλεῖ καὶ τὸ γέλιο καὶ τὸ τραγικὸ ρίγος, νὰ συγκρατεῖ τὸ θεατὴ σὲ μιὰ ἀδιάκοπη γόνιμη ἀμφιβολία, σὲ μιὰ πνευματικὴ διέγερση. Μάγεψε προπάντων ἡ πολὺπλευρὴ ζωτικότητά πού ἐμφυσᾷ στὸ κάθε του πρόσωπο.

Ἡ κ. Οὐάρεν εἶνε ἡ γυναίκα πού ἀφοῦ πούλησε πρῶτα τὸν ἑαυτὸ της ἐκμεταλλεύεται τώρα ἄλλα κορίτσια, πού εἶνε πλούσια ἐπειδὴ καταδίκασε σὲ μιὰ ἄτιμη ζωὴ ἄλλες ὑπάρξεις, πού ἐξακολουθεῖ παρ' ὅλη τὴ περασμένη της ἡλικία, ὅταν τῆς δίνεται ἡ εὐκαιρία, νὰ γελοποιεῖ τὸν ἑαυτὸ της μὲ τὴν παράκαιρη κοκταρία της, καὶ πού ἔπρεπε κατὰ συνέπεια νὰ εἶνε ἀποκραυστικὴ· εἶνε ὁμως κι' ἓνα θύμα τῆς ὅλης κοινωνικῆς συνθέσεως πού τὴν ἐσπρωξε, ἐπειδὴ ἡ τίμια δουλειὰ πληρώνεται πολὺ λίγο, νὰ διαλέξει ἓνα ὑποπτο ἐπάγγελμα, εἶνε προπάντων μιὰ μητέρα πού ζήτησε νὰ δώσει στὴν κόρη της

μιὰ ἀνώτερη παινεπιστημιακὴ μόρφωση, νὰ τὴν ἐξυψώσει κοινωνικὰ πολὺ ὑπερίνω της καὶ πού ἐξαφνὰ ἀντιλαμβάνεται μὲ φροῦτὸ σπαραγμὸ καὶ πόνο ὅτι ὅλη αὐτὴ ἡ μόρφωση ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα ἡ κόρη της νὰ τὴν περιφρονήσῃ καὶ νὰ τὴν καταδικάσῃ, καὶ νὰ χάσει αὐτὴ τὸ παιδί της. Ἡ Βίβη, ἡ κόρη, εἶνε ἡ καπέλλα πού ἀπέκτησε γερὰ προσόντα μορφώσεως καὶ χαρακτήρος, πού ἀντιμετωπίζει ἐνεργητικὰ κι' ἀποφασιστικὰ τὴ ζωὴ, πού δὲν διστάζει νὰ προτιμήσῃ τὴ μοναξιά, τὴ δουλειά, καὶ τὸν ἀγῶνα ἀπὸ τὰ χρήματα ὅταν μαθαίνει τὴ βρωμερὴ προέλευσίν τους, ἀλλὰ τὴν ὁποία ἡ ὑπερβολικὴ πνευματικὴ καλλιέργεια ἀπεστείρωσε ἐντελῶς ἀπὸ κάθε ἀνθρώπινο αἶσθημα· διώχνει τὴ μητέρα της χωρὶς μιὰ φωνὴ συμπαθείας, οἴκτου, ἢ ἔστω κι' ἀπλῆς κατανόησεως, καὶ μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ἀδιαφορεῖ καὶ γιὰ τὸν ἔρωτα. Εἶνε ἓνα ψυχρὸ ἡθικὸ πλάσμα τὸ ὁποῖον μπορεῖ κανεὶς νὰ θαυμάσει, ἀλλ' ὄχι βέβαια καὶ νὰ συμπαθήσῃ.

Τὸ ἔργο ἄρρεσε ἐξαιρετικὰ· ἂν εἶχε παιχθεῖ καλὰ, θὰ εἶχε κι' ἐνθουσίασει. Δὲν μιλῶ φυσικὰ γιὰ τὴν Κοτοπούλη καὶ τὴν Κυβέλη. Τὸ εἶπε καὶ τὸ ξαναλέω: ἡ Κυβέλη καὶ ἡ Κοτοπούλη εἶνε στὴν Ἑλλάδα ἓνα φαινόμενο. Ἡ Κυβέλη ἐπαίξε στὸ «Ἐπάγγελμα» τὸ ρόλο τῆς νέας κόρης καὶ φυσικὰ ἀδικήθηκε. Τὸ παράστημά της δὲν τῆς ἐπιτρέπει νὰ παρουσιάζει τὰ πολὺ νέα κορίτσια κι' οὔτε τῆς πηγαίνουν πολὺ οἱ ἀλύγιστοι ρόλοι. Ἐντούτοις, χάρις στὴν τέχνη της, κατόρθωσε νὰ ἀποδώσῃ ὅσο τῆς εἶταν δυνατό ἐξαιρετὰ τὴν περὶφραγὴ καὶ στεγνὴ ψυχροσύνη τῆς Βίβης. Ἡ Κ. Κοτοπούλη εἶταν ὅσο ἔπρεπε πρόστυχη· ὅσο ἔπρεπε συγκινημένη ἀπέναντι στὴν κόρη της, καὶ ἡ ἐλάχιστη λεπτομέρεια τοῦ ντυσίματός της καὶ τῶν κινήσεών της εἶταν μετρημένη, ὑπολογισμένη, καλλιτεχνικὴ. Στὴς δύο μεγάλες σκηνὲς τῆς δευτέρας καὶ τῆς τέταρτης πράξεως, ὅταν οἱ δύο γυναῖκες εἶσαν μόνες στὴ σκηνή, τὸ κοινὸ αἰσθάνθηκε τὴν ἐντονη συγκίνησιν τῆς Τέχνης.

Ἀλλὰ δυστυχῶς οἱ δύο γυναῖκες εἶσαν σπάνια μόνες στὴ σκηνή κι' ὅταν ἐμφανίζονταν οἱ ἄντρες, ὅλη ἡ γοητεία καταστρεφόταν, καὶ ἡ αἰσθητικὴ ἐντύπωση ἀπὸ τὸ ἄρτιο παῖξιμο τῶν δύο πρωταγωνιστριῶν κλονιζόταν αἰσθητὰ. Οἱ ἄντρες τοῦ Ἑθνικοῦ Θεάσου εἶναι μέτριοι, τοῦ Θεάσου Συνεργασίας δὲν εἶναι οὔτε καν ἀνεκτοί. Ὁ κ. Λογοθετίδης δὲν ἐννοεῖ νὰ καταλάβει τὴν ἐννοια τῆς πειθαρχίας· μόλις παρουσιαζόταν, τὸ «Ἐπάγγελμα» μεταμορφωνόταν σὲ χυδαία φάρσα. Ὁ κ. Τσαγανέας ὑπενθύμιζε πολὺ περισσότερο ἓναν καταστηματοῦρχο τῆς Πλάκας ἀπὸ ἓναν ἄγγλο Λόρδο ὁ ὁποῖος, ἔστω κι' ἂν εἶναι διεφθαρμένος, δὲν παύει νὰ εἶναι εὐγενής. Ὁ κ. Ἀποστολίδης εἶταν ἐντελῶς ἄτονος κι' ἄφωνος· καθόμουν αὐτὸν πᾶν πειρὰ καὶ ἐν τούτοις δὲν κατόρθωσα ν' ἀκούσω ὀλόκληρη οὔτε μιὰ φράση του. Ὁ κ. Παππᾶς ἔχει ἓνα καλὸ παράστημα καὶ ἴσως μιὰ μέρα ἐξαλειθεῖ, ἀλλὰ γιὰ τὴν ὥρα δὲν ξέρει νὰ ρυθμίσει οὔτε τὰ χέρια του, οὔτε τὰ πόδια του,

οὔτε τὴ φωνή του, καὶ τὸ παῖξιμό του εἶναι ἐντελῶς ἄηχο. Ἀρκεῖται νὰ μεταβιβάσει ἀχρωματίστα τὸν ρόλο του.

Οἱ σκηνογραφίαι δὲν μοῦ ἄρεσαν. Τὰ τεχνικά μέσα τοῦ Κεντρικοῦ εἶναι βέβαια ἐντελῶς πενιχρὰ ἀλλὰ καὶ τὸ θέατρο τοῦ Vieux Colombeier στὸ Παρίσι δὲν διαθέτει παρὰ ἀπλοῦστα μέσα κ' ἐντούτοις κατορθώνει πάντα νὰ δίνει ἀρμονικὴς συνδυασμούς καὶ ἐντονὲς καλλιτεχνικὲς συγκινήσεις. Οἱ σκηνογραφίαι τοῦ «Ἐπαγγέλματος» δὲν εἶχαν γιὰ τὴν ἀντίληψίν μου καμιά ἀρμονία καὶ ὑπενθύμιζαν καὶ ὑπεργράμμιζαν ἀδιάκοπα τὴν πενιχρότητα τῶν μέσων...

ΛΑΚΗΣ ΘΡΥΛΟΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ἡβης Κούγια (Μελισσάνθης): «Προφητείες».

Κάπως ἀργοπορημένα ἴσως, ἀργοπορημένα μὰ καὶ—πράγμα περίεργο—πῶς ἐπικαιρὰ, ἐρχομαι νὰ μιλήσω γιὰ τὴς «Προφητείες», τὴ συλλογὴ τῆς νεαρῆς ποιήτριας Ἡβης Κούγια (Μελισσάνθης). Πραγματικὰ, ἡ συλλογὴ κυκλοφόρησε ἐδῶ καὶ τρεῖς μῆνες πῶς, μὰ τότε τελευταῖα μόλις δημιουργήθηκε ὁ πρωτοφανὴς θόρυβος γύρω της, πού τὴν ἔχει κάνει τόσο ἐπικαιρὴ καὶ πού θὰ τὴν κρατῇ στὸ πρῶτο ἐπίπεδο τῆς ἐπικαιρότητας γιὰ πολλὸν ἴσως καιρὸ ἀκόμη. Προκαλεῖται γιὰ φαινόμενο σοβαρὸ ἢ γιὰ ἓνα φαινόμενο ὁμαδικοῦ παροξυσμοῦ θαυμασμοῦ, εὐτροπέλου, βέβαια, μὰ καὶ θλιβεροῦ συγχρόνως, πού δείχνει ὅτι, ὅπως καὶ σ' ὅλα τ' ἄλλα, εἶται καὶ στὴν ἐλαφρότητα, ξεπερνῶμε καθε ὅριον καὶ μέτρο; Ἐνα περιοδικό, θεωρούμενο σοβαρὸ ὡς τὴν ὥρα, ἐνεργεῖ ἐδῶ καὶ ἓνα μῆνα ἔρρινα στοὺς κύκλους τῶν λογοτεχνῶν μὲ τὸ ἐρώτημα ἂν εἶναι ἢ ὄχι μεγάλῃ (τὶ φθηνὲς πού ἔγιναν καὶ οἱ ἀκριβέστερες λέξεις στὴν Ἑλλάδα!) ποιήτρια ἡ Μελισσάνθη. Δύο ποιητὲς, ὁ κ. Μαλακάσης καὶ ὁ κ. Σκίπης (μοῦ φαίνεται δὲ καὶ ὁ κριτικὸς τοῦ «Ἐλευθέρου Βήματος» κ. Ροδάς) διεκδικοῦν τὴν προτεραιότητα τῆς «ἀνακαλύψεως» καὶ τοῦ «λανσαρίσματος» τῆς Μελισσάνθης· συγγραφεῖς, κριτικοί, λογοτέχνες, ἐκφράζονται μὲ ὑστερικὸ θαυμασμὸ γιὰ τὸ τίτανό της, τρίβοντας τὰ μάτια τους ἀπ' τὸ ξάγνισμα, καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς, σὺν ἀκρίβειας χείμαρρος, ἀπλώνεται στοὺς κύκλους τῶν πολιτικῶν, τῶν ὑπουργῶν, καὶ πάει νὰ κατακλύσῃ ὅλη τὴν Ἑλλάδα! Θὰ ξεχάσουμε τὴν οἰκονομικὴ κρίση, τὸ χρεωστάσιο, τὴ «χρυσὴ βία», τὴ διεθνή ἀνεργία, τὰ πῶς πιεστικά μας προβλήματα, καὶ δὲ θὰ μιλοῦμε παρὰ μονάχα γιὰ τὴν Μελισσάνθη.

— Ἐρεῖς, ὁ ἀδελφός μου κινδυνεύει.

— Καλὰ, ἀσ' τα αὐτὰ τώρα. Δὲ μοῦ λὲς πῶς σοῦ φαίνονται οἱ «Προφητείες» τῆς Μελισσάνθης;

Νὰ κάμω καὶ ἐγὼ τὴν ἀποκάλυψή μου; Θὰ τὴν κρίνω μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ ἐπαναλάβω ὅ,τι ἔγραψα ἐδῶ καὶ δυὸ χρόνια, ὅταν ἔκρινα, στὴς ἴδιες αὐτὲς στήλες, τὴς «Φωνὲς ἐντόμου»,

τὴν πρώτη συλλογὴ τῆς "Ήθης Κούγια, καὶ στήν «Πολιτεία», ἐδῶ καὶ δυὸ μῆνες, μόλις κυκλοφόρησε τόσο πρωτότυπα τυπωμένη—σὲ λιθογραφίον—τῇ δευτέρῃ συλλογῇ τῆς, τῆς «Προφητείας». Ἐν γραφὰ λοιπόν, μιλώντας «πρῶτος» (ὑποθέτω νὰ εἶμαι ὁ τέταρτος ἢ πέμπτος... πρῶτος, καὶ θὰ προστεθοῦν καὶ ἄλλοι, βέβαια, στὸν κατάλογο) σὲ τόνο ὅμως πολὺ διαφορετικὸ ἀπὸ τὸν τόνο τοῦ κ. Μαλαζάκη καὶ τοῦ κ. Σκίπη, ὅτι ἡ Μελισσάνθη ἔχει ἓνα αἰσθηματισμὸς, ἀξιοπρόσεχτο γιὰ τὴν ἡλικία τῆς, ὅτι συνθέτει τεχνικὰ καὶ ἐπιμελημένα, σχεδὸν σὺν ἐμπειροῦ ποιητῆς, ὅτι κινεῖται μὴ ἀνεσθίει σ' ἓνα κόσμον διανοητικόν, ἔστω καὶ κοινοτομικόν, πρῶγμα ἀσυνήθιστο σὲ τὸν τόπο μας, καὶ μάλιστα γιὰ κορίτσι, ἀλλ' ὅτι ἀπὸ τὴν ποιήσῃ τῆς λείπει ἡ συγκίνησις, ὁ παλμός, ὁ προσωπικὸς τόνος. Οἱ τόνοι τοῦ συναντοῦμε στήν ποιήσῃ τῆς καὶ τοῦ σὲ μερικὰ ποιήματα μᾶς ξεγελοῦν καὶ νομίζουμε γιὰ μιὰ στιγμή πὺς εἶναι δικοί τῆς, ἀσφαλῶς δὲν εἶναι δικοί τῆς. Τοὺς ἔχει ἀφομοιώσει, ἀλλὰ δὲν τοὺς ἔχει κάνει σάρκα καὶ αἷμα τῆς. Δὲ μᾶς δίνουν τὴν ἐντύπωσιν, δὲ μᾶς περνοῦν (καὶ ἡ ποιήσῃ εἶναι πέρα ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν ἐξακριβώσιν, πᾶν τὸν ἔρωτα, εἶναι μαγνητικὸν ρεῦμα) ὅτι ἐπὶ γὰρ ἀπὸ τὴν ἀτομικὴ ψυχικὴ κέδρα τῆς, δὲν ἔχουν τὴν δόνησιν ἐκείνη (ποῦ ὑπάρχει, ἔστω καὶ ὑπολαβήναι, καὶ στὰ πὺς διανοητικὰ ποιήματα) ἢ ὅποια μᾶς κάνει νὰ δεχόμεστε χωρὶς συζήτηση, ὅτι ὁ ποιητῆς δοκίμασε καὶ αἰσθάνθηκε πραγματικὰ αὐτὰ ποὺ τραγοῦδῃς, ὅτι τᾶξῃσε πράγματι.

Τὴ γνώμῃ μου αὐτὴ τὴ δυναμὸν ἡ θεματικὴ ποικιλία τοῦ παρασιάζει ἡ ποιήσῃ τῆς Μελισσάνθης. Ἀπειρα θέματα ποὺ ὅλα τὰ χειρίζεται μὲ τὴν ἴδια ἐνδοκίαν καὶ τὴν ἴδια ἐπιτηδία ἡ Μελισσάνθη. Γνώσῃ τῆς τεχνικῆς, μαστρία, κυριαρχία ἀπόλυτη τῶν ἐκφραστικῶν μέσων; Ἰσως, ἀλλὰ καὶ δείγμα ὅτι σὲ τίποτε δὲν φαίνεται νὰ κλίνει περισσότερο ἡ ψυχὴ τῆς, πρᾶγμα τόσο περίεργο καὶ ἀπίθανον, γιὰ ἓνα νέον, καὶ μάλιστα ποιητὴ. Σὺν νὰ βρεσθεῖται ἔξω ἀπ' ὅλα, νὰ τὰ παίρνει γιὰ μιὰ στιγμή, νὰ τὰ ἐκφράζει προσεκτικὰ καὶ ἐπιμελημένα, πολὺ νοικοκυρτικὰ σ' ὅ,τι ἀφορᾷ τὴ μορφὴ, καὶ κατόπιν νὰ τ' ἀφήνει. Δὲν αἰσθάνομαστε μιὰ ψυχὴ νὰ φρικτᾷ, νὰ σκιρτᾷ, νὰ καθαίναται, καὶ αἰσθῆματα, ζυγισμένα, μετρημένα, ὁμοίου «ὑψους» καὶ ὁμοίου τόνου.

Γίνεται φανερότερον δρᾶμα ἀπὸ τὴ μόνωσιν τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ οὔτε καὶ στὸν ἔρωτα δὲν μπορεῖ νὰ σπάσει τὶς ἀλυσίδες τῆς μοναξιάς του; Θέμα ὑψηλόν, σοβαρό, ἀπὸ τὰ σοβαρώτερα, μὰ ποὺ τόσοι ποιητῆς τὸ τραγοῦδῃσαν, ὥστε καὶ αὐτὸ μῆλκε σήμερον στὴ χορεία τῶν μεγάλων κοινοτοπιῶν, ἀπὸ τῆς ὁποῖας, θέλουμε δὲ θέλουμε, ἔζησε πάντα καὶ θὰ ζῇ ἡ ποιήσῃ. Τὸ δρᾶμα αὐτὸ τὸ τραγοῦδε καὶ ἡ Μελισσάνθη, σ' ἓνα ἀπὸ τὰ περισσότερα θαυμαζόμενα ποιήματά τῆς, τῆς «Σφίγγας». Καὶ τὸ ποίημα ὅμως αὐτὸ δὲν τὸ δονεῖ ὁ κρυφὸς ἐκεῖνος παλμός ποὺ θὰ μᾶς ἐπειθε, κρὶν προφθάσουμε νὰ ἐξετάσουμε, ν' ἀναλύσουμε, ὅτι τὴν τραγικὴ μόνω-

σιν ποὺ ἐκφράζει τὴν δοκίμασε ἀληθινὰ ἡ ποιήτρια:

Μέσα στὰ σκότη—ὦ, τῶν πλασμάτων σπαρμύ-
[ιδες—
σὲ τραγικὴ εἶναι μόνωσις ὁ ἀνθρώπου κλεισμένος.
Τὸ σῶμα ἀνάμεσά τους στέκεται ὡς φραγμός·
κι' αἰνίγμα ἀπρόσιτο ὁ ἓνας γιὰ τὸν ἄλλον μένει.

Ἡ ἀπόγνωσις τὸ ἐρωταγχάλισμα τοὺς δένει
κι' εἶναι τὸ φλημὶά τους ἀγωνίας λυγρῆς.
Μὰ ὅ,τι κι' ἂν κάνουν, μένουν πάντα χωρισμένοι.
Μάταιος τῆς ἀγάπης ὁ ἀναγκαλισμός.

Κρεμιέται ἀπ' τῶν ματιῶν τὴν ἄβυσσον ἡ ψυχὴ
[τους,
βλέπει τοῦ νοῦ νὰ χάσκη ὁ ἀπύθμενος γκρεμνός·
κι' ὁ ἔλιγγος μεθ' ὡς κρασὶ τὴν αἰσθησὶν τους.

Καὶ μὲς στῆς νύχτας τὸ μυστήριον τυλιγμένοι,
καθὼς τοὺς φαίνεται μ' ἄστρα ὁ ἀτέρμων οὐρανός,
σὺν Σφίγγας ἀντικρύβονται οἱ ἐρωτευμένοι.

Ἐνα μέρος ἀπὸ τῆς «Προφητείας» εἶναι ποιήματα μὲ θερησκευτικὸ περιεχόμενο, ἀκόμη καὶ ψαλμοί.

Δείγματα τῆς τυπικῆς αὐτῆς χριστιανικῆς ἐκπαιδεύσεως μᾶς εἶχε δώσει ἡ Μελισσάνθη καὶ στήν πρώτη τῆς συλλογῇ, τῆς «Φωνῆς ἐντόμου». Μὰ θυμοῦμαι ὅμως ὅτι καὶ τότε δοκίμασα τὴν ἴδια ἐντύπωσιν ποὺ δοκίμαζω καὶ τώρα· γιὰ μιὰ στιγμή ξεγελοῦμαι, μᾶς παίρνει μιὰ ξέστη, μιὰ γλύκα καὶ ἀπλότητα τόνου χριστιανικοῦ, σὲ δευτέρο ὅμως διάβασμα, ἡ ἐντύπωσις ἐξαφανίζεται. Ὁ τόνος χλιαραίνει, πέφτει καὶ βλέπουμε ὅτι ἔχουμε νὰ κάνουμε μ' ἓναν ἐπιτήδειον βερμπαλίστα, ἀλλ' ὅχι μὲ ποιητὴ:

Τί ἀξία θάχει, εἶπα, σὲ σὲ νὰ ρεῖθῃ
ὅταν τὸν κόσμον πιά θὰ βαρεθῇ
κι ὅλες τῆς ἡδονῆς του δοκίμασιν;
Τί ἀξίζει ὅταν τὰ πλοῦτή μου θὰ χάσῃ
τὴν ἀρετὴ τῆς πτωχείας νὰ ντυθῇ;
Καὶ τί θ' ἀξίζει νὰ μετανοήσῃ
ὅταν δὲ θὰ μωροῦ πιά ν' ἀμαρτήσῃ
Ἡ στήν ὁργὴ σου ἐμπρός ὅταν δειλιάσῃ
τὴ μεταμέλεια νὰ φορέσῃ ῥάσο;

Ἐνας τόνος συμμιγμένος, ζυγισμένος, «φιενός». Ἀὐτὸ καὶ μετὰ ἡ ποιήτρια τὰ αἰσθηματικά της ὅπως μετὰ καὶ τοὺς στίχους τῆς. Ἡ συντριβὴ, ἡ δίψα τοῦ ἐξαγνισμοῦ, ἡ συναίσθησις ὅτι εἴμαστε πλάσματα ἀμαρτωλά ποὺ μὲ τίποτε δὲν μποροῦμε νὰ ἐξαγοράσουμε τὶς ἀμαρτίες μας, καὶ ὅτι μετανοοῦμε τότε μόνον ὅταν πιά δὲν ἔχει καμμιὰ ἀξία ἡ μετάνοιά μας, γὰρ καὶ μὲ τὸν ἀπαλόν, γλυκερό, σιγαλόφωνον αὐτὸ τόνον πρέπει νὰ ἐκφραστοῦν; Ἡ γιὰ ἓνα ἀληθινὸ χριστιανὸν ποὺ νοιώθει ἐπάνω του τὸν ῥυπο τῆς ἀμαρτίας, νοιώθει ὅτι εἶναι ἀνέκκλητα κολασμένος, καὶ ὅτι θὰ δέχνηται καὶ θὰ χυπίζεται πάντα μὲς στὰ δεσμά τῆς ὕλης, τὸ δρᾶμα αὐτὸ εἶναι τόσο σπαραχτικόν, ὥστε μόνον μὲ

μιὰ κραυγὴ ἵπουν νὰ τρέμει ὅλη ἡ ὁδὸν του
μπορεῖ νὰ ἐκφραστῇ:

Seigneur, donnez-moi
la force et le courage,
de contempler mon crime
et mon corps sans dégoût!

Τὸ μεγάλο χάρισμα τῆς Μελισσάνθης εἶναι τὸ αἰσθηματισμὸς τῆς μορφῆς (μὰ ἴσως καὶ τὸ μεγάλο ἐλάττωμά της, αὐτὸ ποὺ δὲν τὴν ἀφήνει νὰ ἐκδηλωθεῖ πὺς ἐλεύθερα). Τὰ ποιήματά της ἔχουν σύνθεσιν ἱσορροπία, ἀριμονική. ἔχουν ἀκριβολογία, σαφήνεια. Λέγει μὲ ἀρετὴ ἀνεσθίει, χωρὶς νὰ βιάζει πολὺ τὸν ἑαυτὸν τῆς, χωρὶς νὰ κυνηγᾷ ῥίμες, λέξεις, ἐκφράσεις, ἐπίθετα ποὺ κάνουν ἐντύπωσιν, ὅ,τι θέλει νὰ πῇ.

Κάποτε ἡ ἐκφραστὴς τῆς, χωρὶς νὰ ξεφεύγει ὁλόκληρα ἀπὸ τὴν ριχότητα καὶ τὴν κοινοτοπία, ἔχει μιὰ ἀπλότητα συμπαθητικὴ, μιὰ γυναικεία τρυφερότητα ποὺ συγκινοῦν, ὅταν μάλιστα τὶς ζωηρεύει μιὰ ἀφελὴς καὶ χαριτωμένη εἰκόνα:

Τὸ τί ἐμαρτύρησα ἀπὸ τὴ νύχτα ἐκείνη
ποὺ ἄδεια ἄφησα τὴ νυκτικὴ μας κλίνη
κι ἀρνῆθηκα στὰ μάτια νὰ σὲ δῶ!

Κύτταξε, ἂν δὲν πιστέβης, τῆς πληγῆς μου.
Δὸς μου τὸ χέρι σου· νὰ, ἐδῶ κι' ἐδῶ.
Λοιπόν, μ' ἀναγνωρίζεις τώρα; Πές μου!
(«Μεταμέλεια»).

Μὰ ὁ τόνος της εἶναι κατώτερος ἀπὸ τὰ θέματα της. Καταπιάνεται μὲ θέματα ὑψηλά, ποὺ δὲν κατορθώνει νὰ τὰ πλουτίσῃ, νὰ τὰ δονήσῃ, νὰ τὰ ἐνορχηστρώσῃ ἀρετὰ. Καὶ τότε παθαίνει τὸ χειρότερον πῆσιμον· πέφτει ἀπὸ τὰ ὕψη. Σ' ἓνα ποίημά της, αἴφνης, τὸ «Θεός», ἡ ἐκστατικὴ διάθεσις φαίνεται γιὰ μιὰ στιγμή εἰλικρινὴς καὶ βαθειά, σχεδὸν πᾶμε νὰ πιστέψουμε ὅτι ἐπὶ γὰρ ἀπὸ μιὰ ἐνόραση μυστικῇ, μὰ ἀμέσως βλέπουμε ὅτι κινεῖται σ' ἐντελὴς ρασιοναλιστικὰ πλαίσια. Ὡς τὴν ἀγῶνας τεράστιος ποὺ χρειάζεται γιὰ νὰ λυτρωθῇ, ἔστω καὶ γιὰ μιὰ στιγμή, ἀπὸ τὸν ρασιοναλισμό!

Καὶ ξαφνικὰ τοῦ πέρασε ἡ ὑποψία
πὺς ἄστρα, γῆ κι' ἀνθρώποι, κι' ὅλα τάχα
στὴ φαντασίᾳ μου μέσα ἦσαν μονάχα.
Καὶ ξαφνικὰ τοῦ πέρασε ἡ ὑποψία
πὺς ὅλα αὐτὰ ἦσαν μιὰ σκηνοθεσία
στὸ δρᾶμα ποὺ τὸν πρῶτον ῥόλον θάχα.
Καὶ ξαφνικὰ τοῦ πέρασε ἡ ὑποψία
πὺς ἦσαν θεός· κι ὄνειρον ὁρμὸν τάχα.

Θὰ ἤθελα τὴ Μελισσάνθη πὺς αὐθόρμητη, λιγώτερα διανοητικῇ, πὺς ἐλεύθερη στὸν οἴστρου τῆς, μὲ περισσότερη φωτιὰ, μὲ περισσότερο παλμό, μὲ περισσότερα νειάτα, μὲ περισσότερη τρέλλα. Ἔτσι, ὡς εἶναι σίγουρη, θὰ εἶχε τὴν πιθανότητα νὰ γράψῃ ἀληθινὰ ποιήματα καὶ νὰ μᾶς συγκινήσῃ. Γιὰτὶ ἔχει μιὰ πραγματικὰ εὐαίσθητη καὶ τρυφερὴ γυναικεία ψυχὴ.

Π.

Γ. Κοτζιούλα: «Ἐφήμερα» (1928-1931).

Ὑπάρχουν τόνοι ἐδῶ καὶ κεῖ, ὑπάρχουν μοτίβα, ὑπάρχουν διαθέσεις στὰ «Ἐφήμερα» τοῦ κ. Κοτζιούλα, καὶ δείχνουν πὺς ὁ νέος αὐτὸς ποιητῆς, ἂν δὲν ἐμέστωτε ἀκόμη τὸν ψυχικὸν τοῦ κόσμου καὶ ἂν δὲν ὁρίσασε μιὰ προσωπικότητα, ἔχει, ὅσο, τὸ χάρισμα νὰ συγανῇ καὶ νὰ καθαινεῖται, καὶ κατὰ νὰ μεταδίδῃ ἀπὸ τὴ συγκίνησιν τοῦ στὰ τραγοῦδια του. Ὁ κόσμος τοῦ εἶναι ἀκόμη ἀσχημάτιστος. Ἐπηρασμένος ἀπὸ μερικὸς νέους ποιητῆς, τὸν Καρυωτάκη, τὸν Ἀθάνα, τὸν Γ. Παναγιωτόπουλον, σ' ἓνα δυὸ ποιήματα, δὲν μπορεῖ ἀκόμη νὰ ξεχωρίσῃ τὸ ταχυντὸ καὶ τὸ ψεύτικο, ἀπὸ τὴν γνήσια καὶ πλούσια ζωικὴ πηγὴ τοῦ μόνου μπορεῖ νὰ θρέψῃ τὴν ποιήσῃ. Τὰ θέματα τοῦ ἔχουν κατὰ τὸ φτωχόν καὶ τὸ ἀπλεον. Εἶναι ἱσχνά. Δὲν ἔχει τὴν δύναμιν (ἢ τὴν τόλμην) νὰ τ' ἀναπτύξῃ ἀρετὰ ἀφηνόρμητος στὴ διάθεσιν καὶ στήν ἐμπνευσί του, ἢ ἴσως μένει πολὺ ἐπίμονος πιστὸς σὲ μιὰ ἀντίληψιν συγκρατημένης μορφῆς, πολὺ παιδαρχημένης, ποὺ τὸν ἄδικε, ποὺ κάνει τὴν ποιήσῃ τοῦ περισσότερο ἱσχνὴ ἀπὸ ὅ,τι πράγματι εἶναι. Ἄν ἤρηνε ὁ κ. Κοτζιούλας περισσότερο ἐλεύθερον τὸν ἑαυτὸν τοῦ, θὰ ἔπεφτε ἴσως σὲ μερικὸς πλατυαίμους, σὲ μερικὸς ρητορικότητες, θὰ εἶχε ὁμοίως τὴν πιθανότητα νὰ ἐκφραστῇ πὺς ἀβίαστα καὶ αὐθόρμητα καὶ νὰ βρεῖ, ἴσως, πὺς εἰλικρινεῖς, πὺς ξεστοῦς, πὺς συγκινητικὸς τόνους.

Ἡ συλλογὴ τοῦ ἀρχίζει μὲ μιὰ σειρά ἀπὸ ὀχτάστιχα «Ὁ Περσικὸς ποὺ τραγοῦδοῦσε». Καθυστερημένα κάπως πιά τώρα, πληρώνει ὅστερα ἀπὸ τόσους ἄλλους καὶ ὁ κ. Κοτζιούλας τὸν φόρον τοῦ στὸν Μορεῆς τῶν «Στροφῶν». Εἶναι πολὺ φανερὴ ἡ ἐπίδρασις τοῦ Μορεῆς στὴ σειρά αὐτὴ τῶν ὀχτάστιχων, καὶ θὰ τὴν νοιώθῃ καὶ ὁ ἴδιος, εἶμαι βέβαιος, ὁ νεαρὸς ποιητῆς, πρᾶγμα ποὺ θάπρεπε νὰ τὸν κινή, ἔτσι συνειδητὸ καλλιτέχνη καὶ μελετημένο ποὺ τὸν ἔρω, περισσότερο διαστακτικὸ ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐκδοσὴ τοῦ μέρους τοῦτου τῆς συλλογῆς του. Γιὰτὶ νὰ ἐπαναλαμβάνῃ, σὲ πολὺ χαμηλότερον τόνον, διαθέσεις καὶ ψυχικὲς καταστάσεις, οἱ ὁποῖες, σ' ὁρισμένῃ τοῦλάχιστον μορφῇ, δὲν μποροῦν νὰ ἐκφραστοῦν καλλιτέρα ἀπὸ ὅ,τι τῆς ἐξέφρασε ὁ Μορεῆς;

Ὅταν τριγύρω μου ὅλοι πιά
θὰ φαίνονται σὺν ξένοι
καὶ θάμαι ἀπὸ τὴν προσμονῇ
τὴ μάταιη κουρασμένη,
θὰ πῶ πρὸς τ' ἀπόβραδον
μὴ σπράττα σκοτισμένη
κι ὅξω ἀπ' τὴν πόλιν θὰ βρεθῶ,
μὲ μᾶς ἀλαφρομένον.
Τὰ δέντρα σὺν συντρόφους μου
παλιούς θὰ χαιρετίσω,
θὰ ἰδῶ τ' ἀνήσυχον πουλιὸν
νὰ φεύγουνε, κι ἀκόμη
σὺν ἀδελφὸς στὰ ταπεινά
χορτάρια θὰ μιλήσω
καὶ θὰ φιλήσω εὐλαβικὰ
τὸ νοτισμένο χῶμα.

Εἶναι στίχοι που φέρνουν στὸ νοῦ μας τίς θαυμασίες στὴ στωϊκὴ καὶ περήφανη μελαγχολία τους, στροφές :

Solitaire et pensif
j'irai sur les chemins,
sous le ciel sans chaleur,
que la joie abandonne. . .

α' ἓνα τόνο ὅμως ἄπειρα χαμηλότερο, τόνο ρηχό, κοινοτοπικό, πλαδαρό.

Ξέρω οἱ οἱ νέοι εἶναι πάντα πολὺ βιαστικοί, ὅτι τοὺς πιέζει καὶ τοὺς στενοχωρεῖ ἡ ἀφάνεια, μ' ἀπὸ μερικὸς καλλιεργημένους, τοὺς λλάχιστον, σὺν τὸν κ. Κοτζιούλα, θὰ εἶχα τὴν καλὴ φυσικὴ ἀξίωση νὰ αἰσθάνονται ὅτι τὸ πῶς μάταιο κρᾶγμα στὴν τέχνη εἶναι νὰ ἀναναλκάζεις ἐκφραστικὸς τρόπος, τόσο γνωστὸς καὶ προσωποποιεῖς, πὺλ λὲς καὶ φέρουν ἀπάνω τους τὴν σφραγίδα καὶ τὴν ὑπογραφὴ ἐκείνων κοῦ τοὺς πρωτομεταχειριστῆκαν. Δὲ δείχνεις μόνον πὺλ δὲν ἔχεις προσωπικότητα, μὰ προκαλεῖς καὶ μὴ σύγκριση ποὺ γίνεται πάντα εἰς βάρος σου.

Μὰ κάποια ἐπιτήδευση, μὰ «*préciosité*» μὴ «*hétéroclète*» ξηρότητα βρίσκει κανεὶς σὲ πολλὰ ποιήματα τοῦ κ. Κοτζιούλα. Οὐ μίξουν τὴν *préciosité* τοῦ κ. Ι. Παναγιωτοπούλου (βγαλμένη ἀπὸ τοὺς γάλλους ποιητὲς τοῦ 18ου αἰῶνος καὶ συγκεκριμένη μὲ τὴν ἀνάλαφρη μελαγχολία τοῦ Ρόντερικα) μὰ χωρὶς τὴν χάρη ἐκείνου :

Καὶ μόνο ὅταν χωρίζονταν, ἐκεῖ θυμώθηκε στὸ χέρι της νὰ βάλει τὰ χεῖλη του, συνήθεια ἱπποτικῆ.

Τὸ κικρὸ χιοῦμορ τοῦ Καρυωτάκη φαίνεται πὺλ τὸ ἔχει ἐπίσης προσοικειωθεί ὁ νέος ποιητής :

Θὰ φύγετε ὅμως μὲ τὴ συνοδεία
τῆς τυμπανοκρουσίας τῶν θαυμαστῶν
Ἑλλήνων κριτικῶν καὶ ποιητῶν.

Τούτ' ἡ ζωὴ ποὺ ζοῦμε εἶναι γελοία,
μὰ δὲν ὑπάρχει κι' ἄλλη νὰ διαλέξεις.
Γράφουμε, ἐρωτευόμαστε, ὅλο λέξεις
κεθαίνουμε καὶ μπαίνει μὴ τελεία.

Καὶ τὴν ἐπαρχιώτικη ἐρωτιάρικη ἀφρόεια τοῦ κ. Ἀθάνου :

Νὰ στέκεσαι στὸ δρόμο
καὶ νὰ σκιρτᾷς:—Αὐτὴ!
γιατ' εἶδες μὴ ρηχτὴ
πλεξούδ' ἀπάνω σ' ὄμο.

Τὰ χέρια σου νὰ βάνεις
στὰ μάτια σὰ νὰ κλαῖς,
νὰ γέρνεις καὶ νὰ λὲς
πὺλ κάλλιο νὰ πεθάνεις.

Ἡ τελευταία αὐτὴ στροφή μὰς δείχνει τί θὰ μπορούσε σήμερα νὰ ἐκφράσῃ ἐλλεικρινέστερα καὶ προσωπικώτερα ὁ κ. Κοτζιούλας, ἂν ἄφην

τίς ἐπιτηδεύσεις, ἂν κατώρθωνε ν' ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τίς ἐκιδράσεις καὶ νὰ βρῇ μὴ πὺλ ἀτομικὴ ἐκφραση. Τὴν ἐκφραση τούτη, καὶ στὴ σπλογγὴ ἀκόμα ποὺ ἐξέδωκε, τὴ βρίσκει κίχλας, κάπου κάπου (Κυριακὴ, Τραγοῦδι, Χωρισμός, Φυσιολατρεία, Περίκατος) ὁ κ. Κοτζιούλας. Ἀκοῦμε τόνους ποὺ τοὺς στενοχωρεῖ, ποὺ τοὺς φτωχαίνει καὶ τοὺς ξεραίνει ἡ ἐπιτήδευση, ὅπου θαμποφαίνεται ὅμως μὴ κάποια φρεσκάδα, μὰ ἀγνή διάθεση, ποὺ ἂν πλουτιστοῦν, ἂν μεσώσουν, ἂν ἀφεθοῦν πὺλ ἐλευθερές, ἴσως γίνουν στοιχεῖα πολύτιμα μὴς ποιήσης τὴν ὁποῖαν μὲ τὴν σημερινή του ἐμφάνιση δὲν κατορθώνει νὰ μὰς προσφέρει.

Π.

Γ. Σ. Δούρα : «*Τραγοῦδια τῆς Σιών*».

Καὶ ἄλλοτε τόγραφα : ὁ κ. Δούρας—παλὸς καὶ ἀγαπημένος μου φίλος—μοῦ ἐμφανίζεται, καὶ θὰ μοῦ ἐμφανίζεται πάντα, σὺν ἓνα φαινόμενο. Ψυχικὰ δὲν ἔχω μαζὶ του, μὲ τὴν τελευταία τὸν πολήση, ἄννοῶ, καὶ τὴν θρησκευτικότητά του, καμμιὰ ἐπαφή, μὰ καὶ μὴτὲ μὲ τὸ λογικὸ μπορῶ νὰ τὸν πλησιάσω, γιατί κινεῖται γιὰ μένα καὶ γιὰ τὴν πλειονότητα τῶν ὁμοίων μου, στὴ σφαῖρα τοῦ παράλογου, τὴν μὴν, γι' αὐτόν, λογική. Ἐχει κλειστὴ σ' ἓνα κύβο ποὺ εἶναι γιὰ μένα βαρὺς, σκοτεινός, ἀπρόσιτος, καὶ ὅπου ἐκεῖνος βρίσκει ὅλη τὴν χαρὰ καὶ τὴν δικαιολογία τῆς ζωῆς, ὅλη τὴν εὐλογία της, τὸ πὺλ γλυκὴ της φῶς ποὺ τὸν κάνει ν' ἀγάλλεται ἀδιάκοπα καὶ νὰ ξεσπᾷ στὰ πὺλ ἐκστασιακά τραγοῦδια. Τί εἶναι ὁ Ἰεχωβά γιὰ τὸν κ. Δούρα; Θεὸς ὁρατός καὶ ἀόρατος, ἐνσάρκωση τῆς ἀπόλυτης πνευματικότητος, δύναμη ἀκαταμέτρητη, ἀστείρευτη κηγὴ εὐδαιμονίας; Θὰ ἔπρεπε νὰ ἦμιον μυστικός ἢ τοῦλάχιστον νεοπλατωνικός γιὰ νὰ συλλάβω ἴσως κάτι ἀπὸ τὴν τρομερὴν ὑπόστασή του. Μὰ εἶμαι καθὼς πνίγομαι καὶ ἀγωνιῶ μὲς στὴν ὕλη, μὰ καὶ καθὼς δὲ θέλω ἢ δὲν μπορῶ νὰ ξεγελασθῶ, ὁ Ἰεχωβά τοῦ κ. Δούρα δὲν μοῦ λέγει τίποτε ἀπολύτως. Εὐφραίνομαι ἀπὸ τοὺς μουσικούς, μεγαλόστομους στίχους του, τοὺς παλλόμενους ἀπὸ τὴ μυστικὴ του λαχτάρα, ἀπὸ τὴν ὁλόφλογη καὶ ἄσειστη κίστη του, ἀπὸ τὴν βαθειὰ καὶ γνήσιά του θρησκευτικότητα, μὰ δὲν μπορῶ νὰ συγκλονίσουν τὴν ψυχὴ μου. Δανεῖται γιὰ μὴ στιγμή, συνεπαίρνεται ἀπ' τὸ ἐκστατικό, μουσικὸ κῆμα, μὰ ὕστερα μένει ξένη καὶ ἀδιάφορη :

Τὸ φῶς σου κ' ἡ ἀλήθεια ἄς ἀνατείλῃ,
Κύριε Θεέ, στὴ μαύρη γῆ ἐδῶ κάτω,
Ποῦ σκότος βασιλεύει, σκιὰ θανάτου.—
Γ' ὁργὴ βοήθεια ἢ δεξιὰ σου ἄς στείλῃ!

Τ' οὐρανοῦ διάπλατα ἀνοίξε τὴν πύλη,
Κι ἀρχάγγελος, στὸ μεσουράνημά του,
Ἡλιόχτιδα ἄς χτυπήσῃ τὰ φτερά του,
Βαγγέλιο αἰώνιο φέρνοντας στὰ χεῖλη!

Τὴ δόξα του ὅλη ἄς πάρῃ τ' ὄνομά σου!
Σὺ, Θεέ, στεριά καὶ θάλασσα ἔχεις χτίσει,
Κι ὅλα πλασμένα γιὰ τὸ θέλημά σου!

Ψηλὰ σ' ἐσένα ἄς βλέπουν, κι ἄς σιωθοῦνε
Τὰ πέρατα τοῦ κόσμου νὰ φωτίσῃ
Τὸ πρόσωπό σου, καὶ θὰ λυτρωθοῦνε!

Κι ὁ τελευταῖος ἀνθρώπος μπορεῖ νὰ μὴ διψᾷ γιὰ πνευματικότητα; Μπορεῖ νὰ μὴ πνίγεται μὲς στίς πέντε φυλακὲς τῶν αἰσθησέων του; Εἴμαστε ζῶα μεταφυσικά καὶ θὰ εἴμαστε πάντα. Τὴ μεταφυσικὴ δύρα του ὁ κ. Δούρας τὴν ἐνσαρκώνει σὺν ποιητῆς σὲ μὴ θείκτῃ ὀντότητα, αἰώνια καὶ ἀπαράσχευτη, σὺν τὴν θεότητα τοῦ Παρμενίδου, ποὺ τίποτε δὲν ταράζει τὴν ἀκίνησία της. Μὰ συγχρόνως καὶ τὴν σβύνει πολὺ γρήγορα, πολὺ εὐκόλα ἀράζει στὴν βεβαιότητα. Ἐτσι λοιπόν, ὅλα τὰ προβλήματα, τ' ἀπροσμέτρητα, τὰ αἰώνια, τὰ ἐμφαντικά, λύνονται μονομιᾶς, εἶμαι μὰς κυκλῶνται ἀπὸ παντοῦ καὶ μὰς πλημμυρίζει ἡ βεβαιότητα καὶ δὲν ἀφήνει μὲσα μὰς οὔτε ἓνα μόριο ἀμφιβολίας :

Μὰ χάμω ἀσχημα νὰ κρίνω ὅπως κρίνω τὴν ποίησιν τοῦ κ. Δούρα. Πρέπει νὰ τὴν δεχθοῦμε σὺν ἓνα ἀγνὸ πνευματικὸ γάμια, σὺν μὴ μετὰληψη εὐλάβειας καὶ ἀγιότητος, σὺν ἀχιτὶδα ἐνὸς ὁραματικοῦ φωτός ποὺ μόνον αὐτὸς ἔχει τὴν χάρη νὰ τὸ ἀντικρύψει, σὺν τὰ ξεχείλισμα μὴς ψυχῆς ποὺ πιστεύει, πνίγεται ἀπὸ τὴν εὐδαιμονία της, καὶ δοξολογεῖ. Τότε μονάχα νοιώθουμε ὅλο τὸ νόημα τῆς θρησκευτικῆς αὐτῆς ποιήσης καὶ πειθόμαστε πόσο ἀληθινή εἶναι :

Νύμφη Χριστοῦ, τὸ φῶς σου ἦρθε,—φωτίσου!—
Κ' ἡ δόξα τοῦ Κυρίου σ' ἐσὲ χαράζει.
Χίμα! τὸ χῶμα τίναξε, στελίσου,
Μεγαλοπρίστιας ντύμα σοῦ ταιριάζει.

Τί νὰ! σκοτάδι τὰ ἔθνη τὰ σκεπάζει,
Νέφος τὴ γῆ πατάει μὰ στῆς αὐγῆς σου,
τὰ ἔθνη θάρρουν, τὸ ρόδινο τοπίζι,
Κι οἱ βασιλιάδες στὴν ἀνατολή σου!

Κύττα! πορφυρομάραμα σοῦ στρώνει
Καὶ βηρύλλια γιὰ θέμελα ὁ Θεός σου,
Πετράδια, ὅλοῦθε, τὸν περιβολό σου!

Κι ἄμετρη τὴν εἰρήνη θὰ γροικῆς!
Ἐνάντι σου ὅπλο οὔτ' ἓνα δὲν ξαμώνει,
Καὶ γλῶσσα ὄχτροῦ, στὴν κρίση, θὰ νικήσῃ!

Στὰ «*Τραγοῦδια τῆς Σιών*» περιέλαβε ὁ κ. Δούρας καὶ τίς «*Ἐφτά Συμφωνίες*» ποὺ εἶχε ἐκδώσει τελευταία, σὲ ἰδιαίτερο τεῦχος, ὅπως καὶ μὴ σείρᾳ «*Παινήματα*». Βρίσκω λιγὰκι ρητορικὸ τὸν τόνο τους. Καὶ ἐδῶ ὅμως, μ' ὅλη τὴν κάποια του ρητορικότητα, ἔρχεται ἀπὸ γνήσια καὶ καθαρή πηγὴ. Ἡ κίστη εἶναι ἡ βαθύτερη οὐσία τῆς ζωῆς τοῦ κ. Δούρα.

Π.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Εὐγενίου Κλεμάν : «*Κωστής Παλαμῆς, ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο του*», πρόλογος Φιλέα Δεμπέγκ, μετάφραση Ι. Μ. Παναγιωτοπούλου.

Pigrane Yergale : «*Costis Palamas*» *préface de Jean Méandre*.

Φαίδωνος Κουκουλέ : «*Ὁ ἄρχων Καλέθετος*» (Βυζαντινὸν μυθιστόρημα). Ἐκδοτικὸς οἶκος Α.

Τζάνα—Σ. Δελαγραμμάτικα. Ἀθήναι, 45λβ'. Δρχ. 25.
Φαίδωνος Κουκουλέ : «*Ὁ Νικηφόρος*» (Βυζαντινὸν μυθιστόρημα). Ἐκδοτικὸς οἶκος Α. Τζάνα—Σ. Δελαγραμμάτικα. Ἀθήναι, 45λβ'. Δρχ. 25.

Η ΑΚΑΔΗΜΙΑ

141η Δημόσια Συνεδρία τῆς ὁλομελείας, τὴν 14 Ἀπριλίου.

Ἐγένοντο αἱ ἐπόμεναι ἐπιστημονικαὶ ἀνακοινώσεις : Ἐπὶ τοῦ κ. Ἀν. Ὀρλάνδου : Ἡ παλαιόχριστιανικὴ βασιλικὴ τῆς κάτω Σικυῶνος. — Ἐπὶ τοῦ κ. Ν. Ἐξαρχοπούλου : Κατανόησις τῶν Ἑλληνιστικῶν εἰς τοὺς διαφόρους βαθμοὺς τῆς νοημοσύνης. — Ἐπὶ τοῦ κ. Κ. Καραθεοδωρῆ : Ὁ λογιζομὸς τῶν μεταβολῶν καὶ αἱ παρενθέσεις τοῦ λογισμοῦ. — Ἐπὶ τοῦ κ. Ι. Πολίτου : Ἀνακοινώσεις κ. Γ. Πανταζῆ : Ἡ πανὶς τῶν κωνσταντινῶν ἐν Ἑλλάδι. — Ἐπὶ τοῦ κ. Κ. Μαλτέζου : Ἀνακοινώσεις κ. Α. Χρυσάνου : Περὶ τοῦ μαγνητικοῦ χάρτου τῆς Ἑλλάδος. — Ἐπὶ τοῦ κ. Ἀλ. Βουρνάζου : Ἀνακοινώσεις κ. Ι. Γαλαπούλου : Περὶ τῆς ἐπιβράσεως τοῦ πενταχλωρίου μολυβδαίνιου ἐπὶ ὀργανομαγνητικῶν ἐνώσεων.

142α Ἐντακτὸς Δημόσια Συνεδρία τῆς ὁλομελείας, τὴν 21 Ἀπριλίου, ἐπὶ τῇ ἑκατονταετηρίδι τοῦ Γκαίτε.

Ἐμίλησαν οἱ Ἀκαδημαῖκοι : Ἀλ. Βουρνάζος (πρόεδρος) : «*Ὁ Γκαίτε ὡς ἐπιστήμων*». — Κωστής Παλαμῆς : «*Ὁ Γκαίτε καὶ ἡ ποίησις*». — Σωκράτης Κουγέας : «*Ὁ φιλελληνισμὸς τοῦ Γκαίτε*». — Ἰωάν. Καλλιτσονάκης : «*Ὁ Γκαίτε καὶ ἡ Ἀρχαία Ἑλλάς*».

Ἐπεγράφη ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ὁ νέος ψηφισθεὶς Ὄργανισμός τῆς Ἀκαδημίας. Αἱ τακτικαὶ αὐτῆς ἐδραι θὰ εἶναι τῶρα 65, ἀνὰ 25 εἰς τὴν Α' καὶ Β' Τάξιν καὶ 15 εἰς τὴν Γ'. Καθιεροῦται καὶ ἐπίσημος στολή τῶν Ἀκαδημαϊκῶν, τὸν τύπον τῆς ὁποίας θὰ ὁρίσῃ ἡ Σύγκλητος.

Ἀπεφασίσθη ἡ πλήρωσις μὴς τακτικῆς ἐδρας τῆς Α' Τάξεως δι' ἐπιστήμονος ἀφηρμοσμένων ἐπιστημῶν, καθὼς καὶ δύο προσέδρων τῆς Β' Τάξεως διὰ μουσικῶν.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΚΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Εἰς τὴν «*Ἐργασίαν*» μία συνομιλία μὲ τὸν κ. Ἰπποκράτη τῆς Παιδείας διὰ τὰς πρώτας παραστάσεις τοῦ Ἑθνικοῦ Θεάτρου, ἀπὸ τὰς ὁποίας ὁ κ. Παπανδρέου ἔχει ἀποκομίσει πολὺ ἱκανοποιητικὰ ἐντυπώσεις. Ὁ κ. Ἰπποκράτης ἐπιμένει ἰδίως εἰς τὸ γεγονός ὅτι τὸ Ἑθνικὸν Θέατρον ἔχει γίνῃ ἐνθουσιωδῶς δεκτὸν ἀπὸ τὸν λαόν, πολὺ ἐρῶς δὲ ἐπιμένει εἰς τοῦτο, ἀπὸ κυριωτέρᾳ προϋπόθεσις διὰ τὴν λειτουργίαν ἐνὸς Θεάτρου, ἔστω καὶ ἐπιχορηγούμενου, εἶναι τὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἡ ὑποστήριξις τοῦ μεγάλου κοινῶ. Ἀλλωστε εἰς τὸ ἐνδιαφέρον αὐτὸ ἐντρίχονται πραγματικοὶ μὲν δὲ τὰ ἀγαθὰ ἐπακόλουθα τοῦ τὸν σκοπὸν τῆς ἰδρύσεως καὶ τῆς λειτουργίας τοῦ Ἑθνικοῦ Θεάτρου, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι ἐπιχειρήσεις ἀλλὰ μέσον μορφώσεως

τοῦ λαοῦ. Ὁπωσδήποτε, ἡ ἐναρξὶς τῆς λειτουργίας τῆς ἐθνικῆς μας σκηνῆς ὡς εὐεργετικὸν ἀποτέλεσμα εἶχε καὶ τὴν τόνωσιν τῆς πνευματικῆς μας κινήσεως διὰ τῆς κριτικῆς ἀρθρογραφίας καὶ τῶν ἄλλων συζητήσεων ποῦ ἐγίναν ἐξ ἀφορμῆς τοῦ «Ἀγαμέμνονος», τοῦ «Ἰουλίου Καίσαρος» καὶ τῆς «Βαθυλῶνας». Ἐτέθησαν ζητήματα, ἐκρίθησαν ἔργα καὶ καλλιτέχναι, ἐντράφη τελοσπάντων τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κοινῶς πρὸς κατὰ τὸ πνευματικόν, πράγμα ποῦ ἀποτελεῖ κέρδος δι' ἕνα λαὸν εὐρισκόμενον ἀκόμη εἰς τὸ στάδιον τῆς μορφώσεώς του καὶ προπάντων τῆς αἰσθητικῆς του μορφώσεως.

— Ο κ. Σπ. Μελάς, ἀποστρατεύσας πάλιν ἀπὸ τῶν σιγῶν τοῦ «Ἐλευθέρου Βήματος» ἐναντίον τῶν κριτικῶν, καὶ ἰδιαίτερος τῶν κριτικῶν τῆς «Ἑστίας» καὶ τῆς «Ἑλληνικῆς» διότι δὲν ἐπὶ ἔσοαν ἐπαρκῶς τὴν σκηνοθετικὴν ἐργασίαν του εἰς τὸ «Ἐπαγγέλμα τῆς Κας Γουδρεν», ἤλαξε τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ἀναβιβάζονται τὰ ἔργα εἰς τὸ ἑθνικὸν θέατρον, εὗρηκε διὰ τὴν σκηνοθεσίαν των γίνονται ὑπερβολικὰ ἔξοδα, καὶ διετύπωσε τὴν κατηγορίαν διὰ οἱ κριτικοὶ κάνουν μίαν μεγάλην παρεξήγησιν: συγχέουν τὴν πολυτέλειαν μὲ τὴν καλλιτεχνικὴν εὐφυίαν, μὲ τὴν ὁποίαν μποροῦν νὰ γίνουν ἀνεξόδως πολὺ καλὺτερα πράγματα. Ἀπαντῶν δὲ κ. Πέτρος Χάρης (ἐφ. «Ἑλληνικῆ») παρετήρησε, ὅτι αἱ ἐπιφυλάξεις καὶ αἱ ἀντιρρήσεις του, ὅσον ἀφορᾷ τὰς τελευταίας σκηνοθετικὰς προσπάθειας τοῦ κ. Μελά, δὲν ἀπέβλεπον εἰς ἐλλείψεις ἀπὸ ἀνεπάρκειαν τῶν μέσων τοῦ «Κεντρικοῦ», ὅπου παίζει ὁ θίασος Κυθῆλης-Μαρίκας, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ἀπουσίαν κεφαλοῦ, φαντασίας καὶ πρωτοτυπίας εἰς τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ἐσκηνοθετήθησαν ὁ «Γυρισμός» καὶ τὸ «Ἐπαγγέλμα τῆς Κας Γουδρεν».

— Εἰς τὰς περισοτέρας ἡμερησίδες ἐφημερίδας ἄρθρα καὶ σημειώματα διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὸ ἔργον τοῦ Ζάν Μωρεάς ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν ἀποκαλυπτηρίων τῆς ἀναμνηστικῆς πλακῶς, ἡ ὁποία ἐνετοιχίσθη ὑπὸ τῆς «Ἐνώσεως Λογοτεχνῶν» εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ὁδοῦ Φιλελλήνων ὅπου ἐγεννήθη ὁ ποιητής. Σημειοῦμεν τὴν μελέτην τοῦ κ. Κ. Καιροφύλα εἰς τὸ «Ἐλευθέρον Βῆμα» εἰς τρεῖς συνεχείας καὶ τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Τάκη Μπαρλᾶ εἰς τὴν «Βραδυνήν».

— Ἀρκετὰ, ἐπίσης, ἄρθρα καὶ σημειώματα ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὰς ἐφημερίδας διὰ τὸ Μεσολόγγι καὶ τὸν ρόλον ποῦ ἐπαιξεν εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ 1821, ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῆς ἐξόδου. Ἰδιαίτερος ἀναφέρομεν τὴν περιγραφὴν τῆς μάχης τῆς Κλεισσοῦς, ἀποσπασμα ἀπὸ τὰ ἀνάκτορα ἀπομνημονεύματα τοῦ Νικολάου Κασομούλη, παραχωρηθὲν ἀπὸ τὸν κ. Γιάννην Βλαχογιάννην, ὁ ὁποῖος ἀνεθρεν, ὡς γνωστόν, πρὸ ἔτους περίπου καὶ ἀπέκτησε τὸ πρωτότυπον χειρόγραφον τῶν ἀπομνημονευμάτων αὐτῶν, καὶ τὸ «Μεσολόγγι», ἄρθρον τοῦ κ. Ἀντ. Σιδώκου εἰς τὴν «Ἑλληνικῇ».

— Εἰς τὰ «Ἀθηναῖκα Νέα», γράφων δὲ κ. Σπ. Μελάς διὰ τοὺς ἑλληνικοὺς θιάσους ποῦ περιοδεύουν εἰς τὴν Γουρκίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον, κάμνει τὴν ὁρθοτάτην παρατήρησιν ὅτι αἱ περιοδεῖαι αὐταὶ πρέπει νὰ ἐλέγχωνται διὰ λόγους ἐθνικῆς ἀξιοπρεπείας καὶ χάριν τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου, τὸ ὁποῖον ἀντιπροσωπεύεται, ἰδίως εἰς τὰ θέατρα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, «μὲ τις διαφορὰς Ριρίκας».

— Εἰς τὴν «Πολιτείαν», κρίνουν δὲ Ἀλκίης Θρύλος μερικὰς τελευταίας ποιητικὰς συλλογὰς, ἐπικρίνεται οἱς «Προφητείας» τῆς Μελοσάνθης καὶ καταλήγει πάλιν εἰς τὰ συμπεράσματα ποῦ εἶχε διατυπώσει διὰ τὴν ἔγγραφον διὰ πρώτην φοράν περὶ τῶν ποιημάτων τῆς νέας ποιητικῆς: ὅτι τοὺς λαίπει ἡ συγκίνησις, ἡ δόνησις, ἡ φαντασία, ἡ λυρική ἀνάτασις.

— Εἰς τὴν «Ἑστίαν» ἱστορικὸν σημεῖωμα τοῦ κ. Δ. Γατοπούλου διὰ τὸν συγγραφέα τῆς «Βαθυλῶνας», εἰς τὸ ὁποῖον ἐκτίθεται συντόμως ὅλη ἡ δράσις τοῦ Βυζαντίου κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821.

— Εἰς τὸ «Ἐλευθέρον Βῆμα» εὐμενεῖς κρίσεις καὶ παρατηρήσεις τοῦ κ. Ζαχ. Παπαντωνίου διὰ τὴν ἐκθεσιν ἔργων ζωγραφικῆς τοῦ κ. Μηλιαδῆ.

— Εἰς τὴν «Φωνὴν τοῦ Βιβλίου», ἐκδιδομένην ἀπὸ τοῦ πρώτου τεύχους τῆς β' περιόδου τῆς εἰς μικρότερον σχῆμα καὶ μὲ μεγαλυτέραν ἐπιμέλειαν, εὐρίσκομεν ἐνδιαφέροντα ἄρθρα καὶ σημειώματα τῶν κ. κ. Ι. Ζερβοῦ, Δ. Γληνοῦ κ. ἄ.

— Εἰς τὸ βὺν τεύχος τῆς «Μελέτης-Κριτικῆς», περιοδικῶς τοῦ «Ἀκαδημαϊκοῦ Ὀμίλου» τῆς φιλοσοφικῆς Σχολῆς, δημοσιεύεται ἐκλεκτὴ συνεργασία: τῆς κ. Ρόζας Ἰμβριώτη «Ἡ ἀξιολόγησις τῆς ἱστορίας», Ἀλκ. Προδᾶ «Ἐνα γράμμα τοῦ Α. Λαγκαράτου πρὸς τὸν ἱστορικὸν Ι. Ρωμανό», Γιάννη Ριβίνη «Φιλολογία καὶ Σχολαστικισμός», Κ. Π. «Γὰ νὰ γνωριστοῦμε μὲ τὰ Βαλκάνια», Ἐπίσης ἄρθρον τοῦ κ. Κώστα Παυλίδου «Ἡ ἀτομικὴ ψυχολογία τοῦ Alfred Adler», εἰς τὸ ὁποῖον ἐξετάζονται ἀπὸ ἐπιστημολογικῆς ἀπόψεως αἱ θεμελιώδεις θεωρίαι τῆς ἀτομικῆς ψυχολογίας καὶ ἀντικρούονται α') ἡ πρωταρχικότης τοῦ συναισθήματος τῆς μειονεκτικότητος τὸ ὁποῖον ὁ ἀρθρογράφος θεωρεῖ φαινόμενον ἀναγκαῖον μὲν ἀλλὰ δευτερογενὲς τῆς ψυχικῆς ἐξελίξεως καὶ β') αἱ ἐννοιαὶ τῆς ὁρμῆς τοῦ ἐγῶ καὶ τοῦ ψυχικοῦ ὄργανου, ἀφαιρεῖται δηλαδὴ καὶ θεωρητικὴ ἀξία ἀπὸ τὴν ἀτομικὴν ψυχολογίαν, κατατασσομένην εἰς τὰ πρόχειρα συστήματα ποῦ χαρακτηρίζουν τὰς ἐποχὰς τοῦ μαρξισμοῦ τῆς ἐπιστημονικῆς σκέψεως. Ἀκόμη, ἐπαινετικώτατα κριτικὰ σημειώματα τῶν κ. κ. Κ. Προπέρου διὰ τὸ μυθιστόρημα τοῦ Ἡλ. Βενέζη «No 31328», καὶ Κώστα Δημιανόπουλου διὰ τὰ «Ἐφήμερα» τοῦ Γ. Κοτζιούλα.

— Εἰς τὰς ἐφημερίδας «Νέαν Ἀλήθειαν», «Μακεδονίαν» καὶ «Προηγμένη» τῆς Θεσσαλονίκης, ἐνθουσιώδη σημειώματα καὶ κρίσεις διὰ τὸ ἔργον τῆς κ. Τζούλιας Ἀμπελᾶ-Τερέντιο, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ ρεσιτάλ ἀπαγγελίας τὸ ὁποῖον ἔδωκε μὲ τὴν μαθητρίαν τῆς δ. Φωφῆς Φιλιππίδου εἰς τὴν Μακεδονικὴν πρωτεύουσάν, ἐν συνεχείᾳ τῶν ἑορτῶν διὰ τὰ «Ἐκατόχρονα τῆς Νεοελληνικῆς ποιήσεως». Τῆς ἀπαγγελίας προηγῆθαι μακρὰ καὶ λίαν ἐνδιαφέροντα εἰσήγησις τοῦ ἱατροῦ καὶ λογιῶν κ. Μισοιρόγλου διὰ τὴν Νεοελληνικὴν ποίησιν καθὼς καὶ ἡ ἀντιγνώσις ὑπ' αὐτοῦ ἐπιστολῆς τοῦ καθηγητοῦ τῆς Μέσης καὶ Νεωτέρας ἑλληνικῆς Φιλολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Βρυξελλῶν κ. Henri Grégoire, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ σοφὸς ἑλληνοφίλης καὶ θερμὸς φιλέλλην χαρακτηρίζεται συντόμως ἀλλ' ἐπιγραμματικῶς τοὺς κορυφαίους ἐκ τῶν ποιητῶν μας. Εἰς τὸ πρόγραμμα τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει ποίηματα

τῆς Δημοτικῆς μας ποιήσεως, τῆς Ἑπτανησιακῆς σχολῆς, καὶ τῶν νεοελλήνων λυρικῶν, σημαντικωτάτην θέσιν κατεῖχε τὸ ἔργον τοῦ Παλαμῆ, ἀντιπροσωπευόμενον ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικώτερα τῶν ποιημάτων του.

— Ἐπίσης εἰς τὴν «Θεσσαλίαν» τοῦ Βόλου ἐνθουσιώδη σχόλια διὰ τὸ ρεσιτάλ τὸ ὁποῖον ἔδωκε καὶ ἐκεῖ ἡ κ. Τερέντιο μὲ τὸ ἴδιον περίπου πρόγραμμα, καθὼς καὶ ὁλόκληρος ἡ εἰσήγησις τοῦ κ. Τάκη (ὁικονομικῆς «Ἡ ποίησις ὁδηγητὴς καὶ ἐμφωχότης στὴ ζωὴ μας»).

— Εἰς τὸν «Messager d'Athènes» ἄρθρον τῆς κ. Μαριέττας Μινώτου ἐξ ἀφορμῆς τῆς «Ἐβδομάδος τοῦ Ἑλληνικοῦ Βιβλίου». Ἡ κ. Μινώτου, ἀναφέρουσα ἐν ἀρχῇ ὅτι ὑπ' αὐτῆς πρώτης ἐρρίφθη ἡ ἰδέα τῆς ὁργανώσεως μιᾶς τοιαύτης ἑορτῆς, ἐπικρατήσαντος ἐνθουσιωδῶς τοῦ κ. Ξενοπούλου, περιγράφει τὰ τῆς ἐκθέσεως εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν Συντακτῶν καὶ ἐξιστορεῖ μετὰ ταῦτα πῶς γίνονται αἱ τοιαῦται ἐκθέσεις εἰς τὴν Ἱταλίαν.

— Εἰς τὸ τελευταῖον τεύχος τῆς «Ἑλληνικῆς Ἐπιθεωρήσεως» τὸ ἀφιερωμένον εἰς τὴν εἰκοσιπενταετηρίδα τῆς, συνεργασία Εὐγ. Ζωγράφου, Μ. Λιδωρίκη, Ν. Λάσκαρη, Γρ. Ξενοπούλου, Ἰπ. Καραβία, Ἀθηνᾶς Ἰαροπούλου, σχετικὴ μὲ τὴν ἑορτάσασαν ἐπέτειον.

— Εἰς τὴν «Ἀεὶκὴν Φωνήν» τῶν Καλαμῶν σημεῖωμα τοῦ κ. Μένου Ἀδράστου «Ποταμοὶ καὶ νῆοι».

— Εἰς τὴν «Ἀνατολήν» τῆς Ζακύνθου ἐνθουσιώδης ἄρθρον τοῦ κ. Νίκου Γούναρη διὰ τὸ ἔργον τῆς κ. Μαριέττας Μινώτου.

— Εἰς τὰς «Μούσας» τῆς Ζακύνθου, ἄρθρον τοῦ κ. Δ. Διαμαντοπούλου «Ἀντὶ στεφάνου πρὸς τὸν ἄγνωστον Στρατιώτην» καὶ ἡ συνέχεια τῆς «Παμφλετογραφίας ἐν Ζακύνθῳ» τοῦ κ. Λεων. Χ. Ζώη καὶ τοῦ Ζακύνθινου Ἀεὶκοῦ τοῦ τὸ ὁποῖον ἐφθασαν ἤδη εἰς τὸ τέλος τοῦ Φ.

— Εἰς τὸν «Ἐθνικὸν Κήρυκα» τῆς Νέας Ὑόρκης, ἐκλεκτὴ συνεργασία τῶν κ. κ. Μιχ. Ροδᾶ, Κ. Οὐράνη, Θεοδ. Βελλανίτη, κ. ἄ.

— Εἰς τὴν «Ἐβδομάδα»: «Γ. Μιστριώτης» τοῦ κ. Φ. Γιοφύλλη εἰς τὴν σειρὰν «Φυσιολογίαις ποῦ χάθηκαν», «Φιλολογικὸς περίπατος» τοῦ κ. Κ. Μπασιᾶ μὲ τὸν κ. Μανώλην Κανελλῆν, διηγήματα, μεταφράσεις, καὶ ἡ συνέχεια τῆς «Καλλιτεχνικῆς καὶ αἰσθηματικῆς ζωῆς τῆς Μαρίκας Κοτοπούλης».

— Ἐξεδόθη καὶ τὸ βὺν τεύχος τοῦ μαθητικοῦ περιοδικοῦ «Ὁ Σπεσιώτης», εἰκονογραφημένον αὐτὴν τὴν φοράν. Τὸ περιοδικὸν αὐτό, ἐκδιδομένον καὶ ἐκτυπούμενον ὑπὸ τῶν μαθητῶν τῆς Ἀναργυρείου καὶ Κοργιαλενεῖου Σχολῆς Σπεσιῶν, περιέχει σχεδὸν μόνον ἔργα τῶν μαθητῶν τῆς, καὶ εἶναι ἄξιον παντὸς ἐπαίνου.

— Εἰς τὸ τελευταῖον φύλλον τῶν «Παναγιυριῶν» Ἀλεξανδρείας ἀναδημοσιεύεται ἐκ τῆς «Νέας Ἑστίας» τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Α. Μ. Ἀνδρεάδη «Ἐνα μεγάλο ἑλληνικὸν ἔργο στὴν Αἴγυπτον».

— Ἐπίσης εἰς τὴν μακεδονικὴν ἐφημερίδα «Βόρειος Ἑλλάς» ἀναδημοσιεύεται τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Κ. Τσιτσέλη «Δύο ἄγνωστοι μακεδόνες ποιηταί».

— Ἐλάθεμεν ἀκόμη: «Ἑλληνίδα», «Σοσιαλιστικὴν Ζωὴν» μὲ πολὺ ἐνδιαφέροντα περιεχόμενα,

καθὼς καὶ «Μπουκέτο», «Οἰκονόμειαν», «Θεατὴν», «Ναυτικὴν Ἑλλάδα» «Ἀγῶνα τῆς Δωδεκανήσου», «Τριφυλίαν», «Κυνουρίαν», «Ρόδο», «Ἐπιδόνησον», «Συζήτηση», «Παιδικὸν Κόσμον» κλπ.

Ω.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

* Ἡ Διάπλασις τῶν Παιδῶν, τὸ ἐπὶ 51 ἔτη ἀνελλιπὲς ἐκδιδομένον περιοδικὸν ὑπὸ τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτοῦ κ. Ν. Παπαδοπούλου, ἀνεκρίθη ὑπὸ τοῦ Ἱπουργοῦ τῆς Παιδείας, ἐνῶμαι τοῦ τελευταίου νόμου, ὡς ἐλευθέρου ἀνάγνωσμα δι' ὅλα τὰ Σχολεῖα τῆς Μέσης καὶ Στοιχειώδους Ἑκπαιδεύσεως. Τὸ Ἱνστιτούτον Συμβούλιον ἔκρινε περὶ τούτου μακράν καὶ θερμωτάτην εἰσήγησιν, τονίζον τὴν μεγάλην παιδαγωγικὴν ἀξίαν τῆς «Διαπλάσεως» καὶ χαρακτηρίζον αὐτὴν ὡς «συναρπάζουσαν τὴν ψυχὴν τοῦ διδασκάλου καὶ ἀχώριστον φίλον τῶν παιδιῶν».

* Εἰς τὸ Πανεπιστήμιον ἐωρτάσθη ἡ πεντηκονταετηρίς τοῦ ἐπιτίμου αὐτοῦ καθηγητοῦ κ. Ι. Ε. Μεσολωρᾶ.

* Ὁ Σύλλογος τῶν ἐν Ἀθήναις Ζακύνθινον διοργανώνει σειρὰν διαλέξεων εἰς τὸν «Παρνασσόν» περὶ Ζακύνθου. Ἡ πρώτη ἔγινε τὴν Παρασκευῇ, 22 Ἀπριλίου, ὡμιλήσεν δὲ κ. Γρ. Ξενοπούλος μὲ θέμα «Ζακύνθος, ἡ πόλις», καὶ ἡ κ. Τερέντιο ἀπήγγειλε κατόπιν τὸν «Φιλόπατρι» καὶ τὸν «Ἰερὸν Λόχον» τοῦ Κάλκου.

* Εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ὑδρεῖον ἔδωσαν ἀπολυτήριους ἐξετάσεις αἱ μαθητρίαι τῆς κ. Τερέντιο εἰς τὴν ἀπαγγελίαν δεσποινίδος Βουτσινᾶ καὶ Μπουφέτη, ἀριστεύσασαι καὶ αἱ δύο.

* Εἰς τὸ θέατρον Κεντρικόν, τὴν Τετάρτην 13 Ἀπριλίου, διάλεξις τῆς δ. Πολυμνίας Λάσκαρη «Ἡ Αἰσθητικὴ τοῦ Χοροῦ», μετὰ χορευτικῶν ἐπιδείξεων ὑπὸ Yvonne Mongin καὶ G. Martenot.

* Τὴν 22 Ἀπριλίου ἔγιναν τὰ ἐγκαίνια τοῦ νέου καταστήματος τῆς Σχολῆς Ἀνδρῶν τοῦ «Παρνασσοῦ» ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Θεμιστοκλέους.

* Εἰς τὰς αἰθούσας τῆς Ἐνώσεως τῶν Συντακτῶν, ἡ ἐκθεσις τῆς «Ἐβδομάδος τοῦ Ἑλλ. Βιβλίου» ἔκλεισε τὴν 27 Ἀπριλίου μὲ πολὺ ἐκκωποποιητικὰ ἀποτελέσματα.

* Διαλέξεις τῆς Βυζ. Ἐταιρείας εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Ἀρχαιολογικῆς: 16 Ἀπριλίου, δὲ κ. Σωτ. Ἰγγλέσης «Οἱ ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀγῶνες τῆς Ἀγιοταφικῆς Ἀδελφότητος». 23 Ἀπριλίου, δὲ κ. Μιχ. Βολωνάκης «τὸ Βυζάντιον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου». Ἡ Ἐταιρεία διοργανώνει διὰ τὰς ἐορτάς τοῦ Πάσχα τετραήμερον ἐκδρομὴν ἀνὰ τὰς Μονὰς τῶν Μετεώρων, μὲ ὁμιλητὴν τὸν ἑφορον τῶν Βυζ. Ἀρχαιοτήτων κ. Ἀνδρ. Συγγόπουλον.

* Εἰς τὸν «Παρνασσόν», 17 Ἀπριλίου, διάλεξις, τῆς κ. Νίκης Πέρδικα «Ἡ δώρα δ' Ἰστρία». 25 Ἀπριλίου, διάλεξις τοῦ κ. Κ. Δ. Κωνσταντινίδου νευρολόγου, «ὁ Καλλιτέχνης καὶ τὸ ἔργον του».

* Εἰς τὸ Λύκειον Ἑλληνίδων, ἑορταστικὴ ἐκθεσις τοῦ καλλιτεχνικοῦ αὐτοῦ τμήματος ἀπὸ τῆς Κυριακῆς 24 Ἀπριλίου.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

21 Ἀπριλίου

Ἵπενθυμίζομεν ὅτι χειρόγραφα, εἴτε ἐγκρι-
νόμενα πρὸς δημοσίευσιν, εἴτε ἀπορριπτόμενα,
δὲν ἐπιστρέφονται.

Θ. Κ. Δ. Χ. Ἰωάννινα. Καθὼς οὐ εἶδατε, ἐδημο-
σιεύθη ἐλόκληρον τὸ προηγούμενον γράμμα σας. Τὸ
σημερινὸ θὰ ξανάλεγε σχεδὸν τὰ ἴδια. Πάντως
ἦταν μιὰ σημαντικὴ συμβολὴ στὴ μικρὴ μας συζή-
τησιν καὶ σὰς εὐχαριστοῦμε θερμῶς. — κ. Γ. Α. γλύπτην, Ἱστορικοῦ. Γιὰ τὸ νομὸν τοῦ Θεοῦ! Πι-
στέψατε καὶ μιὰ στιγμὴ ὅτι ὁ κ. Ξ. θάταν ἱκανὸς
νὰ φερθῇ ἔτσι σὲ μιὰ νέα ποιήτρια ποῦ τὸν ἐπι-
σκέφθηκα; νὰ τῆς πῇ, καὶ πρὶν τὴ βῆλῃ νὰ καθή-
σῃ: «παράξενο, τόσο ὠραῖο κορίτσι νὰ γράφῃ τόσο
ἄσχημους στίχους»! Ἀπὸ δὲν θὰ τόκανε οὔτε...
Οὐνοῦ, ἐνῶ εἶναι γνωστὸ ὅτι ὁ κ. Ξ. εἶναι Ζα-
κυνθινός. Στὴν ποιήτρια ποῦ λέτε — καὶ ποῦ τοῦ
ἔκαμε τὴν εὐχαρίστησιν νὰ τὸν ἐπισκεφθῇ δύο φο-
ρὲς — εἶπε ὅσα ἀκριβῶς καὶ στὴν «Ἐργασία» ὅταν
τὸν ρώτησε γι' αὐτὴν ἕνας συνεργάτης τῆς. Ἀπο-
ροῦμε μάλιστα πῶς ἡ ποιήτρια δὲν διέφυσσε μὲ
ἀγανάκτησιν τὸ ἀνακριδὲς δημοσίευσμα τοῦ ἄλλου
περιοδικοῦ, μπορεῖ ὅμως καὶ νὰ μὴ τὸ εἶδε, ὅπως
δὲν τὸ εἶχε ἰδεῖ καὶ ὁ κ. Ξ., ποῦ μόνον ἀπὸ τὸ
γράμμα σας τὸ ἔμαθε. — κ. Γ. Γ. Μπ. Ἐλευθεροῦ-
πολη. Γιατὶ σὰς φαίνεται τόσο παράξενο; Ὅλοι
ἀναφέρονται στὰ Ἑγκυκλοπαιδικὰ Λεξικά, ἀλλὰ
καθένας ἔχει τὴν προσωπικότητά του καὶ κρίνει
κατὰ τίς ἰδέας του. Τὸ παράξενο θάταν ἂν ὁ κ. Γ.
κι' ὁ κ. Ξ. εἶχαν γιὰ ὅλα τὴν ἴδια γνώμην, μόνον
ἐπειδὴ ἀναφέρονται κι' οἱ δύο στὰ Ἑγκ. Λεξικά! Ὡς-
τόσο τίποτα δὲν ἐμποδίζει νὰ παραδεχθῇτε ὅτι
ὅτι ἡ γνώμῃ τοῦ κ. Γ. εἶναι ἡ σωστότερη, κι' ὁ κ.
Ξ. νὰ μείνῃ μὲ τὴ δική του. Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπι-
στρέφονται. — Καν Κ. Κ. Μ. Χανιά. Ἐκάμαμε
ἀμέσως αὐτὸ ποῦ ζητεῖτε κι' ἐλπίζουμε νὰ φέρῃ
ἀποτέλεσμα ἢ ὑπόμνησίν μας. Δυστυχῶς, τίποτα
περισσότερο δὲν μποροῦμε. Οἱ περιστάσεις, ποῦ πε-
δικλῶνουν διαρκῶς τὴν καλὴν μας θέλησιν, μᾶς κά-
νουν νὰ φαινόμεσθα ἀδιάφοροι ἐνῶ δὲν εἴμαστε κα-
θόλου... Βεβαιωθῆτε, ὅτι ἐκεῖνο ποῦ ἀναφέρετε,
τὸ κάναμε τότε μόνον καὶ μόνον ἐπειδὴ παρυσια-
σθῆκα μιὰ καλὴ ἐκκαιρία νὰ σὰς ἱκανοποιήσουμε.
κ. Γ. Γ. Α. Θεσσαλονίκη. Δὲν εἴχαμε ξεχάσει τὴν
ὑπόσχασή μας. Ἀλλὰ τὸ τελευταῖόν σας γράμμα μᾶς
ἔκαμε σκεπτικὸς. Λέτε ὅτι μὲ ἀγωνία περιμένετε
«τὴν πρώτη ἐμφάνισιν». Τὰ ξαναδιαβάσαμε λοιπὸν
καὶ βρήκαμε πῶς γιὰ «πρῶτη ἐμφάνισιν», ποῦ θά-
πρεπε βέβαια νὰ κάμῃ κάποια ἐντύπωση, δὲν εἶναι
κανένα. Θέλετε νὰ μᾶς σταίλετε σὸ μεταξὺ κανέν;
Ἄλλο, μήπως τὸ βροῦμε καλύτερον; — κ. Α. Χ. Γ. Ἐνταῦθα. Τὰ λάβαμε καὶ τὰ δύο. Δυστυχῶς, δὲν
μᾶς φαίνονται δημοσιεύσιμα. Ἵσως δὲν εἶναι κατώ-
τερα ἀπὸ τὸ ἄλλο· ἀλλὰ γιὰ κείνο εἴχαμε δώσει
μιὰ ὑπόσχεσιν, ποῦ δ,τι μερολόγησε τὴν ἔκαμε
ἐπὶ. — κ. Ν. Β. Τ. Χανιά. Εὐχαριστοῦμε πολύ.
Θὰ δημοσιευθῇ. — κ. Φ. Α. Ἡλιοῦπολιν. Εὐχαρι-
στοῦμε θερμῶς γιὰ τὰ ποιήματά σας στὴ «Στάλλα
Βιολάντη» καὶ στὴ «Φωτεινὴ Σάντερη». Ἐννοεῖτε
ὅμως ὅτι ὑστέρ' ἀπὸ τὸ ποίημα τοῦ Παλαμῆ στὴν
πρῶτη, καὶ τὸ ποίημα τοῦ Προδλεγγίου στὴ δεύ-
τερη, αὐτὰ δὲν θάναίχαν νὰ δημοσιευθῶν. —

κ. Μ. Μ. Ἐνταῦθα. Τὸ θέμα τοῦ διηγήματος πολὺ
καλὸν, ἀλλὰ πεζὰ καὶ χωρὶς χάριος γραμμένο.
Ὡστόσο κι' ἔτσι θὰ μπορούσε νὰ δημοσιευθῇ, ἂν
τὸ ὕψος τουλάχιστον ἦταν πρὸ ἐπιμελημένο. —
κ. Γ. Γ. Ἀλ. Τήνον. Πρέπει πρῶτα νὰ φάξουμε
νὰ τὸ βροῦμε. Γι' αὐτὸ θὰ σὰς ποῦμε σὸ ἐρχόμε-
νον. — κ. Γ. Μπασιδ. Σκιάθου. Οἱ εἰκόνες κινεῖς,
πολλὰ στιχουργικὰ λάθη. Ἐνας καλὸς στίχος, ὁ 2
τῆς γ' στροφῆς. Μὴ δημοσιεύετε ἀκόμη. — κ. Χρ.
Μαρκ. (τόπος διαμονῆς δὲ σημειώνεται). Ὁ «Πι-
λάτος» ἔχει πολὺ αἰσθημα καὶ συγκίνησιν. Μερικὰ
μέρη πολὺ καλὰ. Ἀλλοῦ ὅμως ὑστερεῖ, καὶ ἔξ-
πρεπε νὰ διορθωθῇ προσεχτικὰ γιὰ νὰ γίνῃ δη-
μοσιεύσιμος. Π. χ. οἱ στίχοι 4, 5, 13, 14, 22, ἀντι-
ποιητικοί κι' ἀκαλαίσθητοι. Οἱ 23 καὶ 24 μποροῦν
νὰ λείψουν. — κ. Εὐθ. Ἀντ. (διαμονὴ δὲ σημειώ-
νεται). Τὸ διηγημα σας πολὺ ἄτεχνο. — δ. Α. Χαρ. Τὸ διηγημα σας ἔχει κάποιο ἐνδιαφέρον καὶ κάποια
δραματῶν, τὸ ὕψος σας ὅμως ὑστερεῖ ἀκόμη. Ἀργα-
πορεῖτε πολὺ καὶ σὲ περιγραφὰς προσώπων καὶ
πραγμάτων, ἐνῶ ὅλ' αὐτὰ θὰ μπορούσαν νὰ εἰπω-
θοῦν ἐν σύντομῳ, ἀλλὰ θεμένα καὶ χαρακτηρι-
στικά. Ἐλάβαμε καὶ τὸ δεύτερον γράμμα σας ἀφοῦ
σὰς εἴχαμε κιόλα ἀπαντήσῃ. Εἶναι ὀλίγω ἀδύνα-
το ν' ἀπαντοῦμε γρηγορώτερα, καὶ μάλιστα ὅταν
πρόκειται γιὰ ἔργα ἐκτενῆ. — κ. Στ. Μάν. Νὰ
προσπαθήσετε νὰ ξαναγράψετε «Τὰ πρὸ γλυκὰ τρα-
γούδια μου» διορθώνοντας κάποιες χασμωδίες καὶ
τὸ τέλος τοῦ β' τετραστίχου. Αὐτὸ τὸ ποιηματάκι
ἔχει αἰσθημα καὶ τρυφερότητα. Τ' ἄλλα ὅχι. — κ.
Χρ. Α. Ξ. Δὲν ἔχετε δίκιο. Διαβάσαμε ὅλα μὲ τὸ
ἴδιο ἐνδιαφέρον καὶ τὴν ἴδια προσοχή, καὶ τὰ
κρίνουμε αὐστηρὰ βέβαια, μὲ δίκαια καὶ ἀμερόλη-
πτα. Ποτὲ δὲν ἐξετάζουμε ποιὸς εἶναι ὁ ποιητὴς ἢ
ὁ συγγραφέας. Ὅσο γιὰ τίς «Ὀπτασίες», ἐπιμέ-
νουμε στὴν κρίσιν μας: θάπρεπε νὰ συμπυκνωθῶν
καὶ νὰ διορθωθῶν. Ποῦ; Μὰ νομίζετε πῶς εἶναι δυ-
νατὸν νὰ βάλουμε κάτω τὸ χειρόγραφόν σας καὶ
νὰ σὰς ἀπαριθμήσουμε μιὰ-μιὰ τίς ἐπιφυλάξεις μας;
Αὐτὸ δὲν μᾶς τὸ ἐπιτρέπει οὔτε ὁ χρόνος, καὶ προ-
παντὸς οὔτε ὁ χῶρος. Γιὰ τίς μεταφράσεις, κρῖμα:
ἔχουμε ἀπαράβατον κανόνα νὰ μὴ δημοσιεύουμε τί-
ποτα χωρὶς τὸ πρωτότυπο. Νὰ φάξουμε πάλι νὰ τὰ
βροῦμε μεις, εἶναι ἀδύνατον. Πῶς θέλετε νὰ γίνῃ;
Τώρα, τὰ τελευταῖα: «Ἡ γειτονοπούλα» μόνον σὰ
σκιερὸν θὰ στεκόταν, ὅποτε εἶναι ἀσυμφίεστη ἢ
τόση του τρυφερότης. ἔχει καὶ ἀκαλαίσθητες ἁμοιο-
καταληξεις. «Ὁ πρόσφυγας» πολὺ ρητορικόν. Ὅπως
δήποτε, θὰ μπορούσαμε νὰ τὸ δημοσιεύσουμε ἂν
θέλετε νὰ λείψῃ ὅλο τὸ 3 τετραστίχο. Ἡ διασκευὴ,
τέλος, ὅχι ἱκανοποιητικὴ. — κ. Κ. Φρ. Ἡράκλειον. Κι' αὐτὴ τὴν φορά, τὰ ποιήματά σας δὲν μᾶς ἱκανο-
ποιοῦν. Ἀλλοτε μᾶς στέλναντε καλύτερα. Γι' αὐτὸ
ἢ ἐπιφυλάξῃ ποῦ λέτε. Τὰ σημερινὰ ἔχουν στίχους
χωρὶς καθόλου ρυθμὸν καὶ μέτρο, καὶ κάποιες ἐκ-
φράσεις ποῦ πρέπει ἀπολύτως νὰ τίς ἀποφεύγετε.
Στὴν «Ἐπίπληξιν» π. χ. γράφετε: «πρὸς τ' οὐρανὸν
τὴ θεὰ κρεμάστρα!... ἢ ἀστραπὴ λουφάζει...
τὰ ὅσα κακὰ σὲ λέπωσαν». Τὸ «Βενετσιάνικο» θὰ
μπορούσε νὰ διορθωθῇ ἂν ἀλλάζατε τὸ μέτρο τοῦ
τελευταίου στίχου σὲ κάθε τετραστίχο. Γιὰ συνεργα-
σίαν σὸ περιοδικόν σας ὁ κ. Ξ. δυστυχῶς δὲν εὐκαι-
ρεῖ. — κ. Γ. Χ. Ροῦμ. Ἄτεχνο τὸ ποίημα σας.

Η Ἡ ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ